

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΒ΄

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1949

ΑΡΙΘ. 91

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Α΄

Σε όλους τους πολέμους του "Εθνους μας, το Πνεύμα ήταν δύναμις κι' οδηγός κι' αγωνιστής. Μά σε τοῦτον τὸν ἀγῶνα τὸ Πνεῦμα εἶναι τὸ πᾶν. Σε τοῦτον τὸν ἀγῶνα μας κύριο ἀντίπαλο δὲν ἔχομε πιά ἕνα λαὸ ἀλλὰ μιὰ κοσμοθεωρία ποὺ ἐκίνησε λαοὺς ἐχθροὺς μᾶ—τὸ χειρότερο— ἔκαμε ἐχθροὺς τοῦ ἔθνους καὶ στρατιῶτες τοῦ ὀλέθρου τὰ ἴδια μας τ' ἀδέλφια. Σε τοῦτον τὸν ἀγῶνα ἀγωνίζεται τὸ Πνεῦμα. Τὴν νίκη θὰ τὴν δώσῃ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὄλο νόημα τοῦ ἀγῶνος θὰ τὸ νοιώσῃ μόνο ἕκείνος ποὺ θὰ νοιώσῃ τὴν ἀποφασιστικὴν δύναμιν εἶναι τὸ Πνεῦμα.

"Ἐτσι, ὁ ἀγῶνας τοῦ "Ἐθνους τοῦτου, προβάλλει ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ὅπως εἶναι στὴν πραγματικὴ του ὑπόστασι. Ἀγῶνας τοῦ Πνεύματος, δηλαδὴ ἀγῶνας τῆς πίστεως στὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος. Κι' ἀπ' αὐτὸ δείχνεται ἀμέσως, τί πρέπει νὰ κάμωμε γιὰ νὰ κερδίσωμε τὸν ἀγῶνα αὐτόν. Πρὶν ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ ξεπεράσωμε τὸν ὕλισμὸ ποὺ βρίσκεται σὰν τοξινὴ μέσα στὸν ὀργανισμὸ τοῦ "Ἐθνους καὶ ἐπιμένει ν' ἀγνοῇ τὴν πνευματικὴν δυναμικότητα. Θὰ ὑπερνικήσωμε τὴν ὕλιστικὴν αὐτὴ ἀντίληψιν, θ' ἀγωνισθοῦμε ὄχι σὰν «σάρκες», ἀς μοῦ ἐπιτραπῇ ἢ ἐκφρασις, σὰν τομάρια ποὺ τρέμουν

τὸν θάνατο, ἀλλὰ σὰν πιστοί.

Τὰ παραπέρα ἔρχονται μόνον τους, ἀναγκαστικά, σὰν τύπος μαθηματικός. Στὸν ἀγῶνα τοῦτον, ἀγῶνα γιὰ τὴν ζωὴ ἢ τὸν θάνατο τοῦ "Ἐθνους, νίκη ἴσον: ν' ἀγωνισθοῦμε σὰν ἀληθινὰ πνευματικοὶ ἄνθρωποι. Τὸ ἐπιστέψαμε αὐτό: "Ἐνικήσαμε κι' ὄλας! Δὲν τὸ ἐπιστέψαμε, καὶ καταγινόμαστε στὶς «ὀρθολογιστικὰς» ἐξυπνάδες, κλείνοντας, στ' ὄνομα τοῦ «ὀρθοῦ λόγου», τὰ μάτια μπροστὰ στὸν παγκόσμιον σεισμὸ ποὺ ἔφερε ἡ πνευματικὴ τιτανομαχία τῶν ἡμερῶν μας; Τόσο τὸ χειρότερο! Μά, φυσικά, γιὰ μᾶς τόσο τὸ χειρότερο! "Ὅχι γιὰ τὸ Πνεῦμα ἢ τοὺς πνευματικὸς νόμους ποὺ γράφουν τὴν ἱστορίαν! Γιὰ μᾶς ποὺ θάμναστε μακριὰ ἀπὸ τὴν τελικὴ Νίκη, ὅσο κι' ἂν εἴμαστε φορτωμένοι ἀπὸ τίς ὑπέροχες νίκες ποὺ μᾶς δίνει, τὴν μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, τὸ τίμιον αἷμα ποὺ χύνεται στῶν μαχῶν τὰ πεδία.

«Τί πρέπει νὰ κάμωμε, ὥστε νὰ μὴν πάῃ χαμένο τὸ τίμιον αἷμα ποὺ χύνεται, γιὰ νὰ ἔχωμε ἕνα αὔριο καλύτερο ἀπὸ τὸ σήμερον;» Μὲ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἐτελειώσαμε τὸ προηγούμενον ἄρθρον. Καὶ τὸ ἐρώτημα αὐτὸ σημαίνει: Πῶς θὰ ἀξιοποιήσωμε πνευματικὰ τίς νίκες ποὺ μᾶς χαρίζουν οἱ θυσίαι τῶν ἀγωνιστῶν μας, γιὰ νὰ κερδίσωμε ὄχι μόνον τίς νί-

κες, μὰ τὴν ὀριστική, τὴν πλήρη, τὴν ἀκατάλυτη νίκη.

Καὶ ἡ προσταγή ποῦ ἀκούεται μέ-
σα μας, μόλις θέσωμε τὸ ἐρώτημα,
εἶναι τούτη: Πρέπει νὰ ἀγωνισθοῦμε
στοῦ πεδίο τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνος,
ὥστε, αὐτὴ τὴ φορά νὰ ξεπεράσωμε
τὸ τραγικὸ σημεῖο τῆς ἐθνικῆς μας
ἱστορίας. Καὶ τὸ τραγικὸ αὐτὸ σημεῖο
δὲν εἶναι, ὅτι ἡ Ἑλλάς χάνει τοὺς
πολέμους ποῦ ἀναγκάζεται νὰ κάνη,
χιλιάδες χρόνια τώρα. Ἰσα-ἴσα, εἴ-
μαστε συνειθισμένοι νὰ κερδίζωμε
στοὺς πολέμους. Τὸ τραγικὸ ἔρχεται
κατόπιν. Ὅταν βλέπωμε, ὅτι ἐνῶ
κερδίζωμε τοὺς πολέμους,
χάνομε τίς νίκες. Μᾶς φεύγουν
ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μας. Τίς ἀ-
φήνομε νὰ σκορπίσουν, νὰ ἐξανει-
σθοῦν καὶ ν' ἀφίσουν τὸ ἔθνος τοῦτο,
δυστυχισμένο πάλι πάνω στίς δά-
φνες του.

Τούτη τὴ φορά ὁμως πρέπει νὰ νι-
κῆσωμε μὲ τρόπο ὀλότελα διαφορε-
τικό. Πρέπει ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦτον
νὰ βγῆ μιὰ Νίκη τοῦ Ἔθνους ἀλη-
θινὰ ἀπτερη, ὅπως τὴν εἶχαν ὀνει-
ρευθῆ—ἀλλὰ δὲν τὴν εἶχαν ἰδῆ—οἱ
πρόγονοι μας, ὅπως εἶναι ἐπιταγή
τῶν καιρῶν νὰ τὴν κερδίσωμε τώρα.
Στὸν ἀγῶνα τοῦτον τοῦ Ἔθνους μας,
ζωῆς ἢ θανάτου ἀγῶνα, πρέπει νὰ
βγῆ βέβαια νικητὴς ἡ ζωὴ, μὰ ὅχι σὰν
ἀπλή ἐπιβίωσις ἐνὸς ἐτοιμῆροπου
πάλι ὄργανισμοῦ. Μιὰ καινούργια
ζωὴ ἢ θά εἶναι ὁ νικητὴς σὲ τοῦ-
τον τὸν ἀγῶνα. Τὸ τίμιον αἶμα τῶν
ἀγωνιστῶν μας καὶ τῶν καιρῶν ἡ ἀ-
δυσώπητη ἀνάγκη, ἐνώνονται στὴν
ἴδια προσταγή, ποῦ εἶναι τὸ χριστια-
νικὸ σύνθημα: «Ἴνα ἐν καινότητι
ζωῆς περιπατήσωμεν!»

Στὸν ἱερό πόνον, στὴν ἱερὴ ἀπό-
φασιν, νὰ γίνῃ πραγματικότης ἡ προσ-
ταγὴ αὐτῆ, εἶναι, βέβαια, σύμφωνη
κάθε ἐλληνικὴ καρδιά. Ὅμως, γιὰ νὰ
μπορέσῃ νὰ ἐκπληρωθῆ ὁ πόνος αὐ-
τός, πρέπει, εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη,
νὰ συμφωνήσωμε ὅλοι καὶ σὲ τοῦτο:
τὴν καινούργια αὐτὴ ζωὴ δὲν θά τὴν

ἀρχίσωμε ἄμα νικῆσωμε, ἀλλὰ
γιὰ νὰ νικῆσωμε. Ἡ καινούργια
μέρα δὲν θά εἶναι ἡ ἐπαύριον
τῆς νίκης· πρέπει νὰ τὸ χωνέψωμε
αὐτό· ἡ καινούργια ἡμέρα θά εἶναι
ἡ ἡμέρα τοῦ ἀγώνος ποῦ θά φέρῃ
τὴν νίκη.

Β'

Καὶ τὸ πρῶτο ποῦ πρέπει νὰ κά-
μωμε, ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς και-
νούργιας αὐτῆς ἡμέρας τοῦ πνεύμα-
τος, πρέπει νὰ εἶναι ὁ καθαρμός.
Κι' ὁ καθαρμός πρέπει νὰ γίνῃ μὲ τὴν
κατ' ἐξοχὴν πρᾶξι τοῦ πνευματικοῦ
ἠρωτισμοῦ, τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐ-
νοχῆς.

Ὁμολογία ὄλων μας. Δὲν διστάζω
νὰ πῶ, ὁμολογία τῶν Χριστιανῶν,
πρῶτα-πρῶτα. Συνειθισμένη εἶναι ἡ
στήλη τούτη, συνειθισμένοι οἱ ἀνα-
γνώσται τοῦ περιοδικοῦ τούτου, μὲ
τὸ «κατηγορῶ τοὺς Χριστιανούς»,
ποῦ τὸ ἀπαγγέλλουν οἱ ἴδιοι οἱ Χρι-
στιανοὶ (!). Μὰ ἡ ὁμολογία αὐτὴ πρέ-
πει νὰ πάρῃ ἕκτασι γενικὴ. Ὅσοι
διεκδικοῦν τὴν πνευματικὴ ἡγεσία
τοῦ τόπου πρέπει νὰ σταθοῦν πρω-
τοπόροι στὸν καθαρμό, κι' αὐτὴ ἡ
πρωτοπορεία θά εἶναι ὁ τίτλος γιὰ
τίς πνευματικὲς ἡγετικὲς διεκδική-
σεις τους.

Ἡ ὁμολογία αὐτῆ, ὁμολογία ὄλων
μας, θά εἶναι ρητὴ κι' ἀπερίφραστη.
Κι' ὅσοι δὲν σταθῆκαμε στοῦ στρατό-
πεδο τῶν ἀρνητῶν, δὲν ἐκάνωμε ὁ-
μως ὅ,τι μπορούσαμε νὰ κάνωμε, σὰν
στρατιῶτες τοῦ Πνεύματος, γιὰ τὸν
πνευματικὸ ἐπισιτισμὸ τοῦ λαοῦ μας,
ὥστε ὁ ὄλεθρος νὰ μὴν βρῆ, τροφὴ
του κι' ἀποκομιπὴ του, τὴν πνευμα-
τικὴν μας ἀβιταμίνωσιν. Κι' ὅσοι ἐδού-
λεψαν—καὶ μὲ θουσιές, ἔστω—στοῦ
πνευματικοῦ ἔργου, κι' αὐτοὶ ἀκόμα
πρέπει νὰ ἐνωθοῦν στὴν κοινὴ ὁμο-
λογία ἐνοχῆς. Γιατὶ κι' ἂν προσέφε-
ραν πολλὰ, δὲν προσέφεραν ὅμως τὸ

(1) Βλ. «Ἀκτίνες» 1947, σελ. 241-245,
289-294.

πάν, ὄλη τους τὴν δύναμι, ὄλη τους τὴν ζωὴ. Κι' ὅποιοι στὸν ἀγῶνα αὐτὸν μπορεῖ νὰ προσφέρῃ χίλια καὶ προσφέρει μόνον ἐννιακόσια ἐνενηντα ἑνῆνα, εἶναι λιποτάκτης. Εἶναι κι' αὐτὸς ἠθικὸς αὐτοσυργὸς γιὰ τὰ ἐγκλήματα ποὺ προκαλοῦν τὴν φρίκη καὶ τὸν ἀποτροπισμὸ ὄλων μας.

"Αν, ἀλήθεια, εἶχαμε κάνει ὄλοι τὸ χρέος μας! "Αν τόσα χρόνια, τόσες γενεές, ἀντὶ νὰ γκρεμιζῶμε καὶ νὰ ὑπονομεύῶμε καὶ νὰ χλευάζῶμε ὅ,τι ἦταν ἡ ὑπόστασις τοῦ *Ἐθνους μας — ἢ νὰ κλεινῶμαστε στὸ καβουκι μας, στὸν ἑλεφάντινο πύργο, ὅπως πολὺ σωστὰ κατηγόρησε ὁ Georges Duhamel — ἂν ὁ ἀγῶνας μας ἦταν, πῶς θὰ τονώνῶμε ὄλο καὶ περισσότερο τὴν πνευματικὴ δυναμικότητα τοῦ ἔθνους... Νομίζετε, λοιπόν, πῶς σήμερα ὁ ὄλεθρος θὰ μποροῦσε νὰ κάμῃ αὐτὸ ποὺ ἔκαμε, μὲ μοναδικό του στήριγμα τοὺς ἐγκληματίες τοῦ κοινοῦ δικαίου, ποὺ ἔβγαλε ἀπὸ τὶς φυλακὲς Συγγροῦ; "Ἐὰν τόσο καιρὸ, οἱ «πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην» εἶχαν ὄδηγηθῆ «ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων», ἂν τὰ μάτια εἶχαν ἀνοίξει, ἂν τὸ στράτευμα τοῦ Πνεύματος ἦταν ἔτοιμο, ἂν, στὸ πρῶτο ξεκίνημά του, ὁ ὄλεθρος ἔβλεπε ἀντιμέτωπο ἕνα γενικό πνευματικὸ συναγεμῶ! "Αν, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὶς ἐπίσημες ἀρμοδιότητες, εἶχαμε ὄλες τὶς ἱκανότητες, ὄλες τὶς εἰδικότητες, ὄλα τὰ ταλέντα σὲ μιὰ τέτοια ἀληθινὴ πνευματικὴ ἐπιστράτευσι...!

Μὰ ἐμεῖς... "Ἐμεῖς ἐμοιάσαμε μὲ τὸν στρατιώτη, ποὺ πάνω στὴ μάχη ἄφισε νὰ τοῦ ξεφύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια τὸ ὄπλο του. Φοβερὸ τὸ ἐγκλημα. Μὰ, ἀντὶ νὰ θρηνοῦμε, ἂς μὴν χάνῶμε στιγμὴ γιὰ τὴν ἐπανόρθωσι. "Ἄς ξεκινήσωμε μὲ τὴν βασικὴ πνευματικὴ ἐκδήλωσι, τὴν ὄμολογία τῆς ἐνοχῆς, κι' ἂς ριχθοῦμε μ' ὄλη μας τὴν δύναμι στὸν ἀγῶνα.

Καὶ ἂς μὴ φοβηθοῦμε, πῶς τάχα εἶναι, τῶρα πιά, πολὺ ἀργά. Ποτέ

δὲν εἶναι πολὺ ἀργά γιὰ τέτοια ἀγωνιστικὴ ἐξόρμησι. Κι' ἔπειτα, τοῦτος ὁ ὑπέροχος λαός, εἴτε μὲ τὸ χακί, εἴτε μὲ τὰ πολιτικά, εἴτε στὰ βουνά, εἴτε στὶς πόλεις, μὲ τὸν ὑπέροχον ἀγῶνα του, μὲ τὴν ἀπίστευτὴ, ἀλήθεια, πνευματικὴ του ζωτικότητα, μᾶς ἔδωσε καὶ μᾶς δίνει ἀκόμη τὸν καιρὸ, τὴν προθεσμίαν, νὰ ξυπνήσωμε, νὰ γυρίσωμε στὶς τάξεις μας, νὰ κάμῶμε, τῶρα τοῦλάχιστον, αὐτὸ ποὺ δὲν εἶχαμε κάμει ὡς τῶρα.

"Ὅχι! Δὲν εἶναι πολὺ ἀργά! Δὲν ἔχομε δευτερόλεπτο νὰ χάσωμε, ἔχομε ὄμως τὸν καιρὸ ποὺ εἶναι ἀπαραίτητος γιὰ νὰ πάρῶμε πίσω τὸν πνευματικὸ ὄπλισμὸ ποὺ ἀφίσαμε νὰ πέσῃ ἀπὸ τὰ χέρια μας. Εἶναι ἀκόμα καιρὸς, ἀλλὰ εἶναι πιά καιρὸς, ἢ πνευματικὴ ἠγεσία νὰ κάμῃ τὴν ὄμολογία ποὺ θὰ εἶναι τὸ σάλπισμα τοῦ πνευματικοῦ συναγεμῶ!

Γ'

"Απὸ τὸ 1848, ποὺ ἐκυκλοφόρησε τὸ Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο, ἑκατὸ χρόνια τῶρα, ὁ κομμουνισμὸς ἐργάζεται ἐντατικά γιὰ νὰ συγκροτήσῃ τὸ σύστημά του, τὴν κοσμοθεωρία του νὰ τὴν ὑποβάλλῃ στὶς μάζες, νὰ τὴν ἐπιβάλλῃ στοὺς λαούς. "Απὸ τὸ 1917, ἀπὸ τὴν "Ὀκτωβριανὴ "Ἐπανάστασι ὡς τῶρα, τριάντα δύο πῆς χρόνια, νύχτα μέρα ἀπὸ τὸν Στάλιν ὡς τὸν τελευταῖο «καθοδηγητῆ» δουλεύει ὁ κομμουνισμὸς, ὅπου καθεστῶς κι' ὅπου «παρανομία», γιὰ νὰ ἔχῃ ὁ κάθε «σύντροφος» καὶ νὰ τὴν ἔχῃ χωνεμένη ὡς τὶς τελευταῖες λεπτομέρειες, τὴν κοσμοθεωρία, ποὺ τοῦ δίνει τὴ βᾶσι γιὰ τὸν ἀγῶνα του. Καὶ τῶρα, στὴ μάχη τούτῃ γιὰ τὸν ἀφανισμὸ τοῦ ἔθνους, ὁ κομμουνισμὸς τὴν διαφώτισι, τὸ ἔντυπο τόχει πλάϊ στὸ πολυβόλο καὶ τὴν νάρκη ὄπλο γιὰ τὸν ἀγῶνα του: μαζὶ μὲ τὰ κάθε λογῆς λάφυρα, οἱ στρατιῶτες μας ποὺ αἰχμαλωτίζουν συμμαορτικὲς ὄμάδες μαζεῦουν βουνά ἀπὸ ἔντυπα,

όκαδες ἀπό... τυπογραφικά στοιχεῖα. Γιατί ὁ κομμουνισμός ξέρει τί ἀποφασιστικὴ σπουδαιότητα ἔχει, γιὰ τὸν πόλεμο πού μᾶς κάνει, τὸ θεμέλιο, ἢ βᾶσις του, ἢ κοσμοθεωρία του.

Ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ τὸ πρῶτο βῆμα, τὴν ὁμολογία τῆς ἐνοχῆς — ἄς ποῦμε καλύτερα τὴν χριστιανικὴ λέξι, τὴν μετάνοια — κατακάθαρο φαίνεται τὸ δεύτερο βῆμα πού ἐπιβάλλεται νὰ κάμωμε. Καιρὸς νὰ τὸ καταλάβῃ ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου καὶ νὰ δώσῃ νὰ τὸ καταλάβῃ κι' ὁ ἀγρότης μὰ κι' ὁ ὑπουργὸς κι' ὁ φαντάρος μὰ κι' ὁ στρατηγός: Ὁ κομμουνισμός μπόρεσε νὰ σταθῇ γιατί εἶναι μιὰ ὀλοκληρωμένη κοσμοθεωρία. Καὶ τὸ ἔθνος μᾶς θ' ἀντιτάξῃ στὸν ἐχθρό του τὴν ἰδική του κοσμοθεωρία γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ κάμῃ τὸν πνευματικὸ του πόλεμο πού θὰ φέρῃ τὴν Νίκη (εἶπαμε, τὴν ἀπτερὴ Νίκη) στὸν ὄλον ἀγῶνα. Στὴν ὕλιστικὴ κοσμοθεωρία τοῦ ὀλέθρου θ' ἀντιτάξωμε τὴν πνευματικὴ μᾶς κοσμοθεωρία. Τὴν κοσμοθεωρία τῆς ζωῆς. Τὴν κοσμοθεωρία τῆς ἀλήθειας.

Δὲν ἔχομε καμμιάν ἀνάγκη νὰ κατάρτισωμε, τώρα, ἐπειγόντως καὶ ἐκ τοῦ προχείρου, μιὰ τέτοια κοσμοθεωρία, ὅπως φαίνεται νὰ νομίζουν μερικοί. Τὴν ἔχομε ἔτοιμη. Εἶναι, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω τὴν διάκρισι τοῦ Rickert, ἡ κοσμοθεωρία τοῦ ζωντανοῦ ἀνθρώπου κι' ὅταν δὲν εἶναι γνωστὴ σὰν κοσμοθεωρία τῆς συστηματικῆς φιλοσοφίας. Εἶναι ἡ κοσμοθεωρία τοῦ ζωντανοῦ ἔθνους, εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ἔθνους μᾶς. Αἰώνων σοφία, σὲ θαυμαστὴ σύνθεσι, μᾶς τὴν ἔτοιμασε. Μαρτύρων αἷμα μᾶς τὴν ἐφύλαξε ἀπὸ τὸν διώκτη. Γενεῶν ἀγῶνες τὴν ἔφεραν ὡς ἐμᾶς. Τοῦ λαοῦ μᾶς τὸ χτυποκάρδι εἶναι τὸ περιεχόμενό της. Οὐράνια ἀποκάλυψις καὶ σκληρὴ μὰ δοξασμένη ἐμπειρία ἐνώνονται στὰ διδάγματά της. Εἶναι ἡ ὑπόστασις μᾶς. Ἀπὸ τὴν κούνια ὡς τὸν τάφο. Καὶ πέρα ἀπὸ τὸν τάφο. Ναί! Καὶ πέρα ἀπὸ τὸν τάφο!

Ὀνειρεύονται μερικοὶ ἕναν ἐθνικισμό χωρισμένο ἀπὸ ὅ,τι ἀποτελεῖ, χιλιάδες χρόνια τώρα, τὴν πνευματικὴν ὑπόστασι τοῦ ἔθνους μᾶς. Φαντάζονται ἕναν Ἑλληνισμό χωρισμένο ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ Πίσι. Θέλουν, λέει, τὸν Ἑλληνισμό τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοὺς ἐνοχλεῖ ὁ Ἑλληνισμός, πού ἄκουσε τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου καὶ τὸ σκόρπισε τὸ κήρυγμα αὐτὸ γύρω - γύρω στὸν πλανήτη μᾶς, θεμέλιο τοῦ νεώτερου πολιτισμοῦ. Τὶ ἐγκληματικὴ φαντασιοπληξία! Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί γίνεται ἢ ὑποτίθεται ὅτι γίνεται, σ' ἄλλες χώρες, σ' ἐμᾶς ἐδῶ Ἑλληνισμός καὶ Χριστιανισμός εἶναι δύο ἔννοιες, μὰ ἕνα καὶ ἀδιάσπαστο βίωμα. Παραπολὸ αἷμα χύθηκε, παραπολλοὶ ἀγῶνες ἔγιναν, παραπολλὴ εὐγενικὴ ἔνδοξη καρποφορία σ' ὅλες τίς ἐκφάνσεις τοῦ πολιτισμοῦ σωρεύτηκε, ὥστε νὰ μὴ μπορῇ πιά νὰ ἀγνοήσῃ κανεὶς τὴν ἐνότητα αὐτῆ. Ἑλληνισμός χωρισμένος ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό εἶναι κάτι τὸ ὀλότελα ξένο πρὸς τὴ ζωὴ, τὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους. Δὲν μπορεῖς νὰ χτυπήσῃς τὴν χριστιανικὴ ὑπόστασι, τὴν χριστιανικὴ πίστι τοῦ ἔθνους, χωρὶς νὰ χτυπήσῃς συγχρόνως τὴν ἑλληνικὴ του ὑπόστασι.

Καί, γιὰ νὰ εἶμαστε πιὸ ἐξηγημένοι: Τὴν χριστιανικὴ Πίσι τὴν χτυπᾶς — καὶ ἐπομένως χτυπᾶς καὶ τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος πού ἀγωνίζεται γιὰ ζωὴ ἢ γιὰ θάνατο — καὶ ὅταν ἀκόμα θέλῃς νὰ ἀδιαφορήσῃς καὶ νὰ ὑποτιμᾶς τὴν ἀξία τῆς Πίστεως αὐτῆς καὶ τὴν σπουδαιότητά της. Γιατί ἔτσι τὴν ὑπονομεύεις μέσα στὴν ἑλληνικὴ ψυχῆ, ἀφοπλίζεις πνευματικὰ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπιβίωσι τοῦ ἔθνους, καὶ γιὰ τὴν ἰδικὴ σου ἐπιβίωσι ἀκόμα.

Μὰ καὶ κάτι ἄλλο: Βέβαια, ὁ Παρθενῶν εἶναι τὸ αἰώνιο σύμβολο τοῦ ἑλληνικοῦ θαύματος, τὸ καύχημα καὶ τὸ καμᾶρι τοῦ ἔθνους μᾶς σ' ὄλους τοὺς αἰῶνες. Μὰ πρέπει νὰ εἶσαι σὲ θέσι νὰ τὸν ἀτενίσῃς τὸν Παρθενῶνα. Καὶ δὲν τὸν ἔχτισαν γιὰ ἐρχαιολο-

γικόν μνημείον» οί πρόγονοί μας τόν Παρθενώνα. Για τέμενος ιερό τόν ἔχτισαν. Μόλις εἶχε ἀποκρουσθῆ ὁ βάρβαρος, ἡ φοβερή ἀπειλή, κι' οί 'Αθηναῖοι, ὄλης τῆς 'Ελλάδος ἐκπρόσωποι, ἐβάλλθηκαν νά ἀνεγείρουν τὸ μνημεῖο αὐτὸ τῆς εὐγνωμοσύνης στὸν Θεό, τὸ ὑπέροχο αὐτὸ δεῖγμα πὼς τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ἀνατείνεται στὰ οὐράνια καί γιὰ ν' ἀγωνισθῆ ἀλλὰ καί γιὰ νά πανηγυρίσῃ τὴν Νίκη. Αὐτῆς τῆς ἀνατάσεως μνημεῖο ἤγειρε ὁ δῆμος, μὲ τὸν Κίμωνα καί ὕστερα τὸν Περικλῆ, αὐτὴ ἡ ψυχικὴ ἀνάτασις ἐνέπνευσε, στὴν δημιουργία τοῦ μνημείου αὐτοῦ, τὴν ἑλληνικὴ τέχνη, μὲ τὸν 'Ἰκτῖνο καί τὸν Φειδία. Ναὸς στὸν Θεό, τὸν ἄγνωστο ἔστω, μὰ τὸν Θεὸ πού τὸ Πνεῦμα τὸ ἑλληνικὸ ἀναζητοῦσε πάντα· «ζητεῖν τὸν Κύριον εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καί εὐροῖεν»!

Καί, ἀπὸ τότε πού ὁ Παῦλος ἐκήρυξε τὸν ἄγνωστο αὐτὸν Θεὸ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸν Ἄρειο Πάγο κι' ὁ Διονύσιος ὁ Ἄρεοπαγίτης κι' ἡ Δάμαρις δέχθηκαν, ἐκεῖ στὸν ἱερὸ βράχο, τὸ οὐράνιο κήρυγμα, ἀπὸ τότε δὲν μπορῶ ἐγώ, ὁ Ἕλλην νά ἀτενίσω τὸν Παρθενώνα, ὅταν κλείνω τὰ μάτια μπρὸς τὸν Ἄρειο Πάγο. Τὸ πολὺ πολὺ τότε θά δῶ «τὰ ἄρχαῖα». Ἐνα, ἔστω καί τὸ πρῶτο στὸν κόσμο, «ἱστοριολογικὸν μνημείον». Ἐνα ἀντικείμενο ἀρχαιολογικῆς σπουδῆς, πού θά ἔλθῃ ὁ ξένος ἀρχαιολόγος νά μοῦ δείξῃ. ὅτι τὸ μελετᾷ αὐτὸς πολὺ καλύτερα ἀπὸ μένα!

Δ'

Μὰ τὸ μήνυμα αὐτὸ τοῦ Ἄρειου Πάγου ἔχει καί μιὰν ἄλλη ζωτικὴ σπουδαιότητα γιὰ τὸ ἔθνος μας. Τοῦ δίδει τὴν παγκόσμια ἀποστολή του, πού τοῦ ἐξασφαλίζει μιὰ θέσι στὸν κόσμο. Κι' ἡ θέσι αὐτή, εἶναι προνομιακὴ, εἶναι μοναδική. Τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ

στοῦ ἔθνος μας. Ἄλλη θέσι δὲν ἔχει στὸν κόσμο. Ἡ τὴν προνομιακὴ θέσι τῆς πνευματικῆς πρωτοπορίας, ἡ καμμιά θέσι ὑπὸ τὸν ἥλιον!

Τί εἶναι, ἀλήθεια, ἡ Ἑλλάς, ἢ τί εἴμαστε σάν ἔθνος, σάν λαός, ἀν κριθοῦμε μὲ ὕλικά κριτήρια, ἀν τοποθετηθοῦμε στὴν ὕλική, ἄς ποῦμε, γεωγραφία; Ἐνα ἀπὸ τὰ μικρότερα ἔθνη τῆς γῆς. Κι' ἀπὸ τὰ φτωχότερα, τὰ πιὸ ρημαγμένα, ὅπως μᾶς βλέπει ὁ κόσμος. «Αὐτὴ ἡ δυστυχισμένη χώρα». «This unhappy country», «ce pays malheureux»! Ἔτσι διαβοζομε, ἔτσι ἀκοῦμε νά μᾶς καλοῦν, ὄχι οἱ ἐχθροί μας παρά οἱ φίλοι μας. Κι' ἀκόμα εἴμαστε τώρα στὸ 1949, ἕνας ξεκληρισμένος λαός. Στὰ χρόνια τῆς δουλείας, πρὶν τὸ 1821, ὁ λαός τοῦτος ἦταν ἀπλωμένος ἀπὸ τὸν Δούναβι ὡς τίς Πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ τὸν Τάραντα ὡς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς. Καί τώρα, ἕνα ξερριζώμα πού λές καί δὲν σταματᾷ. Βρισκόμαστε σὲ μιὰ γεωγραφικὴ θέσι σπουδαία τόσο πού προκαλεῖ σὲ μερικὸς ἀγωνία. Μοναδικὴ θέσι ἀλήθεια, ὁμως κάθε ἄλλο παρά ζηλευτὴ. Φοβερὸ προνόμιό μας ἡ ἀκατάσχετη αἰμορραγία, ἡ φωτιά πού δὲν ἔχει σταματημὸ, ἡ ἐρήμωσις πού δὲν παίρνει τέλος.

Πόσο διαφορετικὴ ὁμως ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος στὴν πνευματικὴ γεωγραφία! Ἡ ἱστορία μας καθορίζει τὴν μοναδικὴ αὐτὴ θέσι, μὰ προσοχὴ ἡ ἱστορία μας. Ἡ ἱστορία πού ἀρχίζει βέβαια ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο, περίλαμπρο, μοναδικὸ «ἑλληνικὸ θαῦμα» μὰ δὲν κλείνει μὲ τὸ 146 π.Χ. (μὲ τὴν ἄλωσι τῆς Κορίνθου ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους), ὅπως ἐνόμισαν μερικοί. Δὲν εἶναι ἡ «ἱστορία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων». Εἶναι ἡ ἱστορία μας. Καί εἶναι ἡ ἱστορία μας, γιατί ἔχει ἀδιάκοπη συνέχεια. Συνέχεια ὄχι μόνο φυλετικὴ. Συνέχεια στὴν μοναδικὴ ἀποστολὴ πού ἔχει τὸ ἔθνος τοῦτο, τὴν ἀποστολὴ νά εἶναι φῶς στὸν κόσμο. Ἀπὸ τότε πού ὁ Παῦλος μίλησε

στὸν Ἄρειο Πάγο, κάτω ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα, καὶ ἔφερε τὸ Εὐαγγέλιο τῆς χαρᾶς τῆς ζωῆς, τοῦ πολιτισμοῦ τὸ μήνυμα, ἀπὸ τότε τὸ ἔθνος ποὺ φαινόταν νὰ πηγαίνει στὸ «Ἀρχεῖον» τῆς ἱστορίας, δίπλα στοὺς Βαβυλωνίους, τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπὸ τότε τὸ ἔθνος αὐτό, ἐπῆρε τὴν μεγαλύτερη ἀποστολὴ ποὺ μπορούσε νὰ πάρῃ ἔθνος στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Τὴν ἀποστολὴ, νὰ γίνῃ ὁ ἀγωγὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἐπομένως ὁ θεμελιωτὴς τοῦ νέου κόσμου.

Ὅλο τὸ Ἑλληνικὸ θαῦμα μπῆκε, μὲ τὴν ἀποστολὴ αὐτή, στὸ πεδίο τῆς ἀθανασίας. Ὅχι τῆς ἱστορικῆς, μὰ τῆς ζωντανῆς, τῆς δημιουργικῆς ἀθανασίας. Οἱ «ἀρχαῖοι» δὲν εἶναι «ἀρχαῖοι». Εἶναι μὲ τὴν ἀποστολὴ αὐτή, οἱ πρόγονοι τῶν γενεῶν ποὺ πῆραν τὸ χριστιανικὸ φῶς νὰ τὸ προβάλλουν στὴν οἰκουμένη. Ὅλη ἡ προχριστιανικὴ μεγαλοφυΐα, ὁ πολιτισμὸς, τὰ γράμματα, ἡ γλῶσσα ἐναρθρῶνεται στὴν ἀποστολὴ αὐτή. Μὰ καὶ οἱ ἥρωες, καὶ οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ Μαραθῶνες, καὶ τῶν Σαλαμινομάχων τὰ τρόπαια, καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ κοσμογονικοὶ θρίαμβοι, ποτισμένοι κατόπιν ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ μὲ τὸ νερὸ τῆς δημιουργικῆς αὐτῆς ἀθανασίας, γίνονται ἕνα μ' ἐμᾶς, μ' ἐμᾶς ποὺ ἀγωνιζόμαστε τώρα γιὰ ζωὴ ἢ θάνατο, σὰν ἕνα, ἐνιαῖο, ἀδιάσπαστο ἱστορικὸ ἔθνος ποὺ εἶναι ὁ φωτοδότης, ὁ πνευματικὸς ὁδηγὸς τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐνα ἔθνος ποὺ, ὅσο κ' ἂν τὸ βοηθήσῃς, οὔτε τοὺς τόκους δὲν τοῦ δίνεις ἀπὸ ὅ,τι τοῦ ὀφείλεις. Ἐνα ἔθνος ποὺ θὰ εἶναι ντροπὴ, καὶ στίγμα, καὶ κατάρρα, κί' ὄλεθρος γιὰ τὸν πολιτισμὸ καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ τὸ ἀφίσης μόνου τοῦ στὸν σημερινὸ τοῦ ἀγῶνα.

Δὲν θέλει πολλὴ σοφία νὰ καταλάβῃ κανεὶς τί ὄπλο εἶναι ἡ θέσις μας αὐτὴ στὴν πνευματικὴ γεωγραφία, τί, ἀποφασιστικὸ ἀλήθεια, ὄπλο γιὰ τὸν ἀγῶνα μας. Ἐχει ὁμως ἕνα μειονέκτημα. Ὅπως ὄλα τὰ ὄπλα. Ἄμα

τὸ πετάξῃς ἀπὸ τὰ χέρια σου, δὲν σὲ ὀφελεῖ!

Ἐχομε παράπονο, ἔχομε πικρία, γιὰ τὸ ξένου κόσμου δὲν μᾶς καταλαβαίνει, γιὰ τὸ οἱ σύμμαχοί μας μᾶς λένε «φίλους» καὶ μόνου τοὺς Τούρκους «συμμάχους». Γιατί οἱ φίλοι μας, μπορεῖ νὰ μᾶς βοηθοῦν ἀλλὰ δὲν μᾶς ἀγαποῦν, μᾶς δίνουν τὰ δολλάρια τοὺς ἀλλὰ δὲν μᾶς δίνουν τὸν θαυμασμὸ τοὺς... Ἄλλὰ ποιὸς φταίει γι' αὐτό; Τί ἐκάναμε γιὰ νὰ βοηθήσωμε τοὺς ξένους νὰ σεβαστοῦν καὶ νὰ θαυμάσουν τὸ ἔθνος ποὺ ἐπρόκειτο νὰ βοηθήσουν;

Ἐκάναμε τὸ ἀλβανικὸ ἔπος, θὰ πῆ ἴσως κανεὶς. Καὶ βέβαια ἐστήσαμε τὸ λαμπρὸ ἐκεῖνο τρόπαιο ποὺ λέγεται ἡ νίκη τῆς Ἀλβανίας. Τρόπαιο ἐφάμιλλο—ναί, ἐφάμιλλο!—τῶν Πλαταιῶν καὶ τῶν Σαλαμίνων. Ναί, ἀλλὰ, τίς Πλαταιεὺς καὶ τίς Σαλαμίνας τίς ἀξιοποίησε καὶ τίς παρέδωσε στὸν θαυμασμὸ τῶν αἰῶνων ἕνα ἔθνος ποὺ βρισκόταν τότε σὲ πνευματικὴ ἀκμὴ κί' ἤξερε νὰ ἐντάξῃ τὰ τρόπαια τοῦ στὴν μεγάλη πνευματικὴ δημιουργία. Ἐνῶ ἐμεῖς τώρα; Ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὸν πνευματικὸ μας ὄπλισμὸ, δὲν σταθήκαμε ἱκανοὶ οὔτε ἐμεῖς νὰ καταλάβωμε ὅσο πρέπει, οὔτε τοὺς ἄλλους νὰ βοηθήσωμε γιὰ νὰ νοιώσουν καὶ σεβασθοῦν τίς μεγάλες μας νίκες. Ἐτσι, τὰ κατορθώματα αὐτὰ, μονωμένα, καταντοῦν νὰ θεωρηθοῦν ἀπλᾶ πολεμικὰ ἐπιεσόδια, χάνονται καὶ μικραίνουν στὰ μάτια τοῦ κόσμου, στὸ τέλος μικραίνουν μπροστὰ στὰ δικά μας, τὰ ἴδια τὰ μάτια.

Ὅ,τι λοιπὸν, εἶπαμε γιὰ τὴν ἀνάκτησι τοῦ πνευματικοῦ μας ὄπλισμοῦ, ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν ἀγῶνα στὸ πεδίο τῆς παγκόσμιας κοινῆς γνώμης. Πρέπει, χωρὶς ἀναβολή, νὰ ἀρπάξωμε πάλι τὰ ὄπλα μας ποὺ θὰ μᾶς δώσουν τὴν νίκη καὶ σὲ τούτῃ τὴ μάχη. Σὲ μιὰ κοινὴ γνώμη ποὺ ἄρχισε νὰ συντερίζεται καὶ σήμερα δὲν σκέπτεται καθόλου μὲ τὴν ἐγκληματικὴ ἐπιπολαιότητα ποὺ ἔδειχνε χθές,

σὲ μιὰ τέτοια διεθνή κοινή γνώμη, πρέπει νὰ προβάλωμε τὴν αἰώνια, σεβαστὴ μητέρα—ναί, μητέρα!—Ἑλλάδα. Τὴν Ἑλλάδα ποὺ ἔθεμελίωσε τὸν νεώτερο πολιτισμό, τὴν χριστιανικὴ Ἑλλάδα, ποὺ ἀγωνίζεται καὶ σήμερα γιὰ τὸν πολιτισμὸ ποὺ εἶχε δώσει στὴν ἀνθρωπότητα. Ἀλλά, φυσικά, γιὰ νὰ τὰ ποῦμε ὄλα αὐτά, πρέπει πρῶτα νὰ τὰ νοιώσωμε ἑμεῖς οἱ ἴδιοι. Γιατί, πῶς τὸ θέλετε, ὁ κόσμος ξέρει νὰ ξεχωρίσῃ τὸ ψεύτικο ἀπὸ τὸ ἀληθινό, τῆς καρδιάς τὰ λόγια ἀπὸ τὸ «ἀλλαλάζον κύμβαλον»!

Λέγοντας αὐτά, ἔχομε ὑπ' ὄψιν μας γεγονότα, εὐτυχῶς ὄχι μόνο τὰ δυσάρεστα ποὺ ξέρομε ὄλοι ἀλλὰ καὶ ἄλλα εὐχάριστα, πολὺ εὐχάριστα γεγονότα, ποὺ δίδουν τὴν ἔμπρακτη ἀπόδειξι τῶν ὄσων λέμε. Ὁ τακτικὸς ἀναγνώστης τῶν «Ἀκτινῶν» ἔχει δὴ πολλὰς φορές τί θαυμάσιο ἀποτέλεσμα φέρνει στὴν ξένη κοινή γνώμη μιὰ ἀπλή ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία γιὰ νὰ ἐμφανίσωμε στὸν κόσμο τὴν χριστιανικὴ Ἑλλάδα. Θυμᾶται τὸν Daniel-Rops, ποὺ, ἀπὸ ἀφορμὴ τὴν «Διακήρυξι» τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», μιλά μὲ θαυμασμὸ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ποὺ δίδει «*Une leçon au monde*». Ὁ ἀναγνώστης αὐτὸς μπορεῖ τώρα νὰ ἐκτιμήσῃ τί θὰ γινότανε ἂν, ἀντὶ γιὰ μιὰ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, εἶχαμε μιὰ γενικὴ πνευματικὴ ἐξόρμησι ὄλης τῆς Ἑλλάδος!

Ἐχάσαμε ἑκατὸ χρόνια, καταχωνιάζοντας τοὺς τίτλους μας ποὺ μᾶς ἔκαναν τὸ πιὸ σεβαστὸ καὶ προνομιούχο ἔθνος τῆς γῆς. Ἐνας αἰώνας χαμένος!

Ναί, μὰ τώρα ζοῦμε, μιὰ τέτοια κοσμογονία, ὅπου οἱ στιγμὲς εἶναι αἰώνας. Ἄς πάρωμε ἓνα τέτοιον αἰῶνα γιὰ ν' ἀνακτήσωμε ὅ,τι ἐχάσαμε, ὄπλο πολῦτιμο, ἀποφασιστικὸ γιὰ τὸν ἀγῶνα μας. Ἀλλὰ ἂς μὴ χάνωμε οὔτε στιγμὴν πιὰ!

Ε'.

«Μεῖζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη»!

Τὸ θεμέλιο αὐτὸ τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς, ἡ ἀγάπη, πρέπει νὰ γίνῃ θεμέλιο καὶ στὴν ἀνασυγκρότησι τῆς Ἑλλάδος μας ὄχι μόνο ἀφοῦ ἀγωνισθῆ, μὰ καὶ γιὰ νὰ ἀγωνισθῆ.

Ἄς θυμηθοῦμε, ὅ,τι εἶπαμε στὴν ἀρχή. Ὅλοι οἱ ἀγῶνες τοῦ ἔθνους μας ἦσαν τῆς Πίστεως πόλεμοι. Μὰ τοῦτος θὰ εἶναι πόλεμος, ὅπου τὸ πᾶν θὰ μετρηθῆ ἀπὸ τὴν Πίστι μας. Καὶ νεῦρο τῆς ἢ Πίστις ἔχει τὴν ἀγάπη. Πρέπει νὰ πιστέψωμε στὴν δύναμι τῆς ἀγάπης, τῆς ζωντανῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, ποὺ θὰ δείξῃ ἔμπρακτα, ὅτι δὲν εἶναι μόνο λόγια ἡ ἐνότης ἡ ἀδιάσπαστη ὄλων μας σὲ τοῦτον τὸν ἀγῶνα. Καὶ πρὶν ἀπ' ὄλα, χρειάζεται νὰ καταλάβωμε τὸ ἑλληνικὸ στερέωμα ἡ ἀγάπη πρὸς ἐκείνους, ἢ τίς οἰκογένειες ἐκείνων, ποὺ ὑποφέρουν περισσότερο ἀπὸ μᾶς. Καὶ σὲ ἀπόλυτη προτεραιότητα, ἡ ἀγάπη σ' ἐκείνους ποὺ βάζουν κάτω τὴν ζωὴ τους γιὰ μᾶς.

Ἡ εἴμαστε ὄλοι ἓνα, ἢ δὲν εἴμαστε. Δὲν μπορεῖ νὰ χύνουν τὸ αἷμα τους οἱ μὲν καὶ οἱ ἄλλοι νὰ καλοῦνται νὰ πληρώνουν μόνο «φόρους». Δὲν μπορεῖ, δὲν εἶναι ἀνεκτό, εἶναι ἔγκλημα, ἄλλοι νὰ ξαγρυπνοῦν καὶ νὰ εἶναι ἐκτεθειμένοι στὸν θάνατο ἢ στὶς καιρικὲς ταλαιπωρίες, ἢ στὴν ἐξαντλητικὴ δουλειά, ποὺ ἐπιβάλλει ὁ ἀγῶνας, στὸ κρῦο καὶ στὴν φυματίωσι, μὲ μισθὸ τὸ «Starvation Limit», τὸ ὄριο λιμοκτονίας ποὺ εἶδαμε σὲ προηγούμενα ἄρθρα, καὶ οἱ ἄλλοι νὰ... συμμετέχουν στὶς θυσίες, μ' ἐκεῖνα τὰ χαρτάκια τῆς Προνοίας, ὅταν πᾶνε στὸν κινηματογράφου ἢ στὸ θέατρο... καὶ νὰ κυττάζουν—ὅπως γίνεται συχνά—πῶς οὔτε καὶ αὐτὰ νὰ μὴν τὰ δώσουν!

Θὰ εἰπῶ κάτι ἄλλο. Οἱ γενεὲς ποὺ θὰ ἔλθουν θὰ φρίττουν, βέβαια, θὰ ἀνατριχιάζουν, ὅταν ἀκοῦν τὰ ἐγκλήματα ποὺ ἔγιναν καὶ γίνονται,

ἀπὸ τοὺς «κατσαπλιάδες». Ἄλλὰ δὲν πιστεύω ὅτι θὰ ἀνατριχιάζουν λιγώτερο, ὅταν μαθαίνουν ὅτι οἱ οἰκογένειες τῶν θυμάτων τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν, μὰ, ἀκόμη περισσότερο, οἱ οἰκογένειες ἐκείνων ποὺ σκοτώθηκαν γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ ἐγκλήματα αὐτά, ἐπερίμεναν μῆνες ὀλόκληρους γιὰ νὰ πάρουν κάτι, τὸ πενιχρὸ «βοήθημα»!

Θὰ ἀκούσατε ἴσως.. ὅτι δὲν ἔχομε λεπτά. Ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ μᾶς δίνουν μὲ τὸ σταγονόμετρο, ὅτι.. ὅτι.. Μὴν τὰ πιστέψετε αὐτά. Γιατί, ἂν τὰ πιστέψετε, πέφτομε πάλι στὴν παγίδα ποὺ μᾶς ἐτοίμασε ἡ ὀλιστική νοοτροπία, γιὰ νὰ γίνωμε θύματα τοῦ ἐγκλήματος. Ἐκεῖνο ποὺ ἔρχεται πρὶν ἀπ' ὅλα εἶναι ἡ ψυχὴ. Κι' ἐκεῖνο ποὺ φανερωθεῖται κι' ἐδῶ εἶναι πῶς στὴν ὑπόθεσιν αὐτὴ λείπει ἡ ψυχὴ, ἡ δύναμις τοῦ πνεύματος, ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης, ποὺ θὰ δίνῃ ζωὴ στὴν ρουτίνα. Ἡ ἔλλειψις χρημάτων φταίει, ὅταν ἡ χήρα τοῦ πολεμιστῆ περιφέρεται, ἡμέρες, ἑβδομάδες, ἀπὸ Ὑπουργεῖο σὲ Ὑπουργεῖο γιὰ νὰ πάρῃ τὸ ἐπίδομα, χωρὶς κάποια συμπόνοια νὰ τὴν κρατήσῃ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ νὰ πάρῃ μιὰν ὥρα ἀρχήτερα ἐκεῖνο ποὺ θὰ τὸ πάρῃ οὕτως ἢ ἄλλως κάποτε:

Ὅχι, δὲν εἶναι πῶς λείπουν τὰ χρήματα. Εἶναι πῶς λείπει ἡ ψυχὴ. Εἶναι πῶς, ἐνῶ ἔχει ἐπιστρατευθῆ ἡ θουσία δὲν ἔχει ἐπιστρατευθῆ ἡ ἀγάπη! Καὶ πρέπει ἀμέσως νὰ ἐπιστρατευθῆ ἡ ἀγάπη!

Μιὰ μεγάλη ἐξόρμησις ἀγάπης πρέπει νὰ ξεχυθῆ σὰν χείμορρος, νὰ κατακλύσῃ τὴν Ἑλλάδα. Τί θὰ πῆ «φορολογία εὐπόρων» καὶ «λογιστικὰ βιβλία» καὶ τὰ τέτοια! Τοὺς ποταμοὺς τοῦ αἵματος πρέπει νὰ τοὺς συνοδεύουν ποταμοὶ ἀπὸ ἔμπρακτες ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης. Τῆς ἀγάπης ποὺ ὄχι μόνον ἀνοίγει τὰ πουργιὰ μὰ καὶ θαυματουργεῖ κι' ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχουν τὰ πουργιὰ. Τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ποὺ, ἀκριβῶς ὅταν

δὲν βρίσκει ἐπιχορηγήσεις, διαθέτει ἀφθονώτερη τοῦ πνεύματος τῆς δύναμι, ποὺ βρίσκει πάντα δρόμο σὲ κάθε ἀδιέξοδο! Ὁ «πολύμητις» Ὀδυσσεὺς ἀναστημένος, Χριστιανὸς πιά, μὲ τὴν πολυμήχανη σοφία του ὀδηγημένη ἀπὸ τὸ δέκατο τρίτο κεφάλαιο τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου!

Αὐτὴ ἡ ἀγάπη, ἡ ἀγάπη σὰν ἀγωνιστὴς μᾶς χρειάζεται τώρα, ἀμέσως. Ἡ ἀγάπη ποὺ, ὅταν ἔχη λεπτά τὰ ζωντανεῦει καὶ τοὺς μυριοπλασιάζει τὴν ἀποτελεσματικότητά τους, ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν ἔχη, δὲν μένει μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια. Πάντα κάτι σοφίζεται, κάτι κάνει. Πάντα, μιὰ συμπόνοια δείχνει. Πάει στὸ σπῆτι, ἔστω μόνον γιὰ μιὰ στοργικὴ ἐπίσκεψι. Ἔστω γιὰ νὰ δῆ ὁ ἄλλος πῶς ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀγάπη (*). Μπορεῖ γιὰ ἄλλους λαοὺς νὰ χρειάζονται γι' αὐτὸ πάντοτε ὕλικά μέσα. Μπορεῖ, γιὰ ἄλλους λαοὺς, ἡ ἀγάπη, γιὰ νὰ ἐπισκεφθῆ ἕναν νὰ πρέπη νὰ εἶναι κατὰφορη. Γιὰ τοῦτον τὸν εὐγενικό, τὸν ὑπέροχο λαό, καὶ μὲ ἄδεια τὰ χέρια ἂν ἔλθῃ, εὐπρόσδεκτη εἶναι καὶ ἀποτελεσματικὴ. Ἄρκει νὰ μὴν ἔρχεται μὲ ἄδεια τὴν καρδιά.

Μὲ αὐτὴ τὴν ἀγάπη θὰ νικήσῃ τὸ μῖσος. Μὲ αὐτὴ τὴν ἀγάπη δὲ θὰ χρειασθῆ κῶν — σὲ πολλὰς περιπτώσεις — νὰ τὸ νικήσῃ. Θὰ πέσῃ μόνον του, θὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴν πείνα, θὰ τοῦ λείψῃ ἡ τροφή του, ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης.

Γιατί, ὅπου λείπει ἡ ἀγάπη — ἡ φύσις μισεῖ τὸ κενόν — ἐκεῖ θὰ ἔλθῃ τὸ μῖσος. Καὶ ὅποιος βλέπει, ὅποιος συνειθισθῆ νὰ βλέπῃ τὸ ἐγκλημα, ποὺ λέ-

(2) Θὰ ἤθελα νὰ συστήσω θερμότερα στον ἀναγνώστη νὰ διαβάσῃ τὸ βιβλίο «Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀγάπης» ποὺ ἔχουν ἐκδόσει τὰ «Συνεργαζόμενα Χριστιανικὰ Σωματεῖα». Ἐχει ἐξαντληθῆ καὶ ἡ δεύτερη ἐκδοσις καὶ τώρα κυκλοφορεῖ ἡ τρίτη. Ἐκεῖ θὰ δῆ στὴν πραγματικότητά αὐτά ποὺ λέμε μὲ λόγια στὸ κείμενο.

γεται ἔλλειψις τῆς ἀγάπης, συνειθίζει ἔπειτα—ἔτσι εἶναι ὁ ἀνθρώπος— νὰ μὴν τρομάζει καὶ τόσο, νὰ μὴν φρίττει καὶ τόσο, ὅταν βλέπῃ τὸ ἔγκλημα ποὺ γίνεται μὲ τὸ κονσερβοκοῦτι ἢ μὲ τὴν νάρκη!

ΣΤ'.

Γίνεται λόγος καὶ ἔγινε λόγος γιὰ ἓνα «ἐθνικὸ συναγερμὸς». Καὶ νόμος σχετικὸς ὑπάρχει γι' αὐτό. Ὅμως, ξέρομε, ὅτι συναγερμὸς δὲν γίνεται μὲ νόμους, γίνεται μὲ πνεῦμα. Μὲ τὸ πνεῦμα ποὺ δὲν παράγεται στὰ τυπογραφικὰ πιεστήρια τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» ἀλλὰ εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς ζωῆς θεμελιωμένης ἐπάνω στοὺς θησαυροὺς τοῦ πνεύματος, ποὺ μᾶς τοὺς ἔχει τόσο ἄφθονα δώσει τόσων αἰώνων καρποφόρος ἐθνικὴ παράδοσις. Στὸν νόμο, στὸ χαρτί, ὁ «ἐθνικὸς συναγερμὸς» εἶναι δυὸ ἄψυχες λέξεις. Πραγματικότης θὰ γίνῃ ὅταν γίνῃ πνευματικὸς συναγερμὸς. Καὶ ὁ πνευματικὸς συναγερμὸς θὰ γίνῃ μόνον ὅταν ἔχῃ βάσι ἐκείνη τὴν χριστιανικὴ πίστι ποὺ ἀπετέλεσε τὴ ζωὴ τοῦ Ἐθνους στὸ παρελθόν καὶ θὰ ἀποτελέσῃ τὴ ζωὴ τοῦ Ἐθνους καὶ στὸ μέλλον.

Ὁ συναγερμὸς αὐτὸς δὲν πρέπει νὰ ἀφίση ἀσυγκίνητο τὸ ἐπίσημο κράτος. Κάθε ἄλλο! Δὲν μπορεῖ ἐπ' ἀπειρον τὸ κράτος νὰ μὲν ἔξω ἀπὸ τὸν πνευματικὸν παλμόν τοῦ Ἐθνους. Ἀλλὰ τὸ κράτος θὰ τὸν πάρῃ τὸν παλμόν αὐτό, ὄχι ἀπὸ τοὺς νόμους ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ τῶν ἐκπροσώπων του—ἐκείνων ποὺ «κρατοῦν»,— μὲ τὴν λαϊκὴ ψυχὴ, μὲ τὸν λαϊκὸ πνευματικὸ παλμό.

Καὶ αὐτὴ τὴν ἐπαφὴ πρέπει νὰ τὴν δημιουργήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀφοῦ γιὰ τὴ ζωὴ του πρόκειται, καὶ ἐπὶ τέλους δικά του δημιουργήματα, δικοὶ του ἐντολοδόχοι εἶναι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ χειρίζονται τὴν κρατικὴ ἐξουσία. Τοῦ λαοῦ δουλειὰ εἶναι νὰ

μάθῃ σ' ἐκείνους ποῦ, ἔστω καὶ μὲ ἓνα σχηματικὸ μᾶλλον τρόπο, εἶναι ἐντολοδόχοι του, νὰ τοὺς μάθῃ νὰ σέβωνται τὴν πνευματικὴ ἐπιταγὴ.

Ἄν ἡμεῖς, ὁ λαὸς, πικραινόμαστε γιὰ τὴν βλέπομε τὸν βουλευτὴ μας καὶ τὸν ὑπουργὸ μας νὰ μὴν εἶναι στὶς πνευματικὰς ἐπάξεις... Ἄν, τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἄλλοι θυσιάζονται, τοὺς βλέπομε νὰ γεμίζουν τὶς στήλες τῶν ἐφημερίδων καὶ τὰ κύματα τοῦ ραδιοφώνου μὲ τὶς ἰδιοτελέστερες καὶ ἐμπαθέστερες μικρολογίαις τοὺς καὶ ἀντεγκλήσεις τοὺς. Ἄν μᾶς κἀνουν ἀδιάκοπο πόλεμο τῶν νεύρων μὲ τὸ ποιοῦ ὑπουργεῖο θὰ πάρῃ ὁ ἓνας καὶ ποιοῦν δῆμαρχο Παρακαμπυλιῶν θὰ πάρῃ ὁ ἄλλος. Ἄν, στὴν εἰδησιογραφία τῶν ἐφημερίδων, τὰ κατορθώματα τοῦ στρατοῦ μας, πολλὰς φορὰς ἀφθάστου ἡρωϊσμοῦ κατορθώματα, ἢ ὁ πόνος τοῦ Ἐθνους κ' αὐτὸ τὸ παιδομάζωμα, μπαίνουν σὲ δευτέρῃ σειρά, γιὰ νὰ ἀπασχοληθοῦμε μὲ τὶς ἐλεεινότητες στὸν πολιτικὸν μας κόσμο, μὲ τὸ πότε μαλλώνουν καὶ πότε «ἀγαπίζουν» (πάντοτε ἀπὸ μικροπολογισμὸ) καὶ πότε ἐδέχθηκε νὰ μειδιάσῃ ὁ ἓνας καὶ πότε τὸ φτέρνισμα τοῦ ἄλλου εἶναι ἀληθινὸ ἢ συμβολικόν... Ἄν πικραινόμαστε γιὰ ὅλα αὐτά, νὰ ξέρωμε ὅτι ἡμεῖς φταίμε. Ἐμεῖς, ὁ λαὸς. Ἐμεῖς, ποὺ δὲν ἔχομε κανένα κομματικὸ συμφέρον, ἡμεῖς ποὺ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν ἀνακατευόμαστε στὴν πολιτικὴν, γιὰ νὰ εἰμαστε ξένοι μὲ τὰ παζαρέμματα τῆς πολιτικῆς.

Ἐμεῖς, λοιπόν, νὰ τοὺς τὰ ποῦμε ἢ μᾶλλον νὰ τοὺς τὰ λέμε συνεχῶς, καθαρὰ καὶ ἐξάστερα. Πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς, πῶς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, αὐτὴ τὴν στιγμὴ εὐρίσκεται σὲ πνευματικὸ ἐπίπεδο πολὺ ψηλότερο ἀπὸ ὅ,τι νομίζουν, σκυμμένοι καθὼς εἶναι, εἰκοσιτέσσαρες ὄρες τὸ εἰκοσιτετράωρο, στὸ τραπέζι τοῦ πολιτικοῦ χαρτοπαιγνίου. Ὅτι, ἐπὶ τέλους, αὐτὸς ὁ λαὸς εἶναι καὶ ὁ ψηφοφόρος. Ὅτι ἔχομε καὶ βιβλιάρια ἐκλογικὰ

καὶ ὅτι, ὅλοι ἑμεῖς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ κόμμα, ὅπου μπορεῖ ν' ἀνήκη ὁ καθένας μας, εἴμαστε ὅμως ἐνωμένοι στὰ πνευματικά κριτήρια. Μὲ ἄλλα λόγια, ὅτι σημειώνομε τώρα τὴ συμπεριφορὰ τοῦ καθενὸς, τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὸν παλμὸ τοῦ λαοῦ, γιὰ τὸν ἀγῶνα μας, καὶ ὅτι ὅλοι ἐκείνοι ποὺ μᾶς κάνουν τὸν πόλεμο τῶν νεύρων, κάθε τόσο, ὅλοι αὐτοὶ θὰ ἔλθουν αὐριο καὶ θὰ ζητήσουν τὴν ψῆφο μας. Καί, νὰ τὸ ξέρουν, ὅτι δὲ θὰ τὴν πάρουν τὴν ψῆφο μας αὐτῆ. Καὶ ὅτι θὰ τοὺς χτυπήσωμε. Διότι ἐκείνη τὴν ἡμέρα μπορεῖ νὰ ψηφίσωμε ὅποιονδῆποτε, — αὐτὸ εἶναι χωριστὴ δουλειὰ τοῦ καθενὸς ἀπὸ μᾶς — ἀλλὰ πάντως δὲν θὰ ψηφίσωμε αὐτοὺς ποὺ δείχτηκαν ξένοι, τόσο ξένοι, πρὸς τὸν παλμὸ τοῦ λαοῦ στὸν ἀγῶνα του μὲ τὸν θάνατο.

Μὰ θὰ προχωρήσωμε πέρα - πέρα. Θὰ τοὺς ξυπνήσωμε τὸ πνευματικὸ ἐνδιαφέρον, θὰ ἐνισχύσωμε ὅ,τι καλὸ ὑπάρχει μέσα τους, θὰ τοὺς κάνωμε κι' αὐτοὺς νὰ νοιώσουν τὴν πνευματικὴ αὐτῆ ζωὴ καὶ νὰ στρατευθοῦν στὴν ἐπιστράτευσι αὐτῆ, ποὺ θὰ εἶναι ἀληθινὴ πνευματικὴ ἐπιστράτευσις καὶ θὰ φέρῃ τὸν ἀληθινὸ ἐθνικὸ συναγερμό (*).

(3) Κατὰ τὰ λοιπά, θὰ παραπέμψωμε στὸ ἄρθρο μας «Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτικὴ» ποὺ ἔχει δημοσιευθῆ στὶς «Ἀκτίνες» 1945, σελ. 163 ἐπ. καὶ σὲ χωριστὸ φυλλάδιο: Π. Μελίτη, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτικὴ, ἔκδ. «ἡ Δαμασκός», Ἀθῆναι 1947.

Ζ'

Ἄν, ἐκατὸ τόσα χρόνια τώρα, ἀντι νὰ γκρεμιζώμε, ἐχτίζαμε, ἐτροφοδοτούσαμε πνευματικά τὸ Ἔθνος, ἐνισχύσαμε τὴν πανοπλία του, τὸ εἴχαμε ἔτοιμο γιὰ τὸν πνευματικὸ τοῦτον ἀγῶνα, ποὺ εἶναι ζωῆς καὶ θανάτου πάλη!

Μὰ ὅτι, δὲν ἔγινε ἔως τώρα πρέπει νὰ γίνῃ τώρα. Μὲ καινούργιες ψυχὲς θὰ φέρωμε μιὰ καινούργια Ἑλλάδα στὸν ἀγῶνα καὶ στὴν Νίκη.

Καὶ ἡ πνευματικὴ κατεύθυνσις τοῦ ἀγῶνος καὶ ἡ ἀξιοποίησις τῆς πνευματικῆς Νίκης — τῆς Νίκης πέρα γιὰ πέρα — εἶναι τὸ χρέος ὄλων μας καὶ τὸ μέλημά μας τὸ καθημερινό, ὁ ἀγῶνας μας.

Καὶ μὲ τὸ φῶς τέτοιου ἀγῶνος κ' ἡ ἔρευνα τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, πρέπει τώρα νὰ πάρῃ τὴν συνέχεια τῆς μὲ νέα δύναμη καὶ νέα ὄρμη. Κι' ἡ στήλη τούτη θὰ γυρίσῃ πάλι στὸ σπουδαστήριον καὶ στὴν μελέτη τῶν τόσων εἰδικωτέρων ζητημάτων ποὺ περιμένουν — οὐρὰ δλόκληρη — καὶ συναπαρτίζουν τὸ κοινωνικὸ ζήτημα.

Θὰ συνεχίσωμε λοιπόν. Μὰ πρὶν συνεχίσωμε, ἄς σταθοῦμε μιὰ στιγμὴ. Μ' ὄλο μας τὸν νοῦ, μ' ὄλη μας τὴν ψυχὴ, μ' ὄλη μας τὴ δύναμι, ἄς ἐπιναλάβωμε τὸ ἱερὸ σύνθημα, τὴν ἐπιτακτικὴ προσταγὴ:

Πρέπει, αὐτῆ τῆ φορά, νὰ μὴν πάῃ χαμένο τὸ τίμιον αἷμα ποὺ χύνεται σήμερα, γιὰ νὰ ἔχωμε ἕνα αὐριο καλύτερο ἀπὸ τὸ σήμερα!

Π. ΜΕΛΙΤΗΣ

ΤΟ "ΠΙΣΤΕΥΩ,, ΜΟΥ

Τὸ παρὸν ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Joad δμιλεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ μὲ ἴσους εὐλωτον τρόπον ὥστε δὲν χρειάζεται ἄλλη εἰσαγωγή ἐκ μέρους μας.

Τοῦτο μόνον θὰ ἠθέλαμεν νὰ τονίσωμεν. Ἡ δημοσίευσίς τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἓνα πνευματικὸν γεγονός. Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρξῃ κανεὶς ἀναγνώστης τῶν «Ἀκτίνων», κανεὶς ἄνθρωπος ποῦ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν παγκόσμιον πνευματικὴν κίνησιν τῆς σήμερον, ὃ ὁποῖος νὰ μὴ μελετήσῃ μὲ ὄλην τὴν προσοχὴν, τὴν βαρυσήμαντον ἐπιστημονικὴν μαρτυρίαν, ἣ ὁποία δείχνει τὴν νέαν ἡμέραν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν.

Κατὰ τὸ μεγαλύτερον διάστημα τῆς ζωῆς μου ὑπῆρξα ὀπαδὸς τοῦ ρασιοναλισμοῦ, καὶ ἐπὶ ἀρκετὸν μάλιστα χρόνον ἐξέχων ὀπαδὸς του. Ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα τὸ ὄνομά μου

ἐνεφανίζετο τακτικὰ μαζί μὲ τὰ ὀνόματα τῶν Οὐέλλς, Μπέρτραντ Ράσελ καὶ Ἄλντους Χάξλεϋ, καὶ ἦμιον καὶ ἐγὼ ἓνας ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἐμπαίζουν τὴν θρησκείαν, παραπλανοῦν τοὺς νέους καὶ ἐχθρεύονται τὴν Ἐκκλησίαν.... «Ὁ Θεός, ὁ Διάβολος καὶ ὁ κ. Τζῶντ»—αὐτὸς ἦτο ὁ τίτλος ἐνὸς κηρύγματος ποῦ ἐξεφωνήθη τελευταίως εἰς μίαν ἐκκλησίαν τοῦ Λονδίνου.

Σὰν ὀρθολογιστὴς ποῦ ἦμιον, ἐνόμιζα ὅτι κάθε πίστις πρέπει νὰ ὑποβάλλεται εἰς λογικὰ κριτήρια, καὶ νὰ δίδῃ ἐξηγήσεις

διὰ τὸ περιεχόμενόν της. Εἰς περίπτωσιν ποῦ δὲν θὰ ἔδιδεν ἱκανοποιητικὰς ἐξηγήσεις, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπορρίπτεται, διότι δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον κινστήρια». Ἀπλῶς αἱ γνώσεις μας εἶναι ἀνεπαρκεῖς, καὶ αὐτὸ κάμνει τὰ πράγματα νὰ φαίνονται μυστηριώδη. Ὅταν ἡ αἰτία τῆς ἀστραπῆς καὶ τοῦ κερανοῦ ἦτο ἄγνωστος, ἀπεδίδαμεν τὴν προέλευσιν τῶν εἰς τὰ κακὰ πνεύματα. Τώρα ποῦ ἡ ἐπιστήμη ἔδωσε τὴν ἐξηγήσιν τῶν φαινομένων αὐτῶν, δὲν κρίνομεν πλέον ἀναγκαίαν αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν.

Μέγα μέρος τοῦ σύμπαντος εἶναι ἀκόμη ἄγνωστον, καὶ αὐτὸ, κατὰ τὴν γνώμην ποῦ εἶχα τότε, ἤρκει διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Θεοῦ ὡς μίᾳς μυστηριώδους πρώτης αἰτίας. Ἐνόμιζα ὅτι διὰ τὰ πράγματα ἡμποροῦν θεωρητικῶς νὰ ἐρμηνευθοῦν μὲ λογικὰ μέσα, καὶ ὅτι εἴταν τὸ Σύμπαν θὰ ἔπανε νὰ ἦτο μυστηριώδες, ὁ Θεός θὰ ἀπερρίπτετο μαζί μὲ τὰς ἄλλας παραμερισμένας προλήψεις τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ μόνον εἰς τὸ ὁποῖον ἐπίστευσα ἦτο ἡ «Ζωτικὴ Δύναμις» τοῦ Σῶ. Εἶχα μάθει ἀπὸ τὸν Σῶ νὰ θεωρῶ τὴν ἐξέλιξιν ὡς τὴν ἔκφρασιν ἐνὸς ἀλόγου δυναμικοῦ παράγοντος, ὃ ὁποῖος δημιουργεῖ ζωντανούς οργανισμούς διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν λειτουργίαν τῆς ἰδίας του ἀναπτύξεως.

Ὁ ἄνθρωπος, σύμφωνα μὲ τὴν θεωρίαν αὐτήν, ἦτο τὸ ἀνώτατον ἐπίπεδον εἰς τὸ ὁποῖον ἔφθασε μέχρι σήμερον ἡ Ζωτικὴ αὐτὴ Δύναμις. Ἄν ὅμως δὲν ἐμάθαινε νὰ ἐνεργῇ κατὰ καλύτερον τρόπον, ὁ ἄνθρωπος θὰ ὑπεσκελιζέτο ἀπὸ ἓνα ἄλλον ὀργανι-

σμών, τὸν ὑπεράνθρωπον, ὁ ὁποῖος θὰ εἶχεν ὡς ἀποστολὴν νὰ φέρῃ τὴν ζωὴν εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον ἀναπτύξεως.

Ἄλλ' ἡ Ζωτικὴ αὐτὴ Δύναμις δὲν ἦτο ὁ Θεός. Ἦτο ἀπλῶς τὸ ἄθροισμα ὄλων τῶν πραγμάτων πού ἔχουν ζωὴν. Ἦτο ἡ δύναμις ἡ ὁποία κινεῖ τὸν κόσμον. Δὲν ἦτο κάτι πού εὐρίσκετο ἐκτὸς τοῦ κόσμου τούτου. Συνεπῶς, ὅταν ὁ κόσμος θὰ συνετριβeto ἢ θὰ κατέρρεε, θὰ κατέρρεε καὶ ὁ Θεὸς μαζί του.

Ἡ πίστις μου πρὸς τὴν Ζωτικὴν Δύναμιν ἦτο ἀκόμη κάπως ἀπροσάριστος πρὸς τὰ ἠθικὰ κοιτήρια. Τὸ κακὸν καὶ ἡ ἁμαρτία δὲν ἦσαν παρὰ τὰ συμπτωματικὰ ἐπακόλουθα τῆς ἀτελοῦς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου.

Αἰφνης ὁμως ἦλθεν ὁ πόλεμος, καὶ ἡ ὑπαρξις τοῦ κακοῦ προσεβλήθη εἰς τὴν συνείδησίν μου ὡς ἓνα θετικὸν καὶ ἀπειλητικὸν γεγονός. Εἰς ὄλην μου τὴν ζωὴν τὸ κακὸν ἤρχετο εἰς τὸ νὰ με κοιτάξῃ κατὰ πρόσωπον. Τώρα με ἐκτυποῦσεν εἰς τὸ πρόσωπον.

Δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι ἡ ὄψιμος αὐτὴ ἀναγνώρισις τοῦ κακοῦ ἀπετέλεσε κάτι πού ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς «ἐπιχείρημα». Ἄπλῶς ἐξηγῶ μὲ ποῖον τρόπον ἐκατάλαβα τὴν ὑπαρξίν του. Φυσικά, δι' ἓνα ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἔχει μελετήσῃ σοβαρῶς τὴν ἀνθρωπίνην Ἱστορίαν, τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως τοῦ κακοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο προφανές. Διότι τί ἄλλο εἶναι, εἰς τὸ κάτω-κάτω, ἡ ἀνθρωπίνη Ἱστορία παρὰ μία παρέλασις μαχῶν, πολιορκιῶν, σφαγῶν, δολοφονιῶν, μαρτυριῶν καὶ διώξεων—ἓνα ντοκουμέντο, ὅπως λέγει ὁ Γίββων, «τῶν ἐγκλημάτων, τῆς παραφροσύνης καὶ τῶν ἀτυχιῶν τῆς ἀνθρωπότητος»; Καὶ ὁ μακρὸς αὐτὸς κατάλογος τῶν θλιβερῶν γεγονότων ὀφείλεται εἰς στοιχεῖα βαθέως ἐρριζωμένα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν—εἰς τὴν ἀλαζονίαν, τὴν ἰδιοτέλειαν, τὸν φθόνον, τὴν ἀπληστίαν καὶ τὴν σκληρότητα ἀπειρῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν.

Ὁ πόλεμος κατέστησε σαφές εἰς τὴν συνείδησίν μου ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ χαρακτηρίσῃ κανεὶς ἐκεῖνο πού θὰ ἐπροτίμων νὰ ὀνομάζω «ἁμαρτωλὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου» ὡς ἀπλοῦν δημιούργημα τῶν περιστάσεων.

Εἶχα διδαχθῆ ὅτι τὸ κακὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὀφείλεται εἴτε εἰς τὰς οικονομικὰς συνθήκας (ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι εἶναι πτωχοί, τὰ ἦθη των εἶναι κατ' ἀνάγκην ξετοίπωτα, αἱ προτιμήσεις των ταπειναί, τὰ πάθη των ἀχαλίνωτα) ἢ εἰς ψυχολογικοὺς λόγους. Οἱ ψυχαναλυταὶ μοῦ ἔλεγαν ὅτι ὅλαι αἱ ἀδιόρθωτοι καὶ ἔμμονοι τάσεις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὀφείλοντο εἰς τὸ κακὸν ψυχολογικὸν περιβάλλον τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας.

Τὸ συμπέρασμα ἦτο προφανές: μεταβάλατε τὰς συνθήκας, ἐμπιστευθῆτε τὰ παιδιὰ εἰς ψυχαναλυτὰς νηπιαγωγούς καὶ διδασκάλους, καὶ θὰ βασιλεύσῃ παντοῦ ἡ ἀρετή.

Τώρα δὲν τὰ πιστεύω καθόλου ὅλα αὐτά. Βλέπω τώρα ὅτι τὸ κακὸν εἶναι ἔμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὅτι ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία περὶ προπατορικῆς ἁμαρτήματος ἀποτελεῖ μίαν βαθεῖαν καὶ οὐσιαστικὴν διάγνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ἐάν τὴν ἀπορρίψετε, θὰ πέσετε θῦμα—ὅπως τόσοι ἀπὸ ἡμᾶς, πού ἀνετράφησαν εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν πολιτικῆς ἀριστερισμοῦ καὶ ὀρθολογιστικῆς φιλοσοφίας—μιᾶς ρηγῆς αἰσιοδοξίας ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, μιᾶς αἰσιοδοξίας πού θὰ σᾶς κάμῃ νὰ πιστεύετε ὅτι ὁ χρυσοῦς αἰὼν ἐγγίζει, ὅτι δὲν ὑπολείπεται διὰ τὴν πραγματοποίησίν του παρὰ ἡ δημιουργία μιᾶς κοινωνίας εὐημερούντων κομμουνιστῶν μὲ πληθὺν ψυχαναλυτικῶν γνώσεων.

Ἡ αἰσιοδοξία αὐτὴ ἄποψις κατερρίφθη, νομίζω, τελειωτικῶς ἀπὸ τὸ γεγονός τοῦ πολέμου. Ἄδυνατὸ νὰ κατανοήσω πῶς ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ πιστεύῃ εἰς αὐτὴν ἔπειτα ἀπὸ ὅσα μᾶς ἐδίδαξεν ἡ Ἱστορία τῶν τελευταίων 35 ἐτῶν καὶ ἀπὸ ὅ,τι μᾶς διδάσκει ἡ ἐπιχειρημένη καταστροφή τοῦ πολιτισμοῦ μας εἰς τὸν—πιθανώτατον—ἐπόμενον πόλεμον.

Φυσικά, εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῆ κανεὶς μίαν τοιαύτην ἄποψιν ἀναφορικῶς μὲ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ μὴ τὴν ἐφαρμοσῇ καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν εἶναι ἐδῶ τόπος ἐξομολογήσεως ἁμαρτιῶν, ἀρκοῦμαι ὁμως νὰ εἶπω ὅτι θὰ μοῦ ἐφαίνετο ἀφόρητος ἡ Πίστις εἰς τὸν βασικῶς ἁμαρτωλὸν—τούλάχιστον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρουσίας

ζωῆς μας—χαρακτῆρα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε ἔξω ἀπὸ ἡμᾶς κάποια πηγὴ καθοδηγήσεως καὶ ὑποστήριξεως, πρὸς τὴν ὁποίαν νὰ ἔμποροῦμεν νὰ στραφῶμεν μὲ ἀνακούφισιν.

Ὅσον περισσότερο τὸν ἐγνώριζα, τόσο ὁ Χριστιανισμὸς μοῦ ἐφαίνετο νὰ προσφέρει αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν παρηγορίαν, τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν ὑποστήριξιν. Καὶ ἔτσι ὁλόκληρος ἡ φιλοσοφία περὶ «Ζωτικῆς Δυναμείας» τὴν ὁποίαν εἶχα προσπαθῆσει ἕως τώρα νὰ κρατήσω μὲ κάθε τρόπον, κατήντησε νὰ μοῦ φαίνεται ἀσυγχωρήτως κοινὴ καὶ ἐπιφανειακὴ—ὡσὰν ἓνα φυτόν μὲ ἀσθενεῖς ρίζας, τὸ ὁποῖον ὠρίμασεν ἐν μέσῳ τῆς ἀνέτου καὶ ἐπιπολαίας αἰσιοδοξίας τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἦτο τελείως ἀδύνατον νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοὺς δορυμνέτους ἀνέμους οἱ ὁποῖοι πνέουν εἰς τὸν αἰῶνα μας. Τὴν ἐγκατέλειψα.

Ὅταν ἐφθάσα εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, μοῦ ἐφάνη ὅτι δὲν εἶχα τίποτε νὰ χάσω—ἀπ' ἐναντίας μάλιστα εἶχα τὸ πᾶν νὰ κερδίσω—

ἐὰν ἐπροχωροῦσα ἕως τὸ τέλος. Ποία καλύτερα ἐλπίς μᾶς ἔχει ποτὲ προσφερθῆ, ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν ὅτι ὁ Θεὸς ἔστειλε τὸν Υἱὸν Του εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς;

Τὴν ἄνωθεν ὑποστήριξιν ὁμως πρέπει κανεὶς ὄχι μόνον νὰ τὴν ἐπιθυμῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν ἀξίξῃ, δηλαδὴ νὰ ζῇ σύμφωνα μὲ τὸν τρόπον ποὺ ὥρισεν ὁ Χριστὸς.

Δεδομένου ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ζήσῃ κανεὶς μόνος του μίαν χριστιανικὴν ζωὴν, νὰ λατρεύῃ μόνος του τὸν Θεόν, τὸ ἐπόμενον βῆμα μοῦ ἦτο νὰ συνενωθῶ μὲ ἓνα ὀργανωμένον σῶμα χριστιανικῆς λατρείας, δηλαδὴ νὰ ἐπιστρέψω εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ τραχὺ καὶ δύσβατον μονοπάτι ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὸν Οὐρανόν.

CYRIL E. M. JOAD

Καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Ψυχολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου.

“ΚΙ’ ΑΝ ΓΙΝΗ Ο ΤΡΙΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ...,,

(Καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν. Ματθ. ι' 28).

Ἀνίκητοι, ἀδάμαστοι, γενναῖοι...
Κι' ἂν γίνη ὁ τρίτος πόλεμος καὶ τί;
Ὁ Κύριος θὰ σκορπᾷ τὰ πλοῦσια ἐλέη
καὶ μέσα στὶς καρδιές μας θ' ἂν γιορτῆ.

Μὲ λύσσα θὰ ξεσποῦν οἱ καταγίδες...
Καὶ πύρινες ρομφαίες... κι' ἰαχές.
Θανάτους θὰ ἰστοροῦνε οἱ ἀσπίδες
λαμπρῶν παλληκαριῶν μ' ἄγνές ψυχές.

Καὶ θ' ἂν οἱ Βαβυλώνες κι' οἱ Παλμύρες
συντριμμια. Ἄσρη ὡς ἄσρη μὴ φωτιά.
—Καὶ μεῖς γενναῖοι πάντα, δίχως στεῖρες
καρδιές. Μὲ πίστη θεῖα στὴ ματιά.

Τὸ ξέρομε ποὺ ἡ μπόρα θὰ περάσῃ!
Ὁ πόλεμος κι' ἂν γίνη, τὸ κορμὶ
μπορεῖ νὰ βλάψῃ μόνο. Δὲ θὰ χάσῃ
τὴν πίστη του κανεὶς καὶ τὴν ψυχὴ.

Αὐτὰ βαθιὰ δικά μας τὰ κρατοῦμε
καθὼς στὸ οὐράνιο μέσα ζοῦμε φῶς.
Μᾶς φτάνει εὐλαβικὰ νὰ δεηθοῦμε
καὶ θὰ ὀρθῇ Ἐκεῖνος, πλάϊ μας ἀδεοφός.

Κι' οἱ πόνοι κι' οἱ χαμοὶ καὶ τὰ κατράμια
τοῦ ζόφου θὰ σθηστοῦν παντοτεινά.
Χιονάτα περιστέρια καὶ ποτάμια
χαρᾶς θὰ ξεχυθοῦνε γιορτινά...

Ἀδάμαστοι, ἀνίκητοι, γενναῖοι...
Κι' ἂν γίνη ὁ τρίτος πόλεμος καὶ τί;
Στ' ὁλόλαμπρο τῆς Πίστης φῶς ποὺ καίει,
Ἐσένα, Κύριε, θεωροῦμε Νικητὴ!...

ΝΙΚΟΣ Β. ΤΥΠΑΛΛΟΣ

ΤΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

ΩΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ(*)

Ἡ ὑπαρξις παντὸς ζῶντος ὄργανισμοῦ ἀπορροεῖ ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴν ιδιότητα τῆς ὀργανικῆς οὐσίας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ πρω-

(*) Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀρθρου τούτου προέκυψε ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τοῦ διασημοῦ νευρολόγου-ψυχιάτρου Κωνσταντίνου Von Monakow, Καθηγητοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ζυρίχης.

Ὁ Κωνσταντίνος Von Monakow ἦτο Ρώσος τὴν καταγωγὴν, ἐγεννήθη τὸ 1853 καὶ προήχθη ἀπὸ πλουσίαν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν, ἣτις κατέχευε μεγάλα γεωκτημίαια. Ὁ πατὴρ του ἦτο ἀνὴρ βαθεῖας παιδείας καὶ ἐχρημάτισεν ἀνώτερος λειτουργὸς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον λαϊκῆς μορφώσεως ἐπὶ τῆς τσαρικῆς ἐποχῆς. Ἐνικα ὁμοῦ τῶν φιλελευθέρων αὐτοῦ ἀρχῶν, ἠγαγάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του καὶ ἐγκατεστάθῃ εἰς Ζυρίχην τῆς Ἑλβετίας. Ὁ Κωνσταντίνος ἦλθε μετὰ τὸν πατέρα καὶ μιᾶς ἀδελφῆς εἰς Ἑλβετίαν εἰς ἡλικίαν 9 ἐτῶν. Ἡ μήτηρ του εἶχεν ἀποθάνει προηγουμένως ἐν Ρωσσίᾳ. Ἐσπούδασεν λαϊκὴν εἰς τὴν Ἑλβετίαν, κατόπιν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν, μεθ' ἧς ἐπεδόθη εἰδικῶς εἰς τὸν κλάδον τῆς Νευρολογίας. Ἀναδειχθεὶς ὡς ἐκ τῶν σοβαρῶν αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν εἰς τὸν κλάδον τοῦτον, ἐξελέγη Καθηγητὸς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ζυρίχης, ὅπου ἔδρασαν τὸ πρῶτον αὐτοτελεῖς «*Ἰνστιτούτον ἐγκεφαλικῶν ἐρευνῶν*». Ἐδημοσίωσεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σταδίου του ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατοτατηρεῖδα περιπουδάστους ἐργασίας, ἀφορώσας εἰδικώτερον τὴν Παθολογίαν, Φυσιολογίαν καὶ Βιολογίαν τοῦ Κεντρικοῦ «*Νευρικοῦ Συστήματος*». Ἐπὶ δεκαετίαν ἠσχολήθη μὲ τὰς σχέσεις παθολογικῶν ἀλλοιώσεων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ νευρολογικὰ γεγονότα. Ἐρευνῶν τὸ κύτταρον καὶ τὰς ἀλλοιώσεις ἐντὸς τούτου, κατὰ τὴν διαδρομὴν παθολογικῶν ἐκδηλώσεων ἐκ μέρους τοῦ ἐγκεφάλου, διεσίδυσεν εἰς βιολογικὰς ἐπιγνώσεις ἀφορώσας τὴν ὑπαρξιν καὶ τὰς λειτουργίας τοῦ βίου ὄργανισμοῦ. Διὰ τῶν ἐρευνῶν καὶ ἐπιγνώσεων τούτων φέρεται εἰς τὸ συμπέρασμα, διὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βξηγήσῃσιν ὀλιστικαὶ ἀντιλήψεις. Καὶ ἀναγνωρίζει διὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σὺμπαντος καθορίζονται καὶ καθυπθύνονται ὑπὸ θέας ὑπερτάτης δυνάμεως. Ἐκ τῆς ἀποκρυσταλλώσεως τῶν ἐρευνῶν τούτων προέκυψαν αἱ τελευταῖαι βαθυστόχαστοι ἐπιστημονικαὶ αὐτοῦ ἐργασίαι, φιλοσοφικοῦ περιεχομένου. Ἀνὴρ εὐρυτάτης παιδείας,

τόπλασμα τοῦ κυττάρου, τοῦ νὰ ζῆ! Ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος ἐγκλείεται ἡ ζωὴ. Δὲν ἀποτελεῖται δὲ τὸ πρωτόπλασμα ἀπὸ ἐνιαίαν τινα χημικὴν οὐσίαν, ἀλλὰ εἶναι ἀπὸ ἀπόψεως φυσικοχημικῆς καὶ μορφολογικῆς περίπλοκος ὄργανισμὸς τοῦ ὁποίου ἡ ὕψι καὶ ἡ ἐνεργεια εἶναι εἰσέτι ἀκαθόριστοι. Διὰ τούτων, δηλαδὴ τῆς ὕψις τοῦ πρωτοπλάσματος καὶ τῆς ἐντὸς αὐτοῦ ἐγκλειομένης ἐνεργείας, πληροῦται ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ ἔννοια τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον ὁμοῦ μὲν ἀκατάληπτον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν καὶ ἀποτελεῖ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς.

Τὸ πρωτόπλασμα μετὰ τοῦ πυρήνος τοῦ κυττάρου καὶ τῆς μεμβράνης, ἡ ὁποία περικλείει ἀμφοτέρα, ἀποτελοῦν τὸ σῶμα τοῦ κυττάρου. Ἐξ ἀθροισμάτων δὲ ἀπειραρίθμων κυττάρων ἀποτελοῦνται ἅπαντα τὰ ζῶντα ὄντα, εἴτε εἰς τὸ ζωϊκόν, εἴτε εἰς τὸ φυτικόν βασιλεῖον ἀνήκουσι ταῦτα. Τὸ κύτταρον ἀποτελεῖ τὸν ἐποικοδομικὸν λίθον παντὸς ζῶντος ὄργανισμοῦ.

Διὰ τῆς ἐντὸς τοῦ κυττάρου ἀναπτυσσομένης ἐνεργείας προκύπτουσι ἐκδηλώσεις αἱ ὁποῖαι καθορίζουσι τὴν ἔννοιαν τῆς ζωῆς, ὡς ἡμεῖς διὰ τὸν αἰσθητηρίων ἡμῶν ὄργάνων ταῦτα ἀντιλαμβανόμεθα. Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις τοῦ ὄντος καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διασκευὴ τοῦ ὄργανισμοῦ, δηλαδὴ ἡ μορφολογία τούτου.

ἀνωτάτης ἠθικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἀντιλήψεως, ἐξόχου δὲ καλλιτεχνικῆς διαθέσεως, διήγαγε βίον ἀνώτερον ἀνθρώπου καὶ ἀπέβησεν τὸ 1930 εἰς ἡλικίαν 77 ἐτῶν, βαθύτατα ἐκτιμώμενος ἀπὸ τὸν διεθνή ἐπιστημονικὸν κόσμον καὶ τὴν ἑλβετικὴν κοινωνίαν διὰ τὴν ἔξοχον κοινοφελῆ αὐτοῦ δράσιν. Βιογραφίαν μὲ ἐκλαίκευσιν καὶ ποιητικὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου καὶ τῆς δλης τοῦ Von Monakow προσωπικότητος, ἀπέδωκεν ἡ Ἑλβετικὴ λογοτέχνης Maria Waser δι' ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Begegnung am Abend*».

Δευτέρα ἐκδήλωσις εἶναι ἡ ἰκανότης τοῦ κυτταρικοῦ παρεγχύματος ν' ἀποδέχεται ἐρεθίσματα καὶ ν' ἀντιδρᾷ εἰς ταῦτα, εἴτε ἔσωθεν ἐξ ἄλλων τμημάτων τοῦ ὄργανισμοῦ, εἴτε ἔξωθεν ἐκ τοῦ περιβάλλοντος προέρχονται ταῦτα. Ὡς ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τῶν τοιούτων ἐρεθισμάτων καὶ ἐκ τῶν ἀντιδράσεων τὰς ὁποίας ταῦτα προκαλοῦσι, προσαρμόζεται ὁ ὄργανισμὸς ἀφ' ἑνὸς εἰς ἔσωτερικὰς ἀνάγκας, αἰτινες προκύπτουσιν ἐξ αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὸ περιβάλλον πρὸς τὸν σκοπὸν συντηρήσεως τῆς ζωῆς.

Τὰς πρωταρχικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἀποκαλεῖ ὁ Von Monakow ὀρμάς. Ἀπὸ ταύτας πηγάζουσιν αἱ δημιουργικαὶ δυνάμεις, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτει ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὄντος, ἀπὸ τοῦ ὠαρίου μέχρι τοῦ τελειῶς ἀνεπτυγμένου ὄργανισμοῦ, ἡ δημιουργὸς προσαρμογὴ πρὸς ὅ,τι ἐξασφαλίζει τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὄντος, ὄχι μόνον κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἀπώτερον καὶ ἀπώτατον μέλλον, τὸ μέλλον τοῦ εἴδους καὶ τοῦ γένους.

Εἰς τοὺς ὄργανισμοὺς οἵτινες ἐμφανίζουσιν ἀνωτέραν καὶ ἀνωτάτην ἐξέλιξιν, συγχρόνως μὲ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τελειοποίησιν τῶν διαφόρων ὀργάνων, ἀναπτύσσεται τὸ φυτικὸν ἢ αὐτόματον νευρικὸν σύστημα (Φ. Ν. Σ.). Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ διάμεσον συνδετικὸν στοιχεῖον μεταξὺ τῶν ὀργάνων, τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶναι νὰ παραλαμβάνῃ τὰς ἐπιδράσεις, αἰτινες προέρχονται ἔσωθεν ἀπὸ τὰ διάφορα ὄργανα καὶ νὰ τὰς μεταδίδῃ εἰς ἕτερα ὄργανα, καθὼς καὶ νὰ μεταδίδῃ τὰς ἀντιδράσεις αἰτινες προκύπτουσιν ἐκ τῶν ἐπ' ἀλλήλων ἐπιδράσεων τῶν ὀργάνων. Συγχρόνως μὲ τὸ Φ.Ν.Σ. ἀναπτύσσονται τὰ αἰσθητήρια ὄργανα καὶ τὸ περιφερικὸν νευρικὸν σύστημα, διὰ τῶν ὁποίων πληροῦται ἡ προσαρμογὴ τοῦ ὄργανισμοῦ πρὸς τὸ περιβάλλον. Πρὸς συντονισμὸν δὲ τῆς ἐπενεργείας τῶν ἔσωθεν διὰ τοῦ Φ.Ν.Σ. καὶ ἔξωθεν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων προερχομένων ἐρεθισμάτων, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτουν αἱ αἰσθήσεις καὶ ἐκ τούτων καθορίζονται τὰ συναίσθηματα, ἀναπτύσσεται τὸ κεντρι-

κὸν νευρικὸν σύστημα (Κ.Ν.Σ.). Τοῦτο τελειοποιεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον μὲ τὴν φυλογονικὴν ἐξέλιξιν τῶν ὄντων καὶ τὴν ἐμφάνισιν ὁλοκλήρως τελειωτέων ὄργανισμῶν. Σκοπὸς δὲ τοῦ Κ.Ν.Σ. εἶναι νὰ καθοδηγῇ καὶ ρυθμίξῃ τὰς ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐπερχομένας ἐπιδράσεις καὶ ἐπενεργείας πρὸς εὐρυθμὸν ἀπόδοσιν τῶν περιπλόκων σωματικῶν καὶ ψυχικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω ὅτι τὰς πρωταρχικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος ἀποτελοῦν αἱ ὀρμαί. Ἐκ τούτων πηγάζουσιν τὰ ἔνστικτα, τὰ ὁποία ἀποτελοῦν τὴν πρώτην λειτουργικὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐγκεφάλου ἢ μᾶλλον τοῦ ὅλου νευρικοῦ συστήματος. Τὰ ἔνστικτα ἐμφανίζονται φυλογονικῶς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῶν ὄντων, εἰς ὅσονδήποτε κατωτάτην βαθμίδα ἐξελίξεως καὶ ἂν εὐρίσκωνται ταῦτα καὶ ἀποτελοῦσι τὰς ζωϊκὰς δυνάμεις αἰτινες καθοδηγοῦσι πάντα ζῶντα ὄργανισμὸν. Ἐπομένως καὶ ὄντογονικῶς καθοδηγοῦν τὸν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ζωὴν εἰσερχόμενον ὄργανισμὸν διὰ τῆς γονιμοποιήσεως τοῦ ὠαρίου, πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ συντήρησιν ἀλλὰ καὶ ἐξέλιξιν εἰς τέλειον ὄν, συμφώνως πρὸς τὰς ἰδιότητας τοῦ γένους καὶ τοῦ εἴδους εἰς τὰ ὁποία τοῦτο ἀνήκει, προσέτι δὲ καὶ πρὸς προάσπισιν αὐτοῦ ἀπὸ κινδύνους διὰ τῆς ἐκάστοτε προσαρμογῆς εἰς τὸ περιβάλλον καὶ τέλος πρὸς διατήρησιν τοῦ γένους. Αἱ δυνάμεις αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀναγκῶν τούτων ἀνάγονται εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ἔνστικτων.

Κατὰ τὸν Von Monakow, τὸ ἔνστικτον ἀποτελεῖ δύναμιν, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὰς ὀρμάς, διατελεῖ εἰς διενεκὴν δράσιν, ἀνευ δηλαδὴ χρονικῆς ἀναστολῆς καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν εὐμενῆ σύνθεσιν τῶν ἐρεθισμάτων ἅτινα προέρχονται ἔσωθεν ἐκ τοῦ πρωτοπλάσματος, μετ' ἐκείνων τὰ ὁποία προέρχονται ἔξωθεν ἐκ τοῦ περιβάλλοντος πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συντηρήσεως τῆς ζωῆς καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν ταύτης πέραν τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου, μέχρι τῆς ὁλότητος τοῦ γένους.

Τὰ ἔνστικτα κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς ἐμφανίζονται τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, ἐκάστοτε, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας αἰτινες

πηγάζουν ἐκ ταύτης. Μὲ τὴν πρώτην ἀρχομένην ζωὴν τοῦ ὄντος ἐμφανίζονται τὰ ἀπλούστερα ἔνστικτα τὰ πρωταρχικὰ καὶ πρῶτα τὸ μορφωτικὸν ἔνστικτον, διὰ τοῦ ὁποίου καθορίζεται ἡ μορφή τοῦ ὄντος καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ. Συγχρόνως ἐμφανίζεται τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρητικῆς πρὸς συντήρησιν, διατροφήν, αὔξησιν καὶ προάσπισιν τοῦ ὄντος ἀπέναντι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐπερχομένων κινδύνων. Κατόπιν ἐμφανίζεται τὸ γενετήσιον ἔνστικτον, τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ γένους καὶ ἐξασφάλισιν τούτου εἰς τὸ μέλλον.

Βραδύτερον, μὲ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς, ἐκ τῶν ἀναγκῶν ταύτης καὶ ἐξ ἐπιδράσεων ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, ἀναφαίνονται τὰ ἀνώτερα ἔνστικτα. Τοιαῦτα εἶναι τὸ κοινωνικὸν ἔνστικτον, διὰ τοῦ ὁποίου καθοδηγεῖται τὸ ἄτομον, ὅπως συνενούμενον μὲ ὁμοειδῆ, ἐπιτυχάνη εὐχερέστεραν καὶ καλύτεραν τὴν πληρωσιν κοινῶν ἀναγκῶν. Πέραν τούτου ὑπάρχει καὶ δρᾷ ὑποσυνειδητῶς τὸ κοσμικὸν ἔνστικτον, διὰ τοῦ ὁποίου παραμένει ἡ ἄτομον εἰς ἑναρμόνισιν μετὰ τοῦ σύμπαντος. Ἐναρμόνισιν ἀπολύτως ἀναγκαίαν πρὸς συντήρησιν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ γένους. Ἡ ἑναρμόνισις αὕτη ἐπιβάλλει τὴν τήρησιν βασικῶν ἀρχῶν ἐκ μέρους τοῦ ἀτόμου. Ἐκ τούτων προκύπτει τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ ἀνθρώπου, καθοδηγούμενον ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸν ἔνστικτον.

Τὸ ἔνστικτον τοῦτο ἔχει βιολογικὴν σημασίαν. Καὶ ἐὰν μὲν πρόκειται περὶ λαῶν πρωτογόνου εἰσέτι ἐξελίξεως, συμβάλλει εἰς τὴν τήρησιν τοῦ ἀτόμου, ἐπειδὴ ἐνισχύει τοῦτο ψυχικῶς, ἀπέναντι δυνάμεων φυσικῶν ἢ κατὰ φαντασίαν ὑπερφυσικῶν, πνευμάτων, δαιμόνων κ.τ.τ. αἰτινες δρῶσιν ἐπ' αὐτοῦ δυσμενῶς. Ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ προηγμένων λαῶν ἐπιβάλλει τὴν τήρησιν ἠθικῶν ἀρχῶν, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου προκύπτει εὐμενῆς ἢ ἐξέλξις τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ ζωῇ.

Βάσιν τῆς εὐρύθμου ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐν εὐεξίᾳ διαβιώσεως τοῦ ἀτόμου ἀποτελεῖ ἡ τήρησις ἰσορροπίας κατὰ τὴν

ἐκδήλωσιν τῶν ἔνστικτων καὶ ἡ ἀμοιβαία συγκράτησις τούτων. Ἡ ἰσορροπία αὕτη ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον ὄρον εὐμενοῦς διαδρομῆς ἀπασῶν τῶν λειτουργιῶν ἐντὸς τοῦ ὄργανισμοῦ. Ἄνευ ταύτης προκύπτει δυσαρμονία κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν λειτουργιῶν καὶ διαταραχὴ εἰς τὴν ἐπιβαλλομένην συλλειτουργίαν, ἢ ὅποια δυνατόν ἐπιβλαβῶς ἢ καὶ καταστρεπτικῶς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ζωῆς. Κατὰ τὸν Von Monakow εἴη προσπάθεια τήρησεως ἰσορροπίας μετὰ τῶν δυνάμεων αἰτινες δρῶσιν ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος ἀποτελεῖ τὴν ζωὴν (M. Waserl).

Ἡ ἀποκατάστασις τυχόν ἐπελεύσεως διαταραχῆς τῆς ἰσορροπίας ταύτης ἀποτελεῖ βιολογικὴν ἀνάγκην πρὸς εὐμενῆ ἐκδήλωσιν τῶν ζωτικῶν δυνάμεων ἐντὸς τοῦ κυττάρου καὶ προκύπτει ὡς τελικὴ φάσις τῆς δράσεως τῶν ὁρμῶν. Τὴν τοιαύτην ρυθμιστικὴν ἐνέργειαν τῶν ὁρμῶν ἀποκαλεῖ ὁ Von Monakow βιολογικὴν συνείδησιν. Διὰ ταύτης προσαρμόζονται πρὸς ἀλλήλας αἱ δυνάμεις αἰτινες διατηροῦν τὴν ζωὴν καὶ ἐξουδετεροῦνται αἱ ἀντιστρατεύμεναι εἰς ταύτην. Ἡ λειτουργία αὕτη ἀποτελεῖ συμπλήρωσιν τῶν βασικῶν ιδιοτήτων τοῦ πρωτοπλάσματος, ἀσυλλήπτου καὶ αὕτη προελεύσεως, ὡς καὶ ἅπασαι αἱ ἐντὸς τούτου δρῶσαι δημιουργικαὶ δυνάμεις, ἀναγόμεναι εἰς τὸ δι' ἡμᾶς ἀσύλληπτου πρόβλημα τῆς ζωῆς.

Ὁ ἐν εὐεξίᾳ ἄνθρωπος ἀπολαύει τῆς ἐκ τῆς ἰσορροπίας ὁρμῶν καὶ ἔνστικτων προκυπτούσης χαρᾶς τῆς ζωῆς. Ἡ ὑπερίσχυσις ἐνὸς τούτων ἐπιφέρει διαταραχὴν τῆς εὐμενοῦς ταύτης ἰσορροπίας. Ἡ βιολογικὴ συνειδησις ἀντιτιθεμένη εἰς πᾶσαν τοιαύτην παρεκτροπὴν, προκαλεῖ τὴν ἐκδήλωσιν ἀντιδραστικῶν δυνάμεων, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν λειτουργιῶν. Ἡ τοιαύτη ἐπενέργεια προκειμένου περὶ τῆς λειτουργίας τῶν πρωταρχικῶν ἔνστικτων, αἵτινα ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν εὐμενῆ ἐξέλιξιν καὶ συντήρησιν τοῦ ὄντος προκύπτει ἄνευ συμμετοχῆς τῆς βουλήσεως. Προκειμένου ὁμως περὶ τῶν ἀνωτέρων ἔνστικτων, τὰ ὅποια ἀνεπτύχθησαν κατόπιν ἐπιδράσεων ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐν τῇ

ζωῆ εὐδεξίαν τοῦ ἀτόμου ἀπρόσκοπτος ἢ προσαρμογὴ αὐτοῦ εἰς τὸ περιβάλλον. Τὴν προσαρμογὴν ταύτην ρυθμίζουν ἐπιδράσεις αἰτινες ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς βουλήσεως, καθοδηγουμένης ὑπὸ τῆς νοήσεως. Διὰ τῆς βουλήσεως δύναται νὰ ἐπηρεασθοῦν ἐπενέργεια ἐξαρτώμενη ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἐνστίκτων, τοῦ κοινωνικοῦ, τοῦ ἠθικοῦ, τοῦ θεησκευτικοῦ. Ἐπερχομένης διαταραχῆς εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἐνστίκτων τούτων διεγείρεται μέσῳ αὐτῶν ἡ ἠθικὴ συνείδησις, ἡ συνείδησις ὑπὸ τὴν συνήθη αὐτῆς ἔννοιαν. Αὕτη ἀντιτιθεμένη εἰς ἐπιδράσεις κακῶς καθοδηγουμένης βουλήσεως προσπαθεῖ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν διαταραχθεῖσαν ἰσορροπίαν. Τὴν βούλησιν κατευθύνει ἡ νόησις. Διὰ τῆς νοήσεως, καθοδηγούσης τὴν βούλησιν, δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ρυθμίσῃ τὴν λειτουργίαν ἀνωτέρων ἐνστίκτων, παρακολουθῶν ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ ἀξιώματα.

Ἡ πανσόφως καθοδηγουμένη φύσις ἐφρόντισε διὰ τὴν τήρησιν εὐμενοῦς ἰσορροπίας εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἐνστίκτων, καθορίσασα αὐτομάτως πρὸς τοῦτο δρώσας δυνάμεις ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, αἰτινες ἀποτελοῦν τὴν βιολογικὴν συνείδησιν. Καὶ ἔθεσε τὴν ἠθικὴν συνείδησιν φρουρὸν ἐναντίον τῆς παρεμβολῆς κακῶς καθοδηγουμένης βουλήσεως εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἐνστίκτων, καθορίσασα πρὸς τοῦτο βασικὰς ἠθικὰς ἀρχὰς. Ἡ τήρησις τῶν ἀρχῶν τούτων εἶναι ἀπαίτησις τῶν πρωταρχικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι δροῦν ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος. Ἐναντίον τούτων ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται ν' ἀντιταχθῇ ἀτιμωρητῆ, χωρὶς δηλονότι νὰ ἐπιφέρῃ τοῦτο ὀλεθρίας διὰ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ συνεπειάς.

Τὴν τήρησιν τῶν βασικῶν τούτων ἀρχῶν ἐπιβάλλει ὁθεν ἢ ἀπρόσκοπτος προσαρμογὴ τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ περιβάλλον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ στενωτέρου τοῦ ἀτόμου τοιακόν περιβάλλον καὶ ἀπὸ ἐπιδράσεις αἰτινες προκύπτουσιν ἀπὸ τὴν ἐν κοινωνίᾳ συμβίωσιν μετὰ τῶν συναν-

θρώπων, ὄχι μόνον ἀπὸ τοιαύτας ἐκ τῆς ἐπιγείου φύσεως, τοῦ τοπίου, τοῦ κλίματος κλπ., ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιδράσεων αἰτινες προκύπτουν ἐκ τοῦ κοσμικοῦ περιβάλλοντος, ἐκ τοῦ κοσμικοῦ σύμπαντος!

Τὴν ἀπρόσκοπον ὁθεν προσαρμογὴν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ περιβάλλον καθορίζουν βασικαὶ ἀρχαί, μέσῳ τῶν ὁποίων ἡ ἐνταῦθα ζωὴ προσαρμόζεται εἰς γενικώτερα κοσμικὰ ἀξιώματα, ἅτινα διέπουν τὸ σύμπαν! Ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων καθοδηγοῦνται αἱ ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος ἐν ἐνεργείᾳ δυνάμεις, ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τούτων διέπεται ἡ ἐξέλιξις τοῦ ὄντος ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ καταβολῆς, διὰ τῶν ἀρχῶν τούτων καθορίζεται ἡ προσαρμογὴ αὐτοῦ εἰς τὸ περιβάλλον. Τὸ περιβάλλον τὸ κοινωνικόν, τὸ πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς τὸ σύμπαν. Διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἀρχῶν τούτων καθορίζεται ἡ εὐμενὴς διαβίωσις τοῦ ἀτόμου ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς γενικὰς ἀρχὰς αἰτινες διέπουν τὸ σύμπαν, τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ ἀπειροελάχιστον, ἀλλ' ἀναπόσπαστον μέρος.

Αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ πρέπει νὰ καθοδηγοῦν τὴν βούλησιν, ἵνα μὴ κακῶς παρεμβαλλομένη, ἐπηρεάζῃ δυσμενῶς ἐκδηλώσεις ἀναγομένης εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ἀνωτέρων ἐνστίκτων. Ἐὰν ἡ τοιαύτη τῆς βουλήσεως ἐπίδρασις καθοδηγεῖται ἀπὸ τὰς γενικὰς βασικὰς ἀρχὰς, τὸ ἄτομον εὐρίσκειται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸ περιβάλλον, ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐντὸς τοῦ σύμπαντος, αἰσθάνεται ἐνδόμυχον ψυχικὴν εὐδεξίαν καὶ ἔχει ἡρεμον τὴν ἠθικὴν συνείδησιν. Ἐὰν ὁμως τὸ ἄτομον ἐξ ἰδίας βουλήσεως ἀντιτίθεται πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας, τότε φέρεται εἰς δυσαρμονίαν πρὸς τὸ περιβάλλον. Τοῦτο προκαλεῖ ψυχικὴν δυσθυμίαν καὶ διεγείρει συναισθήματα, ὅποια εἶναι αἱ τύψεις τῆς συνειδήσεως. Ἡ ἐπίμονος προσπάθεια παραγκωνίσεως τούτων προκαλεῖ παντοειδεῖς ψυχικὰς ἀνωμαλίας καὶ ψυχονευρώσεις αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν ἀφόρητον τὴν ζωὴν.

Διὰ τοῦ κοινωνικοῦ ἐνστίκτου φέρεται τὸ ἄτομον βιολογικῶς πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ καὶ τοῦ γένους διατήρησιν, εἰς συμβίωσιν μετὰ

ὁμοιογενῶν ἀτόμων. Ὅχι μόνον δὲ ὁ ἄνθρωπος παρακολουθεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ κοινωνικοῦ ἐνστικτοῦ ἐπιβαλλόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα, τὰ ἄγρια, τὰ αὐθορμήτως διαδιούντα κατὰ ἀγέλας, προσαρμόζονται εἰς τὴν ἐν κοινωνίᾳ μετὰ ὁμοιογενῶν διαβίωσιν, πρὸς συντήρησιν τῆς καθ' ἕκαστα ὑπάρξεως. Ἄπαντα τὰ ζῶα, τὰ πτηνὰ ἰδίως, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνήζοντα εἰς τὰς κατωτέρας καὶ κατωτάτας βαθμίδας τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, αἱ μέλισσαι, οἱ μύρμηκες, πλείστα εἶδη ἐντόμων κλπ., διαβιοῦσιν ἀλληλοβοηθούμενα ἐν κοινωνίᾳ. Καὶ τίς δύναται ν' ἀπορρίψῃ ἀβασανιστως τὴν σκέψιν ὅτι καὶ τὸ δάσος ἀποτελεῖ τοιαύτην βιολογικῶς ἐπιβαλλομένην συμβίωσιν;!

*

Ἐκ τῶν βασικῶν τούτων ἀρχῶν, αἰτινες διέπουν τὸν κόσμον ὅλον, προκύπτουν διὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ θ ι κ ἂ ἀ ξ ι ὡ μ α τ α, ἡ θ ι κ ο ἰ ν ὄ μ ο ι, ἡ τήρησις τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν εὐρυθμίαν προσαρμογῆν τοῦ ἀτόμου ἐν τῷ συνόλῳ, ὅπως διατελῇ τοῦτο ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τοὺς αἰωνίους νόμους, οἵτινες διέπουν τὸ σῆμα. Τὰ ἠθικὰ ταῦτα ἀξιώματα ἀποτελοῦσι μέρος—ἐνα ἐλάχιστον ποσοστῆμόριον—τῆς ὑπὸ ὑπερτάτης θείας δυνάμεως, καθορισθείσης ἁρμονίας ἐν τῷ σήματι.

Τὰ ἠθικὰ ταῦτα ἀξιώματα παραμένοντες εἰς αἰεὶ ἀμετάβλητα, δὲν ὑπόκεινται εἰς οὐδένα περιορισμὸν τόπου καὶ χρόνου, καθόσον ἐπιβάλλονται ἔσωθεν, ὡς βιολογικὴ ἀπαιτήσις καὶ καθοδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον ὑποσυνειδήτως εἰς τήρησιν τούτων. Μόνον δυσμενῶς παρεμβαλλομένη καὶ κακῶς ἐπιδρῶσα βούλησις δύναται ν' ἀντιστρατευθῇ εἰς ταῦτα, πρὸς ὄλεθρον τοῦ ἀτόμου. Ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καθοριζόμενοι νόμοι εἶναι πρόσκαιροι καὶ μεταβλητοί, καθόσον καθορίζονται ἐκάστοτε κατὰ τὰς προκύπτουσας ἀνάγκας.

Ἡ θέσις τοῦ ἀτόμου ἐν τῷ κόσμῳ καθορίζεται καὶ ρυθμίζεται ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ καταβολῆς συμφώνως πρὸς τὰς βασικὰς ἀρχάς, αἰτινες διέπουν τὸ σῆμα.

Ἡ πρώτη καταβολὴ πρὸς ἐξέλιξιν τοῦ ἀτόμου προκύπτει ἐκ τῆς συνενώσεως τοῦ ἄρρενος καὶ θήλεως γενετησίου κυττάρου. Ἀπὸ τῆς συνενώσεως ταύτης ἄρχεται ἡ ζωὴ τοῦ νέου ὄργανισμοῦ, διὰ τῆς γονιμοποιήσεως τοῦ ὄαριου. Ἀνδρουμένου τούτου μεταδίδεται ἡ ζωὴ, διὰ νέας συνενώσεως ἀπὸ τοῦ ὄργανισμοῦ τούτου εἰς τὸν ἐπόμενον, εἰς τὴν ἐπομένην γενεάν καὶ οὕτω περαιτέρω ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, πάντοτε διὰ μέσου τῶν γενετησίων κυττάρων. Καὶ ὅπως διὰ τούτων μεταδίδεται ἡ ζωὴ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν εἰς τὸ μέλλον, οὕτω καὶ παρελήφθη αὕτη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀπὸ τῶν αἰώνων παρελθόντων.

Φορεὺς τῆς ζωῆς ἐντὸς παντὸς κυττάρου, ἐπομένως καὶ ἐντὸς τῶν γενετησίων κυττάρων εἶναι τὸ πρωτόπλασμα καὶ ὁ πυρὴν τοῦ κυττάρου, ἀμφότερα ἀδιαχώριστα πρὸς συντέλεσιν τῆς ζωῆς. Ἡ μετάδοσις ὅμως τῆς ζωῆς ἀπὸ τοῦ πατρικοῦ καὶ μητρικοῦ ὄργανισμοῦ διὰ τῆς συνενώσεως τῶν γενετησίων κυττάρων, τοῦ ὄαριου τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ σπερματοζώου τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὸν προκύπτοντα νέον παιδικὸν ὄργανισμὸν τελεῖται δι' ὀρισμένων στοιχείων, τὰ ὅποια ἐν εἴδει κοκκίων εὐρίσκονται διάσπαρατα ἐντὸς τοῦ πυρῆνος, ἀμφότερων τῶν γενετησίων κυττάρων. Ταῦτα εἶναι τὰ χ ρ ω μ ὺ λ λ ι α.

Μετὰ τὴν γονιμοποίησιν τοῦ ὄαριου διὰ τῆς συνενώσεως τῶν δύο γενετησίων κυττάρων, τὰ χρωμόλλια συντάσσονται πρὸς ἄλληλα καὶ σχηματίζουν ἐντὸς τοῦ γονιμοποιηθέντος ὄαριου ἀγκύλας ἢ ράβδους, τὰ λεγόμενα χ ρ ω μ ὶ σ ω μ α. Τὴν γονιμοποίησιν ἐπακολουθεῖ διαχωρισμὸς τοῦ ἐνὸς κυττάρου, ἧτοι τοῦ ὄαριου εἰς δύο, ὡς ἀπαρχὴν τῆς ἐξελίξεως τοῦ νέου ὄργανισμοῦ. Κατὰ τὸν διαχωρισμὸν φέρεται ἴσος ἀριθμὸς χρωμοσώμων εἰς ἕκαστον τῶν δύο νέων κυττάρων, ὅσον ἐκ τοῦ πατρικοῦ ὅσον καὶ ἐκ τοῦ μητρικοῦ ὄργανισμοῦ. Κατὰ δὲ τὴν περαιτέρω διαίρεσιν καὶ πολλαπλασιασμὸν τῶν κυττάρων φέρεται ἐκάστοτε ἴσος ἀριθμὸς χρωμολλίων εἰς ἅπαντα τὰ προκύπτοντα κύτταρα ἐξ ὧν ἀναπτύσσονται τὰ ὄργανα καὶ οἱ ἰστοί. Οὕτω διὰ τῶν χρωμολλίων ὄχι μόνον μεταδίδεται ἡ ζωὴ

ἀπὸ τῆς προηγουμένης γενεᾶς εἰς τὴν ἐπομένην, ἀλλὰ καὶ μόρια τούτων πολλαπλασιαζόμενα ἐνυπάρχουσι εἰς ἅπαντα τὰ κύτταρα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν ὄργανισμόν. Διὰ τούτων μεταδίδονται καὶ αἱ σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ ιδιότητες ἀπὸ τῶν προηγουμένων εἰς τὰς ἐπομένας γενεάς. Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὰ στοιχεῖα διὰ τῶν ὁποίων μεταφέρεται ἡ κληρονομικότης. Τὰ μέρη ταῦτα τοῦ πυρῆνος μεταδίδονται τὴν ζωὴν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν οὐδέποτε ἀποχωρίζονται τῆς ζωῆς, οὐδέποτε θνήσκουσι.

Ταῦτα ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴν τοῦ πρωτοπλασματικοῦ πυρῆνος καταβολήν, ἀπ' ἰσχύος τῆς ὑπάρξεως τῶν ὄντων, ἡτις προέρχεται αὐτούσιος ἀπὸ τῶν αἰῶνων παρελθόντων καὶ φέρει ἐν συνεχείᾳ ζωικῆς ὑπάρξεως εἰς τὸ αἰώνιον μέλλον.

Ἡ πρωταρχικὴ αὕτη οὐσία, τῆς ὁποίας πολλοστημόριον φέρει πᾶς ἄνθρωπος ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῆς ὑπάρξεώς του, εἶναι ἀφθαρτος, παραμένει ἐν τῇ ζωῇ αἰώνιος καὶ συνδέει τὸ σπιγμαῖον παρὸν τοῦ ἀτόμου μετὰ τοῦ αἰωνίου ἐν τῷ σύμπαντι. Αὕτη ἀποτελεῖ ἀδιάσπαστον συνοχὴν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ σύμπαν καὶ τὴν αἰωνιότητα!

Ἀπέναντι τῆς ἀντιλήψεως ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ καὶ σήμερον μετὰ τῶν βιολόγων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ζωσα οὐσία παρήχθη κατὰ ἀρχικὴν τινα περιόδον τῆς συμπύξεως στερεωτέρον στρωμάτων ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιαιτέρων φυσικῶν καὶ χημικῶν περιστάσεων, αἱ ὁποῖαι μόνον κατὰ τὴν τότε ζωὴν τοῦ πλανήτου ὑπῆρξαν, ὥστε ἡ ζωὴ προέκυψεν ὁλως τυχαίως ἐκ τῆς νεκρᾶς ὕλης, ἀπέναντι τῆς ἀντιλήψεως ταύτης παρατίθεται τὸ βιολογικὸν γεγονός, ὅτι εἰς ἕκαστον ὄργανισμόν καὶ εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, ἐνυπάρχει πολλοστημόριον ὀργανικῆς οὐσίας, ἡ ὁποία παραμένει ἀθάνατος, προέρχεται ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα καὶ βαίνει πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Ἡ οὐσία αὕτη οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ προέκυψεν τυχαίως, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ ὑπεράτης θείας δυνάμεως θὰ ἠδύνατο νὰ πλασθῇ, ὡς φορεὺς τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς!

★

Τὸ ὑποσυνειδήτως δρῶν συναίσθημα τῆς συνοχῆς τοῦ ὄντος ἀνθρώπου, πρὸς πᾶν ὄν, πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ σύμπαν, προκύπτει ὡς ἐμφυτος ὀρμὴ, ἡτις πηγάζει ἀπὸ τὰς πρωταρχικὰς δυνάμεις, αἵτινες δρῶσιν ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, τοῦ φορέως τῆς ζωῆς ἀπὸ τοῦ αἰωνίου εἰς τὸ αἰώνιον. Τὸ συναίσθημα τοῦτο προκύπτει ἀπὸ τὸ κοσμικὸν ἐνστικτον. Τὸ ἐνστικτον τοῦτο τηρεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἄμεσον ἐνδόμυχον συνοχὴν πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς πάντα ζῶντα ὄργανισμόν, τὰ φυτὰ, τὰ ἄνθη, τὸ δένδρον, τὸ δάσος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀνόργανον φύσιν, τὸ βουνό, τὴν θάλασσαν, τὸν ἑναστρον οὐρανόν, τὸ σύμπαν. Ἐκ τῆς βιολογικῆς προκυπτούσης συνοχῆς πηγάζει ἡ ζωογόνοσις ἐπίδρασις τῆς φύσεως ἐπὶ παντὸς ἀνθρώπου. "Ἄμα ὡς ὁ ἄνθρωπος ἀναζητήσῃ τὴν ἡρεμίαν τῆς φύσεως, προσηλωθῇ εἰς τὴν φύσιν καὶ ἀποδεχθῇ τὴν ἐκ ταύτης ἐπίδρασιν, ἀπολαύει ὑπερόχου αἰσθηματος εὐεξίας, ἐνδομύχου χαρᾶς καὶ γαλήνης, αἰσθάνεται ἑαυτὸν σωματικῶς ἐνισχυόμενον καὶ ψυχικῶς ἀνηνούμενον καὶ ἐξαγνιζόμενον διότι συναισθάνεται ἑαυτὸν ὑποσυνειδήτως ἐν ἁρμονίᾳ εὐρισκόμενον ἐντὸς τοῦ σύμπαντος. Ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Θείου τεθείσαν τάξιν καὶ πλησιέστερον τῆς δημιουργοῦ δυνάμεως.

Τὸ κοινωνικὸν ἐνστικτον καθοδηγεῖ πρὸς εὐρυθμὸν συμβίωσιν μετὰ ὁμοιογενῶν ἀτόμων ἐπὶ τῇ βάσει ἠθικῶν ἀξιομάτων τῶν ὁποίων ἡ τήρησις ἐπιβάλλεται, ἵνα ὁ ἄνθρωπος διατελῇ ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τοὺς αἰωνίους νόμους, οἵτινες διέπουν τὸ σύμπαν. Τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐμβαθύνεται καὶ ἐνισχύεται διὰ τῆς προσαρμογῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν περιβάλλουσαν φύσιν, ὡς αὕτη ἐπιβάλλεται διὰ τοῦ κοσμικοῦ ἐνστικτου. Ἐξ ἁμφοτέρων τῶν ἐνστικτῶν, κοινωνικοῦ καὶ κοσμικοῦ, προκύπτει ἡ ἀφοσίωσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ περιβάλλον, πρὸς τοὺς οἰκειοὺς καὶ ἐν γένει πρὸς τοὺς ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας στενώτερον μετ' αὐτοῦ συμβιοῦντας, ἡ προσήλωσις πρὸς τὴν ἁμειωτέραν περὶ τὸ ἀτομον

φύσιν, τὴν πατρικὴν οἰκίαν, τὸ χωριό, τὸ βουνό, τὸ λιμάνι. Ἡ ἐκ τῆς προσήλωσεως ταύτης προκαλουμένη ἐνδόμυχος χαρὰ ἐντυπῶνται βαθύτατα εἰς τὴν ψυχὴν ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας, παρακολουθεῖ τὸν ἄνθρωπον ζωηρὰ δι' ὅλης τῆς ζωῆς καὶ ἐπέρχεται ἰσχυροτέρα κατὰ τὸ γῆρας. Ἐκ τοῦ συναίσθηματος τῆς ἐνδομύχου ταύτης χαρᾶς προκύπτει ἡ ἔννοια τῆς πατριδος, ἐκ τούτου πηγάζει ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδηλουμένη διὰ βαθυτάτου πόθου, ὡς ὁ πόθος τοῦ Ὀδυσσεύς, ἐπιθυμοῦντος νὰ ἴδῃ καὶ μόνον τὸν καπνὸν τὸν ἐξερχόμενον ἀπὸ τῆς πατρῶας ἐστίας, τὸν πόθον τοῦ ἀπὸ δεκαετηρίδων ἀποδημοῦντος καὶ φλεγομένου νὰ ἐπανίδῃ τὸ πάτριον ἔδαφος, μέχρι τῆς ὑπὲρ πατρίδος αὐτοθυσίας, τῆς ὁποίας παραδείγματα ἀπὸ χιλιετηρίδων, ἀπὸ τῶν Θεοφυλάτων μέχρι σήμερον ἀδιαλείπτως καλλύνοσι τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους. Αὐτοθυσίαν τὴν ὁποίαν τόσον συγκινητικῶς ἐκφράζει τὸ ὑπέροχον μῆνυμα τοῦ πίπτοντος τέκνου πρὸς τὴν μητέρα:

«Καὶ πῆς τῆς υπερήφανη πρώτη αὐτῆ
 [νὰ ξέρῃ
 πὼς ἡ μεγάλη μάνα μας μ' ἐκράτησε
 [κοντὰ τῆς».

★

Ἡ ἀνάγκη προσαρμογῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν αἰωνίαν ἐν τῷ σύμπαντι ἁρμονίαν, ἢ ἀυθόρμητος προσήλωσις εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον, πέραν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἰδίου ἀτόμου, πέραν τοῦ στενοῦ κύκλου τοῦ ἰδίου περιβάλλοντος, πέραν τοῦ καθοριζόντος τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ ἐλαχίστου χρόνου, ἢ προσήλωσις αὐτῆ εἰς τὸ σύμπαν καὶ τὸ αἰώνιον προκαλεῖ βαθύτερον αὐθορμήτως ἐπιβαλλόμενον συναίσθημα, τὸ ὁποῖον δὲν καθορίζεται ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως. Τοῦτο εἶναι τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, καθοδηγούμενον ἀπὸ ὑπέροχου ἔνστικτον, τὸ θρησκευτικὸν ἔνστικτον. Καὶ τοῦτο ἐξ ἐπόψεως βιολογικῆς, πηγάζει, ὡς πᾶν ἔνστικτον, ἀπὸ τὰς πρωταρχικὰς δυνάμεις τὰς δρώσας ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βιολογικῆς συνειδήσεως

καὶ καθοδηγεῖ διὰ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, ὅπως δι' εὐμενοῦς ἐπιδράσεως ταύτης ἐπὶ τῆς βουλήσεως τηρεῖται τὸ ἄτομον ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς ἀνωτέρας βασικὰς ἀρχὰς αἰτινες διέπουν τὸ σύμπαν. Οὕτω προκύπτει τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα ὡς βιολογικῶς ἐπιβαλλομένη ἀνάγκη διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον προσαρμογὴν καὶ εὐμενῆ διαβίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐντὸς τοῦ ὑπὸ ὑπερτάτης δυνάμεως καθορισθέντος δι' αὐτὸν περιβάλλοντος, ὑποκειμένου ἀδιασπᾶστος εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους τοὺς ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως καθορισθέντας δι' αὐτὸν καὶ τὸ σύμπαν ἐν τῷ κόσμῳ.

Τὸ θρησκευτικὸν ἔνστικτον διεγείρον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, ἐπέδρασεν ἐπὶ παντὸς λαοῦ καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν, ἀκόμη καὶ ἐπὶ λαῶν διατελούντων εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα πολιτισμοῦ. Καὶ οὗτοι ἀκόμη ἐπιδεικνύουν καὶ ἐκδηλοῦν, ἔστω καθ' ὅλως πρωτόγονον τρόπον, ἐν θρησκευτικὸν συναίσθημα. Τὸ ἔνστικτον τοῦτο καθωδήγησε τοὺς κατὰ καιροὺς θρησκευτικοὺς ὀδηγοὺς τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν λαῶν, νὰ ἀναγνωρίσουν καὶ διδάξουν ἀνωτέρας ἠθικὰς ἀρχὰς, αἰτινες ἀπορρέουν ἐκ τῶν ὑποσυνειδήτως δρώντων παγχοσμίων ἀξιομάτων. Τὰς ἀρχὰς ταύτας διεκήρυσαν οἱ ἰδρυταὶ τῶν παναρχαίων θρησκευμάτων. Αἰγύπτιοι, Σῖναι, Ἰνδοί, Πέρσαι, αὗται διεφώτισαν καὶ καθωδήγησαν τὴν ὑπέροχον διάνοιαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, ὥστε νὰ φθάσουν οὗτοι εἰς ἐπίλυσιν κοινωνικῶν προβλημάτων ἐπὶ τῇ βάσει ἀνωτέρας ἠθικῆς ἀντιλήψεως. Αἱ διδασκαλίαι αὗται διὰ μέσον τῶν χιλιετηρίδων συνταυτίζονται μεταξὺ τῶν ὡς πρὸς τὰς βασικὰς ἠθικὰς ἀρχὰς, αἰτινες τὰς διέπουν, καθόσον αὗται πηγάζουν ἐκ τοῦ αὐτοῦ βιολογικῶς ἐπιβαλλομένου συναίσθηματος. Πόσον ὁμῶς ὑστεροῦν αὗται ἀπέναντι τῆς ὑπερτάτης χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἥτις, ὡς πηγὴν πάσης ἠθικῆς ἀρχῆς, ἀναγνωρίζει τὴν αἰώνιον, ἀυθόπρακτον «ἀδημιούργητον ἀγάπην».

Ὅπως ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν τὴν ἐκ τοῦ θείου πηγάζουσαν ἁρμονίαν εἰς τὰς σχέσεις τῶν πιστῶν πρὸς ἀλλήλους καθο-

ρίζει ὡς ἀ γ ά π η ν καὶ ὁ θεολόγος χαρακτηρίζει ὡς ἀ δ η μ ι ο ύ ρ γ η τ ο ν ἀ γ ά π η ν, τὴν εἰς αὐτὴν τὴν θεϊαν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' ἀρχῆς ἐνυπάρχουσαν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς πάντα συνάνθρωπον, οὕτω καὶ ὁ βιολόγος, φιλόσοφος Von Monakow φέρει ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τῶν ἀνατομικῶν καὶ βιολογικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου εἰς τὴν ἐπιγνώσιν, ὅτι ἐν αὐθόρμητον βιολογικῶς ἐπιβαλλόμενον συναίσθημα συνδέει ὑποσυνειδήτως τὸν ἄνθρωπον ὄχι μόνον πρὸς τὸν συνάνθρωπον ἀλλὰ καὶ πρὸς σύμπασαν φύσιν καὶ συγκρατεῖ αὐτὸν εἰς ἑναρμόνισιν πρὸς τοὺς αἰωνίους νόμους, οἵτινες διέπουν τὸ σύμπαν καὶ φέρεται διὰ τῆς ἐπιγνώσεως εὐσταύτησ εἰς ἀναγνωρίσιν τῆς θείας ὑπερτάτης δυνάμεως τῆς δημιουργοῦ τοῦ παντός. Τὴν αὐθόρμητως προκύπτουσαν ταύτην ἑναρμόνισιν ἀπεκάλεσεν ὁ Von Monakow ἀ γ ά π η ν, χρησιμοποιῶν τὸν ἑλληνικὸν ὄρον ἀ γ ά π η.

Ἡ εὐαγγελικὴ ἀγάπη εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον καὶ βιολογικῶς διέπει τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον, πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸν κόσμον.

Ἡ ὑπερτάτη ἁρμονία, ἣτις ἀπὸ τῶν πρωταρχικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι δροῦν ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, διὰ τῶν βασικῶν ἀρχῶν αἱ ὁποῖαι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις τῶν ὄντων πρὸς ἀλλήλα, τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν συνάνθρωπον, μέχρι τῶν παγκοσμίων ἀξιωματῶν τὰ ὅποια διέπουν τὸ σύμπαν εἰς τὸ παρὸν καὶ τὸ αἰώνιον, ἡ ὑπερτάτη αὐτῆ θεία ἁρμονία εὐρίσκει, διὰ τῆς ἐννοίας τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης, τὴν ἁρμόζουσαν ἐκδήλωσιν.

«Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀγάπης διὰ τὴν ἐντὸς τοῦ σύμπαντος εὐεξίαν εἰς τὴν διαδρομὴν τῆς ζωῆς, ἄλλως αἰσθάνεται ὑποσυνειδήτως ἑαυτὸν ἀποχωριζόμενον ἀπὸ τὸν περιβάλλοντα κόσμον, ἐν δυσαρμονίᾳ πρὸς τὸ σύμπαν καὶ στερεῖται τῆς χαρᾶς τῆς ζωῆς. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἀπαραίτητος ψυχικὴ τροφή, ἀνευ τῆς ὁποίας ἡ εὐ-

μενῆς τοῦ ἀτόμου ἐξέλξει καὶ ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ αὐτοῦ ὑγεία δὲν εἶναι νοηταῖ (M. Waser).

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἡ πρωταρχικὴ αἰτία τῶν πάντων εἶναι ἡ αἰωνία ἀδημιούργητος ἀγάπη, ὁ Θεός. Ὀλόκληρος ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου εἶναι «μία καὶ μοναδικὴ κίνησις ἀγάπης τοῦ ξεκινᾶει ἀπὸ τὴν καρδιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ καταλήγει πάλιν εἰς αὐτὴν»⁽¹⁾.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καταλήγουσα εἰς τὴν βιολογικὴν ἀντίληψιν τῆς αὐθυπόκτου παγκοσμίου ἀγάπης, ὡς προαιωνίου ἀρχῆς, ἣτις ἀπὸ τοῦ θεοῦ πηγάζουσα καταλήγει «εἰς τὴν καρδιὰ τοῦ Θεοῦ», ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἴσταται ἐὺλαθῶς πρὸ τῆς ἐπιγνώσεως ταύτης, ἐπιγνώσεως, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἀπώτατον προσιτὸν ὄριον κατανοήσεως διὰ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν.

Πέραν τοῦ ἐφικτοῦ τούτου ὀρίου ἐπιγνώσεως καθοδηγεῖ ἡ πίστις, τὴν ὁποῖαν ἡ διάνοσις δὲν ἀντιστρατεύεται, ἀλλὰ τὸναντίον αὐτῆ, ὡς ἔσωθεν ἐπερχομένη διαίσθησις ἀνυψώνει τὴν διάνοιαν εἰς ἀνωτέρας πνευματικὰς σφαίρας, αἵτινες ἀποτελοῦν τὴν κορονίδα τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως (M. Waser).

Ἡ ἀπόλυτος προσήλωσις εἰς τὴν πίστιν προκαλεῖ τὸ ὑπέριστατον συναίσθημα τῆς ἐν παντὶ ἁρμονίας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ σύμπαν καὶ τὸ αἰώνιον, φέρει εἰς συνένωσιν μὲ τὸν Θεὸν καὶ ἀποδίδει τὴν ἐνδόμυχον τὰ πάντα καθαγιαζούσαν χαρὰν, τὴν χαρὰν ἐν τῇ ἀπολαύσει τῆς ζωῆς, ἣτις κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον εἶναι ὁ ζωτικὸς χῶρος τῆς ἀρετῆς, τὸ φῶς ὑπὸ τὸ ὅποιον εὐδοκμεῖ ἡ ἀρετὴ⁽²⁾.

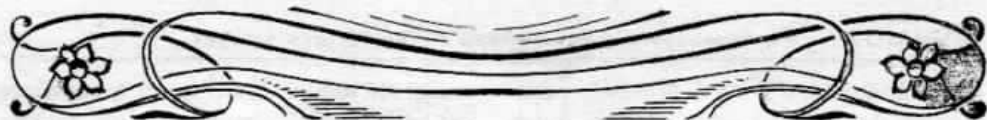
ΜΑΡΙΝΟΣ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

Ἀκαδημαϊκός.

(1) Βλ. Holzner: «Παῦλος.» (Μτφρ. I. I. Κοσῶνη)

(2) Holzner, μν. ἔργ. σ. 486.

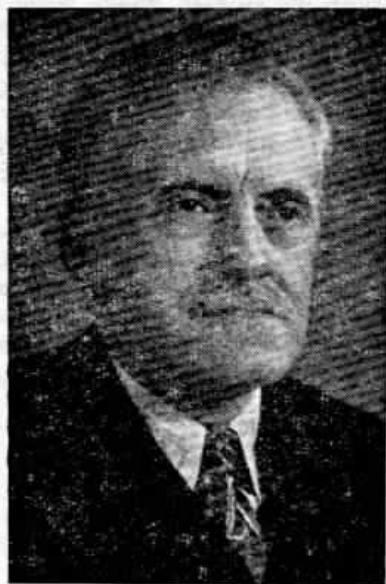

ΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΑΙ

(ΕΙΣΑΓΩΓΗ)

"Όπως ιδιαίτερος συνιστώμεν εις τούς ἀναγνώστας νά παρακολουθήσουν την οσιράν τών ἀρθρών τοῦ καθηγητοῦ Strömberg. Ὁ Σουηδὸς καθηγητὴς τῆς Ἀστρονομίας, ὁ ὁποῖος μετεκλήθη εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἔγινε Ἀμερικανὸς πολίτης δι' εἰδικῶν διατάγματος «λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς συμβολῆς του εἰς τὸν πολιτισμόν», μᾶς εἶναι ἤδη γνωστὸς ἀπὸ τὸ μῆνυμά του πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν πού ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» (Ἰανουάριος 1948). Εἰς τὸ ἔργον του «Οἱ ἐρευνηταί», τὸ ὁποῖον τῶρα ἀρχίζομεν νά δημοσιεύωμεν ἐν μεταφράσει, κατόπιν εἰδικῆς ἀδείας τοῦ συγγραφέως, ἐξετάζονται τὰ μεγάλα μεταφυσικὰ προβλήματα ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἀφηγήσεως μιᾶς ζωῆς γεμάτης ἔργων. Ὡς κύριος ἐρευνητὴς παρουσιάζεται ἕνας νέος Ρώσσος μηχανικός, ὁ Βόδις Χάρκωφ, ὁ ὁποῖος ἄλλως τε ἀντιπροσωπεύει τὸν τύπον τοῦ συγχρόνου νέου, ποῦ σκέπτεται καὶ μὲ τὴν ἀντικειμενικὴν ἔρευναν ἐτοιμάζει τὸν καλύτερον κόσμον τῆς αἰῶν.

Τὸ ἐρώτημα, ἐάν πράγματι ὁ κόσμος εἶναι ὅπως φαίνεται, ἔχει τεθῆ ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Διὰ τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον, ὅπως καὶ διὰ τὸ παιδί, ὁ κόσμος συνίσταται ἀπὸ συγκεκριμένα ἀντικείμενα ὅπως π.χ. οἱ σκληροὶ λίθοι, τὰ ὑψηλά ὄρη, οἱ πράσινοι ἀγροί, αἱ λίμναι μὲ τὸ γαλανὸν νερὸ των, ἡ στερεὰ γῆ, ὁ λαμπρὸς ἥλιος καὶ πολλοὶ ἀπαστράπτοντες ἀστέρες. Ὑπάρ-

χουν ἐπίσης ζῶντες ὄργανισμοί, ὅπως τὰ φυτὰ, τὰ ζῶα καὶ οἱ ἄνθρωποι, ποὺ ἔχουν πολλὰς ἰδιότητες κατὰ πάντα ὁμοίας πρὸς τὰς ἰδιότητας τοῦ ἀνοργάνου κόσμου. Ὑπάρχουν ἀντικείμενα δυνάμενα νά χρησιμοποιηθοῦν ὡς τροφή, καταφύγιον, ἐξόδια, ἐργαλεῖα καὶ ὄπλα.

Πολλοὶ ἀπὸ τούς συγχρόνους ἀνθρώπους εἶναι «ρεαλισταί», παραδέχονται δηλ. ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ὅπως ἀκριθῶς ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις των καὶ ἀσχολοῦνται περισσότερο μὲ τὸ πῶς νά ζοῦν εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, παρά μὲ τὸ νά ἐρευνοῦν πῶς ὁ κόσμος αὐτὸς ἔγινεν. Αἱ φιλοσοφικαὶ των πεποιθήσεις εἶναι συνήθως ἀποτέλεσμα πάλιν τὴν ὁποίαν διεξάγουσιν διὰ νά ἐξασφαλίσουν τὰς ἀμέσους των ἀνάγκας. Ὡς ἐξ ἐνστίκτου ὁμοῦ διατηροῦν τὴν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σχηματισθεῖσαν ἐντύπωσιν ἀκόμη καὶ ἀφοῦ ἱκανοποιηθοῦν αἱ ἀνάγκαι αὐταί. Δὲν αἰσθάνονται τὴν ἐπιθυμίαν νά ἐξετάσουν τί συμβαίνει πέραν τοῦ κόσμου τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἀντιλαμβάνονται, κυρίως διότι ἀμφιδάλλου ἐάν ὑπάρχη τίποτε ἄξιον ἐρεύνης. Ἴσως νά εἶναι ἢ νά μὴν εἶναι εὐχαρισθημένοι ἀπὸ τὸν κόσμον των, ἀλλὰ κυρίως ἀσχολοῦνται εἰς τὸ νά ζοῦν μέσα εἰς αὐτόν, νά τὸν ἀπολαμβάνουν καὶ ἴσως νά τὸν κάμουν νά προσδεύη.

Ὑπάρχουν ὁμοῦ καὶ ἄλλου τύπου ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τὰ ὕλικά ἀντι-

κείμενα του «ρεαλιστού» ως άπλά φαινόμενα που παρέρχονται γρήγορα από τόν νούν των. 'Ο Πλάτων υπήρξεν ίσως ο πρώτος άνθρωπος ο οποίος έβουληματοποίησε τας ιδέας αυτάς. 'Η φιλοσοφία του έχαρακτηρίζετο από ένα είδος περιφρονήσεως διά πάσαν γνώσιν ή οποία άπεκτάτο κατ' εϋθειαν διά τών αισθήσεων. 'Ο πραγματικός κόσμος δέν είναι κατ' αυτόν κόσμος ύλης, άλλ' ιδεών. 'Ο νους μας δύνανται ν' άνακαλύψη και νά μελετήση τόν άληθινόν κόσμον ο οποίος κρύπτεται ύπισθεν του κόσμου που ύποπίπτει εις τας αισθήσεις μας, διότι ή ψυχή μας, δηλαδή ή προσωπικότης ή οποία κρύπτεται ύπισθεν της διανοίας μας, γεννάται με την άληθή γνώσιν τών βασικών στοιχείων της πραγματικότητος. 'Η γνώσις αυτή είναι ύποσυνειδητού μορφής, άλλά με καταβολήν διανοητικής προσπαθείας ή οποία θά ενισχυθή και θά βοηθηθή από την παρατήρησιν, δυνάμεθα νά την φέρωμεν εις τό επίπεδον της συνειδήσεως. Τότε μόνον δυνάμεθα νά έχωμεν μίαν ιδέαν περί της άληθοϋς φύσεως του κόσμου και του νοήματος της ζωής μας.

'Η σύγκρουσις μεταξύ τών δύο τουτων αντιθέτων άπόψεων, μεταξύ «ρεαλισμού» ως ύλισμού και «ιδεαλισμού», ύφίσταται από πολλών αίωνων. 'Εάν ρίψωμεν έν βλέμμα εις τας σελίδας της Ιστορίας, της φιλοσοφίας, θά ιδώμεν ότι αυτή ή πάλη περιγράφεται ως πάλη μεταξύ τών δογματών πολλών αντικρουομένων φιλοσοφικών σχολών.

Εις την Ιστορίαν της ήθικης εύρίσκομεν άφ' ενός μόν την ιδέαν ότι ή ήθικη δέν είναι τίποτε άλλο παρά κανόνες διαγωγής οι οποίοι κατασκευάσθησαν από πρακτικούς ανθρώπους διά μίαν οργανωμένην κοινωνίαν, άφ' έτέρου δέ την ιδέαν, ότι αι ήθικαι αξίαι αντιπροσωπεύουν κάτι παραπάνω. Μίαν έκ διαισθήσεως άναγνώρισιν, ύπό της συνειδήσεώς μας, τών αίωνών νόμων τούς όποιους δέν ήμπορεί κανείς νά παρασθαίνη άτιμωρητί. 'Η ιδεαλιστική άποψις του κόσμου έτυχε σαφούς άναγνώρισεως παρά τών θρησκευτικών φιλοσοφικών συστημάτων και δογμάτων. Τά δό-

γματα αυτά περιέχουν συχνά την πρότασιν ότι ο άνθρωπος έχει άθάνατον ψυχήν, ή οποία προέρχεται από τόν Θεόν και έπιστρέφει πάλιν προς Αυτόν μετά θάνατον.

'Η ύλιστική φιλοσοφία εις τόν δυτικόν κόσμον έφθασεν εις την άκμήν της κατά τόν παρελθόντα αίωνα, με την πλέον διαδεδομένην πρότασιν της τότε συγχρόνου φυσικής έπιστήμης. Κατά την έπιστήμην της έποχής εκείνης ο κόσμος συνίσταται έξ άτόμων και έξ ομάδων άτόμων. 'Αλλά γνωρίζομεν ότι ή ύλη ενεργεί έξ άποστάσεως, καθώς φαίνεται από τά δυναμικά πεδία της βαρύτητος και του ηλεκτρισμού, τά οποία είναι ικανά νά δημιουργούν ώρισμένην ποσότητα έργου. 'Εφ' όσον, συμφώνως προς την έπιστήμην του καιρού εκείνου, δέν ύπάρχει τίποτε άλλο έκτός της ύλης, τά δυναμικά πεδία πρέπει κατ' άνάγκην νά είναι ύλικά και έπομένως θά πρέπει νά ύπάρχη κάποιο είδος λεπτεπιλέπτου ύλης, ή οποία δέν ύποπίπτει εις τας αισθήσεις μας. Αυτό τό λεπτότατον είδος ύλης ώνομάσθη «αίθήρ» και είχεν ως κύριον σκοπόν τό νά χρησιμεύση ως μέσον μεταφοράς τών κυμάτων του φωτός εκ μιάς θέσεως εις άλλην.

'Αργότερον άνεκαλύφθη ότι ώρισμένα φαινόμενα ήσαν τελείως άσυμβίβαστα με την ιδέαν της ύπάρξεως σταθερού αιθέρος και τότε έγεννήθη ή θεωρία της σχετικότητος. Τό σπουδαιότερον συμπέρασμα της θεωρίας αυτής ήτο, ότι ή ύλη έν γένει περιείχε μέγιστον ποσόν ενεργείας. 'Η ύπόθεσις αυτή έπεθεβαιώθη κατά τόν θεματικώτερον τρόπον, όταν μέρος της εκκρυμμένης αυτής ενεργείας άφέθη έλεύθερον εις την άτομικήν βόμβαν. "Όταν ή περί αιθέρος ιδέα έγκατελείφθη, παρέστη ή άνάγκη του όρισμού τών δυναμικών πεδίων επί τη βάσει της ενεργείας μόνον, χωρίς νά ληφθούν ύπ' όψιν οιοδήποτε μηχανικοί τρόποι. Βαθμηδόν έγινεν άντιληπτόν ότι ή έπιστήμη, περιγράφει άποτελέσματα μάλλον παρά αίτίας και ότι ή άληθής φύσις του κόσμου δέν είναι θέμα έρεύνης τών φυσικών έπιστημών.

Αί ύλιστικαι ιδέαι έχουν τελείως διαπο-

τίσει τὰς βιολογικὰς ἐπιστήμας. Οἱ ζῶντες ὄργανισμοὶ θεωροῦνται ὡς ἀποτελούμενοι ἐξ ἀτόμων καὶ ὅτι ἐνεργοῦν ὡς μηχανοὶ καίτοι ἐξαιρετικῶς περίπλοκοι. Δυναμικὰ πεδία παρουσιάζονται κατὰ τὴν ἐμβρυακὴν ἐξέλιξιν τῶν ζῶων, ἀλλὰ πολλοὶ βιολόγοι ἐλπίζουν ἀκόμη ὅτι κάποτε οἱ φυσικοὶ θὰ ἀνακαλύψουν ἢ θὰ ἐξηγήσουν τὴν σχέσιν μεταξύ τῆς ὕλης καὶ τῶν συναφῶν πρὸς αὐτὴν πεδίων. Τὰ «πεδία» λοιπὸν αὐτὰ «μεταδίδουν ζωὴν», ἠμποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀποτελέσματα χημικῶν οὐσιῶν αἱ ὁποῖαι ἐκληρονομήθησαν καὶ μετεφέρθησαν διὰ τῶν γεννητικῶν κυττάρων. Ἡ ἐλπίς αὐτὴ τῶν βιολόγων δὲν ἐπηλήθευσεν. Ἀπεναντίας, αἱ τελευταῖαι ἀνακαλύψεις καταδεικνύουν ἐμφανέστατα ὅτι τὰ δυναμικὰ πεδία καὶ εἰς τὴν ἀνόργανον καὶ εἰς τὴν ὄργανικὴν ὕλην, εἶναι μᾶλλον τὸ ἀρχικὸν αἷτιον παρά τὸ δευτερευόν ἀποτελεσμα. "Ὅλα τὰ δυναμικὰ πεδία φαίνονται αὐτόνομα, δηλ. ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ὕλης καὶ διαρρυθμίζονται τὰ ὕλικά αὐτὰ στοιχεῖα κατὰ τρόπον σύμφωνον πρὸς τὴν ἐνυπάρχουσαν κατασκευὴν τοῦ πεδίου.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ παρόντος αἰῶνος οἱ κορυφαῖοι ἐπιστήμονες ὄλου τοῦ κόσμου, ἐξεπλάγησαν ἀπὸ ἓν γεγονός μεγίστης σημασίας. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἦτο ἡ ἀνακάλυψις τῶν quantum τῆς ἐνεργείας ὑπὸ τοῦ Planck, ἀνακάλυψις ἡ ὁποία ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐξακριβῶσιν τοῦ ὅτι ἡ φύσις δὲν ἐργάζεται συμφῶνως πρὸς τοὺς ἀπλοῦς κανόνας τοὺς ὁποίους οἱ ἐπιστήμονες εἶχαν φαντασθῆ μέχρι τότε. Συνέβησαν γεγονότα τὰ ὁποῖα ἔδειξαν ὅτι ἡ ἐνέργεια δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποδιαιρῆται ἐπ' ἀπειρον. Τὸ φῶς ἐφαίνετο ἄλλοτε μὲν ὡς ἀποτελούμενον ἐκ κυμάτων, ἄλλοτε ἀποτελούμενον ἐκ μικρῶν κινουμένων σφαιριδίων περιεχόντων τὴν πλήρη ἐνέργειαν τοῦ ἐκπεμπομένου φωτός.

Τὰ ἠλεκτρόνια, τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦντο ὡς μικρὰ ἠλεκτροφόρα σωμάτια, εὐρέθησαν ἔχοντα σχέσιν μὲ συστήματα κυμάτων. Καὶ πάντοτε τὸ μυστηριώδες τῶν quantum τῆς ἐνεργείας ἐφαίνετο νὰ κανονίζῃ τὰ στοιχειώδη φυσικὰ συμβάντα. Τοῦτο ἔκαμε

τοὺς ἐπιστήμονας νὰ ἐξετάσουν ἐπισταμένως τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν φύσιν τῆς γνώσεως τὴν ὁποίαν εἶχαν ἀποκτήσει διὰ τοιούτων καταμετρήσεων. Ἐνας νέος κόσμος ἤρχισε νὰ ἐμφανίζεται, ἕνας κόσμος μαθηματικῶν συμβόλων, ὅπου ὁ χώρος καὶ ὁ χρόνος δὲν παρουσιάζουν ἕδαφος ἀρκετὰ εὐρὺ διὰ τὸν συντονισμόν τῶν φυσικῶν καταμετρήσεων καὶ ὅπου τὸ μέλλον δὲν ἠμπορεῖ πλήρως νὰ προβλεφθῆ, ἐκ τῆς γνώσεως γεγονότων τοῦ παρελθόντος.

Τὸ μέγα μυστήριον ποῦ ἀντιμετωπίζουν οἱ ἐπιστήμονες, εἶναι ἀκόμη τὸ αἰώνιον πρόβλημα τῆς σχέσεως μεταξύ πνεύματος καὶ ὕλης. Τὸ μυστήριον τοῦτο περιλαμβάνει τὸ πρόβλημα τοῦ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ σκεπτώμεθα, πῶς ἢ θέλησίς μας ἠμπορεῖ νὰ παράγῃ μηχανικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τῶν μῶν καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐνθυμούμεθα παρελθόντα γεγονότα. Ἐδῶ πλησιάζομεν εἰς ἓνα βασικὸν πρόβλημα τὸ ὁποῖον συνδέεται ἀμέσως μὲ τὴν ἀρχικὴν καταγωγὴν τῆς σκέψεως, τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς παγκοσμίου νοῦ—καὶ ἑνὸς Θεοῦ. Τὸ ζήτημα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς συνδέεται ἐπίσης μὲ τὸ πρόβλημα τοῦτο. Μὲ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν μηχανικῶν τύπων καὶ ἰδεῶν, ἀναφαίνονται τὰ παλαιὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα, καίτοι ὑπὸ νέαν καὶ ἐπιστημονικὴν μορφήν.

Οἱ δύο ἀντίπαλοι, ἡ Μεταφυσικὴ καὶ αἱ Φυσικαὶ Ἐπιστήμαι, συνητήθησαν εἰς ἓν κοινὸν πεδῖον ἐρεύνης καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συναντήσεως αὐτῆς ἦτο μεγάλη ἐπέκτασις τοῦ πεδίου τῆς προοπτικῆς τῆς γνώσεως.

Εἰς τὰς συζητήσεις αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται ἐν τοῖς ἐπομένοις, πολλὰ γεγονότα καὶ θεωρίαι πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ περιγράφονται ἐπιτροχάδην. Λόγω τῆς ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος τοῦ προβλήματος τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, αἱ ἐπὶ τούτου ἐπιστημονικαὶ συζητήσεις ἐποποθετήθησαν εἰς ἓνα ἐπίλογον.

"Ὅσοι ἀναγνώσται ἐνδιαφέρονται, ἠμποροῦν νὰ εἴρουν μίαν λεπτομερῆ καὶ συστηματικὴν περιγραφὴν τῶν ἐπιστημονικῶν γεγονότων καὶ τῆς ἐπεξηγήσεώς των, εἰς τὴν δευτέραν, ἀναθεωρημένην καὶ ἐπιση-

μένην, ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου τοῦ ἰδίου συγγραφέως ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἡ ψυχὴ τοῦ Σὺμπαντος (The Soul of the Universe), ἔκδοσις τῶν David Mackay Company, Φιλαδέλφεια 1948. Εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτὴν ἔχουν ἀνατυπωθῆ ἕξ ἄρθρα, γραφέντα ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καὶ δημοσιευθέντα εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Καίτοι τὰ ἄρθρα αὐτὰ προωρίζοντο κατ'

ἀρχὰς δι' ἐπιστημονικῶς μεμυημένους ἀναγνώστας, ἐγράφησαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε καὶ κάθε μορφωμένος ἀναγνώστης νὰ ἠμπορῇ μεγάλως νὰ ὠφεληθῆ ἐκ τῆς μελέτης των. Ἐκεῖ παρέχονται καὶ μερικὰ ἱστορικὰ δεδομένα, ὑπάρχουν δὲ καὶ παραπομπαὶ εἰς τὴν νεωτέραν ἐπιστημονικὴν φιλολογοίαν.

GUSTAV STRÖMBERG

ΚΑΙ ΕΞΗΛΘΕ ΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΙΝΑ ΝΙΚΗΣΗ

(Ἄποκ. ζ' 2-8)

Καλπάζει τ' ἄλογο τ' ὠχρό·
Τὸ μαῦρο τ' ἄλογο σὺν ἄνεμος καλπάζει.
Τὸ κόκκινο ἀφηγίασε
σπᾶ τὰ λουριά
ποδοπατεῖ, γκρεμίζει, σπάζει.

Θηρία ἔπεσαν στὰ μέρη μας:
λύκοι στοὺς κάμπους τριγυροῦν κοπάδια,
τσακάλια στὰ χωριά,
στὶς πόλεις ὕαινες:
Κόκκαλα δῶ κι' ἐκεῖ ρημάδια.

—Τὸ δάκρυ μου κρατῶ,
τὸ δάκρυ μου κυττῶ
ποὺ καίει τὴν παλάμη μου, Θεέ μου.

«...Καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχιρα μεγάλη».

Πλανιέται ὁ φόβος.
Φόβος,
φόβος...

Γυμνὴ κλαίει ἡ ὄρφανιά.

Μεγάλος πόνος ὅπου δεῖς κι' ὅπου γυρίσεις.
Τ' ἀλέτρι μας σκουριάζει στὴ γωνιά
κι' ἔρμα σαπίζουν τὰ καίκια μας,
χωρὶς πανιά.

«...Θρηῖνος, κλαυθμὸς...».

Ἡ Δέσπω κλαίει τὰ παιδιά της
κλαίει
καὶ πέφτουν, στερεμένα πιά, τὰ μάτια
[της:
χύνονται στὴν ποδιά της.

Κόκκινες μέρες ἀπ' ἀνταύγειες πυρκαϊῶν.
Μαῦροι, πυρροὶ κι' ὠχροὶ ἀγέρες.
Ξίφη ἀστραπῶν τὸν οὐρανὸ μας σκίζουν.
Καλπάζουν τ' ἄλογα
κι' ὄλο γκρεμίζουν.

Βουὴ
τῆς ἐποχῆς μου:
ζωντανῶν
νεκρῶν

λυγμοὶ

καὶ δυσσομία χρυσοστόλιστων πτωμάτων.
Ἐμποροὶ τοῦ θανάτου ἐδῶ,
φόβος ἐκεῖ,
κόσμοι μνημάτων.

Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός.

ΣΤ. ΜΠΟΛΑΕΤΣΗΣ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εις τούς αναγνώστας τῶν «Ἀκτίνων» εἶναι γνωστὸν ἓνα ἐργαστήριον πολιτισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἓνα ὄργανον πνευματικῆς προόδου, πού ἐγγυᾶται πολλά διὰ τὸ μέλλον τῆς νεολαίας μας καὶ τῆς χώρας μας γενικώτερον. Τὸ ἐγνώρισαν ἀπὸ τὰς στήλας τοῦ περιοδικοῦ (1947, σελ. 27-31, 67-71, 499-502), ἀλλ' ἀσφαλῶς τὸ γνωρίζουν καὶ ἀπὸ τὴν δρᾶσιν του, ἢ ὅποια, ὅσονδήποτε ἀθόρυθος καὶ ἔαν προσπαθῆ νὰ εἶναι, ἐν τούτοις γίνεται γνωστὴ συνεχῶς καὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον. Εἶναι τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον ἀποτελεῖ σήμερον διὰ τὴν Ἑλλάδα ἓνα κοινωνικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρίδῃ ὁ μελετητῆς τῆς κοινωνικῆς μας πραγματικότητος.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου εἰς τὴν Πατρίδα μας ἔχει πρὸ πολλοῦ ξεπεράσει τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῆ, ὅτι εἰς τὸ παγκόσμιον συνέδριον τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, τὸ ὁποῖον συνήλθε τὸ 1936 εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Νορβηγίας, ἢ Ἑλλάς ἐθεωρήθη ὡς μία ἀπὸ τὰς κατ' ἐξοχὴν χώρας τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ἡ κίνησις τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι πολλαπλασιασία τῆς τοῦ 1936. Οἱ 31.000 μαθηταὶ Κατηχητικῶν Σχολείων τοῦ 1936 ἔγιναν 120.000 τὸ 1948, καὶ τὰ 302, τότε, Κατηχητικὰ Σχολεῖα τὸ 1948 ἔφθασαν τὰ 1.000 περίπου. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ ἀφοροῦν μόνον τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα πού διοργανῶναι ἢ Ἀδελφότης τῆς «Ζωῆς», ἐνῶ ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα ἄλλων ὀργανώσεων ἢ ἀτόμων, διὰ τὰ ὅποια δὲν ἔχομεν ἀριθμούς. Ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ ὀφείλεται, βεβαίως, εἰς πολλοὺς παράγοντας. Ἡ ζωντανὴ πρῶτον πίστις ἐκεῖνων πού ὑπηρετοῦν εἰς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, ἢ συνεχῆς ἀπόδειξις πού δίδουν πρὸς τοῦτο μὲ τὴν ὄχι ἀπλῶς ἀφι-

λοκερδῆ, ἀλλὰ μὲ τὴν γεμάτην πολλὰς φορές θυσίας διακονίαν των. Ὅσοι ἐργάζονται μέχρι σήμερον εἰς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον ὄχι μόνον δὲν ἔχουν κανέν ὕλικόν κέρδος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ἀλλὰ πρέπει, τὸν χρόνον πού διαθέτουν διὰ τὸ Κατηχητικόν, νὰ τὸν ἐξοικονομήσουν μὲ χίλιους-δύο συνδυασμούς καὶ τὸν κόπον πού καταβάλλουν δι' αὐτὸ νὰ τὸν προσθέσουν εἰς τούς κόπους τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀπασχολήσεών των. Διότι, κατὰ κανόνα, οἱ κατηχηταί, ἐκτὸς τῶν θεολόγων, εἶναι ἢ νέοι ἐπιστήμονες ἢ τελειόφοιτοι τοῦ Πανεπιστημίου, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἔλαβαν μίαν εἰδικὴν κατάρτισιν διὰ τὸ ἔργον αὐτό, σπεύδουν νὰ προσφέρουν μὲ ἐνθουσιασμόν ἀλλὰ καὶ μὲ στοργὴν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν, τὰς ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας των.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ζωντανὴν πίστιν πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην πρὸς τὸ παιδί, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι παράγοντες, οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν, τὴν ὁποῖαν, ἀμυδρῶς μόνον μᾶς ἐμφανίζουν οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες ἀριθμοί. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ θέμα αὐτό, ἄν καὶ ἀξίζει νὰ τύχη πολλῆς μελέτης ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων. Ἐάν θέλουν νὰ ἔλθουν ἀρωγοὶ καὶ συμπαραστάται εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βοηθήσουν ἐπιτυχῶς, ἔαν προηγουμένως μὲ ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ πλουσίαν προσωπικὴν πείραν δὲν γνωρίσουν καλά τούς παράγοντας οἱ ὅποιοι ἐχάρισαν τὴν θριαμβευτικὴν ὄντως ἐπιτυχίαν τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Δὲν ἠμποροῦμεν ὅμως εἰς τὸ παρὸν σημείωμα νὰ παρατρέξωμεν ἓνα ἐκ τῶν παραγόντων τῆς ἐλπιδοφόρου αὐτῆς ἐπιτυχίας. Εἶναι ἡ σοβαρότης καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ πράγματι εὐσυνειδησία, μὲ τὴν ὁποῖαν εἰ-

δικοί ἐπιστήμονες ἠσχολήθησαν, ἀπὸ εἰκοσαετίας καὶ πλέον, εἰς τὴν μελέτην τῶν σχετικῶν πρὸς τὸν θεσμὸν τοῦ Ἰατρικικοῦ Σχολείου προβλημάτων καί, εἰδικώτερον, μὲ τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν σύνταξιν τῶν ἀναγκαίων διὰ τοὺς διδάσκοντας εἰς τὰ Κατηχητικά Σχολεῖα βοηθημάτων. Εἰς τὸ διαφωτιστικὸν ἄρθρον τῆς κ. Δ. Ἀκύλα («Ἀκτίνες» 1947, σελ. 30 ἔξ.), γίνεται σύντομος μνεία τοῦ περιεχομένου τριῶν ἀπὸ τὰ βοηθήματα αὐτά. Τώρα ἔχομεν ἐνώπιόν μας τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις τριῶν ἄλλων. Εἶναι ἡ τρίτη ἐκδοσις τῆς πρώτης σειρᾶς μαθημάτων διὰ τὰ κατώτερα Κατηχητικά Σχολεῖα, μὲ τὸν τίτλον ὁ «Ἐπιούριος Πατήρ», καὶ ἡ δευτέρα ἐκδοσις τῆς πρώτης σειρᾶς μαθημάτων ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὰ μέσα Κατηχητικά Σχολεῖα, μὲ τὸν τίτλον ὁ «Θεὸς καὶ τὰ τέκνα τοῦ», ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὰ ἀνώτερα Κατηχητικά Σχολεῖα, μὲ τὸν τίτλον «Θεὸς καὶ Ἰδὸς».

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, προκαλεῖ ἐντύπωσιν ἡ μεθοδικότης, μὲ τὴν ὁποίαν κατατάσσεται ἡ ὕλη εἰς τὰ τρία βοηθήματα. Προηγεῖται ἀρκετὰ ἐκτεταμένη εἰσαγωγή, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίθενται εἰς γενικὰς γραμμὰς τὰ προβλήματα τῆς ἡλικίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται τὸ βοήθημα. Ἀκολουθεῖ τὸ γενικὸν διάγραμμα τῆς ὕλης καὶ τοῦ σκοποῦ ἐκάστου μαθήματος, καὶ κατόπιν διδονται γενικαί μὲν ἄλλ' ἀπολύτως διαφωτιστικαὶ ὁδηγίαι διὰ τὸν τρόπον διεξαγωγῆς τῶν μαθημάτων. Τοιοῦτοτρόπως ὁ διδάσκων εἰς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον ἔχει εἰς χεῖρας τοῦ ἕνα πραγματικὸν βοήθημα, τὸ ὁποῖον ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ τὸν εἰδικὸν καταρτισμὸν, τὸν ὁποῖον ἔλαβεν εἰς τὸ προωρισμένον διὰ τοὺς κατηχητὰς φροντιστήριον, ἢ, διὰ τινὰς περιπτώσεις, νὰ ἀναπληρώσῃ κάπως τὴν εἰδικὴν διὰ τὸ κατηχητικὸν ἔργον προπαιδεύσιν. Διότι πολλά, πάρα πολλά Κατηχητικά Σχολεῖα τῆς ἡμαθίας, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ἡ θερμουργὸς πίστις ζηλωτῶν ἱερέων ἢ ἐμπνευσμένων διδασκάλων τῶν δημοσίων σχολείων, ὀφείλουσιν τὴν ὑπαρξίν των εἰς τὰς τρεῖς σειρὰς τῶν βοηθημάτων αὐτῶν τῆς Ἀδελφότητος τῆς «Ζωῆς». Χωρὶς τὰ ἑννέα αὐτά

βιβλία, ὅπως ὁμολογοῦν ὅσοι τὰ χραιοποιοῦν, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος περὶ συστηματικῆς προσπάθειας εἰς τὸ Ἰατρικικὸν Σχολεῖον.

Εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον, ἐὸ Ἐπιούριος Πατήρ», ποῦ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον τῆς σειρᾶς τοῦ πρώτου τριετοῦς κύκλου, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τονίζεται ὅτι «ἐδὲν ἀναλαμβάνομεν νὰ διδάξωμεν συστηματικῶς ἱερὰν ἱστορίαν, ἢ λειτουργικὴν κλπ., ἐφ' ὅσον ἄλλωστε ταῦτα διδάσκονται εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα. Ἐξ ὅλης ὁμῶς τῆς ὕλης τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων παραλαμβάνομεν κατ' ἐκλογὴν στοιχεῖα χρήσιμα πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας καὶ τοὺς μερικωτέρους εἰδικούς σκοπούς, διὰ νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν κατάλληλον πνευματικὴν τροφήν». Μία κεντρικὴ ἰδέα εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα εἰς καθένα ἀπὸ τὰ ἑν λόγῳ βοηθήματα.

Ἡ κεντρικὴ ἰδέα καὶ ἡ κυριαρχοῦσα εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον μορφή, τὴν ὁποίαν θέλει νὰ ἐγχαράξῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν μαθητῶν, εἶναι ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ ὡς Πατρός, Δημιουργοῦ, ὡς Νομοθέτου. Αἱ ἀλήθειαι, αἱ ὁποῖαι παρέχονται εἰς τοὺς μαθητὰς, προσφέρονται, συνήθως, ὑπὸ τύπον ὠραίων διηγήσεων, καταλλήλων διὰ τὴν ἡλικίαν τῶν παιδιῶν τῶν 9-12 ἐτῶν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι ἂν καὶ αἱ περισσότεραι διηγήσεις ἔχουν ληφθῆ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἐν τούτοις οὔτε ἡ σειρά εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ τηρεῖται μηχανικῶς, οὕτως εἰπεῖν, οὔτε ὁ τρόπος τῆς προφορᾶς εἶναι κατὰ τὸν ἀλόγιστον προσηλωμένους εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ κειμένου τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Χωρὶς νὰ ἀλλοιώνεται ποσῶς ἡ ἔννοια τοῦ κειμένου-ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συμβαίνει-ὑπογραμμίζεται τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς διηγῆσεως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐξαρθῆ διὰ νὰ συναρθῆ τὸ διδάγμα τὸ ὁποῖον ἀρμόζει εἰς τὴν σειράν. Φέρ' εἰπεῖν, διὰ νὰ ἐμπνευσθῆ εἰς τὰ παιδιά ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖ δι' ὅλας τὰς ἀνάγκας μας καὶ ὅτι, ἐπομένως, εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ στηρίζωμεν τὰς ἐλπίδας μας, ἀφιερώνονται τέσσαρα μαθήματα. Τὸ ἕνα ἔχει ληφθῆ ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου καὶ τοῦ Δευτερο-

νομίου καὶ περιγράφει τὴν διαμονὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν Ἐρημον. Τὸ ἐπόμενον εἶναι ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς Ἑσθῆρ καὶ τὰ ἄλλα δύο ἀπὸ τοῦ Τωβίτ καὶ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυφ. Ἀλλὰ τὸ παιδαγωγικὸν εἶναι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἠθικὴ διδάσκειτὰ διὰ καταλλήλων διηγήσεων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἀνάπτυξις ἐκάστης ἠθικῆς ἐντολῆς δὲν εἶναι ξηρά, ἀλλὰ προσφέρεται εἰς τὸ παιδί κατὰ τὸν πλέον ἐπαγωγικὸν τρόπον.

Πόσον ψυχολογημένοι καὶ παιδαγωγικῶς θεμελιωμένοι εἶναι αἱ ὁδηγίαι, αἱ ὁποῖαι δίδονται πρὸς τοὺς μέλλοντας νὰ διδάξουν δεικνύεται καὶ ἐκ τούτου: Τὴν ἐθδόμην ἐντολήν, λέγει τὸ βοήθημα, δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀναπτύξη ὁ διδάσκων εἰς τὰ παιδιά, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ «ὀποδηλώσῃ ἀορίστως παρεκτροπὰς ἀπὸ τῆς ἠθικότητος παρατηρουμένας καὶ εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν». Ἐπιπροσθέτως, ἄς σημειωθῇ, ὅτι ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐθδόμης ἐντολῆς ἄλλη διήγησις δίδεται διὰ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα ἀρρένων καὶ ἄλλη διὰ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῶν θηλέων. Παιδαγωγικὴν ἐπίσησιν κατάρτισιν ἀλλὰ καὶ παιδαγωγικὴν πείραν τῶν συνταξάντων μαρτυρεῖ καὶ ἡ ὁδηγία ἡ ὁποία δίδεται εἰς τὸ βοήθημα τοῦ Ἀνωτέρου Κατηχητικοῦ Σχολείου, προκειμένου περὶ τοῦ μαθήματος διὰ τὴν αὐτοκριτικὴν. «Δὲν πρέπει», λέγει, «ἡ αὐτοκριτικὴ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀπαισιοδοξίαν», πρᾶγμα ὄχι ἀσύνηθες εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν νέων ἐκείνων, ποῦ διὰ πρώτην φοράν τὴν ἐφαρμόζουν εἰς τὴν ζωὴν τῶν.

Τὸ βιβλίον «ὁ Θεὸς καὶ τὰ τέκνα του», προοριζόμενον διὰ τὰ μέσα Κατηχητικὰ Σχολεῖα, δηλαδὴ διὰ παιδιά τὰ ὁποῖα μόλις εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐφηδικὴν ἡλικίαν, ἔχει τὴν ἴδιαν μὲ τὸ προηγούμενον κεντρικὴν ἰδέαν. Ἐν τούτοις, τὸ περιεχόμενον τοῦ εἶναι διαφορετικόν. Λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὴν ἡλικίαν τῶν μαθητῶν τοῦ μέσου Κατηχητικοῦ Σχολείου, θέλει νὰ παραστήσῃ ἐνώπιόν τῶν τὸν Θεὸν ὄχι ἀπλῶς ὡς τὸν Δημιουργὸν τοῦ κόσμου καὶ τὸν Νομοθέτην, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸν Πάνσοφον καὶ ὡς Παντοδύναμον Δημιουργόν. Συγχρόνως θέλει νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδῶν αἰσθήματα σεβασμοῦ, ἀγάπης καὶ εὐ-

γνώμοσύνης πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα. Τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα παρέχει εἰς τὸν διδάσκοντα, εἶναι τώρα ἐπιστημονικώτερα. Εἰς τὸ πρῶτον π.χ. μάθημα, ἐκ τῶν τριῶν τὰ ὁποῖα διατίθενται διὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς Δημιουργίας τοῦ κόσμου, δίδονται πληροφορικὰ διὰ τὴν ἔκτασιν τοῦ κόσμου καὶ διὰ τὴν θαυμαστὴν ἀκρίθειαν τοῦ μηχανισμοῦ του. Ταυτοχρόνως, ὅπου εἶναι ἀπαραίτητον, παρεμβάλλονται κατάλληλοι διηγήσεις, διὰ νὰ καταστήσουν περισσότερον προσιτὴν εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν διδασκομένην ἀλήθειαν. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἐπικαιροὺς διηγήσεις, ὅπως π.χ. περὶ τῆς Γενήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅπου τὸ θέμα εἶναι ἐντελῶς τὸ ἴδιον μὲ τοῦ προηγούμενου βοηθήματος, ἡ ἐπεξεργασία εἶναι διαφορετικὴ εἰς τρόπον ὥστε ἀποφεύγεται ὁ κίνδυνος τοῦ κορεσμοῦ τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ. Καίτοι ἡ διήγησις εἶναι ἡ ἴδια, τὸ προσφερόμενον φαίνεται καὶ πάλιν νέον.

Τὸ τρίτον βιβλίον, «Θεὸς καὶ Κόσμος», εἶναι προφανές ὅτι ἔχει μεγαλύτερας ἀξιώσεις. Ἀπευθύνεται εἰς νέους, τῶν τελευταίων τάξεων τοῦ Γυμνασίου, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχουν ἀρχίσει νὰ γεννῶνται εἰς τὴν ψυχὴν τῶν αἰ ἀνησυχία τοῦ ἐφήσου, νὰ παρουσιάζονται ἐμπρὸς τῶν τὰ διάφορα ἐκεῖνα ἐρωτηματικὰ ποῦ τοὺς βασανίζουν καὶ ἀπειλοῦν ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν των. Τὸ πόθεν ἐρχόμεθα, ποῦ κατευθυνόμεθα, ἡ φύσις τοῦ ὀλικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου, εἰδικώτερον ἢ φύσις τοῦ ἀνθρώπου κ. ἄ. εἶναι θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ μαθητὴς τῶν τελευταίων τάξεων τοῦ Γυμνασίου ἔχει, ἐκὼν ἄκων, ἀρχίσει νὰ ἀπασχολῆται ζωηρῶς καὶ τὰ ὁποῖα προβάλλουν ἐνώπιόν του μὲ τὴν ἀπαίτησιν νὰ δοθῇ μία ἀπάντησις. Ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποῖαν ὁ νέος θὰ παράσῃ εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά, θὰ εἶναι καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς περαιτέρω ζωῆς του. Ἐντεῦθεν γίνεται φανερόν πόσον σπουδαία εἶναι ἡ προσπάθεια ἐκείνη, ἡ ὁποία θὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν μόρφωσιν ὀρθῶν κοσμοθεωριακῶν ἀντιλήψεων, ποῦ θὰ ἀποτελέσουν τὸν θεμέλιον καὶ τὸν γνώμονα τοῦ βίου του. Πόσον δύσκολος εἶναι ἡ προσπάθεια αὐτὴ εἶναι περιττὸν νὰ τονισθῇ. Σή-

μερον, μάλιστα, πού τόσαι ἀνατρεπτικά θεωρία καραδοκοῦν διὰ νὰ παρασύρουν εἰς τὰ δίκτυα τῶν τὸν ἀπληροφόρητον νέον, διὰ νὰ τὸν καταστήσουν ἄβουλον παίγιον τῶν καταχθονίων σχεδίων τῶν, τὸ ἔργον αὐτὸ καθίσταται καὶ δυσχερέστερον ἀλλὰ καὶ ἐπιτακτικώτερον. Ἐάν ἐπίσης, παραλλήλως, ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ ἰδιαιτέρας ἠθικαὶ δυσκολαί, αἱ ὁποῖαι ἐμφανίζονται ἐντονώτεραι ἀπὸ τῆς ἡλικίας αὐτῆς, γίνεται νοητὸν πόσῃν προσοχῇ καὶ πόσῃν λεπτότητά, ἀλλὰ καὶ πόσῃν παιδαγωγικῇ καὶ γενικωτέραν κατάρτισιν προϋποθέτει ἡ ἀνάπτυξις τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα προορίζονται διὰ τὰ ἀνώτερα Κατηχητικὰ Σχολεῖα.

Μετὰ χαρᾶς ὁμως καὶ ἰκανοποιήσεως διαπιστώνομεν, ὅτι τόσον ἡ κατάταξις καὶ ἡ οἰκονομία τῆς ὕλης ὅσον καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου ἀναποκρίνονται εἰς τὰς ἀνώτερω ἀπαιτήσεις. Προηγείται ἡ εἰσαγωγή, εἰς τὴν ὁποίαν δίδονται αἱ γενικαὶ κατευθύνσεις διὰ τὸ πού καὶ πῶς θὰ εὐρεθῇ ἡ ἀληθὴς λύσις εἰς τὰ θεμελιώδη διὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν ζητήματα, ἀκολουθοῦν τὰ κεφάλαια περὶ τῆς ἐννοίας καὶ ἀναγκαιότητος τῆς πίστεως καὶ περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀπιστίας, ἔπονται τὰ περὶ ὑπάρξεως καὶ ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ συμπληρωθοῦν μὲ τὰ περὶ ὕλικου καὶ πνευματικοῦ κόσμου, ἰδιαιτέρως δὲ περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς περὶ αὐτοῦ προνοίας τοῦ Θεοῦ.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ὅλη μέθοδος τοῦ βιβλίου εἶναι ἀπολογητικῇ, μὲ τὴν καλύτεραν σημασίαν τῆς λέξεως. Τὸ ὕλικόν, μὲ τὸ ὁποῖον ἐφοδιάζεται ὁ διδάσκαλος, εἶναι τοιοῦτον ὥστε τὰ μαθήματά του εἰς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον νὰ εἶναι ὄντως ἀποτελεσματικά. Καὶ ἐάν μὲν ὁ νέος εἶναι ἤδη πιστὸς νὰ φεύγῃ ἐνισχυμένος εἰς τὴν πίστιν του. Ἐάν δὲ πάλιν ἔχη κλονισθῆ εἰς τὰς θρησκευτικὰς του πεποιθήσεις, νὰ γνωρίσῃ τοιαῦτα ἐπιστημονικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἐφόδια, ὥστε νὰ τοῦ εἶναι δυνατὸν, ἐάν ἡ διάθεσις του εἶναι ἀγνή, νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰ τυχόν ὑπάρχοντα διανοητικὰ ἐμπόδια. Παραλλήλως, διὰ τῶν μαθημάτων τοῦ ἀνωτέρου Κατηχητικοῦ Σχολείου, πα-

ρέχονται εἰς τὸν νέον καὶ τὰ ἀπαραίτητα ἠθικὰ ἐφόδια, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἰδιαζόντων εἰς τοὺς νέους κινδύνων.

Συνοψίζωμιν κανεῖς, τοῦτο μόνον θὰ εἶχε νὰ σημειώσῃ, ὅτι τὰ βοηθήματα αὐτὰ δὲν ὁμοιάζουσιν μὲ τὰ συνήθη σχολικὰ βιβλία. Γραμμένα ἔπειτα ἀπὸ ἐπιμελῆ, ζωντανῆν, ἀλλὰ καὶ κριτικῆν παρακολούθησιν τῆς κατηχητικῆς κινήσεως καὶ τῶν σχετικῶν βιβλίων εἰς ἄλλας χώρας καὶ ἄλλας ἐκκλησίας, μὲ ἐπιστημονικῆν ἐνημερότητα κατὰδηλον, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀκαμπτὸν τὴν προσήλωσιν εἰς τὸν θησαυρὸν τῶν θεσμῶν καὶ παραδόσεων τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας μας, ἔχουσιν ἀκόμη φανερόν τὸ γνῶρισμα ἐνὸς «ἔργου ζωῆς» πού ἐγράφη μὲ ἀγάπην καὶ ἐμπνέει ἀγάπην. Αἰσθάνεται κανεῖς ὅτι τὰ βιβλία αὐτὰ ἔχουσιν παλμὸν μέσα των καὶ ὅτι καθιστοῦν τὸν διδάσκοντα ἰκανὸν νὰ προσφέρῃ τὸ μάθημά του εἰς τὰ παιδιὰ κατὰ τρόπον ἐπαγωγὸν καὶ εὐχάριστον. Δι' αὐτὸ ἔχει ἤδη ἀπὸ πολλοὺς παρατηρηθῆ ὅτι ἡ παρακολούθησις τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου δὲν εἶναι ἀγγραεῖα διὰ τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ μία εὐχάριστος καὶ ἐπιθυμητὴ ἀπασχόλησις. Τὸ ὅτι τὰ ἐκεῖ θιγόμενα προβλήματα εἶναι μὲν παιδικὰ ἀλλὰ σοβαρά, τὸ ὅτι ἔχει ληφθῆ πρόνοια ὥστε καὶ αἱ ἡρωϊκαὶ μορφαί, πού θὰ παρουσιασθοῦν ἐμπρὸς εἰς τὰ παιδιὰ νὰ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον παιδιὰ καὶ νέοι, τὸ ὅτι δὲν ἐλλείπουν καὶ τὰ εἰδικὰ δι' ἕκαστον φύλλον ἢ κατάστασιν παιδιῶν μαθήματα (ὕπάρχουν π.χ. μαθήματα διὰ τὸν σκοπὸν καὶ τὰς προϋποθέσεις τοῦ γάμου, πού προορίζονται διὰ τὰ μεγάλα κορίτσια, ὅπως ὑπάρχουν καὶ εἰδικὰ μαθήματα πού προορίζονται διὰ τὰ ἐργαζόμενα παιδιὰ), ὅλα αὐτὰ εἶναι μία ἐπὶ πλέον ἐξήγησις τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου.

Ἄλλὰ τὸ βασικώτερον εἶναι ὅτι ἡ παιδικὴ ψυχὴ ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ διαισθάνεται ἐνστικτικῶς καὶ νὰ ἐνθουσιάζεται δι' ὅ,τι ἀγνόν καὶ ὠραῖον. Καὶ αὐτὸ ἀσφαλῶς εἶναι ὁ κυριώτερος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ παιδιὰ ἔχουσιν ἀγαπήσει τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον. Τὸ παιδί, ἀναμφιβόλως διαισθάνεται, ὅτι ἐκεῖ εὐρί-

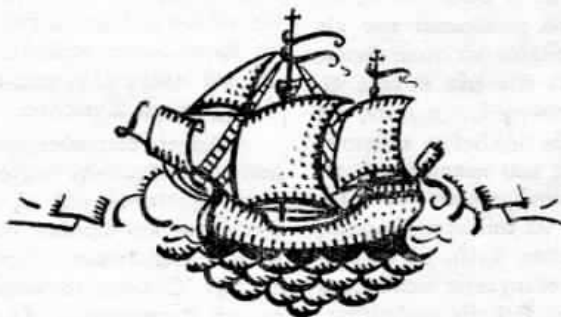
σκεῖ καὶ ἀγνάς καὶ εἰλικρινεῖς χριστιανικὰς προσωπικότητας ἀλλὰ καὶ ἀληθινὴν καὶ ὄντως ἀξιωματικὴν θρησκευτικότητα. Εἶναι ἡ θρησκευτικότης ἐκείνη, ποῦ τὸ παιδί ἀντιλαμβάνεται ἐνστικτικῶς, ὅτι θὰ τὸ βοηθήσῃ εἰς τὴν καθημερινὴν του ζωὴν καὶ θὰ τὸ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ὑπερβολὰς καὶ ἀκρότητας, ἢ ἀκόμη καὶ προλήψεις, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ παρελθὸν συνεχέοντο πρὸς τὴν ἀληθινὴν πίστιν.

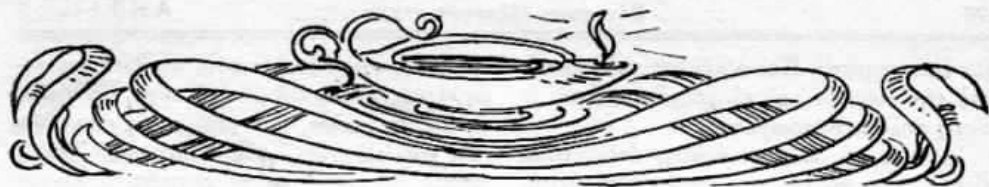
«Πρέπει νὰ περνᾶμε τὴν Κυριακὴν μὲ καλὰς πράξεις», καταλήγει τὸ σχετικὸν μάθημα, καὶ ἀκολουθοῦν κατόπιν συγκεκριμένα παραδείγματα. Ὡσαύτως, εἰς ἓνα μάθημα κατὰ τῶν προλήψεων, βοηθεῖται τὸ παιδί νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν τυραννίαν ποῦ ἐξασκοῦν αἱ διαστρεβλωμένοι αὐταὶ ἀντιλήψεις εἰς τὴν καθημερινὴν μας ζωὴν: τὸ οὐβλιασμα τοῦ σκύλου, τὸ λάλημα τῆς κουκουθάγιας, ὁ αἰφνίδιος βόμβος τῶν αὐτιῶν, ὁ ἀριθμὸς 13, ἡ Τρίτη κ. ἄ., κ. ἄ., εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ παραδείγματα τοῦ μαθήματος.

Οἰαοδήποτε ἀντιρρήσεις καὶ ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχη καὶ ὁ πλέον ἄθρησκος καὶ ἄθεος μοντερνιστής, εἰς ἓνα δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διαφωνήσῃ: ὅτι τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡδὴ ἐτῶν του, δίδει, ἂν μὴ τι ἄλλο, μίαν κατάρτισιν, ἢ ὁποῖα ἀρμόζει εἰς πάντα σύγχρονον ἄνθρωπον. Διὰ τὰ μαθήματα, μάλιστα, τοῦ ἀνωτέρου Κατηχητικοῦ Σχολείου, θὰ ἦτο

δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὅτι θὰ ἦτο εὐκταῖον νὰ τὰ ἐγνώριζον ὄχι μόνον ὄλοι οἱ τελειόφοιτοι τοῦ Γυμνασίου ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπιστήμονές μας. Εἰς τὸν παρακολουθοῦντα τὰ μαθήματα αὐτὰ παρέχεται ἀναμφισβητήτως καὶ μὲρφοῦσις ἐγκυκλοπαιδικὴ καὶ κατάρτισις φιλοσοφικὴ, ὄντως ζηλευτὴ. Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ εὐχρηθῶμεν ὅπως τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα συνεχίσουν μὲ τὴν αὐτὴν, ὡς μέχρι σήμερον, ἐπιστημονικὴν σοβαρότητα καὶ ξεκαθαρισμένην πίστιν τὸ ἔργον των, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι ἐργάζονται διὰ τὴν οἰκοδόμησιν ἑνὸς καλυέρου μέλλοντος τῆς πατρίδος μας. Τὰ παιδιὰ ποῦ ἐφοίτησαν εἰς τὰ σημερινὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα θὰ εἶναι ἀσφαλῶς πολὺ καλύτεροι αὐριανοὶ πολῖται καὶ πολὺ ἀποδοτικώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς σήμερον. Ἔχομεν τὴν ἐλπίδα, ὅτι οἱ ἀρμόδιοι θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατανοήσουν ποῖον ἐγκλημα κατὰ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος θὰ ἀπετέλει οἰαδήποτε ἀδεξία παρέμβασίς των, ἢ ὁποῖα, ἀντὶ νὰ διευκολύνῃ, θὰ παρενέβαλλε προσκόμματα εἰς τὸ συντελούμενον σήμερον ἔργον καὶ θὰ ἐγένενα ζητήματα, διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ὁποίων, ἂν μὴ τι ἄλλο, θὰ κατηναλίσκοντο δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἦτο πράγματι κρίμα νὰ μὴ κατεβάλλοντο πρὸς εὐόδωσιν καὶ περαιτέρω αὔξησιν καὶ ἐνδυνάμωσιν τοῦ ὄντως πολυτίμου αὐτοῦ θεσμοῦ.

ΙΕΡ. Ι. ΚΟΤΣΩΝΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τὸ σημεῖωμα αὐτὸ εἶναι μιὰ σύντομη εἰσαγωγή στὴν τακτικὴ στήλη, πού ἐγκαινιάζουν ἀπὸ τὸ σημερινὸ τους φύλλο οἱ «Ἀκτίνες» γιὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς τοῦ τόπου.

Ἐκεῖνος πού ἀνέλαβε νὰ τὴν γράφῃ συναισθάνεται βαθύτατα, μαζὶ μὲ τὴν τιμὴ πού τοῦ ἔγινε, καὶ τὴν εὐθύνη πού ἐπωμίζεται. Τὸν ἐνθαρρύνει ὁμως καὶ τὸν ἐνισχύει ὁ πολῦτιμος φωτεινὸς ὁδηγός, πού τὸ ἴδιο τὸ περιοδικὸ ἔχει στήσῃ ἐπὶ τὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ λαοῦ μας μὲ τὴ δωδεκάχρονη δράση του.

Στὸν ἡμίθεο καὶ μεγάλῳ ἀγῶνα πού ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων», μὲ ὄργανο ἐκφράσεως καὶ διαφωτίσεως τὴς «Ἀκτίνες», ἔχει ἀναλάβει γιὰ τὴν πνευματικὴν ἀναδημιουργία τοῦ τόπου μας μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὰ Γράμματα καὶ οἱ Τέχνες πῆραν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μιὰ βασικὴ καὶ πρωτεύουσα θέσι.

Μὲ ἄρθρα καὶ μελέτες πάνω σὲ διάφορα θέματα καὶ προσωπικότητες τῆς Τέχνης καὶ μὲ διαλεκτὴ δημιουργικὴ συνεργασία, οἱ «Ἀκτίνες» δὲν ἔχουν κάμει μόνο μιὰ πλατεῖα κατατοπιστικὴ καὶ καθοδηγητικὴ ἐργασία πάνω στὴς ὑγιεῖς ἀρχές καὶ κατευθύνσεις τῆς Τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἔχουν δημιουργήσει κιόλας μιὰ γόνιμη παράδοσιν.

Στὴν ἀνώτερη αὐτὴ προσπάθεια ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ ν' ἀναφέρω ξεχωριστὰ μὲ συγκίνηση καὶ τὴν πολῦτιμη συμβολὴ τοῦ ἀξέχαστου Βερίτη, πού, μὲ τὴν διπλὴ ὑπόστασιν τοῦ στοχαστῆ καὶ τοῦ ποιητῆ, γέμισε μὲ φῶς καὶ πνοὴ τὴς σελίδες αὐτῆς καὶ ἔδωσε στὸν καλλιτεχνικό μας κόσμον ἕνα δίδαγμα καὶ ἕνα ὑπόδειγμα.

Σὰν ἀποκορύφωμα καὶ σὰν ἐπιστέγασμα τῆς δωδεκάχρονης αὐτῆς ἐργασίας ἤρθε στὸ τέλος τὸ ἐξαιρετικὸ φαινόμενο τῆς ἱστο-

ρικῆς «Ἀηλώσεως Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων, Λογοτεχνῶν καὶ Καλλιτεχνῶν», πού, γιὰ πρώτη φορὰ ἐπὶ νεώτερη ἑλληνικὴ πνευματικὴ ζωὴ, παρουσίασε ἕνα σημαντικὸν ἀριθμὸ λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν ν' ἀνομολογοῦν ἀπερίφραστα ὅτι «ἡ ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς Τέχνης, τῆς καλλιτεχνικῆς ἐν γένει δημιουργίας ἀπομάζουσιν ἀπὸ τὸν χριστιανικὸν ὑπογραμμόν, ὄχι μόνον δὲν ὑπαγορεύεται ἀπὸ οἰανδήποτε ἀνάγκην ἢ σκοπιμότητα γνησίας καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ἀλλὰ, τοῦναντίον, ἀποτελεῖ πληγμὰ βαρὺ διὰ τὴν Τέχνην καὶ τὴν ἐκτοπίζει ἀπὸ τὴν ἡγετικὴν θέσιν, ἡ ὁποία τῆς ἀρμόζει μέσα εἰς ἕνα γνήσιον πολιτισμόν», νὰ διακηρύττουν κατηγορηματικὰ ὅτι «ἡ ζωντανὴ νεωτέρα Τέχνη γνωρίζει νὰ σέβεται τὴν χριστιανικὴν Πίστιν καὶ τὴν ἀνυπέροβλητον δημιουργικὴν ἀξίαν τῆς» καὶ νὰ ἐνστερνίζωνται ἀδίστακτα τὴν ἠθικὴν ἐπιταγὴ τῆς ἐπιστροφῆς στὸν Χριστιανισμό.

Μὲ αὐτῆς τὴς ἀρχῆς καὶ τὴς ἐπιδιώξεως γιὰ ἐμπνευστὴ καὶ ὁδηγό, θὰ παρακολουθήσουμε μὲ στοργὴ καὶ μὲ ἀντικειμενικότητα τὴν πορεία τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς μας ζωῆς. Ἀλλὰ γιὰ νὰ πάρομε μιὰν ὀρισμένην ἀφετηρία καὶ γιὰ νὰ ξεκινησομε ὅποσδήποτε κατατοπισμένοι, θὰ πρέπει, νομίζω, νὰ ριξομε μιὰ ματιὰ ἐπὶ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Τέχνης στὸν τόπο μας.

Ἄν θελήσῃ νὰ δώσῃ κανεὶς ἕνα γενικὸν χαρακτηρισμὸ ἐπὶ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς λογοτεχνικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς μας, μπορεῖ, μοῦ φαίνεται, νὰ τὴν χαρακτηρίσῃ μὲ τὴ λέξιν «ὀργασμός».

Πρὶν ἀπὸ λίγες ἀκόμα δεκαετίες, ἡ Τέχνη ἀποτελοῦσε τὸ προνόμιον λίγων προικισμένων ἀνθρώπων, πού τὴν ὑπηρετοῦσαν μὲ πραγματικὴ ἀγάπην καὶ παρουσίαζαν ἄ-

ξια επιτεύγματα. Και ο κύκλος του κοινού, που την ένοιωσε και τη χαίροταν, ήταν επίσης πολύ περιορισμένος.

Αν-γιά να περιορισθούμε, ένδεικτικά, σ' ένα μόνο τομέα, τόν λογοτεχνικό-θυμηθούμε τα όνόματα του Σολωμού, του Κάλθου και του Παλαμά, του Παπαδιαμάντη, του Μωραϊτίδη και του Βιζυηνού, του Ψυχάρη και του Ροΐδη, του Βερναρδάκη, θά σχηματίσουμε μιάν έπαρκή σχεδόν εικόνα της λογοτεχνικής παραγωγής του τόπου μας, που καλύπτει όλόκληρο σχεδόν τόν μεταπελευθερωτικόν αιώνα της ένθνικής μας ζωής.

Τό ίδιο και περισσότερο ακόμα στενές και περιορισμένες ήταν οι έκδηλώσεις και στους άλλους τομείς, τών εικαστικών τεχνών και της μουσικής.

Σήμερα ή Τέχνη έχει εισχωρήσει πολύ πλατύτερα και βαθύτερα στη ζωή μας. Όχι μόνο εκείνοι, που ασχολούνται δημιουργικά με την Τέχνη, είναι σήμερα πολύ περισσότεροι από άλλοτε, αλλά και τó κοινό, που ένδιαφέρεται γι' αυτήν, είναι πολύ ευρύτερο.

Τά λίγα και μετρημένα άλλοτε λογοτεχνικά βιβλία, που τυλώνονταν σέ 300 αντίτυπα και... χαρίζονταν (μεγάλη έντιυχία ήταν να πωληθούν περισσότερα από 50) έκδιδονται σήμερα άφθονα και πλούσια, τυπώνονται σέ 3.000 αντίτυπα και κατορθώνουν συχνότατα να έξαντλούνται και να ανατυπώνονται.

Οι καλλιτεχνικές έκθέσεις, που αποτελούσαν άλλοτε σπάνια και άπαρατήρητα φαινόμενα, είναι σήμερα έκδηλώσεις συνηθισμένες και συνεχείς. Και είναι πολύ χαρακτηριστικό τó πρόσφατο γεγονός της «Πανελληνίου Καλλιτεχνικής Έκθέσεως» του Ζαπλείου, που, επί δύο περίπου μήνες, συγκέντρωνε χιλιάδες επισκέπτες, που αισθάνονταν τó ένδιαφέρον να παρακολουθήσουν την καλλιτεχνική δημιουργία υπερτρακοσίων καλλιτεχνών, γλυπτών, ζωγράφων, χαρακτών, σχεδιαστών.

Η μουσική μας κίνηση επίσης, που ήταν άλλοτε σχεδόν άνύπαρκτη, παρουσιάζεται σήμερα με έντονη ζωτικότητα, που έκδηλώνεται με πολλούς και διαλεκτούς νέους

συνθέτες και έξαιρετικούς καλλιτέχνες έρμηνευτές, αλλά και με ένα ευρύ και καλλιεργημένο κοινό, που γεμίζει τις συναυλίες τών καλλιτεχνών, της Κρατικής Όρχήστρας και της Λυρικής Σκηνής.

Στις έκδηλώσεις αυτές πρέπει να προσθέσουμε την πλατειά κίνηση που σημειώνεται γύρω στα λογοτεχνικά μας σωματεία (ας είναι και περισσότερα του δέοντος, τέσσερα ή πέντε νομίζω) τó Καλλιτεχνικό Έπιμελητήριο (όπου είναι συσσωματωμένοι όλοι οι καλλιτέχνες τών εικαστικών τεχνών), τά μουσικά σωματεία τών συνθετών και τών έκτελεστών.

Πρέπει επίσης ν' αναφέρουμε τά λογοτεχνικά περιοδικά, τις ελεύθερες σχολές άνωτέρας πνευματικής καλλιέργειας, τούς σοβαρούς θεατρικούς οργανισμούς, τις δραματικές σχολές, τά όδείο.

Όργανισμός λοιπόν πραγματικός. Όργανισμός, όπως είδαμε, σέ έκταση και πλάτος. Είναι όμως όργανισμός και σέ ύψος:

Πρέπει άδιστακτα να όμολογήσουμε ότι τó ύψος δέν είναι άνάλογο πρós τó πλάτος, ή ποιότητα πρós την ποσότητα. Έκτός από έλάχιστες έξαιρέσεις, που ύψώθηκαν σέ κορφές όρατές και έξω από την Ελλάδα (στους τομείς προπάντων της λογοτεχνίας και της μουσικής), τó γενικό επίπεδο δέν άνέθηκε πολύ πύ πάνω από τó μέτριο.

Στη λογοτεχνία, ειδικότερα, όπου οι νέοι λογοτέχνες είχαν ήδη στη διάθεσή τους διαμορφωμένο και έτοιμο τó έκφραστικό όργανο, τή ζωντανή δημοτική γλώσσα, που με τόσο μόχθο και άγώνα είχαν κατακτήσει οι προγενέστεροι τους, οι άξιώσεις για μιάν άνώτερη πνευματική δημιουργία μπορούσαν άσφαλώς να ήταν μεγαλύτερες.

Δέν παραγνωρίζουμε τó γεγονός ότι μέσα στα εκατό χρόνια της ελεύθερης ζωής του έθνους, δέν ήταν βέβαια δυνατόν να δημιουργηθή τó αναγκαίο εκείνο ύπόστρωμα παραδόσεως, που θά γονιμοποιούσε μιάν άπόλυτα ίκανοποιητική βλάστηση. Ούτε παραβλέπουμε τις δύσκολες και δραματικές περιστάσεις, που πέρασε τά τελευταία χρόνια τó Έθνος μας και που δέν ήταν βέβαια εύνοϊκές για πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία.

Όμως οι κυριότερες ἀφορμές τῆς καθυστερήσεως δὲν ἦταν αὐτές. Μέσα στὴν ἀνώμαλη αὐτὴ ἐποχὴ, ποὺ τὴν ἐπέτεινε καὶ τὴν ἀναστάτωνε ἀκόμη περισσότερο ἡ γενικὴ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἀναταραχὴ τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη, καὶ περισσότερο ἡ Ἑλληνικὴ Λογοτεχνία, ἔχασε κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος τὴν ἰσορροπία της, ἔχασε τὴν ἀποστολὴ της καὶ παραπαύοντας, ζαλισμένη, ἀρρωστη, ξέφυγε ἀπὸ τὸν δρόμο της καὶ ἔπεσε σὲ ἀνώμαλα καὶ σκοτεινὰ μονοπάτια, ποὺ ἀντὶ τὰ ὁδηγοῦν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὶς γνήσιες καὶ καθαρὲς πηγές τῆς ζωῆς, καὶ συνελπὼς καὶ τῆς ἐμπνεύσεως.

Μιλώντας σὲ μιὰ φωτεινότερη μελέτη τοῦ ὀξείχαστος Βερίτης γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀποστολὴ τοῦ καλλιτέχνη—ἐνὰ πραγματικῶν σὲ ἔργα τέχνης τὸ ὠραίο, τὸ καλὸ, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, νὰ καλλιερῆ καὶ νὰ ἐμψυχῶν τὸ καλλολογικὸ συναίσθημα τῶν συνανθρώπων του, ν' ἀπευθύνεται ἐπομένως στὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τῆς κοινότητος—γράφει, ἐντοπίζοντας εἰδικώτερα τὶς παρατηρήσεις του στὸν λογοτέχνη:

«Ἄν ὁ λογοτέχνης εἶναι πνευματικὸς ὀδηγὸς τοῦ ἔθνους του, πρέπει νὰ ὀδηγῆ πρὸς τὸ φῶς, πρὸς τὴν ἠθικὴ ἀνωτερότητα, πρὸς τὴν πνευματικὴ ὁμορφιά. Ἄν ἔχῃ τὴν ἀξίωση νὰ περῆναι γιὰ θεὸς ἀνάμεσα τοὺς συγχρόνους του, τότε πῶς νὰ συμβιβάσῃ μ' αὐτὸ τὶς ἠθικὰς ἀσχημίες, τὶς πνευματικὲς κατωτερότητες, τὸ χαμῆλωμα τῆς ἠθικῆς στάθμης καὶ ἐκείνη τὴν ἀταίσια κραυγὴ, ποὺ εἶπε κάποτε στὸ Ἄλγερι ὁ Ὅσκαρ Οὐάιλντ, καὶ τὴν εἶπαν δυστυχῶς κι' ἄλλοι πολλοὶ μὲ τὰ ἔργα τους: «ἐλατίζω νὰ ἔκαμα ἀρκετοὺς ἀνήθικους σ' αὐτὴ τὴν πόλιν»;

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν μοιραῖο καὶ ἀναπόφευκτο: ὁ ξελεσμός.

«Δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ τέχνη γνήσια—ἔγραψε ὁ Μελίτης—ποὺ δὲν εἶναι συγχρόνως ἀξία πολιτιστικῆ». Καὶ ἡ Τέχνη μας ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸν προορισμὸ της—νὰ εἶναι ἀξία πολιτιστικῆ—δὲν μπόρεσε νὰ σταθῇ. Ἔπεσε. Καὶ πέφτοντας καταράχνησε σ' ἓναν φαῦλο κύκλο, μέσα στὸν ὁποῖο, φθειρόντας τοὺς ἄλλους, ἔφθειρε

συγχρόνως καὶ τὸν ἑαυτὸ της.

Ἔτσι, δίπλα στὴν ἐγωπαθῆ θεωρία τῆς «Τέχνης γιὰ τὴν Τέχνη», δίπλα στὴν ἀναρχικὴ ἀντίληψη τῆς δῆθεν «ἐλευθερίας τῆς Τέχνης», εἶδαμε πῶς πρόσφατα καὶ τὴν ἀντιπνευματικώτατη ἀρχὴ τῆς «στρατευμένης Τέχνης», ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ δουλικὴ ὑποταγὴ της στὴν πολιτικὴ.

Χαμένη μέσα στὸ κενόν, ἀπροσανατόλιστη, ἀπροσάρμοστη, ἀναζητᾷ μὲ ἀγωνία κάποια διέξοδο, ψάχνει ἀπελπισμένα γιὰ κάποια διαφυγὴ. Παραπατώντας καὶ παραπαύοντας, πέφτει μέσα στὸν βούρκο τῆς πορνογραφίας, γαντζώνεται ἀπὸ διάφορα νεφελώματα, ποὺ τὰ παίρνει γιὰ σωσίδια—τοὺς πολυώνυμους καὶ ποικιλώνυμους—ισμούς—ξεπέφτει σὲ δουλικὲς πολιτικὲς ἐμπροσθοῦρες» καὶ μένει πάντα κρεμασμένη στὸ χάος, πάντα μὲ τὸ σκοτάδι μέσα της καὶ γύρω της, ἀναζητώντας ὀλοένα φῶς, μιὰν ἀχτίνα, ποὺ θὰ τὴν ὀδηγήσῃ στὴν ἀληθινὴ ζωὴ καὶ στὴν ἀληθινὴ δημιουργία.

Τὸ φῶς αὐτὸ τῆς τὸ ρίχνει ἀπὸ ψηλὰ τὸ ζωογόνο πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀπλώνεται ὡς αὐτὴν σὰν σωτήριο χέρι καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν τραβήξῃ ἔξω ἀπὸ τὸν βούρκο καὶ τὸ χάος.

Στὴ θέση τῆς «Τέχνης γιὰ τὴν Τέχνη» ὁ Χριστιανισμὸς προβάλλει τὴν «Τέχνη γιὰ τὸν Ἄνθρωπο». Στὴ θέση τῆς ἀσυνδοσίας της, ἀντιτάσσει τὴ λύτρωσή της ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ κενόν καὶ τὴν ἐλεύθερη προσαρμογὴ της στὶς ἀνώτερες ἐπιταγές τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Καὶ ἐκεῖ ποὺ σιδερόφρακτῃ ὀρθώνεται ἡ «στρατευμένη Τέχνη», ὁ Χριστιανισμὸς τοποθετεῖ καὶ ἐναρμονίζει τὴ γνήσια Τέχνη ἀνάμεσα στὰ βασικώτερες ἀξίες τοῦ ἀληθινοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ.

Στὴ μεγάλη ἀναγεννητικὴ στροφή, ποὺ ἔχει κίβλας πραγματοποιήσει πρώτη ἡ νεώτερη Ἐπιστήμη πρὸς τὸν Χριστιανισμὸ, ἐκλήθηκε τιμητικὰ καὶ ἡ Τέχνη. Τίποτε δὲν τῆς ζητᾷ ὁ Χριστιανισμὸς, γιὰ νὰ τὴν δεχθῆ στὸν εὐρύτατο κι' ὀλόφωτο χῶρο τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ του. Δὲν τῆς ζητᾷ παρὰ νὰ εἶναι ἀπλῶς Τέχνη. Καὶ νὰ μείνῃ Τέχνη. Τέχνη πιστὴ στὸ πραγματικὸ της νόημα, στὸν πραγματικὸ προορισμὸ της. Τέ-

χη δηλαδή ἀληθινὰ ἐλεύθερη κ' ἀληθινὰ δημιουργική.

«Νόμος οὐ κείται» γι' αὐτὴν τὴν Τέχνη, εἶπε σ' ἕνα πρόσφατο ἄρθρο του, πὺ μπορεῖ ν' ἀποτελέσῃ κανόνα πίστεως καὶ γνώμονα δημιουργίας γιὰ κάθε καλλιτέχνη, ὁ Π. Μελίτης. «Ἡ ἐλευθερία, πὺ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ νόημα τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι καὶ τὸ πεδίο, ὅπου κινεῖται ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ὅπως τὴν θέλει ὁ Χριστιανισμός, ἐφαρμοσμένος σ' ἕνα χριστιανικὸ πολιτισμό. «Ἀγάπα καὶ κάμε ὅ,τι θέλεις», λέει ὁ Αὐγουστίνος σὲ κάθε ἄνθρωπο. Καὶ στὸν καλλιτέχνη θὰ ἔλεγε: Γέμισε τὸν ἑαυτὸ σου μὲ τὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ τότε, σὰν ἐργάτης προικισμένος μὲ τὸ θεῖο καὶ σπάνιο δῶρο νὰ δημιουργῆς τὸ ὄραϊο, γράφε ὅ,τι θέλεις, τραγοῦδα ὅπως θέλεις, ζωγράφιζε ὅπως θέλεις, πλάθε ὅπως θέλεις, δὲν ὑπάρχει νόμος γιὰ σένα. Ἡ καλλιτεχνικὴ σου δημιουργία εἶναι ἡ δημιουργία τῆς ἐλευθερίας. Τῆς ἐλευθερίας «ἢ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε».

Αὐτὸ μόνον ζητᾷ ἀπὸ τὴν Τέχνη ὁ Χριστιανισμός. Καὶ τί δὲν ἔχει νὰ τῆς δώσῃ εἰς ἀντάλλαγμα! Κάτω ἀπὸ τὴ θαυματουργὸ του ράβδο ἡ στεγνὴ καὶ ξερὴ γῆ θὰ πρασινίση, θὰ λουλουδίση. Νέες δροσερὲς κ' ἀστείρευτες πηγὲς θ' ἀναπηδήσουν. Ἡ ἀτιμόσφαιρα θὰ καθαρῖση, θὰ γεμίση ἀπὸ ὑγεία κ' ὁμορφιά. Κι' ἡ ἄρρωστη κ' ἀπνοη Τέχνη μας θὰ ἐξυγιανθῇ καὶ θ' ἀνανεωθῇ, θὰ κερδίση ζωὴ καὶ δύναμη καὶ θὰ μπορέσῃ νὰ πάρῃ τὴν ξεχωριστὴ τῆς θέση ἀνάμεσα στὶς βασικὲς πολιτιστικὲς ἀξίες.

Ἔχουν κιάλας φανῆ τὰ πρῶτα εὐόωια συμπτώματα. Οἱ μοναχικὲς κ' ἀδύνατες χριστιανικὲς φωνές, πὺ ἀνάδινε ἡ Τέχνη μας, καὶ ξεχωριστὰ ἡ Λογοτεχνία μας, ἔπειτα ἀπὸ τὸν Σολωμὸ καὶ τὸν Παλαδιαμάντη, ἀρχίζουν νὰ πυκνώνουν καὶ νὰ δυναμώνουν. Πρὶν ἀπὸ ἐλάχιστα ἀκόμη χρόνια, θὰ μπορούσαμε νὰ μετρήσουμε στὰ

δάκτυλα τοὺς λογοτέχνες, πὺ ἐξέφραζαν μιὰ χριστιανικὴ συνείδηση.

Τώρα ὁ κύκλος ἄπλωσε κ' ἐξακολουθεῖ ν' ἀπλώνῃ. Διὸ πρόσφατες ἐκδηλώσεις μᾶς ἔδωσαν τὴν ἐλπίδα, κάτι περισσότερο ἀπὸ ἐλπίδα: τὴν αἰσθησι τῆς πραγματικότητος, ὅτι φθάνει, ὅτι ἐφθάσε κιάλας ἡ «καινούργια μέρα». Ἡ πρώτη εἶναι ὁ σημαντικώτατος ἀριθμὸς ἐκλεκτῶν καὶ ἀναγνωρισμένων λογοτεχνῶν, καλλιτεχνῶν καὶ μουσουργῶν, πὺ ὑπέγραψαν τὴ Δήλωση. Ἡ δεύτερη εἶναι ἡ πρόσφατη ἔκδοσι ἑνὸς μοναδικοῦ καὶ ἀποκαλυπτικοῦ, μπορεῖ νὰ πῆ κανεῖς, βιβλίου, τοῦ «Τραγουδιοῦ τοῦ Παιδιοῦ», πὺ τὸ ἔγραψαν δεκαοκτὸ ποιητὲς καὶ τὸ διεκόσμησαν ἕξι καλλιτέχνες, ἐμπνευσμένοι ὅλοι ἀπὸ τὴν πνοὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τώρα, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τακτικὸς λογοτεχνικὸς συνεργάτες τῶν «Ἀκτίνων», ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους, δίπλα στοὺς ἀξιους νέους, ὑπάρχουν καὶ δύο παλαιότεροι, πὺ ἀποτελοῦν ζωντανὸ καὶ φωτεινὸ παράδειγμα γιὰ τὴ γόνιμη ἐπίδρασι, τὴν ἀνάτασι καὶ τὴν ἀνανέωσι πὺ προκαλεῖ στὴν ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη ὁ ἐμποτισμός τῆς ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ—ὁ ποιητῆς Στ. Μπολέτσης καὶ ὁ διηγηματογράφος Σώτος Χονδρόπουλος—τώρα λοιπόν, καὶ ὅσοι ἀκόμα δὲν ἐμπνέονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ πνοή, γνωρίζουν «νὰ σέβωνται τὴν Χριστιανικὴν Πίστιν». Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ μὴ περιορισθοῦν μόνον σ' αὐτό, ἀλλὰ νὰ θελήσουν καὶ νὰ ἐμπνευσθοῦν ἀπ' αὐτὴ τὴν Πίστι καὶ νὰ τὴν ἐκφράσουν μὲ ἔργα Τέχνης, πὺ καὶ αὐτοὺς θὰ ὀδηγήσουν σὲ ἀνώτερες καλλιτεχνικὲς δημιουργίες καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Τέχνη θὰ τὴν ἀναγεννήσουν καὶ θὰ τὴν τοποθετήσουν στὴ φωτεινὴ θέσι πὺ τῆς ἐπιφυλάσσει ὁ Χριστιανικὸς Πολιτισμός.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΝΟΣΗΛΕΙΑΣ

Β.

«Η περιποίησης τοῦ ἀρρώστου εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀποστολή. Μὴ τὴν κατεβάξετε στὸ ἐπίπεδο ἑνὸς ἀπλοῦ ἐπαγγέλματος, γιατί εἶναι θεία κλήσις».

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τῆς γαλλίδος Charptal⁽¹⁾, πού ἔνοιωσε ὅσο λίγοι τὸ θεσμὸ τῆς ἀδελφῆς καὶ τὸν ἀξιοποίησε στὴν πατριδα τῆς, ἀξίζει ν' ἀρχίσουμε τὸ δεύτερο τοῦτο ἄρθρο γιὰ τὸ ἔργο τῆς ἀδελφῆς.

Ὅποιοι πέρασε ἡμέρες ἀρρώστειας σὲ νοσοκομεῖο, εἶναι σὲ θέσι νὰ καταλάβη τὸ νόημα καὶ τὴν ἀξία πού κρύβει ἡ παραπάνω φράσις. Ἄν εἶχε δίπλα του τὴ νοσοκόμο πού ἐξασκούσε τὸ ἔργο τῆς μόνο καὶ μόνο σὰν ἐπάγγελμα κι' ἔκανε ὅπως-ὅπως τὴ δουλειὰ τῆς νοσηλείας, — ἂν δὲν τὴν ἔκανε σὰν ἀγαρεία, — ἔχει ἀρνήτικὴ πείρα. Μὰ ὅποιος ἔλαχε καὶ νοσηλεύθηκε ἀπὸ ἀδελφὲς πού ἀφωσιώθηκαν σ' αὐτὸ ἀπὸ ἐκτίμησι τῆς μεγάλης ἀξίας του, αὐτὸς ἔχει πολὺτιμὴ πείρα. Κι' ἔχει πολλά, ἀμέτρητα νὰ πῆ ἐπάνω στὴ σημασία καὶ τὴν ἀπάνταστα εὐεργετικὴ ἐπίδρασι τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

Εἶναι σὲ ὅλους γνωστὸ πόσο τὸ ἔργο τῆς ἀδελφῆς στοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπέστη κι' αὐτὸ τὴ φθορὰ τῆς ἀρνητικῆς προπαγάνδας. Πόσο ἡ «ἀδελφὴ» ἔχασε τὸ κῦρος τῆς καὶ ἔξεπεσε σὲ μιὰ ἐπιπλή εὐπάλληλο νοσοκομεῖοι. Καὶ βέβαια πῶς μπορούσε νὰ γίνῃ ἄλλοιῶς! Κτύπημα καὶ εἰρωνία ἄλλοτε τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν καὶ τῆς ἠθικῆς μέσα στὸ νοσοκομεῖο, στὸν θάλαμο, στὴν ἐπίσκεψι τοῦ γιατροῦ, στὴ συζήτησι τῆς προϊσταμένης, ἀκόμη καὶ στὰ μαθήματα τῆς σχολῆς, δὲν μπορούσε παρὰ νὰ φέρῃ ἕνα ἔπεσμό, γιὰ τὸν ὁποῖο σήμερα

πολὺ δίκαια μετανοιοῦνον τὰ ἰδρύματα, οἱ γιατροί, οἱ ἀδελφές, οἱ ἀρρωστοί. Κι' ἔτσι στοὺς χρόνους μας σημειώνεται ἡ σωτήρια στροφή καὶ μέσα στὰ ἰδρύματα, στὰ νοσοκομεῖα καὶ στοὺς ἀνθρώπους των. Τιμῆ τους, ὅτι ἀρχίζουν νὰ τὸ καταλαβαίνουν, ὅσο εἶναι ἀκόμα καιρός. Σήμερα ἡ στροφή ἀρχίζει ἀπὸ τὰ μεγάλα νοσοκομεῖα τῶν Ἀθηνῶν, πού γίνονται ἐπιστημονικὰ μαζὶ καὶ πνευματικὰ κέντρα, ὡς στὰ νοσοκομεῖα τῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ μορφή τῆς Ἑλληνίδος πού ἐπ' αὐτὸν σὲ πνευματικὰ θεμέλια κτίζει τὸ οἰκοδόμημα καὶ τὴν προσφορά τῆς «ἀδελφῆς» κάμνει συνεχῶς καὶ περισσότερο στοὺς καιροὺς μας τὴν ἐμφάνισί τῆς.

*

Ἐνας καρπός, — τί σημασία ἔχει ἂν ὠρίμασε κάπως ὄψιμα; — τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος, πού μ' αὐτὸ τόσες φορὲς ἔχουν ἀσχοληθῆ οἱ «Ἀκτινές», εἶναι καὶ ἡ μορφή τῆς ἀδελφῆς νοσοκόμου. Μιὰ συνέχεια, ἡ μᾶλλον μιὰ ἀναβίωσις τοῦ ἔργου πού ἔκανε ἡ γυναῖκα στὴ βυζαντινὴ ἱστορία, ὅπως εἶδαμε στὸ προηγούμενο ἄρθρο, εἶναι τὸ ἔργο αὐτὸ τῆς σύγχρονης ἀδελφῆς. Τῆς πετυχημένης ἀδελφῆς, πού στέκει στὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς τῆς καὶ σὰν ἄλλος ἄγγελος περιποιοῖται τὸν ἀρρωστο καὶ τὸν βλέπει σὰν ἕναν ἐνιαῖο ψυχοσωματικὸ ὄργανισμὸ. Εἶναι ἡ μορφή τῆς ἀδελφῆς, πού τὰ πράγματα τῆς ἔδωσαν τὸν γεμᾶτο περιεχόμενον τίτλο: Χριστιανὴ ἀδελφή.

Καὶ τῆς ἀξίζει ὁ φαινομενικὰ μετριώφρων, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα τόσο τιμητικὸς αὐτὸς τίτλος, πού ἀντιπροσωπεύει μιὰν ἀληθινὰ ἠρωικὴν πραγματικότητα. Καὶ κάνει ἀκόμη πῶς λαμπρὴ τὴ μορφή τῆς τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ τὴ γενικὴ περιφρόνησι καὶ τὴν κατὰπτωσι, ἀνέβασε ἡ Χριστιανὴ ἀ-

(1) Περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὴν ἐμπνευσμένη αὐτῆ κοινωνικὴ ἐργασία υπάρχουν σὲ εἰδικὸ ἄρθρο, τῶν «Ἀκτινῶν» τοῦ 1939, σ. 150 κ. ἔξ. με τίτλο «Μιὰ ζωὴ ἀγαθοεργίας» (Τί μπορεῖ νὰ κάνη ἕνας ἀνθρώπος).

δελφὴ τὸ ἔργο τῆς σὲ μιὰ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετη, σὲ μιὰ ζηλευτὴ κυριολεκτικὰ θεοί.

Ἄς ἀφήσωμε καλύτερα νὰ μιλήσῃ ἡ πεῖρα ὄλων ἐκείνων πού κάποια βαρειά ἀρρώστια τοὺς ἔφερε στὸ νοσοκομεῖο κ' ἔνοιωσαν δίπλα στὸ προσκέφαλο τοῦ πόνου τὴν ἀξία τῆς ἀποστολῆς τῆς ἀδελφῆ με τὴ λευκὴ στολή τῆς νὰ τοὺς παραστέκῃ. Ἀλήθεια, σὰν μιὰ μετὰγγισι χαρᾶς, ἐλπίδας, ζεστασιάς ἔμοιαζε κ' ἡ ἀπλὴ ἀκόμα παρουσία τῆς.

Μιὰ ἄρρωστη πού ὑπέφερε ἀπὸ δυνατούς πόνους βρισκόταν σὲ μεγάλη ἀπελπισία πρὶν μπῆ στὸ νοσοκομεῖο. Μὲ τὴν εἰσοδὸ τῆς ὅμως σ' αὐτό, τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Ὅχι πὼς οἱ πόνοι τῆς λιγότεσαν, ἦταν ἀνάτο τὸ νόσημά τῆς, μὰ βρῆκε ἐκεῖ μέσα τὴν χαρὰ τῆς. Ἡ ψυχικὴ τῆς κατάστασις ἄλλαξε τελείως. «Ἐδῶ, ἔλεγε, ἔνοιωσα διπλὴ ἀνακούφισι, ξαλάφρωσα». Καὶ στὴν ἡσυχία τῆς νύχτας μὲ δάκρυα στὰ μάτια προσευχόταν γιὰ τὴ Χριστιανὴ ἀδελφή, τὴν αἰτία τῆς χαρᾶς τῆς.

Ἄλλη κυρία, μορφωμένη μὰ ἄπιστη, μέσα στὸ νοσοκομεῖο βρῆκε τὸ δρόμο τῆς Δαμασκῶ, ὠδηγημένη ἀπὸ τὶς ἀδελφές πού ἦταν ἀνώτερες στὴ μόρφωσι ἀπ' αὐτήν, γιατί εἶχανε τὴ φωτισμένη πίστι. «Ἔχω μεγάλη χαρὰ πού σὰς γνώρισα, τοὺς ἔλεγε. Μὲ συνεκίνησε βαθειὰ ἡ ἀγάπη, τὸ ἐνδιαφέρον, τὰ ἀγνά σας αἰσθήματα, ἡ ταπεινὴ σας συμπεριφορὰ, ἡ ἀκούραστη προθυμία σας. Δὲν περιμένα νὰ τὰ βρῶ αὐτὰ μέσα στὸ νοσοκομεῖο. Δὲν ἤξερα ὅτι ἡ ἀρετὴ ἐφαρμόζεται σήμερα ἀπὸ τόσες κοπέλλες».

Κι' ἓνας ἄρρωστος γιατρὸς ἔλεγε ὅτι οἱ ἀδελφές αὐτές «πρέπει νὰ εἶναι περήφανες, γιατί ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸν ὠμὸ ὕλιστικὸ κόσμο, ζοῦνε κ' ἐργάζονται σ' ἓναν ἀνώτερο κόσμο, ἰδεολογικό». Καὶ πρόσθετε πὼς ἔχει κανεὶς πάρα πολλὰ νὰ πῆ γιὰ τὴ «στοργή, τὴν περιποίησι, τὴν προθυμία καὶ τὴν ψυχικὴ τόνωσι πού δίνουν οἱ πιστὲς ἀδελφές στὸν ἄρρωστο».

—Αὐτὲς δὲν πρόκειται νὰ κουρασθοῦν ποτέ, ἔλεγε ἄλλος ἄρρωστος, γιατί ἐργάζονται ἐθελοντικά. Ὅπως ἓνας γενναῖος στρατιωτὴς πολέμῳ στὴ μάχη μ' ὄλη του

τὴ δύναμι, ἔτσι κ' αὐτὲς πάντα μ' ὄλη τους τὴν καρδιά θὰ ἐργάζονται. Καὶ δὲν εἶχε ἄδικο, γιατί ὅταν ὅποιαδήποτε δουλειὰ τὴν ἐξασκῆ κανεὶς σὰν ἀποστολή, τί κ' ἂν ἐφαρμόζεται τὸ «ἄξιός ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ»; Μπορεῖ ὁ ὕλικός μισθὸς νὰ κατεβάσῃ τὴν πνευματικὴ ἀξία τοῦ ἔργου του;

Δὲν χωρεῖ δὲ καμμιά ἀπολύτως ἀμφιβολία γιὰ τὸ γεγονός ὅτι πραγματικὰ πνευματικὴ ἀξία ἔχει τὸ ἔργο τῆς ἀδελφῆς, ὅταν ἐπιτελεῖται ὅπως πρέπει. Ἀξία πού ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου καὶ ἐκτείνεται στὴν αἰωνιότητα.

Σὰν ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τόσων καὶ τόσων πού ἔνοιωσαν κ' ἔζησαν τὴν ἴδια ἀκριβῶς ψυχικὴν κατάστασι, ἓνας ἄρρωστος φεύγοντας ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο, ἔλεγε στὴ Χριστιανὴ ἀδελφὴ πού τὸν ἐνοσήλευσε: «Ἐἴστε ὁ ἄγγελος πού μὲ ἔσωσε. Τώρα πραγματικὰ ζῆ ἡ ψυχὴ μου, ἔχει φτερά. Φεύγω εὐτυχισμένος». Καὶ φεύγουν γεμάτοι εὐγνωμοσύνη, γεμάτοι ἀποφάσεις νὰ συνεχίσουν, στὴν οἰκογενειακὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ τους ζωὴ, τὴ νέα ζωὴ πού πρώτη φορὰ ἄρχισαν νὰ ζοῦν μέσα στὸ νοσοκομεῖο. Τὴν ἀνώτερη, τὴ χαρούμενη χριστιανικὴ ζωὴ. Καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ἡ Χριστιανὴ ἀδελφὴ ἐπιδρᾷ καὶ μορφώνει ὄχι δυό-τρεις ἀνθρώπους, ἀλλὰ χιλιάδες κόσμου πού περνοῦν κάθε χρόνο ἀπὸ τὰ νοσοκομεῖα.

Καὶ κάποιοι ἄλλοι κατάκοιτος σ' ἓνα θεραπευτήριον σὲ προάστειον τῶν Ἀθηνῶν, πλημμυρισμένος ἀπὸ συναισθήματα εὐγνωμοσύνης γιὰ τοὺς κόπους καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Χριστιανῶν ἀδελφῶν, ἐξέφραζε τὴν ἀπορία του σὲ μιὰν ἀπ' αὐτὲς: Ἀδελφὴ, θέλω νὰ μοῦ λύσῃς ἓνα πρόβλημα: Γιατί σεῖς, χωρὶς νὰ μᾶς ξέρετε, οὔτε μεις νὰ σᾶς γνωρίζουμε, μᾶς περιποιεῖσθε ὄλους τόσο πολὺ; Τί εἶν' αὐτὸ πού σᾶς κάνει τόσο καλὲς καὶ τόσο πρόθυμες;

★

Ἐρώτημα σοβαρό. Τί εἶν' αὐτὸ πού κάνει τόσο καλὲς τὶς Χριστιανὲς ἀδελφές καὶ τοὺς δίνει τὴ δύναμι τόσο νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ πολλὰς ἄλλες; Εἶναι ἡ ἐπιμέλεια κ' ἡ εὐσυνειδησία στὴν ἐκτέλεσι τοῦ καθήκον-

τος, εἶναι ἡ προθυμία κι' ἡ ἐξυπηρετικότητα, εἶναι τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη, ἡ σβελτωσύνη καὶ τὸ ἐλαφρὸ χέρι σὲ κάθε νοσηλευτικὴ ὑπηρεσία; Ὅλα αὐτὰ μαζί με ἄλλα ἀκόμη ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα καὶ τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ ἔμπρακτου Χριστιανισμοῦ, πού προσπαθοῦν οἱ κοπέλλες αὐτὲς νὰ ἐφαρμοζοῦν στὴ ζωὴ τους. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ τους κι' ἡ αἰτία τῆς ἐπιτυχίας τους. Ἡ προσπάθεια νὰ ζήσουν τὸν ἔμπρακτο Χριστιανισμό με κώριο γνώρισμά του τὴν ἀγάπη. Τὴ βαθεῖα χριστιανικὴ ἀγάπη, ὅπως τὴν ἀναπτύσσει ὁ Παῦλος στὸ Π' κεφ. τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς του. Τὴν ἀγάπη πού λεπταίνει τὰ αἰσθήματα, πλαταίνει τὴν καρδιά καὶ βλέπει τὸν ἄρρωστο, τὸ ἐναλλασσόμενο πλῆθος τῶν ἀρρώστων, με δημιουργικὴ συμπόνια, τὸν ἄρρωστο σὰν ἀδιάσπαστη ψυχοσωματικὴ ἕνταξι με τὶς διπλὲς ἀνάγκες του καὶ τὶς διπλὲς πληγές, τὶς σωματικὲς καὶ τὶς πνευματικὲς.

Καὶ καθὲν ἡ ἀγάπη αὐτὴ τὴν ἀδελφὴ νὰ ἐπιτελῇ καθημερινὰ θανάματα μέσα στὰ ἄσυσλα τοῦ πόνου. Προλαμβάνει πολλοὺς ἀπογοητευμένους ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀπὸ βέβαιη αὐτοκτονία. Γλυτώνει ἄλλους ἀπὸ ἐπικίνδυνες καὶ θανατηφόρες ἐπιπλοκές, χάρις στὴν εὐσυνείδητη καὶ ἐπιμελημένη περιποίησι πού τοὺς κάνει, ὅπως βεβαιώνουν εἰδικοί γιατροί. Ὁδηγεῖ πολλούς, πού ἀπ' τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας εἶχαν λυγίσει στὸ δρόμο τῆς ζωῆς, στὴν ἐξομολόγησι καὶ στὴ λύτρωσι ἀπὸ τὰ δεσμά τους. Ἐτοιμάζει τὸ ἔδαφος σὲ τόσους καὶ τόσους, γιὰ νὰ δεχθοῦν μέσ' τὴν καρδιά τους τὸν Ἄρτο τῆς Ζωῆς, τὸ ὑπέρογο φάρμακο τῆς θείας κοινωνίας. Φέρνει πλῆθος ἄλλους σὲ ζωντανὴ ἐπαφὴ με τὸ Βιβλίον τῆς Ζωῆς καὶ με τὸ χριστιανικὸ ἔντυπο, με τὴ συνειδητὴ καὶ χαρούμενη χριστιανικὴ ζωὴ καὶ κίνησι καὶ γίνεται ἔτσι ἀφορμὴ νὰ σημειωθῇ στὸ βίο τους μιὰ σωτήρια στροφή. Δημιουργεῖ με τὸ παράδειγμα καὶ με τὰ λόγια τῆς τόσες ἄλλες ἄγνωστες σὲ μᾶς ψυχικὲς ἀναμοχλεύσεις καὶ λυτρωτικὲς ἐπαναστάσεις, πού τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματά τους φαίνονται, ὅταν ὁ ἄρρωστος φύγη ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο.

Κάθε μέρα καὶ πληθαίνουν οἱ μαρτυρίες

ἀνθρώπων πού νοσηλεύθηκαν σ' ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα νοσοκομεῖα τῆς Ἀθήνας καὶ ὁμολογοῦν πὼς ἡ διαμονὴ τους σ' αὐτὰ σημείωσε ἓνα σωτήριο κι' ἀλησμόνητο σταθμὸ στὴ ζωὴ τους. Μπῆκαν ἄρρωστοι στὸ σῶμα, μὰ πολλὲς φορὲς καὶ στὴν ψυχὴ, καὶ βγῆκαν διπλᾶ θεραπευμένοι καὶ γεροί. Ἀλλὰ καὶ τῶν γιατρῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ γενικὰ τῶν νοσηλευτικῶν μας ἰδρυμάτων δὲν εἶναι λιγώτερες οἱ μαρτυρίες γιὰ τὴν ἐπίδρασι, μέσα σ' αὐτὰ, τῶν Χριστιανῶν ἀδελφῶν. Ἐπνευσε ἓνας καθαρὸς ἀέρας ψυχικῆς ὑγείας ἀπὸ τότε πού μπῆκαν αὐτὲς ἐκεῖ. Ἐφταξε ἡ ἀτιμόσφαιρα. Πολλοὶ ἀρμόδιοι λένε χαρακτηριστικὰ: «Αὐτὲς ἀνεγέννησαν τὸ νοσοκομεῖο μας».

Πολλοὶ μεγάλοι κοινωνικοὶ ἐργάται καὶ συγγραφεῖς ἀναγνωρίζουν ὅτι βάσις γιὰ ἀποτελεσματικὴ κοινωνικὴ ἐργασία καὶ δράσι εἶναι ἡ ἀναγέννησις τοῦ ἐργάτου ὡς ἀτόμου. Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο ἔχουν ρίξει τὸ κέντρο τοῦ βάρους καὶ οἱ Χριστιανὲς ἀδελφές καὶ γι' αὐτὸ ἐπιδροῦν στοὺς ἀρρώστους, στὴν ἀτιμόσφαιρα τῶν νοσοκομείων γενικώτερα. Κι' ἀλήθεια πὼς νὰ μὴν προκαλέσουν τὰ ἀποτελέσματα πού προκαλοῦν, ἀφοῦ διαθέτουν ἓνα παντοδύναμο μέσον, τὸ παράδειγμα; Βέβαια, δὲν εἶπε κανεὶς πὼς εἶναι τέλειες, πὼς δὲν παρουσιάζουν ψεγάδια στὸ χαρακτήρα καὶ τὸν τρόπο τους. Ἐπάρχει ἄνθρωπος χωρὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες; Ἀλλὰ εἶναι ἄνθρωποι πού ἀγωνίζονται. Εἶναι Χριστιανὲς πού ἔχουν καταλάβει τὸ νόημα τοῦ καθημερινοῦ, τοῦ ἰσόβιου χριστιανικοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν ψυχικὴ ἄνωσι σὲ ὀλοένα ἀνώτερα καὶ πνευματικώτερα ἐπίπεδα. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ ἀγώνας τὶς κάνει νὰ ἐπιβάλλωνται καὶ νὰ εἶναι προσωπικότητες ἄξιες κάθε ἐκτιμῆσεως καὶ σεβασμοῦ. Ἐτσι κατορθώνουν νὰ συνδυάζουν τὴν σοβαρότητα με τὴ χαρὰ, τὴν ἀξιοπρέπεια με τὴ στοργὴ γιὰ τὸν ἄρρωστο, τὴν ἐργατικότητα με τὴ γλυκύτητα, τὴν ἐξυπηρετικότητα καὶ τὴν ἀνιδιοτέλεια.

Ἐκφρασις τῆς ἀνιδιοτελείας εἶναι ἡ σταθερὴ τους ἀρνησις νὰ δεχθοῦν δῶρα καὶ

φιλοδωρήματα. Αὐτὲς οἱ τόσο μαλακὲς τὴν ὥρα τῆς νοσηλείας, γίνονται μὲ μιᾶς ἄκαμπτες, ὅταν σὰν ἐκδήλωσι τῆς εὐγνωμοσύνης του θέλει ὁ ἄρρωστος κάτι νὰ τοὺς χαρίσῃ. Δὲν δέχονται, ἔστω καὶ ἂν ἡ στάσις τοὺς αὐτὴ προκαλέσῃ τὴ δυσαρέσκεια ἢ κάποτε καὶ τὴν ἀγανάκτησί του. Στὰ ζητήματα τῶν ἀρχῶν εἶναι ἀλύγιστες. Στὸ ἔργο τοὺς ὅμως μένουν πάντα οἱ εὐγενεῖς καὶ πρόθυμες, πού μὲ τὴν πνοή τους ἐλαφρώνουν καὶ γλυκαίνουν τὴ βαρειά καὶ καταθλιπτικὴ πολλὰς φορὲς ἀτμόσφαιρα τοῦ λόγου.

Κι' ὅλα αὐτὰ γιατί ἀγάπησαν τὸ ἔργο τοὺς οἱ Χριστιανὲς ἀδελφές καὶ δόθηκαν σ' αὐτὸ μὲ ζῆλο, ἀφωσιώθηκαν σ' αὐτό. Γιατί ἀκόμη ἀγάπησαν τὸν ἄρρωστο, σὰν ἀδελφὸ τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ. Ἔβαλαν σύνθημά τους τὸ «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε».

Ἔτσι τὸ ἔργο τῆς νοσηλείας μεταβάλλεται ἀπὸ ἀπλό, συνηθισμένο κι' ἄχαρο ἐπάγγελμα σὲ ἀποστολή. Ἡ φροῖτησις στὶς σχολὰς ἀδελφῶν, πού δίνουν μιὰ ἀξιόλογη ἱατρικὴ καὶ νοσηλευτικὴ κατάρτισι, συνδυασμένη μὲ τὴ μαθητεία στὴ χριστιανικὴ θεωρία καὶ πράξι, δημιουργεῖ αὐτὸ τὸ ἀνέβασμα, αὐτὴ τὴ μεταβολή, ἢ μᾶλλον αὐτὴ τὴν ἀξιοποίησι. Τὸ χαρακτήρισε πολὺ πετυχημένα, κάποιος, ἐθελοντικὸ τὸ ἔργο αὐτό, ὅπως εἶδαμε παραπάνω, ἂν καὶ δὲν εἶναι μὲ τὴ γνωστὴ ἔννοια τοῦ ὄρου τέτοιο, ἐφ' ὅσον εἶναι καὶ βιοποριστικὸ ἔργο. Μὰ ὁ σκοπὸς του ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεώς του ἀπ' τὴν ἄλλη, τὸ κάνουν ἐθελοντικὸ, ἀνώτερο, ἱερό. Τὸ κάνουν ζηλευτὸ καὶ σεβαστό.

Γι' αὐτὸ καὶ προσχωροῦν τὰ τελευταῖα χρόνια στὶς τάξεις του ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα κι' ἀπὸ τὴν ἐπαρχία νέες πού θέλουν ν' ἀφιερῶσουν τὴ ζωὴ τους σὲ μιὰ κοινωνικὴ ἀποστολή. Ἐκεῖ πού θὰ σπουδάζαν μιὰν ἐπιστήμη, σπουδάζουν τὴ νοσηλευτικὴ τέχνη, ἐπαιδεύονται στὶς εἰδικὰς σχολὰς ἀδελφῶν νοσοκόμων, ἐνῶ συγχρόνως μαθητεύουν μὲ τὴν ἔννοια τῆς χριστιανικῆς μαθητείας, καὶ βρισκονται σὲ τρία τέσσερα χρόνια ἔτοιμες σὸ τόσο ταιριαστὸ γιὰ τὴ

γυναῖκα αὐτὸ ἔργο. Ἄν τώρα λάβουμε ὑπ' ὄψει τὸ μικρὸ σχετικὰ χρονικὸ διάστημα—μόλις μιὰ δεκαετία συμπληρώνεται τώρα—πού πέρασε ἀπὸ τότε πού πρωτοπροσέχθηκε ἡ χριστιανικὴ πλευρὰ τοῦ τοιμέως αὐτοῦ καὶ θεωρήθητε κατάλληλος ν' ἀπορροφήσῃ νέες πού ἤθελαν νὰ δουλέψουν γιὰ τὸ καλὸ τῆς κοινωνίας, θὰ δοῦμε ὅτι οἱ καρποὶ εἶναι πάρα πάνω ἀπὸ ἱκανοποιητικοί.

Εἶναι πραγματικὰ πλούσια ἡ συγκομιδὴ ἀπὸ τὸ ἔργο τῶν Χριστιανῶν ἀδελφῶν. Ἀποτελοῦν πιά τώρα καὶ αὐτὲς ἕνα ἀξιοπρόσεκτο καὶ ἀξιόλογο τμήμα τῆς χριστιανικῆς κινήσεως πού ἔχει φωντῶσει τὰ τελευταῖα χρόνια στὴ χώρα μας. Κι' ἐπιτελοῦν ἀθόρυβα καὶ μέσα σὲ ἀληθινὴ ἀφάνεια ἕνα ἔργο χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, πού καὶ γι' αὐτὸ ἔχει κάθε δικαίωμα νὰ καυχᾶται ἢ πολυθυσανισμένη μὰ ἡρωϊκὴ πατριδα μας.

Χρειαζέται νὰ προστεθῇ καὶ κάτι ἄλλο πού πολὺ συνέβαλε στὴν ἐπιτυχία τοῦ τοιμέως τῶν Χριστιανῶν ἀδελφῶν. Εἶναι ἕνα στοιχεῖο πού ἐνδιαφέρει καὶ κάθε νέα πού σὸ μέλλον θὰ διαλέξῃ τὸ ἔργο αὐτὸ γιὰ δικό της—χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπιβάλλεται σὰν ἀπαραίτητο: Στὸ λεπτὸ καὶ δύσκολο αὐτὸ ἔργο τῆς ἀδελφῆς εἶναι πῶ ἐξασφαλισμένη ἢ ἐπιτυχία, ὅταν σὰν προϋπόθεσις ὑπάρχη καὶ ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἀφιέρωσις τῆς ζωῆς ὑπὸ τὴ χριστιανικὴ ἔννοια. Καὶ εἶναι τότε πῶ ἐξασφαλισμένη ἢ ἐπιτυχία, ἐπειδὴ ἀφοσιώνεται σ' αὐτὸ ἐκεῖνη πού τὸ ἀναλαμβάνει, ἐντελῶς ἀπερίσπαστη ἀπὸ βιοτικὰς ἢ οἰκογενειακὰς φροντίδες καὶ ταυτίζει σχεδὸν τὴν ἐπιτυχία τῆς ζωῆς της μὲ τὴν ἐπιτυχία σ' αὐτό⁽²⁾. Πάντως κάθε ἄλλο παρὰ ἀποκλείεται ὁ γάμος γιὰ τὴ Χριστιανὴ νέα πού ἕνα διάστημα τῆς ζωῆς της ἐξήσκησε τὸ ἔργο τῆς ἀδελφῆς. Ἰσα-ἴσα πού στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ της θὰ ἔχη πολὺτιμη κοινωνικὴ καὶ νοσηλευτικὴ πείρα, θὰ τῆς χρησιμεύσῃ δὲ ὡς ἕνα πολὺτιμο ἐφόδιο τὸ δι-

(2) Ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες γιὰ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο πού ἐπιτελοῦν γυναῖκες καθολικὰ τάγματα καὶ ἱεραποστολὲς προτεσταντῶν στὴν Ἀφρική, στὴν Ἀσία, στὴν Ἀμερικὴ, ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἀφιερῶμενες ἀδελφές καὶ γυναῖκες γατρούς, μᾶς δίνει τὸ βιβλίον τῆς Anna Dengel, M. D. «Mission for Samaritans» 1945.

πλωμά της ἂν κάποτε χροιασθῆ γιὰ βιοποριστικούς λόγους νὰ ἐργασθῆ.

Δὲν εἶναι ὅμως κουραστικό καὶ ἐπιμοχθο τὸ ἔργο τῆς ἀδελφῆς, ὅταν μάλιστα ἐκτελεῖται μ' εὐσυνειδησία καὶ ἀκριβεία; Δὲν εἶναι ἕνας ἀγῶνας ἐξαντλητικός, πὺν δὲν σ' ἀφίνει νὰ πάρης ἀνάσα; Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μιὰ προσπάθεια βελτιώσεως καὶ τακτοποιήσεως τῶν ὥρῶν τῆς ὑπηρεσίας, τῆς ἀναλόγου πρὸς τὴν κουραστικὴ δουλειὰ τροφῆς, τῆς πυκνώσεως εὐκαιριῶν γιὰ πνευματικὴ τροφοδοσία—τὸ ζήτημα τοῦ τακτικοῦ ἐκκλησιασμοῦ μένει ἔνα ἀπὸ τὰ βασικότερα—θὰ ἔπρεπε ν' ἀπασχολήσῃ περισσότερο καὶ συστηματικότερα τοὺς εἰδικούς. Ἄλλ' αὐτὸ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἀρμοδιότητος τούτου τοῦ ἄρθρου. Ἐκεῖνο πὺν προκαλεῖ εὐχάριστη ἐκπληξί ἐπάνω σὸ σημεῖο αὐτό, εἶναι ἡ φροντίδα πὺν καταβάλλουν οἱ ἴδιες οἱ Χριστιανὲς ἀδελφές γιὰ τὸ ξεκούρασμά τους. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς περιπάτους σὲ ἐξοχικὰ μέρη τὶς ἐλεύθερες ὥρες τους καὶ τὴ συμμετοχὴ σὲ χριστιανικὲς κατασκηνώσεις σὸ διάστημα τῆς ἀδείας τους, ἔχουν καὶ τὶς ψυχαγωγίας τους. Ψυχαγωγίες ὠργανωμένες ἀπὸ ἀτομικὴ τους πρωτοβουλία μὲ χιοῦμορ καὶ μὲ συνδυασμὸ τοῦ τερπνοῦ μὲ τὸ ὠφέλιμο. Σ' αὐτὲς θὰ ξεσπάσουν σὲ ἀγνὸ γέλοιο ὅταν ἔχη τὸ λόγο ἡ λεπτὴ σάτυρα, παρμένη μὲσ' ἀπ' τὴ ζωὴ τους, ἀλλὰ καὶ θὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τὸ καλοδουλεμένο σκέτς ἢ τὸ δραματάκι καὶ θὰ ἐκδηλώσουν τὴ χαρὰ τους μὲ τὸ χριστιανικὸ τραγοῦδι καὶ ἔμβατήριον. Ἔτσι τὶς ψυχικὲς ἱκανοποιήσεις καὶ τὶς βαθεῖς χαρὲς πὺν δοκιμάζουν ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσι τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς τους καὶ πὺν δὲν ἀνταλλάσσονται μὲ τίποτε στὸν κόμο, τὶς συμπληρῶνει ἡ ψυχαγωγία.

Τὰ παραπάνω ὅσο λίγα καὶ ἂν εἶναι μπροστά στὴν πραγματικότητα, ἀσφαλῶς θὰ λυτῆσουν τὶς ἀδελφές πὺν ἔταξαν ἔμβλημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τους τὸ «λάθε βιώσας». Θέλουν σεμνὰ καὶ ἀθόρυβα νὰ ἐκπληρῶνουν τὴν ἀποστολὴ τους. Σκοπὸ τους ἔβαλαν νὰ κάνουν τὸ πᾶν καὶ νὰ θυσιάζονται γιὰ ν' ἀλαφρώνουν καὶ νὰ γλυκαίνουν τὸν πόνο, τὸν ἠθικὸ καὶ τὸ σωματικὸ, μὰ χωρὶς νὰ φαίνονται, χωρὶς ν' ἀκούγονται, μακρυνὰ ἀπ' τὴ δημοσιότητα. Φρονοῦν-καὶ ἔχουν ἀπόλυτο δίκιο, πὺς ἅμα γίνῃ θόρυβος γύρω ἀπ' τὸ ἔργο τους, χάθηκε ἡ ἀξία του. Γι' αὐτὸ καλὰ θὰ κάμουν... νὰ μὴ διαβάσουν τοῦτο τὸ ἄρθρο. Αὐτὲς γράφουν τὸ περιεχόμενό του μὲ τὴ ζωὴ τους, τί λοιπὸν τοὺς χροιάζεται;

Μὰ γιὰ ὅλους ἐμᾶς τοὺς ἄλλους ἦταν ἀνάγκη, ἦταν καιρὸς κάτι νὰ γραφῆ. Ἄφου μιλᾷ ἡ πραγματικότης, γιὰτὶ ἐμεῖς νὰ σιγήσουμε; Θὰ ἦταν ἀδικο. Καὶ μαρτυρεῖ ἡ πραγματικότης ἀσυγκρίτως περισσότερα ἀπὸ ὅσα μποροῦσαν σὲ ἀδρὲς γραμμὲς νὰ σημειωθοῦν. Μαρτυρεῖ τί μπορεῖ νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ στὸν τομέα τῆς νοσηλείας τῶν ἀρρώστων ἀκόμη, ὁ χριστιανικὸς φεμινισμός, ὁ ὑγιὲς φεμινισμὸς πὺν ἀρκετὲς ἐκδηλώσεις του ἄρχισαν νὰ εἶναι πολὺ φανερὲς σήμερα μὲσα στὴν κοινωνία μας.

Σὰν φόρος λοιπὸν εὐγνωμοσύνης ὅλων ἐκείων πὺν γεύθηκαν τὴν εὐεργετικὴ ἐπίδρασι τῶν Χριστιανῶν ἀδελφῶν καὶ σὰν ὑπόδειγμα γιὰ πολλὰς ἄλλες γυναῖκες πὺν στρέφονται σὲ ἄλλα ἄχαρα καὶ ἄκαρπα ἀπὸ πνευματικὴ ἀπομὴ ἐπαγγέλματα, ἄς εἶναι τοῦτες οἱ γραμμὲς.

ΘΟΙΒΗ ΣΤΕΦΑΝΑ

ΟΡΑΜΑ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΖΩΗΣ

Ἦρθες κι' ἀπόψε νὰ μὲ βοῆς
Νύμφη μεγάλη
ἦρθες κι' ἀπόψε ὅπως καὶ χθές,
κι' ὅπως τὴν ἄλλη.

ὦ σὺ, ἱέρεια τοῦ Θεοῦ
γεμάτη χάρι,
γιατ' εἶν' ἡ ὄψη σου χλωμὴ
σὰν τὸ φεγγάρι;

Γιατὶ τὰ μάτια σου εἶν' ἀπόψε
βουρκοωμένα;
δάκρυα κυλᾶνε στὴ μορφὴ σου
πυρωμένα.

Νοιώθεις τὸν πόνο μου; τὸν πόνο
ὅλου τοῦ κόσμου;
θαλασσοπούλι σ' ἓνα βράχο
ὁ λογισμὸς μου.

Οἱ πίκρες ὅλης τῆς φυλῆς
στά σωθικά μου·
τὰ βάσανα τῶν ἀδελφῶν μου
ὅλα δικά μου.

Τὸ αἷμα τους ἔτρεξε ζεστό
γύρω μου γύρω
τῶν σκλαβωμένων, τῶν σφαγμένων,
τῶν ὁμήρων.

Κι' ἀχνίζει ἀκόμα, ποταμὸς,
στὴν ἔρημὴ χώρα
ποὺ κλαίει τῶν γυιῶν τῆς τὸ χαμὸ
μελανοφόρα.

Πῶς νὰ σοῦ πῶ τὸ ποὺ μὲ τρώει
πικρὸ μαράζει;
βαθὺς ὁ πόνος, πνεῦμα ἀγνό,
ποὺ μὲ σπαράζει.

Δὸς τοῦ βιολιοῦ μου ἤχους γλυκοὺς
καὶ μαγεμένους,
νὰ τραγουδήσω τὴν ἀνάσταση
τοῦ Γένους!

Ὅθε διαβῶ, φρικτὰ βογγᾶνε
οἱ σκοτωμένοι,
πατῶ μιὰ γῆ ποῦναι μὲ σάρκες
ζυμωμένη.

Κι' ἓνας λαὸς μέσα μου κλαίει
καὶ καρτερεῖ,
ὥς νὰ σημάνουν ἀναστά-
σιμοι καιροί.

Ἐνας λαὸς θρηνεῖ βαθειά
μου καὶ προσμένει
—θρηνεῖς κι' ἐσὺ μαζί του, ὦ Νύμφη
πονεμένη!

Καὶ καρτερεῖ, καὶ καρτερεῖ,
τὴν ὥρα κείνη,
ποὺ θὰ χαρῆ τὴν ἀνεκύμαντη
γαλήνη.

Ἐνας λαός, ποὺ καρτερεῖ,
καὶ δὲ μιλεῖ,
γιατὶ λαχτάρησε καὶ πό-
νεσε πολὺ.

*

Τῶν ζωντανῶν σεμνὲς πομπὲς
ἀργὰ κινᾶνε·
γλυκὲς θὰ λάμπουν πάλι αὐγὲς
ὅπου καὶ νᾶναι.

Ὅρθροι πνευμάτων γαληνῶν
γλυκοχαράζουν·
ἄσπρες βαρκοῦλες μέσ' στὸ φῶς
οἱ πόθοι ἀράζουν.

Ἀνάλαφρες εἶν' οἱ στιγμὲς
σὰν ῥόδου μύρο·
πνεῦμα γαλήνιο, ἐδῶ στά πόδια σου
θὰ γύρω.

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

Με δλότεια ξεχωριστή χαρά και συγκίνηση παρουσιάζω στις «Ακτίνες» τό καινούργιο μου έργο «Αποστασία». Ήταν, τό παρουσίασμα αυτό, όχι μόνο μιά βαθειά επιθυμία μου, αλλά και ένα καθήκον μου. Γιατί τό έργο αυτό ανήκει δικαιοματικά στις «Ακτίνες». Τό μήνυμα πού επιδιώκει νά φέρη στον αναγνώστη του—τό μήνυμα ένός ανώτερου πνευματικού πολιτισμού, τού Χριστιανικού πολιτισμού—είναι τό μήνυμα τών «Ακτίνων». Γι' αυτό και τό παρουσίασμα τού έργου σ' αυτές τις σελίδες έχει κυρίως τήν έννοια ένός άφιερώματος τιμής στον ύψηλόν αγώνα τού περιοδικού αυτού.

Επειδή τό έργο είναι έκτενές και δέν είναι δυνατόν νά δημοσιευθῆ δλόκληρο σέ συνέχειες, θά δοθούν ώρισμένα μόνο κεφάλαιά του. Θά καταβληθῆ δμως προσπάθεια, ώστε τά κεφάλαια αυτά όχι μόνο νά είναι από τά χαρακτηριστικότερα τού έργου, αλλά και ν' αποτελούν συγχρόνως μιά ξεχωριστή ένότητα και νά μπορούν νά διαβάζονται αυτοτελώς.

Παραδίνοντας τό έργο μου στό αναγνωστικό κοινό τών «Ακτίνων», ανάμεσα στό όποιο βρισκόμουν και έγώ επί δώδεκα τώρα χρόνια, εκφράζω τή βαθύτατη ίκανοποίησή μου πού θά επικοινωνήσω τώρα άμεσώτερα μαζί του, και θά είμαι εύτυχής αν μπορούσω ν' ανταποκριθώ κάτωσ στις ανώτερες πνευματικές και ψυχικές του απαιτήσεις.

M. N.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Α'. ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

Ή κυρία Χαρίκλεια έσθησε τό φώς, πήγε πασπατευτά ώς τό παράθυρο, άνοιξε σιγά κι' άθόρυθα τις γρίλιες και στάθηκε νά ρίξει μιά ματιά στό σκοτάδι. Τό ψηλόλιγνο κορμί της φάνηκε σά λεπτό ίχνογράφημα στό σκοτεινό βάθος της νύχτας. Στά πόδια της ένιωσε τή ζεστή παρουσία τού άγαπημένου σκυλιού.

Σκοτάδι και σιωπή. Ό δρόμος έρημος, τά σπίτια κατάκλειστα και βουθά. Ή ά-τμόσφαιρα άκίνητη, βαριά, με κοιμμένη τήν άνάσα. Τά λίγα άστρα πάνω καρφωμένα τόσο μακριά, πού νά μη μπορούν πιά νά φωσφορίζουν, νά κάνουν χαρούμενα πηδήματα στό άπειρο.

Όλα τά πάντα φαίνονταν άποτραθηγμένα στον έαυτό τους, βυθισμένα σέ άδράνεια και νάρκη. Κάποιο βαθύ μυστικό μαράζι είχε κλείσει μέσα τους τις πηγές της ζωής.

Ό Ντίκ πήγε νά πηδήσει στό παράθυρο,

στην παλιά του θέση, μιά έμεινε με τά μπροστινά πόδια στηριγμένα στον τοίχο, δισταχτικός, κοιτάζοντας με άνησυχία τό βουθό σκοτάδι. Τά κατέβασε σιγά, προσεχτικά, και πήγε και τρύπωσε ανάμεσα στα πόδια της κυρίας του, άγγιζοντάς τα με τό κεφάλι. Έκείνη άπλωσε τό χέρι και τόν χάιδεψε...

Πώς νά μη φοθηθεί; Πρίν νά ξεσπάσει τό κακό, τέτοιαν ώρα, με πόση χαρά θά πηδούσε στό παράθυρο (μόλις τήν έβλεπε νά κάθεται στην ψάθινη πολυθρόνα της) και πόσο ησυχος κι' εύχαριστημένος θά έμμενε νά παρακολουθεί τή ζωή στο δρόμο, στα σπίατα.

Άπό δώ, θά γύριζε άκόμα ό κόσμος από τόν περιπάτο στό πάρκο, παρέες παρέες, νέοι πού γελοούσαν και φώναζαν, οικογένειες με παιδιά πού έκαναν μιά τόσο χαρούμενη φασαρία!

Άπ' αυτού πάλι, στην πλατεία, μιά θάλασσα από φώς κι' από τραγούδι. Στή μεγάλη ταβέρνα, ό τραγουδιστής με τήν

ὄρχηστρα' στο γωνιαῖο ζαχαροπλαστεῖο, τὸ μεγάφωνο, καὶ στὴ μικρὴ λαϊκὴ ταβέρνα ἀπ' ἀντίκρου, τὰ ντόπια ὄργανα κι' ἕνας τραγουδιστὴς, πού μὲ τὴ βροντερὴ φωνὴ του τὰ σκέπαζε ὄλα, κι' ἔκανε ὄχι μόνο τὴν ἀτμόσφαιρα νὰ τρέμη, παρά καὶ τὸν ἀνταγωνιστὴ τὸ μεγαλοταβερνιαρὴ! Κι' ὁ κόσμος νὰ κάνει γουστο καὶ νὰ γελαίει!

Μέσα στὰ σπίτια τὸ φῶς κυκλοφοροῦσε ζεστὸ καὶ χαρούμενο. Τ' ἀνοιγμένα παράθυρα ἔμοιαζαν μὲ στόματα πού χαμογελοῦσαν, κι' οἱ πόρτες κάτω, μὲ τοὺς γειτόνους πού κάθονταν ἀπ' ἔξω καὶ ξεκουράζονταν καὶ γαλήνευαν, φαίνονταν ὡς ἀνοιγμένες στοργικὲς καρδιές.

Τώρα, μιὰ ἀπέραντη μαύρη καταχνιά ἔπεσε καὶ σκέπασε τὴ γῆ, τὰ σπίτια, τοὺς ἀνθρώπους. Ἔσθησε τὰ φῶτα, ἔπνιξε τοὺς ἤχους, φλόγωσε τὶς καρδιές. Ρούφηξε τὸν ἀέρα ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα, καὶ τὴν γέμισε, τὴν γέμισε τόσο μὲ τὴν ὕγρὴ της μάζα, πού στὸ τέλος τὴν ἔπνιξε καὶ τὴν ἔκαμε σὰ μιὰ μαύρη λάσπη...

Χωρὶς νὰ τὸ θέλει, ἀναίσθητα, ἄπλωσε ἡ κυρία Χαρίκλεια τὸ χέρι, σὰ νὰ 'θελε ν' ἀγγίξει τὴν πηγμένη ἀτμόσφαιρα. Καὶ μεμιάς, ἀνατριχιάζοντας, τὸ 'φερε στὸ στήθος κι' ἔγραψε, βιαστικὰ καὶ φοβισμένα, μικροὺς ἀπαντωτοὺς σταυροῦς...

Θυμήθηκε—Θεέ μου! ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, ἀπὸ τόσο μακριά, ἡ ἴδια ἀκαταγώνιστη παρόρμηση τῆς παιδικῆς ψυχῆς!—θυμήθηκε τὴ νύχτα, πού, ξεχασμένες στὸν περίπατο οἱ τρεῖς φιλενάδες, χωρίσαν βιαστικῶς, γιὰ νὰ τρέξουν γρήγορα στὰ σπίτια τους. Αὐτὴ ἔπρεπε νὰ περάσει δίπλα ἀπὸ τὸ γειτονικὸ δασάκι, πού ἦταν πρῶτα βάλτος καὶ τὸν εἶχαν ἐπιχωματώσει καὶ φυτέψει. Τὸ «θεριό» ἄρπαζε τοὺς ἀνθρώπους, πού τύχαινε νὰ νυχτωθοῦν στὸ βάλτο, τοὺς πετοῦσε στὴν πλάτη του καὶ τοὺς γύριζε ὄλη τὴ νύχτα, ὅσο πού τὸ πρῶτὸ τοὺς ἀπόθετε στὴν ἴδια θέσῃ μὲ τὰ συλλοικὰ τους χαμένα. Τώρα ὁ βάλτος ξεχειλοῦσε ἀπὸ δέντρα καὶ θάμνους. Μὰ τὸ θεριό; Ἄν ζοῦσε ἀκόμα; Ἄν ἐπεταγόταν μέσα ἀπ' αὐτὲς τὶς πυκνὲς καὶ σκοτεινὲς σκιές, πού κουνιούνταν καὶ ψιθύριζαν στὸ πέραμά της; Φοθῆθηκε. Ἄρχισε νὰ τρέχει.

Θέλησε νὰ φωνάξει, μὰ δὲν μποροῦσε. Ὁ δρόμος κάτω ἀπὸ τὰ πόδια της κουνιόταν, τὸ δασάκι ἀνεβοκατέβαινε, τὸ κορμί της μούδιαζε. Τότε, ξαφνικὰ, κάτι σὰ φῶς, ἕνα γλυκὸ ἀπαλὸ φωτάκι σὰ μακρινὴ φλογίτσα ἀπὸ λαδοκάντηλο, ἄναψε μέσα στὴ σκέψη της καὶ στὴν καρδιά της κι' ἔκαμε τὸ χέρι της ν' ἀκουμπήσει στὸ στήθος καὶ νὰ γράψει ἐκεῖ, μὲ τὰ τρία δάχτυλα, μικροὺς ταραγμένους σταυροῦς. Καὶ κάθε φορά μουρμούριζε: «Χριστὸς νικᾷ», «Χριστὸς νικᾷ». Κι' ἡ τρομαγμένη μικρὴ ψυχὴ γέμιζε ἀπὸ κουράγιο, γαλήνη καὶ δύναμη.

Ἄπλωσε τὸ χέρι μέσα, ἔψαξε νὰ βρεῖ τὴν ψάθινη πολυθρόνα, κάθησε. Ἔνοιωσε τὸν Ἰντὶκ νὰ ξαπλώνεται στὰ πόδια της, ν' ἀκουμπᾷ τὸ κεφάλι στὶς παντοῦφλες της καὶ νὰ μένει ἐκεῖ ἀκίνητος...

...Ἔστερα, Ντὶκ, ὅταν ἡ πλατεῖα σιωποῦσε, ἀρχίζε ὁ δρόμος νὰ τραγουδᾷ.

Τὸ ξέρω πὼς πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς πού κάθονταν ἢ περνοῦσαν ἀπ' ἔξω, οἱ πιὸ πολλοί, εἶχαν τόσα παράπονα, τόση πίκρα, ὅμως ὄλα τὰ σκέπαζε τὸ τραγοῦδι, καὶ τὰ 'σερνε καὶ τὰ 'διωχνε.

Θυμήθηκε ἕνα δειλιγὸ στὸ σπῆτι τῆς κυρᾶ-Εἰρήνης. Ὁ ἀντρας της ἔρχεται φορτωμένος ἕνα σωρὸ πακέτα κ' ἕνα σωρὸ χαμόγελα. Ἐκείνη τὰ ξεφορτώνει ὄλα—καὶ τὰ πακέτα καὶ τὰ χαμόγελα. Καὶ τὰ σκορπίζει στὸ σπῆτι καὶ στὶς ψυχές.

Ἡ μικρούλα ἡ Μαρίτσα κάθεται στὰ γονατὰ του καὶ παίζει μαζὶ του παλαμάκια. Ἡ Νίνα σιγοτραγουδᾷ. Ἡ Ἀνθούλα στρώνει τὸ τραπέζι, καὶ τὸ χέρι της, οἱ κινήσεις της ἀκολουθοῦν τὸ ρυθμὸ τοῦ τραγουδιοῦ. Κ' ἡ μάνα τὰ βλέπει ὄλα καὶ χαμογελά.

Σὲ λίγο ὁ πατέρας εἶναι κιόλας ξεκούραστος, ἀρχίζει νὰ σιγοτραγουδᾷ κι' αὐτός. Ἄκολουθᾷ κ' ἡ Νίνα. Καὶ σὲ μιὰ στιγμή οἱ φωνὲς δυναμώνουν, ὑψώνονται καὶ τὸ σπῆτι βουίζει ἀπὸ χαρὰ. Ἡ κυρᾶ-Εἰρήνη γέρνει τὸ κεφάλι στὴν πλάτη τῆς καρέκλας καὶ κοιτάζει ψηλά.

Καταλαβαίνω καὶ παρακολουθῶ τὸ κοιταγμὰ της. Τὸ ταθάνι ψηλώνει, ψηλώνει. Τὸ δαιμάτιο πλαταίνει, μεγαλώνει, φτάνει

δὲς πέρα, μακριά, καὶ σμίγει μὲ τοὺς ὀρίζοντες—ἕνας ἀπέραντος χώρος ἀγάπης καὶ χαρᾶς.

Ἡ Ἄνθούλα σιάχνει τὰ λουλούδια στὸ βάζο, παίρνει ἕνα καὶ μοῦ τὸ φέρνει. Τί νὰ τὸ κάμω τὸ λουλούδι, μικρὴ μου φίλη; Ἡ κάμαρα ἔχει γεμίσει ἀπὸ λουλούδια. Πέφτουν στὸ πάτωμα οἱ ἤχοι τοῦ τραγουδιοῦ καὶ γίνονται λουλούδια. Χτυποῦν στοὺς τοίχους, καὶ γίνονται λουλούδια. Κι' ἐκεῖνοι ποὺ περνοῦν ἀπὸ τὸ παράθυρο, ἀνοίγουν φτερά καὶ πετοῦν ἔξω, σάν ἀνοιξιὰτικα χελιδόνια.

Ὁ Βασίλης ἔρχεται μὲ τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά καὶ τὴν Τασία του δίπλα, καὶ κάθεται στὸ πεζοδρόμιο, ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο, ν' ἀκούσουν. Ἐνα ζευγάρι περνᾷ στὸ δρόμο, περνᾷ ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἤχους, τοὺς ἀναπνέει, κ' εἶναι σὰ νὰ τὸ λαφραίνουν, νὰ τὸ σηκώνουν ψηλά καὶ νὰ τὸ κάνουν νὰ πετᾷ σὲ κόσμους μαγικούς.

Κι' ἄλλοι. Γειτόνοι, ξένοι, ἀγνωστοί. Κοιτάζουν μέσα καὶ χαμογελοῦν. Τί ὠραία νὰ χαμογελοῦν οἱ ἄνθρωποι!

Ἄκουε τὴν κυρὰ Μαρία ἀπὸ δίπλα νὰ λέει ἀντίκρυ: «Σοῦ βρίσκεται κανένα λεμόνι, γειτόνισσα;» Τὸ βλέπω νὰ τῆς τὸ δίνει. Ὅχι, δὲν εἶναι καρπὸς τῆς γῆς ἐκεῖνο τὸ λεμόνι, εἶναι καρπὸς ἀγάπης...

Μὰ ξαφνικά, ἕνα πρωτὶ, τὸ τραγοῦδι χάνει τὴν ἁρμονία του, κι' ἀνατιναγμένο ἀπότομα στὰ ὕψη, στριγγιάζει, οὐρλιάζει καὶ σκεπάζει τὴ γῆ μὲ μιὰν ἄγρια κραυγὴ ἀγωνίας.

«Οἱ σειρήνες! Οἱ σειρήνες!»

Οἱ ἄνθρωποι ἀνοίγουν βιαστικά τὰ παράθυρα, μερικοὶ κατεβαίνουν στοὺς δρόμους, ἄλλοι τρέχουν σὲ διάφορες κατευθύνσεις, ὅλοι εἶναι σοβαροὶ κι' ἀνήσυχτοι.

«Πόλεμος;» ρωτᾷ ἀπὸ πάνω ὁ κύρ Πέτρος τὸν ταγματάρχη Ἄκριθό, ποὺ εἶχε βγεῖ κιόλας στὸ δρόμο, φορώντας τὴ στολή του.

«Ναί! Θὰ μᾶς χτύπησαν, φαίνεται, ἀπάνω.»

Ἡ Τασία σιγοκλαίει. Οἱ ἄλλες πάνε νὰ τῆς δώσουν κουράγιο, μὰ εἶναι χλωμές καὶ λιγδολογες. Ἡ μικρούλα ἢ Μαρίτσα τοῦς

κοιτάζει ὄλους μ' ἐκπλήξη, ρωτᾷ νὰ τῆς ἐξηγήσουν, μὰ κανεὶς δὲν τῆς ἀπαντᾷ.

«Ποιοὶ μᾶς χτύπησαν ἀπάνω;» μὲ ρωτᾷ κ' ἔμένα.

«Οἱ Ἴταλοί, παιδί μου.»

«Γιατί;»

Πῶς νὰ σοῦ ἐξηγήσω τὸ γιατί, μικρούλα μου; Νὰ σοῦ πῶ πῶς θέλουν νὰ πατήσουν τὴ γῆ μας, νὰ μᾶς στερήσουν τὴ λευτεριά μας; Ἔτσι εἶναι βέβαια. Μ' ἂν μὲ ξαναρωτήσεις «γιατί»; Δὲν εἶναι τόσο πλατιά ἡ γῆ—ἂν μοῦ πεις—ποῦ νὰ χωράει ὄλους τοὺς ἄνθρώπους; Δὲν εἶναι γιὰ ὄλους ἡ λευτεριά; Πῶς νὰ σοῦ ἐξηγήσω πῶς δὲν εἶναι ἡ γῆ ποὺ στένεψε παρὰ ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων; Πῶς τὸ λουλούδι τῆς λευτεριάς δὲ ριζώνει στὸ χῶμα, παρὰ στὴν καρδιά, κ' εἶναι—πιὰ τόσο φτωχὴ καὶ φτηνὴ ἡ καρδιά μας, ποῦ δὲν ἀντέχει νὰ τὸ κρατήσει καὶ νὰ τὸ γονιμοποιήσει;

«Καὶ θὰ μᾶς σκλαθώσουν τώρα;» ξαναρωτᾷς μὲ ἀγωνία.

Δὲν εἶναι στὸ χέρι τους νὰ μᾶς σκλαθώσουν, παιδί μου. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πρῶτα-πρῶτα εἶναι κιόλας σκλαθωμένοι, εἶναι οἱ πιὸ θλιθεροὶ δοῦλοι. Ἄν ἤξερες τί βάρβαροι καὶ σκληροὶ τύρανοι ποῦ εἶναι ἡ Ἄδικία κ' ἡ Κακία! Ἄκόμα κι' ἂν μᾶς πάρουν τὴ γῆ μας, ἂν μᾶς πάρουν τὴ λευτεριά μας, μπορούμε, ἂν θέλουμε, νὰ μείνουμε λεύτεροι, νὰ γίνουμε ἀληθινὰ λεύτεροι. Μποροῦμε ἀπ' αὐτὴν ἴσα-ἴσα τὴ δοκιμασία νὰ πλουτίσουμε τόσο τὴν καρδιά μας, τόσο νὰ τὴ δυναμώσουμε, ποῦ νὰ κρατήσει καὶ νὰ γονιμοποιήσει τὸ λουλούδι. Ἴσως ἀκόμα—καὶ μακάρι—ἀπὸ τὸν ἴδιο σπόρο τῆς δοκιμασίας καὶ λουλουδίσουν κ' οἱ δικές τους καρδιές, οἱ καρδιές ὄλων τῶν ἀνθρώπων...

Ὅμως ἡ δοκιμασία δὲν τέλειωσε ἀκόμα, μικρούλα μου, ἡ εὐλογημένη ὥρα δὲ ρόδισε ἀκόμα...

Καὶ νὰ τώρα ὁ σίφουνας, ἕνας σίφουνας ἀλλόκοτος, ποῦ μήτε τὸν ἀκούεις, μήτε τὸν βλέπεις. Τὸν αἰσθάνεσαι μονάχα νὰ χυμᾷ πάνω ἀπὸ τὴν πολιτεία, ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν πολιτεία, καὶ νὰ τὰ σαρώνει ὄλα, ἀνθρώπους, ζῶα, πράγματα, κάθε κίνηση,

κάθε ζωή, και να τὰ βουλιάζει δλα μέσα στη σιωπή και στη νέκρα.

'Αγγίζει τις πόρτες και τὰ παράθυρα, και κλείνουν μοναχά τους. 'Αγγίζει τούς δρόμους, κι' άντατριχιάζουν, και τινάζουν μακριά τὸ κάθε τι πὸν κρατοῦν στήν πλάτη τους, ξιμψυχο ἢ άψυχο. 'Αγγίζει τούς άνθρώπους, και τούς παγώνει τὸ αίμα, τούς παίρνει τὴ μιλιά.

Και βιάζονται να φύγουν, να κρυφτοῦν, να μὴν τούς προφτάσει ὁ βουθός κι' άόρατος σίφουνας πὸν κατεβαίνει από πάνω σαν κρύα πνοή θανάτου.

Μά εκείνος τούς προφταίνει και τούς σέρνει στο φοβερό του στόθιλο. Μπαίνει μέσα στις σάρκες και τις σαπίζει. Τρυπᾷ τὰ κόκκαλα και τὰ τσακίζει. Τρυπώνει μέσα στις ψυχές και τις παγώνει, τις στεγνώνει, τις σκληραίνει.

Στὴ γωνία τοῦ δρόμου βλέπω τὸ σίφουνα πὸν άνακατεύει κάτι σκουπίδια και κάνει να φανοῦν δυὸ στεγνά ξερά φλούδια από λεμόνι. "Αχι Τὸ ξέρω αυτό τὸ λεμόνι. Νά 'ναι τάχα τὸ τελευταίο λεμόνι πὸν πρόσφερε γειτόνισσα; Νά μὴν ὑπάρχουν πιά γειτόνισσες; Νά μὴν ὑπάρχουν πιά λεμόνια; Μόνο αυτά τὰ χωρίς μπουδιά φλούδια; Αὐτὰ τὰ φλούδια τὰ σκεπασμένα με τὴσση λάσπη;...

Θυμήθηκε τὰ λόγια, πὸν τὴσ εἶχε πει ἢ μητέρα της εκείνη τὴ νύχτα, τότε, τόσο μακριά...

*Ήταν πολὺ μικρὴ άκόμα, και τὴν εἶχαν βάλει, ὅπως πάντα, στο κρεβάτι, ἔπειτα από τὸ δεῖπνο. 'Ο πατέρας, ὅπως κάθε βράδυ, εἶχε άποτραθηχτεῖ στο διπλανὸ δωμάτιο να «διαβάσει».

Δὲν τὸν ἔβλεπε. "Ομως ἤξερε πὸς στεκόταν μπροστά στο εἰκονοστάσι, και μπορούσε από τὸ κρεβάτι της να παρακολουθεῖ τὴ μεγάλη τρεμουλιαστὴ σκιά, πὸν, στο φῶς τοῦ καντηλιοῦ, ἔριχνε στον τοῖχο τὸ ψηλὸ κορμί του.

Καθὼς στεκόταν ὄρθιος, τυλιγμένος στο μακρὸ «άντερί», με τὰ πυκνά πλατιά γένια να κατεβαίνουν στο στήθος του, με τ' άφθονα μαλλιά να χύνονται στήν πλάτη του, ἔβλεπε τις διαστάσεις του να μεγαλώ-

νουν, να ὑψώνονται, να παίρνουν κάτι τὸ ὑπερκόσμιο, τὸ ὑπερφυσικό.

Τὰ λόγια του ἔρχονταν σ' αὐτὴν άγνωστα κι' άκατάληπτα, όμως τόσο άπαλά, τόσο τρυφερά, πὸν τὴσ φαίνονταν σαν ἕνα μακρινὸ τραγούδι, πὸν τὴ νανούριζε γλυκά. 'Κι' ὅταν, κάθε τόσο, ἔβλεπε στον τοῖχο τὴ σκιά τοῦ χεριοῦ του να ὑψώνεται, να κατεβαίνει, ν' άπλώνεται δεξιά κι' άριστερά, ἔκανε κι' αὐτὴ, με συγκίνηση, κρυφά, τὸ σταυρό της, κάτω από τὰ σκεπάσματα.

'Η μητέρα, νομίζοντας πὸς εἶχε κοιμηθεῖ, ἤρθε στο κρεβάτι, να κοιτάξει και να ταχτοποιήσει τὰ σκεπάσματα.

—Τί λέει, μαμά; τὴ ρώτησε.

—Εκείνη ξαφνιάστηκε.

—Δὲν κοιμήθηκες άκόμα;

—"Οχι, μαμά. Τί λέει;

—Ποιός;

—'Ο μπαμπάς.

Τὴσ τύλιξε τὰ πόδια στις κουβέρτες.

—Δὲν ξέρεις; Προσάχεται. Κοιμήσου!

—Τὸ ξέρω, μονούλα. Μά τί λέει;

'Η μητέρα τὴν κοιτάξε με άπορία και τὴσ ἔστρωσε καλύτερα τις κουβέρτες στήν πλάτη.

—Παρακαλεῖ τὴν Παναγία και τὸ Χριστό, τὴσ εἶπε. Μά κοιμήσου τώρα. Εἶσαι μικρὴ άκόμα, και δὲν μπορεῖς να καταλάβεις.

—Μπορῶ, μαμά.

'Εκείνη ἔμεινε λίγο δισταχτική, κοιτάξε τρυφερά τὴν κόρη της και χαμογέλασε. Στο τέλος τὴσ εἶπε βιαστικά:

—Νά! Λέει να 'ναι φρόνιμα τὰ παιδιά, να 'ναι καλοὶ οἱ άνθρωποι και να 'χουν άγάπη!

Κι' ἔσκυψε και τὴ φίλησε.

'Αλήθεια, δὲν μπορούσε να καταλάβει. "Ομως κάτι τὴσ ἔλεγε μέσα της πὸς αὐτὸ τὸ φίλι, πὸν τὰ γλυκά χεῖλη τὴσ μάνας εἶχαν άποθέσει στο μάγουλό της, ἦταν άπ' αὐτό, πὸν τὸ εἶχε πει «άγάπη». Κ' ἢ θεῖα Εὐγενεια, πὸν ἔρχόταν με γέλια και χαρὲς και τούς ἔφερνε δῶρα... Κ' οἱ άνθρωποι, πὸν ἔσκυβαν τὸ κεφάλι και τούς εὐλογοῦσε ὁ πατέρας... Κ' ἢ μητέρα, πὸν ἔδινε φαγητὸ στήν καμμένη τὴν Κατερίνα... Κ' ἢ

Ντίνα, πού έπαιζαν μαζί τόσο όμορφα... 'Αγάπη δέν ήταν κι' αυτά δλο; Μόνο γιά τó Μάνθο δέν ήξερε, πού δλο και μάλωνε κ' έδερνε τά παιδιά. "Όμως αύριο κιάλας θά τοϋ τó 'λεγε, και νά δεις πώς θά γινόνταν κι' αυτός καλός και θά 'χε κι' αυτός άγάπη. *Ήταν τόσο εύκολο!...

«'Αλήθεια, ήταν τόσο εύκολο», μουρμούρισε ή κυρία Χαρίκλεια, ξαναγυρνώντας άπό τίς μακρινές της άναμνήσεις. *Ήταν τόσο εύκολο νά γινόταν κι' ό Μάνθος καλός, νά χαιρόταν και νά χάριζε κι' αυτός άγάπη! "Όμως δέν μπόρεσε... Κι' άχ! Πλήθυναν τόσο πολύ οι Μάνθοι στον κόσμο! Γινόμαστε δλοι τόσο πολύ Μάνθοι!...

Β'. ΕΝΑ ΜΠΟΛΙ ΖΩΗΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΝΕΚΡΗ ΝΥΧΤΑ

Ξαφνικά, κάτι άναταράχτηκε μέσα στη νεκρή άτμόσφαιρα, κάτι σά μυστικός στεναγμός, σάν πιγυμένη κραυγή άγωνίας, πού με δυσκολία περνούσε τόν άκίνητο και πιγυμένο άέρα κ' έφτανε σά μακρινός κομμένος άντίλαλος: ή...η...η..., ά... α... α...

'Η κυρία Χαρίκλεια σηκώθηκε, στάθηκε στο παράθυρο και πρόβαλε έξω τó κεφάλι. Νόμιζε κανείς πώς ή Νύχτα σφάδαζε σέ μιά φοβερή προπάθεια νά ξαναπάρει ζωή, και πάλευε νά τεντώσει και νά κουνήσει τά μουδιασμένα μέλη της, νά βάλει σέ κίνηση τή ναρκωμένη καρδιά της, πού χτυπούσε με άργους παλμούς. Και μέσα στην άγωνία της έβγαζε μικρούς παραγμένους βόγγους: ά.. α.. α... ή... η.. η.. η..

Μιά τουφεκιά. Κ' ή Νύχτα, χτυπημένη κατάστηθα, άνάδωσε ένα βαθύ τρεμουλιαστό ρόγχο.

Μά ξαφνικά, σά νά 'χε μπόρεσει νά ξαναζωντανέψει πάλι και, μαζέβοντας δλες τίς δυνάμεις της, νά δώσει φωνή κι' έκφραση στον πόνο και στη θέλησή της, άρχισε νά ρίχνει δυνατές και σκληρές κραυγές στο σκοτάδι, πού άντιβούιζε σάν τεράστιο ήχηρό μέταλλο: «αύριο... πλατεία... καταχτητές... έλευθερία...».

Δεύτερη τουφεκιά... τρίτη.. πολλές μαζι—τεράστια σιδερένια σφυριά, πού χτυπούσαν με μανία τήν άτμόσφαιρα, νά τή σπάσουν, νά τήν κομματιάσουν.

'Ο Ντίκ πήδησε άπότομα στο παράθυρο κ' έβαλε ένα σπαραχτικό ούρλιαχτό: ού.. ου.. ου... Και τó μαύρο πετσό τής Νύχτας άνατρίχιασε κι' άναδιπλώθηκε σέ μικρά κυματάκια, πού έφερναν ώς πέρα, μακριά τήν τραμαγμένη βουή: ού... ου... ου.. ου...

'Η κυρία Χαρίκλεια πήρε τó σκυλι στην άγκαλιά της και χάιδεψε τó άνήσυχο κεφάλι του.

Κάποιες σκιές κινήθηκαν στο βάθος, κι' ό δρόμος στέναξε υπόκωφα. Προχώρησαν, ξαναγύρισαν, χάθηκαν μερικές στιγμές, ξαναφάνηκαν, μπήκαν τρέχοντας στο δρόμο. 'Η κυρία Χαρίκλεια έκλεισε προσεχτικά τά παραθυρόφυλλα και στάθηκε πίσω άπό τίς γρίλιες.

Πέντε 'Ιταλοί στρατιώτες πέρασαν βιαστικοί, οι δυό μπροστά, ψάχνοντας με φαναράκια τó δρόμο, σπρώχνοντας τίς κλεισμένες πόρτες, οι άλλοι τρεις μαζί, με τά δπλα έτομα. Τά βιαστικά και ταραγμένα πατήματα τους κι' οι κομμένες άσθματικές άνάσες τους έριχναν στο σκοτάδι κρύες πνοές άπειλής.

Οι στρατιώτες στάθηκαν στη γωνία τού δρόμου, έμειναν λίγες στιγμές δισταχτικοί, μπήκαν στην πλατεία, χάθηκαν.

Τήν ίδια στιγμή, ένα άπαλό φύσημα άνακίνησε άλαφριά τήν άτμόσφαιρα άπό τήν άλλη μεριά, κάτι σά μαλακό φτερό πού άγγιξε τόν άέρα, τούς τοίχους τών σπιτιών—τρείς λεπτές, άνάλαφρες σιδουέτες, πού, κινούμενες πάνω στον τοίχο, προχωρούσαν κατά δω.

'Ο Δημήτρης; Ναι. Κι' ό Νίκος. Κι' ό Τάσος. Μά τί ήταν αυτό πού κρατούσε ό Νίκος; Χωνί; "Ενα μεγάλο χωνί. Κι' ό Τάσος; "Ενα τουφεκι!

Στάθηκαν άπότομα και κόλλησαν στον τοίχο. Ξανά τά πατήματα στην πλατεία, οι Ισκιοι με τά δπλα.

'Η κυρία Χαρίκλεια άνοιξε τó ένα παραθυρόφυλλο.

—Δημήτρη! ψιθύρισε σιγά.

Οἱ Ἴταλοι στήν πλατεία κουβέντιαζαν.

—Δημήτρη! Νίκο! Ἐδῶ!

Καί χτύπησε ἀλαφριά τὸ ξύλο τοῦ παραθυρόφυλλου...

Ὁ Δημήτρης ἀκούμπησε τὸ χέρι στοῦ πεζούλι καί μ' ἓνα σάλτο βρέθηκε μέσα. Πῆρε τὸ τουφέκι, πῆρε τὸ χωνί, πήδησαν κ' οἱ ἄλλοι. Ἡ κυρία Χαρίκλεια ἔκλεισε προσεχτικά τὸ παραθυρόφυλλο.

Τὰ πατήματα τῶν Ἴταλῶν ἀκούστηκαν πιὸ κοντά, πιὸ βιαστικά. Ὁ Τάσος πῆρε στὰ χέρια του τὸ ὄπλο. Ὁ Νίκος κόλλησε τὸ πρόσωπο στὶς χαραμάδες κι' ἔμεινε νὰ κοιτάζει... Πέρασαν, τράθηξαν κατὰ τὴ μεριά τοῦ πάρκου.

—Νὰ περάσουμε μέσα, εἶπε σιγὰ ἡ κυρία Χαρίκλεια.

Πῆρε τὸν ἓνα ἀπὸ τὸ χέρι καί προχώρησε, πασπατεύοντας μὲ τὸ ἄλλο στὸ σκοτάδι. Οἱ ἄλλοι ἀκολουθοῦσαν, κρατώντας ἐπαφή μὲ τὰ χέρια.

Στάθηκαν. Ἡ κυρία Χαρίκλεια ἔκλεισε μιὰ πόρτα, ἀναψε τὸ φῶς, ἔριξε μιὰ ματιά στοὺς τρεῖς νέους. Τὰ ξανθὰ μαλλιά τοῦ Δημήτρη ἦταν ἀναστατωμένα, τὸ ποικάμισο τοῦ Νίκου ξεσκισμένο, ἀφήνοντας νὰ φαίνεται τὸ μελαχροινὸ του στήθος, τὸ σακάκι τοῦ Τάσου γδαρμένο, σκεπασμένο μὲ χώματα, τὰ μαῦρα μπουκλωτὰ μαλλιά του πεσμένα ἀταχτα στὸ ἀδύνατο μελαχροινὸ του πρόσωπο.

—Καθῆστε.

Κάθησαν. Ὁ Τάσος ἔστησε ὄρθιο τὸ τουφέκι ἀνάμεσα στὰ πόδια του. Ὁ Νίκος ἀπόθεσε τὸ χωνί στὸ πάτωμα.

—Σὲ σὰς ἔριχναν; ρώτησε ἡ κυρία Χαρίκλεια.

—Ναί, ἔκαμε ὁ Νίκος.

—Εὐτυχῶς ὄλοι καλά, βλέπω.

—Ναί, καί σὰς εὐχαριστοῦμε πολὺ.

—Ὁ Θεὸς σὰς φύλαξε.

Μικρὴ σιωπὴ.

Ἡ κυρία Χαρίκλεια ἔδειξε τὸ χωνί.

—Ἐσεῖς μιλοῦσατε;

Ὁ Νίκος ἔγνεψε «ναί».

—Ἀκουγόταν καλά; ρώτησε.

—Στὴν ἀρχὴ δὲν ξεχώριζαν τὰ λόγια.

—Υστερα ἀρκετὰ καθαρά.

Πάλι σιωπὴ.

—Καί τὸ ὄπλο; Ξαναρώτησε ἡ κυρία Χαρίκλεια.

—Ξειμοναχιάσαμε ἓναν ἀπ' αὐτοὺς καί τοῦ τὸ πήραμε, ἐξήγησε ὁ Δημήτρης.

Ἡ κυρία Χαρίκλεια ἔμεινε νὰ κοιτάζει τὶς βαθιὲς κάθεταις ζάρες ἀνάμεσα στὰ φρύδια του. Τὸ παιδί τῶν εἰκοσι χρόνων! Ἐριξε μιὰ ματιά καί στὸ Νίκο, ποὺ κοιτάζε σθεναρὰ καί συλλογισμένα, μὲ πρόσωπο συννεφιασμένο ἀπὸ μιὰν ὄριμη, γέρικη σχεδὸν ἔκφραση. Πόσα χρόνια εἶχαν μεγαλώσει μέσα σὲ τόσο λίγο καιρὸ!

—Ἀκουσα πὼς θὰ μαζευτήτε αὔριο στὴν πλατεία, εἶπε. (Καί πιὸ σιγὰ): Μὲ ὄπλα;

—Ὅχι, δυστυχῶς, εἶπε ὁ Τάσος. Δὲν ἔχουμε.

—Πρὸς τὸ παρόν, συμπλήρωσε ὁ Νίκος. Δὲ θ' ἀργήσουμε ὁμῶς νὰ ὀπλιστοῦμε κι' ἑμεῖς.

—Αὐτὸ κάνουμε τώρα, κυρία Χαρίκλεια, ἐξήγησε ὁ Δημήτρης. Τοὺς στήνουμε καρτέρι καί τοὺς παίρνουμε ὄπλα.

—Καί τί ὄπλα! Εἶπε ὁ Νίκος γελαστά. Ἡ τελευταία λέξη τῆς ἐπιστήμης!

Ὁ Τάσος, ποὺ σποῦδαζε μηχανικός καί καταλάβαινε ἀπ' αὐτὰ πιὸ πολὺ, ἔμεινε νὰ κοιτάζει μερικές στιγμὲς τὸ ὄπλο.

—Τί τὰ θέλεις; βεβαίωσε. Ὅ,τι βγεῖ ἀπὸ τὰ ἐργοστάσιά τους εἶναι καλοφτιαγμένο, τελειοποιημένο.

—Δὲν εἶδες τὰ τάνκς τους; παραδέχτηκε ὁ Δημήτρης. Καί ν' ἀκούσεις τοὺς στρατιῶτες μας τί λένε γιὰ τοὺς ὄλμους καί τὰ φλογοβόλα τους, γιὰ τὶς βόμβες καί τὶς ρουκέτες τῶν ἀεροπλάνων τους.

—Ἔτσι εἶναι ὄλες οἱ μηχανές τους, ξανάπε ὁ Τάσος. Ν' αὐλακῶνουν τὸν οὐρανὸ τῆς Ἀγγλίας οἱ ἱπτάμενες βόμβες, νὰ τῆς καίνε τὶς πολιτείες, καί νὰ μὴ ξέρει κανεὶς ἀπὸ ποῦ ἔρχονται!

—Καί τὸ ραντάρ τῶν δικῶν μας, ποῦ τὰ βλέπει καί τὰ ξεφανερώνει ὄλα, ὡς τὰ βάρη τ' οὐρανοῦ καί τῆς θάλασσας, δὲν εἶναι ὀλιγότερο, εἶπε ὁ Νίκος. Ἐπειτα, ἅμα ὑπάρχει ψυχὴ, λίγη πέραση ἔχουν ὄλα αὐτά. Βρῆκαν κανένα μηχανήμα ποὺ νὰ σκοτώνει τὴν ψυχὴ;

—Φαντάσου ἀκόμη, μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴ, νὰ ὑπάρχει κι' ἡ μηχανή! εἶπε ὁ Τάσος. Ἄς

βάλουμε κάμποσα δπλα στο χέρι, και βλέπουνε!

—Φτάνει ή ψυχή νά 'ναι καθαρή, εἶπε ή κυρία Χαρίκλεια.

Μικρή σιωπή.

—'Ετσι εἶναι, παιδιά μου, ξανάπε με φωνή ήσυχη και μαλακή. "Αἷμα ή ψυχή εἶναι καθαρή, τὸ δπλο εἶναι ἕνα ὄργανο τιμωρίας. Ὁ Ἰδιος ὁ Χριστός μας δέν πήρε στο χέρι τὸ φραγγέλιο;

Ξανασώπασε. Καί σέ λίγο με φωνή σοβαρή και λυπημένη:

—'Αἷμα δμως δέν εἶναι καθαρή, τὸ δπλο δέν εἶναι πιά φραγγέλιο, παρά ἕνα φονικό ὄργανο.

"Ἐγινε σιωπή—μιὰ σιωπή στενοχώριας κι' ἀμηχανίας. Οἱ νέοι ἔδειχναν σά νά εἶχαν ἀκούσει κάτι παράξενο κι' ὄχληρό, και δέν ήξεραν, δέν ήθελαν ν' ἀπαντήσουν. Ὁ Τάσος πήρε τὸ δπλο και σηκώθηκε.

—Πᾶμε; εἶπε στους ἄλλους.

Και γυρνώντας στην κυρία Χαρίκλεια:

—Γιατί δηλαδή; ρώτησε με προσπάθεια νά σκεπάσει κάποιον πεισματικό τόνο στη φωνή του. Δέν εἶναι καθαροί ἐκεῖνοι πού παλεύουνε γιά τή Δικαιοσύνη και τή Λευτεριά;

—Και βέβαια εἶναι, εἶπε πρόθυμα ἐκείνη. Γιατί αὐτοί πού πιστεύουν στη Δικαιοσύνη και στη Λευτεριά, πιστεύουν πρώτα στο Θεό.

"Ἐγινε πάλι σιωπή.

—Πᾶμε! εἶπε ὁ Νίκος.

Κινήθηκαν νά φύγουν. Ὁ Δημήτρης κοντοστάθηκε, πήρε τὸ χέρι τῆς κυρίας Χαρίκλειας.

—Σᾶς εὐχαριστοῦμε πολύ, εἶπε.

'Εκείνη τοῦ χείδισε τὸν ὄμο.

—Ὁ Θεός νά σᾶς φωτίζει! εὐχήθηκε.

"Ἐσθῆσε τὸ φῶς, τούς πέρασε στο ἄλλο δωμάτιο, ἀνοιξε σιγά τις γρίλιες, ἔμεινε νά τούς κοιτάζει πού πηδοῦσαν ἔνας-ἕνας στο σκοτάδι. Τούς εἶδε πού προχωροῦσαν σιγά και προσεχτικά στο δρόμο.

—Ξέρετε τί λέω; ἀκούσε ψιθυριστή τῆ φωνή τοῦ Τάσου. Νά πᾶμε ὀλοῖσια σέ καμμιὰ ἐκκλησία, νά παραδώσουμε τὸ φονικό ὄργανο και νά δοθοῦμε στην προσευχή και στη νηστεία!

Και γέλασε πιχτά.

—Τάσο, σέ παρακαλῶ! ἀκούστηκε ή φωνή τοῦ Δημήτρη.

—Ὁ Θεός νά σᾶς φωτίζει! ξανάπε ψιθυριστά ή κυρία Χαρίκλεια.

"Υστερα, κοιτάζοντας ψηλά:

—Κύριε, 'Εσένα ἀναζητοῦν και δέν μποροῦν νά Σέ ἀναγνωρίσουν, μουρμούρισε. Σέ καλοῦν με ἄλλα ὀνόματα. Βοήθησέ τους νά Σέ βροῦν και νά Σέ γνωρίσουν.

"Ἐμεινε μερικές στιγμές νά κοιτάζει τὸ σκοτάδι, πέρα, βαθιά. Κι' ὅπως ἔκανε ὁ πατέρας, πού ὕψωνε τὸν ἀσημένιο σταυρό και τὸν κουνούσε σταυρωτά στον ἀέρα, γιά νά σκορπίσει γύρω τὴν εὐλογία Του, σήκωσε κι' αὐτὴ τὸ χέρι και χάραξε στο πηχτὸ σκοτάδι ἕναν σταυρό. Ἦταν σά νά 'σκιζε τὴ νεκρὴ ἀτμόσφαιρα και νά 'μπηγε και νά σφήωνε μέσα τῆς ἕνα θαυματουργὸ μπόλι ζωῆς.

(Ἀκολουθεῖ τὸ τέλος τοῦ Προλόγου).

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Π Α Σ Χ Α

1. Ἡ Μαρία ἡ Μυροφόρα.

Στῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο ξύπνημα, ἡ Μαρία ἡ Μυροφόρα
Στάθηκε μπροστὰ στὸν τάφο του. Εἶχε μῦρα στὴν ἀμφοῖρα.
Εἶχε μῦρα στὴν καρδιά της κι' εἶχε μῦρο πὼ ἀκριβὸ
Τὴν ἀγάπη της γιὰ Κεῖνον πὸν νεκρὸ εἶδε στὸ σταυρό.

Στῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο ξύπνημα—κι' ὄλα τὰ πουλιὰ κοιμόνταν
Κι' οἱ ἐλιές, στὴν πρώτη ἀνάσα τῆς αὐγῆς, ἀργοκουιόνταν
Κι' ἠσυχάζαν τὰ λουλούδια, σκεπασμένα μὲ δροσιά,
Μόλις ἔφεγγαν τὰ οὐράνια, σὲ μιὰν ἄκρη, μακριά...

Στῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο ξύπνημα ἡ Μαρία ἡ Μυροφόρα—
Καὶ σφιχτὰ στὰ δυὸ της χέρια ἐκρατοῦσε τὴν ἀμφοῖρα—
Σὰ σκιὰ μπροστὰ στὸν τάφο... Ἡ καρδιά της νὰ χτυπᾷ
Εἶχε πάψει ἀπὸ τὴ λύπη κι' ἀπ' τὰ δάκρυα τὰ πολλὰ.

Γύρω της ἀνθίζαν νάρκισσοι κι' ἀνθίζαν τριανταφυλλίτσες
Κι' ἐδῶ ἀνθίζαν οἱ βιόλες κι' ἐκεῖ ἄσπρες πασχαλίτσες.
Μὰ ἡ Μαρία ἡ Μυροφόρα δὲ μπορούσ' ἄλλο νὰ δῆ
'Ἀπ' τ' ἀγκάθινο στεφάνι γύρω στὴ νεκρὴ μορφή.

Ἡ αὐγὴ τὰ σκότη ἔδιωχνε καὶ τὰ πέπλα τοὺς τραβοῦσε
Καὶ τὰ ξέσκιζε τὰ πέπλα καὶ τὸ φῶς ὄλο καλοῦσε
Καὶ τὸ φῶς τὰ πάντα γέμιζε καὶ ξυπνοῦσαν τὰ πουλιὰ
Καὶ τινάζαν τὰ λουλούδια τὴ νυχτερινὴ δροσιά.

Μπρὸς στὴν εἴσοδο τοῦ τάφου, δὲ θωρεῖ βαρὺ λιθάρι,
Ἡ Μαρία ἡ Μυροφόρα. Τρέχει. Τῆς τὸν ἔχουν πάρει!
Καὶ ἀλλόφρων ἡ Μαρία, ἄφησε νὰ ξεχυθῆ,
Σὰν ἀμφοῖρα πὸν μὲ βία θρυμματίζεται στὴ γῆ.

“Όσο δάκρυο και παράπονο κι’ ὅσ’ ἀγάπη εἶχ’ ἡ καρδιά της.
Καί:—«Μαρία»! τὴν καλεῖ μιὰ φωνὴ πολὺ κοντὰ της.
“ὦ, Μαρία! ποιά ἡ χαρὰ σου κι’ ἡ λαχτάρα σου ἢ θερμὴ,
“ὦ, Μαρία! ποῖος θὰ πῆ τ’ ἦταν κείνη Του ἢ φωνή;

Ἡ αὐγὴ μέσα στὸν κῆπο ἕφαινε γοργὰ τὴ μέρα,
Τὰ βουνὰ εἶχανε ρόδα στὶς κορφές-καὶ στὸν αἰθέρα.
Τὰ πουλιά εἶχαν ἀρχίσει ἀναστάσιμο σκοπὸ
Κι’ ἡ Μαρία ἢ Μυροφόρα, ζωντανὸ εἶδε τὸ Χριστό.

Στῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο ξύπνημα ἢ ψυχὴ μου μυροφόρα
Κι’ ἔφερα μπροστὰ στὰ πόδια Σου ἄδεια τὴ δική μου ἀμφοῖρα,
Δὲ σοῦ πρέπουνε τὰ μῦρα μου, ὦ γλυκέ μου Ἀναστημένε,
Μύρωσέ με ἀπ’ τὰ μῦρα σου καὶ μαζί σου ἀνάστησέ με.

2. Κεκλεισμένων τῶν θυρῶν.

«Ἐλα Θωμᾶ» εἶπ’ ὁ Κύριος κι’ ἦταν πάλι κοντὰ τους
“Ὅπως στὶς μέρες τὶς πληγές, τὶς μέρες σὰν καὶ πρῶτα
Ποὺ περπατοῦσε, ἴδια χαρὰ καὶ φῶς, ἀνάμεσά τους.
Πῶς ἤρθες, Κύριε, ὡς ἐδῶ, ἀπ’ τὴν κλειστὴ μας πόρτα;

«Ἐλα Θωμᾶ, ψηλάφησε ἄφοβα τὶς πληγές μου
Καὶ κούπα κἀν’ τὴ χούφτα σου σταγόνες νὰ μαζέψης
Ἄπ’ τὴν πληγὴ μου τῆς καρδιάς αἷμα γιὰ τὶς πληγές σου,
Πιές ἀπ’ τὴ βρύση μου νερό, τὴ δίψα νὰ στερέψης».

Ἄργα πλησίαζ’ ὁ Θωμᾶς—κι’ οἱ Μαθηταὶ τρομάζαν...
Πῶς θὰ τολμοῦσε στὶς πληγές τὰ χέρια του νὰ βάλῃ;
Κι’ ὅλοι κνιττάζαν τὸ Θωμᾶ—τὸν Κύριο κνιττάζαν,
Μὰ ὁ Θωμᾶς πλησίαζε... Στὴν ἀνοιχτὴ παλάμη

Ἄκούμπησε τὰ δάχτυλα... Νωπὰ τὰ πῆρε πίσω.
«Ἐλα Θωμᾶ, ψηλάφησε γιὰ ὄσους δὲ θὰ μπορέσουν
Νὰ δοῦν αὐτὸ ποὺ σήμερα γιὰ σένα ἐγὼ θὰ δείξω...
Καὶ θᾶν Θωμᾶ, μακάριοι, ὅσοι θὰ σὲ πιστέψουν.

Μακάριος κι' εσύ, Θωμά! Πέφτει στα γόνατά του
 Και τρέμουνε οι Μαθηταί! "Ω, τ' είδα μέ τὸ φῶς μου!
 Τί πιάσανε τὰ χέρια μου στὰ χέρια τὰ δικά Του—
 Και στὴν καρδιά πὸ ἀκούμπησα... 'Ο Κύριος και Θεός μου!

.....

Και μένουν ἀνοιχτές και περιμένουν
 Τῆς πίστες μας ψηλάφημα οἱ πληγές Του,
 "Ἄς πιούμε ἀπ' τὶς δροσιές Του πὸν στερεύουν
 Τὴ δίψα—ἀπ' τὶς πληγές τὶς ἀνοιχτές Του.

3. Φιλεῖς με;

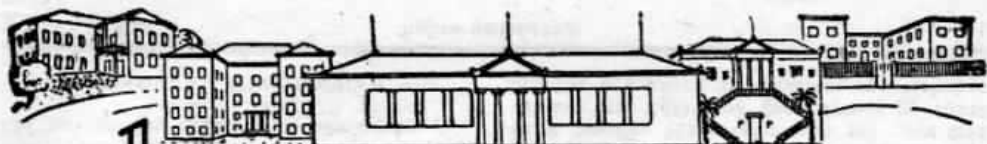
"Ω Κύριε, λέω πὸς σ' ἀγαπῶ! Μὰ εἶναι και τόσο λίγο
 Πὸν λέω πολλές φορές μακριά, πολὺ μακριά νὰ φύγω.
 Νὰ φύγω ἀπὸ τὴν ὄψη Σου, ντρέπομαι τὴ στοργή Σου,
 Ντρέπομαι φίλο νὰ με λές και νὰ με λές παιδί Σου.

Μὰ πὸς νὰ φύγω; Σύνορα 'Εσένα ἔχω τριγύρω,
 'Ἀπ' τὰ δικά Σου βλέμματα, τάχα πὸς νὰ ξεφύγω,
 Πὸν Σένα ἔχω αἰθέρα μου και γῆ και φῶς και σκιά μου
 Κι' ἀπὸ τὴν ἴδια μου ψυχή, 'Εσὺ 'σαι πὸ κοντά μου;

Και πὸν νὰ φύγω; Κύριε! "Όσο και νὰ γυρίσω
 Στὴν ἀγκαλιά Σου εἶναι γραφτὸ μὲ' αὐγούλα νὰ ξεπνήσω.
 Κι' ἔτσι θὰ μείνω. Πλήρωμα ἢ ἀγάπη ἢ δικιά Σου
 "Ἄς ἔρθη στὴν ἀγάπη μου ν' ἀρέση στὴν καρδιά Σου.

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΙΤΑ

Φοιτητική Στήλη

ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ ΚΑΙ ΘΑΡΡΟΣ

Τα προβλήματα των καιρών μας βρύνουν επάνω στους νεανικούς ώμους τρομακτικά. Η ριζική λύσις τους σχεδόν πάντοτε απαιτεί θυσίες, τις περισσότερες φορές θυσίες «μέχρις αίματος». Πολλοί όμως βρίσκουν ένα καταφύγιο στη φυγή ή την ίδιααφορία. Είναι και αυτή μία λύσις, όταν ο άλλος σάν θρατήρ, σάν ένας τρίτος, με την ψεύτικη αντίληψη πώς είναι: ασφαλισμένος τραβάει τὰ μάτια του από την σημερινή αναστάσις και κοσμογονία για να κλεισθή στον έαυτό του.

Αυτό που μάς χρειαζόμαστε σήμερα είναι να αναπτώσουμε τις δυνάμεις μας. Να αποδιώξουμε την απάθεια και τον ναρκισσομανία. Να πατάξουμε μακριά κάθε ψευδαίσθησι που ίκανοποιείται σ' ένα πνεύμα φυγής, στο κλεισιμο το αποκλειστικό στον έαυτό μας, το άτομικό μας μέλλον, και να κοιτάξουμε το σύνολο. Η ελληνική νεολαία που ντυμένη στο χαλί πολυεταί: και θυσιάζεται για την έξαρσάλισι τή δική μας δείχνει: δλοκαθάρα την έντονη αγωνιστική πνοή που πνέει γύρω μας. «Τί πρέπει να κάμωμε έμεις οι νέοι ώστε, όπως έγραφε στο παρασμένο άρθρο γραμμής ο Π. Μελίτης, να μην πάη χαμένο το τίμιο αίμα που χύνεται σήμερα για να έχουμε ένα αύριο καλύτερο από τό σήμερα;»

Με δύο πράγματα θα πρέπει να σφυρηλατήσουμε κατά κύριο λόγο τή νέα ήμερα: με την ειλικρίνεια και το θάρρος. Ειλικρίνεια και τιμότης απέναντι στον έαυτό μας, τις αδυναμίες μας, στην κλησι μας που θα μάς οδηγήση έπειτα στην σιδηρά συνέπεια στο σχολείο εφαρμογής που λέγεται ζωή. Θα πάρωμε έτσι τις μεγάλες αποφάσεις. Θα κοιτάξουμε με κάθε δυνατότητα να αυξήσωμε το θάρρος μας, τή δραστική και αισιόδοξη αντιμετώπισι του σχεδίου ζωής και δράσεως που θα έχωμε καταρτίσει. Άλλοι για πλανημένα σχέδια και σκοπούς θυσιάζουν τα πάντα. Πώς είναι δυνατόν στον καταστροφικό δλεθρο των άλλων να αντιταχθί ή καλοπέρασι και ή άνοι: «Ο Χριστός, έλεγαν ένας νεαρός αγωνιστής, είναι περισσότερο από έναν άπλο δρόμο φυγής». Θέλει δουλειά θετική, πρόθυμη, έμπνευσμένη από τους δικούς Του κόπους και τον δικό Του Γολγοθά. Είναι ο αποφασιστικός δρόμος προς την Νίκη, αλλά και την αξιοποίησι της.

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ

«Ότι ή άρρώστεια είναι: κάτι που ανατρέπει το πρόγραμμα της ζωής κάθε ανθρώπου είναι καθημερινή πείρα. Όταν όμως ο άρρωστος είναι

ένας νέος και μάλιστα φοιτητής, που ζή μία περίοδο μελέτης και επιστημονικού καταρτισμοδ, ή άρρώστεια αποτελεί μία δοκιμασία. Μία καταστροφή θα έλεγαν κανείς για όποιον έδωσε σκοπό μοναδικό της ζωής του την επικράτησι του έαυτοδ του. Άλλ' εδώ ακριβώς είναι το πρόβλημα που ζουν τόσο άρρωστοι συνάδελφοι. Θα παρακολουθήσουν τήν πτώσι των σχεδίων τους άνίκανοι ν' αντιδράσουν; Η μήπως ή άρρώστεια χωρίς να είναι: κάτι το τυχαίο έχει ένα νόημα, κρυμμένο έστω, αλλά που μπορεί να βρεθί; Και έπομένως αντί να «δεχθί κανείς τή μοίρα του» θα πρέπει να προχωρήση σε μία σωστή αντιμετώπισι της άρρώστειας και να τήν μεταβάλη με αισιόδοξία σε εύκαιρα άνοικοδομήσεως.

Η δεύτερη αυτή άποψι συναντάται συχνά σε πολλούς άρρωστους φοιτητάς. «Θυμήθηκα πώς πρώτ' απ' όλα δέν ήμουν φοιτητής, αλλά άνθρωπος, έλεγαν κάποιος. Είχε άραγε σκοπό ή ζωή μου;... Άνεκάλυφα πώς αλήθεια, ή επιστήμη δέν είναι όλη μου ή ζωή, δέν είναι αυτοσκοπός. Είναι μέρος της ζωής μου, μέρος του άγώνος του χριστιανικού. Έτσι έζησα μία καινούργια κατάσταση. Η άρρώστεια βέβαια δέν παύει να είναι οκληρή. Δέν είναι όμως πιά ή καταστροφή».

Μία πλούσια πείρα, που ξεκινά τούτη τή φορά από τον πόνο των νέων ανθρώπων μαρτυρεί ότι ή σωστή λύσις των μεγάλων προβλημάτων της ζωής φέρνει στη λύσι του προβλήματος της άρρώστειας. Και ακριβώς ή τέτοια χριστιανική αντιμετώπισι του ζητήματος είναι που έναφέρνει τήν υγεία στο φοιτητή και τον οδηγεί πάλι έντελώς ξεκινουργωμένο στη χαρά της δουλειάς.

ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

...Τα χριστιανικά μαθήματα Θεσσαλονίκης συγκεντρώνουν και φέτος πλήθος φοιτητών και σπουδαστών, κάθε Τετάρτη. «Ο Γλιόμης χθές και σήμερα», «Το σεξουαλικό πρόβλημα και ο φροϊδισμός», «Η άγωγή σάν παράγον πολιτισμοδ και ειρήνης», «Συγχρονισμένος Χριστιανισμός τών έργων», «Η θεωρία της έξελίξεως σήμερα» είναι μερικά από τα θέματα που άπησχόλησαν τις συναντήσεις αυτές.

...Επίσης ώργανώθη διάλεξι με διμητητή τον καθηγητή της Νομικής Σχολής κ. Φραγκίστα και θέμα «Η Νομική ως Έπιστήμη». Ο κ. καθηγητής ανέφερε το άδύοιμον της θεωρίας του Kirchman ο οποίος είχε θέσει: υπό άμφι-

σθήτησαν τόν επιστημονικό χαρακτήρα τής Νομικής. Ή θεωρία αυτή εστηρίχθη στις αντιλήψεις περί του αντικειμένου τής Νομικής κατά τόν παραλθόντα αιώνα, όποτε ο δλισμός τήν είχε περιορίσει στα στενά όρια του θετικού δικαίου. 'Απέκλεισε έτσι κάθε άνοδο σε ύψηλότερες πνευματικές σφαίρας, έμποδίζοντας τό ειλικρινές αντίκρουμα όλων τών προβλημάτων που παρουσιάζει ή κοινωνική συμβίωση. 'Ο όμιλητής έτόνισε τήν σύνοοι με τήν όποία πρέπει ή έπιστήμη να προχωρή στο έργο της και να μη εισέρχεται σε σφαίρες ξένες προς αυτήν όπως ή σφαίρα τής Πίσταως.

... 'Ο νέος Πρύτανις και καθηγητής τής 'Ιατρικής Σχολής κ. Δεληγιάννης εις έπιστημονικά άνακρινώσεις του, σχετικά με τίς νεώτερες κατευθύνσεις στην 'Ιατρική έπιστήμη, άνεφέρθη και στην κρίσι που διερχεται ή 'Ιατρική σχετικά με τίς αντιλήψεις για τήν νόσο. 'Ο κλινικός πρέπει πάντα να έρευνά με έπιμέλεια και τούς υποκειμενικούς συναισθηματικούς όρους τών όποιων ή γνώσι συμβάλλει στην ούσαισική διερεύνησι τής ασθένειας. Τελειώνοντας ο κ. Πρύτανις εξέφρασε τήν γνώμη ότι κακώς χωρίζονται οι ίατροι εις ίατρούς του σώματος και ίατρούς τής ψυχής. 'Επιβάλλεται ή συνείδησι του όργανικού συνόλου σώματος και ψυχής και ή καθολική έρευνα τής διαρρυθμίσεως τών λειτουργιών του όργανισμού.

... 'Ο καθηγητής τής Κλασικής φιλολογίας κ. 'Ι. Κακριδής σε όμιλία του στο Πανεπιστήμιο διεπίστωσε τή σπουδαιότητα και τόν ύψηλό πνευματικό χαρακτήρα που δίνει στην παιδεία ή ελληνική κλασική αρχαιότητα και ο Χριστιανισμός. 'Ιδιαίτερος έπέμεινε επί τής αξίας του ψυχικού έσοπού τόν όποιο πρέπει να επιδιώκη ο άληθινός διδάσκαλος και ο όποιος είναι ή άσφαλης έγγύθισι επιτυχίας του ύψηλου του έργου. 'Εν συνεχεία ο κ. καθηγητής υπεγράμμισε τήν διαδεδομένη τήν όπτιαν πρέπει να έχη ο ίεραουργός αυτός τών ψυχών για τήν αξία του έργου που αναλαμβάνει ως πολιτής κάτω από τήν σκέπη τής Πατρίδος και ως άνθρωπος κάτω από τό βλέμμα του Θεού.

... 'Ο νέος καθηγητής τής Φιλοσοφίας κ. Χαρ. Γερός, πολλές φορές κατά τίς παραδόσεις πληροφορεί τούς φοιτητάς για τό πνεύμα τής άληθινής έπιστήμης ως προς τάς σχέσεις τής φιλοσοφικής σκέψεως και του θρησκευτικού φαεινομένου ο' όλες τίς εποχές. 'Ιδίως δε τής εφ' άποκαλύψεως γριστιανικής πίσταως ως τής τελείας εφ' άποκαλύψεως γνώσεως τών μεταφυσικών άληθειών. Σε φροντιστήριό του έτόνισε κατηγορηματικάς τό επιστημονικάς ατήρικτον του όλισμοθ. <Σήμερα, τό να λέγεται κανείς όλιστής>, ειπε χαρακτηριστικά, <είναι πραγματικός άναχρονισμός... Οδδεις άληθινός έπιστήμων ύπάρχει σήμερα που να δέχεται ότι ή όλη είναι δυνατόν να έρρηγείσση τόν κόσμον.>

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

'Η Παιδαγωγική 'Ακαδημία τής πόλεως μας άδέχθηκε τούς νέους έπιλαχόντας συναδέλφους που εισήχθησαν τελευταία μέ διαταγή του 'Υπουργείου. Με κάθε προθυμία παρέχεται από όλους βοήθεια, κυρίως σε πρακτικά μαθήματα, για να αναπληρώσουν όσα δέν παρηκολούθησαν. Στόν τομέα τών Χριστιανικών μαθημάτων παρατηρείται μεγάλη πρόοδος. Για πρώτη φορά έφάτος παρακολουθεί τακτικά πάνω από τό ένα τρίτον τών σπουδαστών τής 'Ακαδημίας.

'Εγινε μάλιστα ή πρώτη συγκέντρωσι τών σπουδαστών που ενδιαφέρονται να γνωρίσουν βαθύτερα τή χριστιανική σκέψι. Τό θέμα ήταν <ή αξία του διδασκάλου, μέσα στην κοινωνία>.

Οι συγκεντρώσεις αυτές έχουν σκοπό να διαμορφώσουν τούς μέλλοντας διδασκάλους σε προσωπικότητες που θή συντελέσουν στην πνευματική άναγέννησι τής 'Ελλάδος.

ΠΑΙΔΟΠΟΛΕΙΣ

Μία σημαντική για τήν δράσι τής Χριστιανικής Φοιτητικής Κίνησεως Θεσσαλονίκης έπέτειος συμπληρώνεται στις 18 'Απριλίου. Κλείνει ακριβώς ένας χρόνος από τότε που ή 'Ενωσι ανέλαβε τήν περίθαψι 60 περίπου άνταρτοπλήκτων παιδιών, από τά πολλά που ο καταστρεπτικός για τόν τόπο μας πόλεμος έφερε στις πόλεις, μακριά από τούς δικούς τους. 'Η Χριστιανική Φοιτητική 'Ενωσις εκλήθηκε τότε για να δώση τά σταλέχη που έχρειάζοντο για τό σπουδαίο αυτό έργο.

'Ετσι, στις 18 'Απριλίου 1948, μία ομάδα από φοιτητάς αφήνοντας βιβλία και μαθήματα στην άκρη, ανέλθεσαν τή δουλειά αυτή, με τήν άπόφασι να βοηθήσουν όσο το δυνατό τά μικρά αυτά αδέρφια τους, που ο Θεός τά έφερε στα χέρια τους. 'Από τότε πέρασε ένας όλόκληρος χρόνος. Χρόνος προσπάθειας και θυσιών και δημιουργίας. 'Εκανεσ δε,τι μπορούσαν για τήν όγεια και τό δυνάμωμα τών παιδιών, για τή μόρφωσί τους τή θρησκευτική και τή γρηματική. Σχολείο, συνεργείο, Κατηχητικό, Βιβλιοθήκη μύησαν σε λειτουργία στην μικρή κατακομήσισι, στην Νέα 'Ελεσία, προς τόν σκοπόν αυτό και μέρα με τήν ήμερα μπορούσε κανείς εδκόλα να διακρίνη τά αποτελέσματα στις ψυχές τών παιδιών. Σήμερα όλα τά παιδιά ηγαίνουον στο δημοτικό σχολείο ή τό Γυμνάσιο. Οι έγκαταστάσεις τής κατακομήσεως έπεξετάθησαν και πρόκειται και άλλα παιδάκια, πολύ περισσότερα από τά πρώτα να έλθου.

'Ενα άλλο ζωντανό παράδειγμα για τό τί είναι δυνατόν να κατορθώη ή νεανική θέλησις είναι ή παιδόπολις τής 'Αγίας Τριάδος. Τριάντα περίπου χιλιάμετρα τή χωρίζουον από τή Θεσσαλονίκη, στην άκρη ενός μικρού κόλπου που χυπόνοι οι παγεροί άνεμοι του βορρά. 'Η περιοχή τό χειμώνα είναι έρημη από άλλη κίνησι και τό τοπίο κάπως μονότονο. 'Αλλά εκεί-

νο πού έχει θερμάνει το περιβάλλον της παιδοπόλεως, τις πολεμένες καρδιές των παιδιών και τὰ βασανισμένα σωματάκια τους, είναι ή ακούραστη φροντίδα και προσπάθεια των στελεχών. Είναι απόφοιτος της Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας ο περισσότερο από τις νέες πού έχουν αναλάβει τήν παιδόπολι. 'Αλλά τήν έχουν μεταβάλει σε μιὰ μεγάλη οικογένεια, ο' ένα σπίτι χαράς. Μητέρες κι' αδελφές τώρα σε 700 παιδάκια ἀνεπλήρωσαν θαυμάσια τὰ σπίτια και τούς δικούς τους. 'Εντόπισοι δὲν κάμνει μόνον στόν ἐπισκέπτη ή παραδειγματική τάξις, ἀλλά τὸ χαρακτηριστικότερο είναι ή συμβολή τῶν ἰδίων τῶν παιδιῶν στήν καλύτερη λειτουργία τοῦ σπιτιοῦ των και ή ἀγάπη πού δείχνουν γι' αὐτό. 'Όλα σχεδόν προέρχονται ἀπὸ τή Φλώρινα και τήν Καστοριά και πιθανόν νά καθυστερήσει κάπως ή ἐπάνοδός τους. Συγκινητικός ἦταν ἕνας μικρὸς ἔρανος πού διοργάνωσαν γιὰ τούς μαχομένους στρατιώτες. 'Όταν θά γυρίσουν πίσω στούς δικούς τους ἴσως πολλά ἀπὸ τὰ παιδιά αὐτὰ θά γίνουν ἀφορμή ν' ἀνάψῃ μιὰ καινούργια ζωή ο' ἕκείνη τήν ἀπομακρυσμένη περιοχή. 'Η φλόγα ή χριστιανική πού ἀναψῆ στις φυγές τους, τὸ πρόσχεται.

ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

Αἰσθητὸ είναι τὸ κενὸ πού ἄφησε ἀνάμεσα στόν κόσμο τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας ὃ θάνατος τῆς ἀειμνήστου διευθυντρίας τῆς Ἀρσακείου Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας, Μαρίας Γιαννοπούλου. Παλαιές και νεὸς ερες σπουδάστριες τῆς 'Ακαδημίας ἔνοιωσαν δυνατὴ τή συμβολή της στή δασκαλική τους κατάρτιση και βαθειὰ συγκινημένες ὁμολογοῦν ὅτι: ή Μ. Γιαννοπούλου ὀπῆρε μιὰ ἐξαιρετική φυσιογνωμία πού πολλά πρόσφερε στήν ἑλληνική παιδεία.

—'Εναν ἄλλο κόσμο, τελείως διαφορετικὸ ἀντιχρόσας ἐκεῖ ἐπ'ἀνο» εἶπε μετὰ τήν ἐπίσκεψί του στό Στρατό, καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. «Δὲν ὑπάρχει εἴτις ἕνα φυλάκιο στίς προκεχωρημένες θέσεις τοῦ στρατοῦ μας πού νά μὴν ἔχη και ἕνα φοιτητῆ, και ἀνάμεσα των ζῶσος κανεῖς μιὰ ἀνώτερη πνευματικὴ ζωή. Παντοῦ κυκλοφοροῦσε τὸ βιγίε χριστιανικὸ ἔντυπο. Οἷτις ἕνα ἄσπαστο περιοδικὸ δὲν εἶδαμε. Γυρζοντας ἀπὸ τήν ἐπίσκεψί αὐτῆ αἰσθανόμεθα τόν ἑαυτὸ μας κοντὰ στό Θεό».

—«'Ενα ἀπόγευμα Κυριακῆς τοῦ περασμένου μηνός, χριστιανοὶ φοιτητὰ ἐπισκεψῆσαν τὰ διάφορα νοσοκομεία ὅπου νοσηλεύονται φυματικὸ τραυματῆαι και τὸ Ἀσπυροκομῆτον. Συγχρόνως φοιτητρίες ἐπισκεψῆσαν διάφορα Νοσοκομεία τῶν Ἀθηνῶν. Τέτοιες ἐπισκέψεις είναι πάντα ἀκαίριες ψυχικῆς ἀπαφῆς μετὰ τούς ἀσθενεῖς και πνευματικῆς τόνωσης».

— Μὲ τήν ἀφορμὴ τῆς ἐπέτειου τῆς 25 Μαρτίου ή Χριστιανική Φοιτητικὴ Ἐνωσις ἔστειλε στούς μαχομένους στρατιώτες και ἀξιωματικούς

μιὰ ἐγκόκλιο ἐπιστολή. Ἦταν ἕνας χαριτωμένος και μιὰ πνευματικὴ ἐπικοινωνία μετὰ ἕκείνους πού ἐκλήθησαν νά πάρουν πάλι, γιὰ τὰ ἴδια ἰδανικά, τή θέσι τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21.

—'Ο καθηγητῆς, ὃ δάσκαλος, ὃ ἐκπαιδευτικὸς γαιικά, είναι ὃ ἀνθρώπος πού στὰ χέρια του βρίσκεται τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, τὸ παιδί της. Ἦ εὐθὺν του στυπεῖς είναι βαρειά. Αὐτὰ ἦσαν τὰ συμπεράσματα ἀπὸ τήν ἐδικὴ δεξίωση πού ὄργάνωσε ή Χ.Φ.Ε. γιὰ τούς σπουδαστὰς τῆς Παιδαγωγικῆς και Γυμναστικῆς Ἀκαδημίας και τούς Φοιτητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς και Θεολογικῆς Σχολῆς.

— Τὸ Ἐργαστήριον Ὀρυκτολογίας συμμεριζόμενο τις συνθήκες σπουδῶν τῶν σημερινῶν φοιτητῶν τούς παρέσχε τήν διευκόλυνση νά ἀσκηθοῦν σε 4 τμήματα, ἐνὼ κανονικά θά ἔπρεπε νά τηρηθῆ ἄλλη οἰκρά, μετὰ ἀπετέλεσμα τήν παραπομπή πολλῶν φοιτητῶν στό ἐπόμενο ἔτος ἀσκήσων. Ἄς εὐχηθοῦμε ή ἴδια ἐξυπηρηστικότης νά ἐπιδειχθῆ και ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν Ἐργαστηρίων τῆς Χημείας, τὰ ὅποια ἐλλείπει θέσεων καθυστεροῦν πολὺ τούς φοιτητὰς.

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ

Στίς 19 και 20 Φεβρουαρίου ἔγινε στή Νέα Ἰόρκη παγκόσμιο φοιτητικὸ συνέδριο τῆς Διεθνούς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ὀμοσπονδίας (World Student Christian Federation). Ἐίχαν προσκληθῆ φοιτητὰ τῶν διαφόρων Ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων και τῶν ἄλλων Χερῶν τοῦ Κόσμου μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν και ἕκπρόσωπος τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς φοιτητικῆς κινήσεως.

Ἐὶς ἑλληνικὸν ἕκπρόσωπος εἶχε τήν εὐκαιρία σε αὐτὴ τήν παγκόσμια συνάντησι νά ἀναπτύξῃ τήν ἐργασία τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν φοιτητῶν μπροστὰ στούς συναδέλφους των πού εἶχαν ἔλθει ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Τὰ ὅσα εἶπε γιὰ τήν ἔκτασι τοῦ ἔργου των και τήν ἐξέλιξι τῶν διαφόρων τομῶν δράσεώς των προεκάλεσαν ἰδιαίτερη ἀντίπῃσι. Ἐιτικὰ ἐχάρησαν οἱ Γάλλοι ἀντιπρόσωποι ὅταν τούς ἐδόθη τὸ τεῦχος τῶν «Ἀκτίων» τοῦ Ἰανουαρίου 1948, μετὰ τις ἐπιστολὰς τῶν Claudel, Maurois, Piéchaud κ.λ.π. πρὸς τήν Χριστιανική Ἐνωσις Ἐπιστημόνων τῆς Ἑλλάδος.

Τήν Κυριακὴν, 20 Φεβρουαρίου, πού ἦταν Ἦ μέρα Προσυχτιῆς, ἔγινε ἐδικὴ λειτουργία στό Riverside Church σε μιὰ ἀπὸ τις θρωαί τρες και μεγαλύτερες ἐκκλησίας τῆς Νέας Ἰόρκης. Ἦνα ἐκκλησιαστικὸν τεσάρων χιλιάδων πιστῶν καθιστοῦσε ἐπιληκτικὴ τὴ φοιτητικὴ αὐτὴ ἀκολουθία. Ἐκατοντάδες προσῆλθαν στή Θεία Κοινωνία, φοιτητὰ και φοιτητρίες ἀπὸ τὸ Σιάμ, τήν Ἰαπωνία, τήν Νότιο Ἀφρική, μαζὺ μετὰ Γάλλους, Καναδοὺς, Ἀμερικανούς και Ἰνδοὺς.

Ο ΕΝΤΕΤΑΜΕΝΟΣ

ΝΕΟΙ ΠΟΥ ΓΡΑΦΟΥΝ

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Εόπνιοι πέρα ως πέρα όλοι
κι' είναι ν' άπορσις
γιατί τάχα τούτη ή πόλη
εξύπνησε χωρίς.

Πόρτες παραθύρια κλειούβη
κι' όλοι γιορτινοί,
νιοί και γέροι περπατούβη
πέρα οι χριστιανοί.

"Όλο φως! Χαμογελούβη...
Κάτι θάβηαι σοβαρό,
κάτι θάβηαι, κάτι ποβηαι
κι' έγώ ό ξένος νά χαρθώ.

Πλησιάζω: — "Άχ! τί τρέχει
στρατοκόποι πρωίνοί;
Κι' είναι καταχνιά, και βρέχει
κι' έγχει ό ήλιος νά φανή!...

Μήνα στο τρανό γιορτάει
πάτε τής χρονιάς!...

"Έχει ή στράτα χορταριάσει
και τήν δέρνει ό χιονιάς.

— "Ασπώψαμε από χρόνια"
έπερπατήσαμε πολύ,
μωσ' τήν καταφρόνια
οί άμαρτωλοί.

Τώρα!... άλλόξαν οι χρόνοι
Νά, κι' ό ήλιος θά φανή...
Νά, και ξημερώνει...
Πάμε οι πρωίνοί.

Στρατοκόποι κουρασμένοι
— ώρα ή καλή —
κει πού κάποιος μās προομείναι
κάποιος μās καλεϊ.

ΜΑΡΙΟΣ ΑΝΘΟΣ

ΠΑΣΧΑΛΙΝΟ

Τραγουδήςε φυχή γλυκά τήν άγια σου τή μοίρα
γιδόρτασ' μυριόχαρη στής λύτρωσης τή μέρα,
κι' ως λούζουν δροσερά τής άνοιξης τά μύρα
άναστημένη, λεότερη στής χάρις τόν άγέρα
πτερούγιζε πός τά ψηλά στο θρόνο τοῦ Πατέρα.

Π. ΣΠΥΡΑΛΗΣ

ΘΗΣΑΥΡΟΣ

"Ολόχευσο ποτ'ηρι σκαλιστό
"Άς είχα κι' άς μποροῦθα νά βαστώ,
Μά δάκρυα χαρής νά τό γαμίσω,
Πού μοῦ 'δωκαν κρυφά κάτι καρδιάς,
Πνιγμένες μέσ' στίς λύπες τής βαθείας,
Τήν πίκρα τους άν έσκυφα νά οήσω.

Ε. Σ.

ΚΥΡΙΕ Η ΕΝ ΠΟΛΛΑΙΣ ΑΜΑΡΤΙΑΙΣ...

[*Απόδοσι

Κύριε, Θεό άν σ' ένοιωσαν ή θλιδερή γυναίκα,
πού άνέλπιδα σε κρίματα μύρια 'τανε πεσομένη,
μές σε λαγήνι, πρίν ταφής, μύρα έκλεχτά σου
[φέρνει:
σε κλάμ' άνείπωτα πικρό κι άκράτητο δοομένη

Θρηνάει: "Άλλοι μου! τή φτώχ'η, χωρίς φεγ-
[γάρ: νόχτα
άναοτρη κι όλοσκοτεινή δίχως ασμώ με ζώνη:
κι άδάσταχτος παραλυσιάζ λάγνος πόθος με καιίαι
και τήν φυχή μου ό άνομος έρωτας τήνε λύθνει.

Τά δάκρυα δέξου τ' άσπτα τοῦ μετανοήμα-
[τός μου
Σύ, πού μορσις σε σήγναρα θάλασσας νά ση-
[κώσης.

Μαλάκωσε στοῦς στεναγκμούς τοῦς γκαρδιακοῦς
[μιάς έρμης
πού σίμωσες τόν ούρανό στη γή για νά μās
[σώσης.

Τά πόδια σου, πού άντήχησαν, τ' άγια, θλιμ-
[μένο δεξι
μές στην "Εδέμ και κρόφτηκαν ή Εδα, θά γιο-
[μίσω
με άμέτρητα φιλήματα τρελλά κι ύστερα πάλι:
με τά μαλλιά μου ξεπλεκα θε νά σοῦ τά σφουγ-
[γίσω.

Τ' άπειρα τών κριμάτων μου, τ' άμέτρητα τά
[πλήθια,
ποιός θά μπορέσει για νά βρῆ και τής δικής
[σου κρίσης
τ' αφάνταστα τά βάθη της Χριστέ μου ψυχο-
[σώστη:
Τή δοῦλα σου, θε σπλαχνικέ, μη με περιφρο-
[νήσης.

ΒΑΣΙΛΗΣ Λ. ΣΥΚΙΩΤΗΣ

ΣΕ ΠΙΣΤΕΥΩ

Δού λυγάκια άπλά
θά σοῦ πῶ μυστικά:
Σέ πιστεύω, Χριστέ.
Σοῦ τό είπα ποτέ;
Σέ πιστεύω βαθειά,
μω τό λέει ή καρδιά.
Κ' έγχο άπόψε χαρά!
Θά τέ πῶ δυνατά:
Σέ πιστεύω, Χριστέ.
Μή μ' αφήσης ποτέ!

Ε. Α.

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥΤΟ ΤΩΝ «ΑΚΤΙΝΩΝ» • ΨΥΧΙΚΟΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ • Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟΝ • ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ • ΑΙ ΠΑΤΡΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ • ΣΚΑΝΔΑΛΑ, ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Αυτὴν τὴν φοράν πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ παρόντος τεύχους τῶν «Ἀκτίνων». Εἶναι πράγματι ἐξαιρετικὸν καὶ εἰς ποσότητα καὶ εἰς ποιότητα τοῦ περιεχομένου. Θὰ ἔλεγα ἐξαιρετικὸν ἀκόμη καὶ εἰς βαρύτητα, ἐὰν δὲν ἐφοδοῦμην κάπως μῆπως τρομάξω τὸν ἀναγνώστην ἐκεῖνον, ποῦ θέλει νὰ μὴν εἶναι δύσκολη ἢ ὕλη τοῦ περιοδικοῦ του. Ἄς πῶ λοιπόν, ὅτι εἶναι ἐξαιρετικὸν καὶ εἰς βαρύτητα, ἢ ὅποια ὅμως δὲν σημαίνει καθόλου στρυφνότητα καὶ δυσκολίαν εἰς τὴν κατανοήσιν. Ἄς προσέθω καὶ τὴν βαρύτητα τοῦ ἐνός προσθέτου τυπογραφικοῦ φύλλου ποῦ ἐχρησιάσθη διὰ νὰ χωρέσῃ ἡ ὕλη.

Φαντάζομαι ὅτι τὸ ἄρθρον τοῦ Π. Μελέτη, συνδυαζόμενον μὲ τὸ προηγούμενόν του ἄρθρον «εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἐθνους» ἔχει διὰ καθά ἀνεξαιρέτως ἀναγνώστην τῶν «Ἀκτίνων» ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Δίδει τὰς γραμμὰς ἐνός ἀγῶνος, τὸν ὅποιον καθὼς Ἕλληνα, ὡς πνευματικὸς ἄνθρωπος, πρέπει νὰ διεξαγάγῃ.

Θὰ ἤθελα ὅμως, ὅπως ἰδιαίτερος, νὰ παρουσιάσω τὴν μαρτυρίαν τοῦ καθηγητοῦ Cyrgil Johd, περὶ τῆς ὁποίας εἶχα ὁμιλήσει καὶ εἰς προηγούμενον σημεῖομα. Τεχνικαὶ δυσκολίαι ἔκαμαν νὰ μὴ δημιοσιουθῇ εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον, ἀλλὰ νὰ ἀναβληθῇ διὰ τὸ παρόν. Δὲν πρέπει νομίζω νὰ μείνῃ ἀναγνώστης ὁ ὅποιος νὰ μὴν τὸ διαβάσῃ.

Τὸ ἴδιον θὰ εἶπω καὶ διὰ τὸ ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Strömberg. Ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον ἀπὸ σειρᾶν ἄρθρων παρμένον ἀπὸ τὸ βιβλίον του «Οἱ ἐρευνηταὶ» (*The Searchers*). Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι τὸ πρῶτον τοῦτο ἄρθρον, ποῦ ἀποτελεῖ εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ὅλον ἔργον, δὲν εἶναι καὶ τὸσον «εἰσαγωγὴ», ὑπὸ τῆς ἔννοιας τῆς βοηθείας διὰ τὴν ἔρευναν. Εἶναι κάπως δύσκολον, ἀλλ' ἀποτελεῖ μίαν ἑραίαν σύνοφιν τῶν βασικῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀντιμετωπίζει ὁ ἔρευνητὴς τῶν μεγάλων προβλημάτων τοῦ κόσμου. Ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἐπιστήμονες δὲν εἶναι τὸσον συνηθισμένοι, ὅπως ὁ ὅλος κόσμος, εἰς δημαγωγικὰς ἐκλαϊκώσεις, καὶ θὰ θελήσῃ κάποιον κόπον νὰ διαβάσῃ καὶ τὸ ἄρθρον αὐτό. Ἀλλὰ ὁ κόπος ὁὗτος ἀμειψθῆναι πλουσίως. Ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὰ θεμελιώδη προβλήματα θὰ καταστήσῃ δυνατόν νὰ ἀντιμετωπιθῇ ἡ περαιτέρω μελέτη μὲ περισσότερον ἐνδιαφέρον καὶ μὲ περισσότερας προλαμπανούσας παραστάσεις. Καὶ μπορῶ νὰ βεβαιώσω, ὅτι τὰ ἐπόμενα ἄρθρα τοῦ Strömberg, ἐνῶ δὲν θὰ εἶναι ὀλιγό-

τερον ἐπιστημονικά, — καθὼς ἄλλοι! — θὰ ἔχουν ὅμως καὶ τὴν ἐλκυστικότητά των.

Δι' ἐργασίαι τοῦ διαπρεποῦς ἀκαδημαϊκοῦ (πρώην προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) καὶ καθηγητοῦ τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κ. Μαρίνου Γερουλάνου, ἐπὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ παράγοντος εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ἤδη ἀρκετὰ γνωσταὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας. Ἀποτελοῦν ἄλλως τε αἱ ἐργασίαι αὗται μίαν τόσον σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην τοῦ προβλήματος τῆς ψυχοσωματικῆς συνθέσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ἡ μελέτη των ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν πλὴτον στοιχειώδους ἀνημερώσεως διὰ πάντα ἔρευνητὴν τῶν θεμάτων αὐτῶν. Παρ' ὅλον τοῦτο, εἰδικῶς τὸ ἄρθρον ποῦ δημιοσιούται εἰς τοῦτο τὸ φύλλον ἀξίζει ἰδιαίτερος νὰ σηματοθῇ διότι βοηθεῖ τὸν ἀναγνώστην εἰς μίαν ὀρθὴν θεώρησιν τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὡς ὀδηγηθέντος εἰς τὴν ἀντίληψιν ἐκείνου τὸ ὅποιν ἐδρίκεται πέραν τοῦ «φυσικοῦ». Βλέπομεν κατὰ τρόπον σαφῆ πῶς ὑπερνεκκαίται πλὴτον ἡ ἀπελθὴς μηχανιστικὴ ἀντίληψις τῆς ζωῆς καὶ ὁ ἄνθρωπος ὀδηγεῖται εἰς ὀρίζοντας ἐμπροσθέντων. Ἀλλὰ ἄς μὴ συναγίσαι. Ὀλίγας σελίδας πρὶν ἀπὸ τὴν στήλην αὐτὴν εἶναι τὸ ἄρθρον. Ἄς μὴ τολμήσω ἐδῶ νὰ ἐκθέσω τὰ συμπεράσματά του, τὰ ὅποια θὰ ἴδῃ μόνος του ὁ ἀναγνώστης.

Εἰς τὴν λογοτεχνικὴν παραγωγὴν τοῦ περιοδικοῦ τοῦτου προσιθεται ὡς εἰσφορά, τὴν ὁποίαν ἰδιαίτερος χαίρειζομεν, ἡ ἐργασία τοῦ διακεκριμένου λογοτέχνου κ. Μελέτη Νικολαΐδη. Εἰς τὰ γράμματα εἶναι τὸσον γνωστὸς ὁ συνεργάτης μας, ὥστε δὲν χρειάζεται νὰ τὸν παρουσιάσωμεν ἰδιαίτερος. Ἐπὶ δωδεκαετίαν σχεδὸν γενικός γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, γεν. γραμματεὺς τῆς Στέγης Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν μέχρι τῆς καταλήψεώς της ἀπὸ τοῦ Ἱταλοῦ, ἐκδότης λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ, ὅπως ἡ «Πνευματικὴ Ζωή», καὶ τῆς ἐβδομαδιαίας ἐφημερίδος τῆς Κύπρου «Ἠχὸς τῆς Κύπρου». Ἐγὼ ἐκδόσαι εἰς πάντα τόμους τὰς λογοτεχνικὰς του ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἐπήραν μίαν ἐξωχωριστὴν θέσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν πνευματικὸν κόσμον.

Ἦδη ὁ κ. Μελέτης Νικολαΐδης ἐρχεται νὰ προστεθῇ εἰς τοὺς πνευματικὸς ἐργάτας, οἱ ὅποιοι

παρέχουν τὴν συμβολὴν τῶν διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ εἰς τὰς στήλας τοῦ περιοδικοῦ τούτου καὶ εἰς τὸ φύλλον αὐτὸ ἔχει τὸν «ἐναρκτήριόν του». Ἐν πρώτοις μᾶς προσφέρει τὸ μυθιστόρημά του «Ἀποστασία», μυθιστόρημα γραμμένον ὄχι ἀπλῶς μὲ συναισθηματικὴν θρησκευτικότητα ἀλλὰ μὲ χριστιανικὴν πνευματικὴν δημιουργικότητα καὶ μὲ χριστιανικὴν τέχνην. Δείχνει τὸ ἔργον αὐτό, πῶς ἡ χριστιανικὴ τέχνη ἤμπορεῖ νὰ ἐργασθῆ μὲ ἀριστα ἀποτελέσματα εἰς τὸν τομέα τοῦ μυθιστορηματος.

Τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ ἀρχίζει νὰ δημοσιεύεται ἀπὸ τὸ παρὸν φύλλον. Ἐκτός τούτου, ἐπίσης ἀπὸ τὸ παρὸν φύλλον, ὁ κ. Μελλῆς Νικολαΐδης ἀρχίζει — μὲ τὴν ὑπογραφήν «Μ.Ν.» — τὰ λογοτεχνικὰ τὸν κριτικὰ σημειώματα ἀπὸ τὴν λογοτεχνικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν τοῦ τόπου, τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν ὅτι θὰ προσέξουν ἰδιαιτέρως οἱ ἀναγνώσται.

Ἡ κλεψύδρα — ὁ περιωρισμένος χώρος τῆς στήλης — λέγει ὅτι πρέπει νὰ σταματήσω τὰ σημειώματα ὡς πρὸς τὴν ὕλην τοῦ φύλλου τούτου. Καὶ θὰ εἶχα τόσα καὶ τόσα ἀκόμη νὰ προσέσω! Ἀλλὰ ἔχω ἀρκετὴν παρηγορίαν πού μοῦ ἀφαιροῦν τὸν λόγον. Τὸ τεῦχος καὶ ὁ ἀναγνώστης τὸν θὰ ἐμιλήσουν μεταξὺ τῶν.

Ἐπιστολαὶ ἀγωνιστῶν τοῦ μετώπου, μίαν στίβα δλόκληρη μπροστὰ μου, ἀποταλοῦν ἕνα νέον πειρασμὸν νὰ σπάσω τὰ ὄρια, τὰ ὁποῖα ἔχουν ταχθῆ διὰ τὴν στήλην αὐτὴν. Ἄς μὴ ὑποκύψω ὅμως εἰς τὸν πειρασμὸν δι' ἕνα βιαστικὸν ἄλλωστε, σημεῖωμα. Θὰ δοθῆ εἰς ἄλλο φύλλον ἢ εὐκαιρία ὡς εἰς τὸν θαυμαστὸν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος ἐπιτελεῖται, νὰ ἐκδηλωθῆ ἡ ἀπάντησις, ἢ ὁποῖα ὑπάρξει ἤδη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν ὁλων μας: Ὁ θαυμασμὸς καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ἴδιον θὰ πρέπει νὰ πῶ καὶ δι' ἕνα ἄλλο εὐχάριστον θέμα. Συνεχῶς λαμβάνομεν ἀντίτυπα ἐφημερίδων πού ἐκδίδονται ἀπὸ στρατιωτικὸς σχηματισμοῦ καὶ συνεχῶς ἔχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδωμεν πῶς ὁ στρατιωτικὸς ἀγῶν εἶναι συγχρόνως καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος ἐμπνευστής. Βάθος, πνευματικὸν φρόνημα ἀκριατόν, ἀλλὰ καὶ ὕψος ἐπιτυχημένων, τέχνη ἀξιόλογος καὶ ὅπου εἶναι ἐνταλῶς ἀφελῆς ξεπηδᾷ χαρὰ, κέφι ἀκόμη... Θὰ ἔπρεπε νὰ τὰς προσέξωμεν ἰδιαιτέρως τὰς ἐφημερίδας αὐτάς. Δὲν θέλω νὰ ἀναφέρω ὄνομαστὶ τὴν μίαν καὶ νὰ ἀφήσω τὴν ἄλλην. Ἐλπίζω ὅτι θὰ δοθῆ κάποτε εὐκαιρία νὰ γίνῃ μία γενικωτέρα μελέτη περὶ τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐπιτελοῦν τοιαῦτα ἔντυπα.

Ἐνας εὐχάριστος ἀπολογισμὸς εἶναι μπροστὰ μου αὐτὴν τὴν στιγμὴν, ἡ ἔκθεσις τῶν πεπρα-

γμένων τῆς «Χριστιανικῆς Ἐστίας» Πατρῶν διὰ τὸ ἔτος 1949. Μερικαὶ ἐκθέσεις γράμματα ἀπὸ ὁρῶσιν, λιταὶ εἰς τὴν ἑκφρασίαν, ἀλλὰ πλοῦσαι εἰς τὸ περιεχόμενον.

Ἐκείνο τὸ ὅποσον κάνει ἰδιαιτέρων ἐντύπων εἶναι τὸ πολὺπυρρον τῆς δράσεως αὐτῆς: Ἀπὸ τῶν διαλέξεων καὶ τῶν φιλικῶν κύκλων μέχρι τῆς προνοίας δι' ἀσθενεῖς καὶ κρατουμένους, μέχρι ἀποστολῶν εἰς τὴν ὑπαίθρον καὶ τὰς νήσους. Οἰκοτροφιστὸν φοιτητῶν, πρόνοια διὰ τοῦς στρατιώτας, σχολὴ χειροτεχνίας, παιδικαὶ ἐφοχαί, Κατηχητικὰ Σχολεῖα... Ὅστε κἂν ὅλους τοῦς τίτλους τῶν σχετικῶν κεφαλαίων δὲν ἀναφέρω ἐδῶ!

Ἀκόμη εἶναι πολὺ εὐχάριστον, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία γίνεται ὄχι μόνον μέσα εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατριαρχικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν ἐκεῖ ἀρχῶν, τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου, τῶν δικαστικῶν, στρατιωτικῶν ἀρχῶν κλπ. Τόση ἐργασία δὲν ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ χωρὶς νὰ εἶναι ἑκφρασις μιᾶς κοινῆς προσπάθειας τῆς κοινωνίας τῶν Πατρῶν. Αἱ Πάτριαι μᾶς ἔχουν συνθέσει εἰς πλοῦσαι καὶ ὑποδειγματικὰ πνευματικὰς ἐκδηλώσεις. Ἡ ἔκθεσις τὴν ὅποιαν βλάβην εἶναι μία ἀκόμη τοιαύτη ἐκδήλωσις. Καὶ μία ἐνθάρρυνσις. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ προσέσω εἰς τοὺς πρωτῆρας τῆς, εἶναι ἀκόμη καὶ μία ὑπόσχεσις διὰ συνέχισιν.

Πολλοὶ ἀναγνώσται τοῦ Περιοδικοῦ ἐρωτοῦν διατί δὲν γράφουν αἱ «Ἀκτίνες» τίποτε διὰ τὰ τόσα σκάνδαλα πού ἀποκαλύπτονται καθ' ἡμέραν. Ἡ λαθραία ἐξαγωγή συναλλαγμάτων, καταχρήσεις τοῦ δημοσίου, διάφοροι εὑποχοί οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ ἐσφύγουν τὴν πεντακοσιδραχμὸν εἰσφορὰν εἰς τὰ εἰστήρια τῶν δημοσίων θεαμάτων (δὲν ἀναφερόμεθα εἰς καμμίαν συγκεκριμένην περίπτωσιν, εἴμεθα ὅμως εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν γενικῶς, ὅτι πολλὰ τοιαῦτα γίνονται) σπουδασταὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, πλοσυριωτάτων οἰκονομῶν γόνου, οἱ ὁποῖοι ἐσφύγουν τὰς ὑποχρεώσεις των καὶ ἀφίνουν τοὺς ἄλλους νὰ χύνουν τὸ αἷμα των, ἐνῶ συγχρόνως τοῦ ἐτέρου φύλου ἐκπρόσωποι, τέκνα οἰκονομῶν μὲ μεγάλο ὄνομα, πλουτιζοῦν τὰ διεθνή μαγαζέτα, βουὰ ἀπὸ τροφίμα ἀλλὰ καὶ ἀπὸ φάρμακα πού ρίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν διότι οἱ ἀρμόδιοι — εἶναι ἡ εὐνοῦκότερα ἐκδοχὴ — δὲν ἔβρουν τί κάνουν, καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ τὰ λοιπὰ!

Παραπονοῦνται λοιπὸν οἱ ἀναγνώσται διότι ἐνῶ ἀνοίγουν τὸ τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων» νὰ ἴδωσιν μίαν ἑκφρασίαν ἐντόπου διαμαρτυρίας, δὲν τὴν βλέπουν. Ἀλλὰ τί εἶναι λοιπὸν ὅλη ἡ ὕλη τῶν «Ἀκτίνων» παρὰ μία τοιαύτη φωνή; Καὶ πρέπει νὰ τὸ καταλάβωμεν ὅλοι: Ἐκείνο πού χρειάζεται δὲν εἶναι τόσον ἡ διαμαρτυρία διὰ τὴν σαπίαν. Εἶναι ἡ καινοσύνη καὶ δημιουργία πού θὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν σάπιον κόσμον καὶ τὴν σαπίαν, ἡ ὁποῖα τίποτε ἄλλο πλὴν δὲν ἔχει νὰ προσφέρῃ παρὰ τὴν ἀπουσίαν.

Ὁ Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σπυρ. Μ. Καλλιόφα, καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν: **Ψυχικὴ σύστασις, Χαρακτὴρ καὶ Ἀγωγή τοῦ Ἑλλήνου**, Ἀθῆναι 1949.

Εἰς 40 σελίδας ἀνέχεται ἡ νέα αὐτῆ πραγματεία τοῦ κ. Καλλιόφα. Περιέχει αὐτὴ ἐπισημάνον τὸν ἀναρκτιριον λόγον του, ὡς καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ θέμα μὲ τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρον. Δυστυχῶς οἱ παιδαγωγοὶ μας καὶ μάλιστα οἱ οἰκονομικῶς ἐξω, ἠκολούθησαν μὲ τὴν μελέτην ξένων παιδαγωγικῶν ἔργων, ἐπιηρεάζοντο ἰσχυρῶς ἀπὸ τὰς προόδους—ἢ καὶ τὰς ἀκρίτους καινοτομίας—τῆς ξένης παιδαγωγικῆς καὶ ἀκυριάζοντο ἀπὸ ἕνα μεγάλον ζῆλον νὰ τὰς ἀφαιρέσωσιν αὐτοῦσας καὶ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Παρεγνώριζαν ὅμως μίαν πραγματικότητα, τὴν πραγματικότητα: ἑλληνικὴ ψυχὴ. Δι' αὐτὴν καὶ κατὰ κανόνα ἀπετόγγαζον κατὰ τὸ πλεῖστον.

Ὁρθότατα παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς, ὅτι «τὸ ζήτημα περὶ τῆς ὀρθῆς διαπαιδαγωγώσεως τῆς νεολαίας ἡμῶν» προϋποθέτει ἀπαραιτήτως τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβῆ γνώσιν «τῆς ψυχικῆς συστάσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἑλλήνου». Αὐτὴν δὲ τὴν ψυχικὴν σύστασιν καὶ τὸν χαρακτῆρα ἀναλύει εἰς τὴν νέαν αὐτὴν πραγματείαν του. Παρουσιάζει μὲ τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰς ἀτελείας του τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀρχαίου Ἑλλήνου, τοῦ ὅποιο τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μορφωθέντος κατὰ τὸν μεσαίωνα Ἑλλήνου, τοῦ κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους Ἑλλήνου ἢ ἀγωγῆ, ἢ ἑλληνοπρεπῆς ἀγωγῆ, καλεῖται νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὴν τῶνδε μὲν τῶν ἀγαθῶν καταβολὴν τῆς παιδικῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, εἰς περιορισμὸν δὲ καὶ ἐξαφανισμὸν τῶν μὴ ἀγαθῶν. Πρέπει δὲ νὰ διορίζεται ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν, ὅπως ἐκδηλώνεται αὐτὴ εἰς ἔργα πολιτισμοῦ ἀφίτου ἀξίας, ἀπὸ τὴν ἔμφυτον καὶ ἀψυχον φύσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπὸ τὸν ὄχι πολιτισμὸν μερικῶν ἄλλων λαῶν. Τονίζει δὲ συγγραφεὺς εἰς πολλὰ σημεῖα τὴν μεγίστην ἀξίαν, τὴν ὁποίαν εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ἀγωγῆς ἔχει ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν συμβολὴν τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ παιδαγωγοῦ εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ παιδιοῦ. Αἱ σκέψεις καὶ αἱ γνώμαι τοῦ συγγραφεύου εἶναι ἀξίαι πολλῆς προσοχῆς καὶ καθιστοῦν τὸ βιβλίον ἀξιόλογον ἔργον τοῦ κ. Καλλιόφα, ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς καιροὺς μας, λίαν ἐξυπνηρτικόν τῆς ἀγωγῆς τῆς νέας γενεᾶς. 1.0 κ.

Γεωργίου Παλαιολόγου: Γενικοῦ Διευθυντοῦ Μαραολεῖου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, Ἡ ἀντίθεσις ἐν τῇ ψυχολογικῇ ἐρευνῇ, Ἀθῆναι 1949, σ. 244.

Ἡ παροῦσα μελέτη τοῦ γνωστοῦ παιδαγωγοῦ καὶ συγγραφεύου κ. Γ. Παλαιολόγου, ἀποτελεῖ σοβαρὰν συμβολὴν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἐξηγητικὴν τῶν προβλημάτων τῆς Ψυχολογίας. «Εἰς ἐποχὴν κρίσεως τῆς ψυχολογίας, τονίζει εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ σ., ὡς ἐκ τῆς πολυετίας καὶ ἀντιθέσεως πρὸς ἀλλήλας τῶν διαφόρων ψυχολογικῶν Σχολῶν, ἐν τῇ προκείμενῃ πραγματείᾳ, ἀφ' ἑνὸς μὲν λαμβάνεται σαφῆς στάσις ἐναντι ἐκάστου τῶν κυρίων προβλημάτων τῆς Ψυχολογίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ χαράσσονται καταυθύνουσι πρὸς ἀναθεμαλίωσιν τῆς Ψυχολογίας ἐπὶ σταθερῶν βάσεων».

Καὶ πράγματι αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικόν παρουσιάζει ἡ ἐργασία αὐτῆ. Ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ—καὶ πείθει τὸν ἀναγνώστην—ὅτι ἡ Ψυχολογία εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἢ ὁποία ἔχει ὡς ὑποκείμενον τὴν ἔρευναν καὶ ἐξηγητικὴν τῶν ἐντέλῳ ἰδιότητων ψυχικῶν λειτουργιῶν καὶ πνευματικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀκόμη εἶτι εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἢ ὁποία δὲν παῖραται νὰ ἐξηγήσῃ τὰ φαινόμενα ταῦτα βάσει τῶν σωματικῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου οργανισμοῦ. Ἡ λεπτομερὴς ἀνάλυσις τῶν διαφόρων θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς διευτυπώθησαν πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν φαινομένων, ἡ αὐτοκτῆρ καὶ ἀντικειμενικὴ—ἐπομένως δὲ καὶ ἀμερόληπτος—κριτικὴ ἢ ὁποία γίνεται, παρέχει εἰς τὸν ἀναγνώστην τοῦ ἔργου τούτου ἀσφαλῆ δεδομένα διὰ νὰ κατακοπιθῇ ἐπὶ τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων.

Ὁ σ. ὁμιλεῖ περὶ κρίσεως εἰς τὴν Ψυχολογίαν, κρίσεως ἢ ὁποία ἔχει τὴν ἀφετηρίαν της εἰς τὴν ἐπιπολαίαν ὅσον καὶ ἀδικαιολόγητον προσπάθειαν ἢ ὁποία ἐγένετο, κατὰ τὸν παρελθόντα κυρίως αἰῶνα, ὅπο τῶν ψυχολόγων διὰ νὰ θεμελιώσωσιν τὴν ἐπιστήμην των ἐπὶ τῶν φυσικοχημικῶν καὶ μηχανικῶν νόμων ποῦ ἐπακράτους εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Τὰ πράγματα εἶδειξαν ὅτι ἡ ἀπόπειρα ἐκείνη ἀπέτυχε καὶ ἡ φυσιολογικὴ καὶ πειραματικὴ ψυχολογία ἐπέθη ἐν πολλοῖς κατὰ μέρος. Ἡ κρίσις δὲ τῆς Ψυχολογίας, ἔχει καὶ τὴν ἀντίστοιχόν της εἰς τὴν Φυσικὴν καὶ τὴν Βιολογίαν. Διότι, ἀπὸ θεματικῶν ἤδη, οἱ φυσικοὶ καὶ οἱ βιολόγοι ὁμιλοῦν περὶ κρίσεως εἰς τὴν ἐπιστήμην των καὶ περὶ ἀναθεμαλίωσεως τῶν βλασικῶν τῶν ἀρχῶν. Τὴν κρίσιν ὅμως αὐτὴν θὰ τὴν ἀπέφυγε κατὰ μέγα μέρος ἡ Ψυχολογία, ἂν δὲν προσκολλάτο τόσοον πολὺ εἰς τὰς μεθόδους ἐρευνῆς ποῦ χρησιμοποιοῦσιν αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι.

Ὁρθότατα λοιπόν ὁ κ. Παλαιολόγος εἰς τὸ Α' μέρος τοῦ βιβλίου του καὶ δὴ εἰς τὰ κεφάλαια Β', Γ' καὶ Δ' ἐκθέτει τὰς ἀρχὰς αἱ ὅσαι διέπουν τὸν τρόπον ἐρεύνης εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος — εἰδὼ γίνεται λεπτομερῆς καὶ ἀκριθῆς ἱστορικὴ ἐκθέσις τοῦ ζητήματος — καὶ τὰς κρατούσας σήμερον περὶ αὐτοῦ ἀντιλήψεις. Στηριζόμενος δὲ εἰς τὰ νεώτερα πορίσματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, εἶναι εἰς θέσιον νὰ κἀμὴ ἀσφαλῆ καὶ ὀρθὴν κριτικὴν τῆς φυσιολογικῆς ψυχολογίας. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ὁ ἐπιτυχιῶν, ὅσον καὶ ἀκριθῆς χειρισμὸς ἐνονοῦν καὶ ζητημάτων τὰ ὅμοια ἐκφρασθῶν τοῦ πεδίου τῶν γνώσεων τοῦ ψυχολόγου. Εἰς τοῦτο δὲ ἀκριθῶς τὸ μέρος δ' ο. καταρθῶναι νὰ προσανατολισθῇ εἰς τὰς ἐν μέρει ἀλληλοσυγκρουμένους ἀντιλήψεις καὶ νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἀσφαλῆστερον δρόμον, ὁ ὅποιος δὲν πρόκειται εὐσιωδῶς νὰ μεταβληθῇ ἀπὸ μελλοντικῆς προόδου τῆς φυσικῆς ἐρεύνης. Ἄν παραβλέψῃ κανεὶς δύο ἢ τρεῖς φραστικὰς ἀνωμαλίας, δευτερευούσης ἑσως σημασίας, κατὰ τὰ ἄλλα, χειρίζεται λίαν ἐπιτυχῶς ὅλα δὲ αὐτὰ σχετίζονται μὲ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας.

Ἄλλ' ἂν ἡ ἀκριβεία, ἡ λεπτομερῆς ἐκθέσις καὶ ἡ ἀσθηρὰ κριτικὴ διακριτῶς τὸ μέρος τῆς φυσιολογικῆς ψυχολογίας, πολὺ περισσότερον ἰσχύει αὐτὸ περὶ τοῦ Β' μέρους, εἰς τὸ ὅποιον ἐκθέτει ὅλα δὲ αὐτὰ ἀφορῶν εἰς τὴν θεμελιώσιν τῆς νοολογικῆς ψυχολογίας. Καὶ εἰδὼ ὅτι ἀναγνώστης κατατοπίζεται ἐπὶ τῶν συγχρόνων καταυθύνσεων τῆς ψυχολογικῆς ἐρεύνης, εἰς πολλὰ δὲ σημεῖα, ἐκτιθενται ἀπόψεις ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, τὰς ὁποίας δύνανται νὰ ἔχουν ὡς καταυθυντήριον γραμμὴν ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ψυχικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἰδιαίτερος τοῦ παιδιοῦ. Γραμμὴν, ἡ ὅποια ὠδήγησεν ἄλλως τε εἰς τὰς νεωτάτας καὶ οὐκ οὐδαισιότατας περὶ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ἀντιλήψεις καὶ περὶ τοῦ ὕψους ψυχικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου. Τὰς ἀντιλήψεις ταύτας ἐπὶ τῶν ὁποίων συνεχῶς κατατοπίζουσι τοὺς ἀναγνώστας τὸν α' «Ἀκτινεῶς» ἰδιαίτερος καλλιστεροῦν ἡ νεώτερα ἱατρικὴ ψυχολογία καὶ ψυχικὴ ὕγιεινὴ, δύο κλάδοι οἱ ὅποιοι συμβάλλουσι καὶ θὰ συμβάλλουσι οὐσιωδῶς ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης τῆς ψυχολογίας καθόλου. Ἔχομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ εὐεργατικὴ διὰ τὸν πολιτισμὸν ἐπίδρασις τῶν ὕγιων ἀντιλήψεων τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, τῆς ἀπηλλαγμένης ἀπὸ τὴν προκατλήψιν τῆς ἀρνήσεως τοῦ ἀληθοῦς ψυχικοῦ βίου, θὰ γίνεται αἰσθητὴ ἔδω καὶ περισσότερον καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, ἡ ὅποια τὸσον ἐταλαιπωρήθη καὶ ἐταλαιπώρησεν λόγῳ τῶν ἀρνητικῶν τῆς δοξασίῶν.

Καὶ ἀκριθῶς εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Παλαιολόγου. «Ἡ ἀντίθεσις ἐν τῇ ψυχολογικῇ ἐρευνῇ» παρέχει τὴν λαμπρὰν εὐκαιρίαν μᾶλλον πολὺ καλῆς ἀφστηρίας εἰς τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τῆς ψυχολογίας δι' ὅσους θὰ ἤθελαν νὰ χωρήσουσι ἐντὶ μέλλοντος εἰς τὴν φωτισμένην ὁδόν, τὴν ὅποιαν δεικνύει ὁ

συγγραφεὺς. Ὁ κ. Παλαιολόγος ἐνήμερος τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας τὴν ὅποιαν μετὰ πολλῆς ἐπιλογῆς χρησιμοποίησε, λαμβάνει σαφῆ θέσιον κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων ψυχολογικῶν προβλημάτων, πράγμα πού δὲν παρατηρεῖται τὸσον πολὺ εἰς τὸ παρελθόν. Ὁ συγγραφεὺς παρουσιάζει τὸ νέον πνεῦμα τὸ ὅποιον ἀρχίζει νὰ πνέῃ μέσα εἰς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὸ ὅποιον μετ' εὐχαριστήσεως σημειωθῶναι. «Δὲν ἀπέχει ὡς γνωστὸν, γράφει (σελ. 78), καὶ πολὺ ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν, ὑπὸ τὴν μαγνησίαν τῶν δημοκρατικῶν ἀντιλήψεων, προσθεῖτο ἡ αὐτοκρατία πρὸς ἔμφρονα καὶ τῶν ψυχοπνευματικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐπαθῆκετο ὅπως αἱ πνευματικὰ ἐπιστήματα θεμελιωθῶσι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς κλασσικῆς φυσικῆς, ἵνα οὕτω ἀποθῶναι αὐτὰ ἀξίαν τοῦ ὄνματος τῆς ἐπιστήμης! Ἄτυχῶς δὲν δύνανται νὰ ὑποστηρικθῇ ὅτι παρήλθεν ἡ ἐν λόγῳ τάσις καὶ νοστροπία, εἴτε συνειδητῶς, εἴτε συνειδητῶς, καὶ παρ' ἡμῖν καιροὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἐτη ἤρξατο σφοδρὰ ἀντιδρασίς ἀπὸ διαφόρων καταυθύνσεων, τ.ε. καὶ ἐκ μέρους ἐκπροσώπων τῶν πνευματικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἐκ μέρους ὀργανώσεων, ἐμφορομένων ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ ἰδεώδους. Ἄς ἐπισημῶμεν δ' ὅτι τελικῶς θέλει καὶ παρ' ἡμῖν ἐπικρατήσῃ ἡ ἀντίληψις τοῦ ὀρθοῦ, διὰ τῆς κατ' ἀξίαν ἀναγνωρίσεως τῆς ἰδιαίτερας φύσεως καὶ αὐτονομίας τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ παράγοντος, ἔναντι τοῦ σωματικοψυχικοῦ. Καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἀρχίζει νὰ ἀναγνωρίζεται, ὡς εἶδομεν, παρ' ἐξόχων ἀντιπροσώπων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν στοιχείων τοῦ φυσικοῦ εἶναι ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς αὐτοκρατίας».

Περὶ ταῦτα ἴσως νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο πρέπει νὰ μελετηθῇ ἔχι μόνον ἀπὸ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὰ προβλήματα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅσους θέλουσι νὰ εἶναι ἐνήμεροι τῶν καταυθύνσεων πού ἀκολουθεῖ σήμερον ἡ ψυχολογικὴ ἐρευνα, ἐπάνω εἰς τὰ ὕψιστα προβλήματα πού ἀσχοιοῦνται καθὲ πνευματικῶν ἀνθρώπων.

Δ.Κ.

Μὲ τὸν τίτλον «Ὁ πιστὸς στὸν πόνο καὶ στὸ θάνατον», Ἱστορίαι τῆς Κατοχῆς, μόλις κυκλοφόρησε ἕνα μικρὸν ἀλλὰ ζωντανὸ βιβλίον τοῦ ἀρχιμ. Διονυσίου Χαραλάμπεως. Σημῶν στὴν ἐμφάνισίν του, μὲ κἀναι νὰ ἔχω ἕνα φόβον: ὅτι τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν δὲν θὰ τὸ προσέξῃ τὸ βιβλίον αὐτὸ ὅσο τοῦ ἀξίζει. Ἰσως νομισθῇ ὅτι πρόκειται γιὰ διηγήματα, πού ἔχομεν μὲν κἀποια ἱστορικὴ βᾶσι, ἀλλὰ πού τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦς ὀφείλεται στὴ φαντασία τοῦ συγγραφέως. Ἐνῶ στὸ βιβλίον αὐτὸ ἔχομεν δεκατέσσαρα ἀφηγήματα, πού εἶναι πραγματικῶς, ὅπως τὴν ἐξῆς οὐκ ἐστρατόπεδα συγκεντρώσεως ὁ συγγραφεὺς.

Ὁ ἀναγνώστης ὅμως θὰ ἀνταρραβῇ περισσότερο νὰ διαβάσῃ τὴς ἱστορίας τῆς Κατοχῆς, ἂν, μὲ λίγα λόγια, μάθῃ ποῖος εἶναι αὐτὸς πού τὴς ἔγραψε. Ὁ π. Διονύσιος, στὴν ἐποχὴ τῆς Κατο-

χης, όπως και τώρα, δηρηταίως στὴν ἐπαρχία, ὅπου ἔτυχε ἐμπρὸς τοῦ ἑνός Ἀγγλοῦ στρατιώτης. Τὸν πήρε κοντά του καὶ τὸν ἔκρυψε, γιὰ νὰ μὴ πέσει στὰ χεῖρα τῶν Γερμανῶν. Αὐτὸς ὁμως, μίαν ἡμέρα, μάθους σὲ μιά ταβέρνα κι' ἐπάνω στὸ μούθιο τοῦ πρέσβους καὶ τὸν σπηῆρα του καὶ τὸν ἑαυτοῦ του. Ὁ π. Χαράλαμπος συλλαμβάνεται ἐπὶ τὴν Γκεσταπὸ, βασανίζεται: γιὰ νὰ μαρτυρήσῃ συνενόχους του, ἀλλὰ κρατᾷ τὸ μυστικὸ του μὲ ἀνδρισμὸ καί, στὸ τέλος, μεταφέρεται στὸ στρατόπεδο Παύλου Μελά τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκεῖ γίνεται ὁ γλυκὸς ἀγγελος τῶν συγκατασφηνένων του, πού τὸν ἀγαποῦν σὰν πατέρα τους. Στὸν καθῆνα τους ἔχει νὰ πῆ ἕναν καλὸν, ἕναν ἐνισχυτικὸ λόγον. Παράλληλως μὲ συνεργασία καὶ μὲ τὴν πρόθυμη συνδρομὴ τῆς χριστιανικῆς κινήσεως τῆς Θεσσαλονίκης, διοργανῶνται μὲ δλόκληρη ὑπηρεσία προνοίας γιὰ τοὺς κρατούμενους στὸ στρατόπεδο. Ὅταν, πρὸς τὸ τέλος τῆς Κατοχῆς, ὅλοι οἱ κρατούμενοι μεταφέρονται στὴ Γερμανία ὡς ὄμηροι: τὰ χρόνια τῆς εἰρήτης τοῦ π. Διονυσίου συμπληρώθηκαν καὶ μπόρεθες νὰ ἀπολυθῆ καὶ νὰ μείνῃ στὴν Ἑλλάδα. Ἐκείνος ὁμως, γιὰ νὰ μὴν ἐγκαταλείψῃ τοὺς συντρόφους τοῦ πόνου καὶ γιὰ νὰ μὴν τοὺς στέρησῃ τὴν παρηγοριά πού εἶχαν κοντά του, (τώρα θὰ εἶχαν πιὸ πολὺ τὴν ἀνάγκη τῆς), τοὺς ἀκολουθεῖ ἐθελοντικῶς στὴ Γερμανία καὶ προτιμᾷ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ βασανίζεται μαζί τους, παρὰ τὰ τοὺς σκεπτάται μόνους τῶν στὴν ἄγριήν χῶρα. Ἔτσι, συνεχίστηκε ἡ ἐγκάθεισις τοῦ μέχρι πού τὰ συμμαχικά στρατεύματα κατέλαβαν τὴ Γερμανία κι' ἄλυθέρωσαν κι' αὐτὸν κι' ὅλους τοὺς ἄλλους.

Ἐννοεῖται, ἀπὸ τίς πληροφορίες αὐτές, πού τίς ξέρω γιατί τίς παρηκολούθησα ἀπὸ κοντὰ κάπως δὲν βρίσκει ὁ ἀναγνώστης ὅστε μιά λέξι στὸ βιβλίον τοῦ Π. Διονυσίου, μιά ἀπόδειξις παραπάνω γιὰ τὸ κέρδος πού ἔχει κανεὶς νὰ πάρῃ, διαβάζοντας τὰ φῦλλα τοῦ ἡμερολογίου μιᾶς τέτοιας ζωῆς. Ἄν κανεὶς δυσπιστῆ, ἄς διαβάσῃ πρῶτα τὸ τελευταῖον κομμάτι, μιά ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς πιστοὺς χριστιανοὺς τῆς Θεσσαλονίκης. Τότε θὰ καταλάβῃ τί θὰ κερδίσῃ, διαβάζοντας τίς ἀπλές ἀλλὰ πέρα γιὰ πέρα πραγματικῆς αὐτῆς ἱστορίας.

I. I. K.

Κλαύδιον Μαρκίνα. Μικρὲς Ἀλήθειαι.

Μιά συμπληρωτικὴ συλλογὴ μὲ τετράστιχα εἶναι οἱ «Μικρὲς Ἀλήθειαι». Κάθε τετράστιχο καὶ μιά ξεχωριστὴ ἀλήθεια. Δὲν εἶναι ὑπερφίαλος μεγαλόσημος καὶ «μεγαλόπνευστος» ὅστε ἀσχολεῖται μὲ τὰ προβλήματα τῆς «μεγάλης καὶ τῆς πούρας Τέχνης» ὁ κ. Μαρκίνας στὴν συλλογὴ του. Μικρὲς εἶναι οἱ ἀλήθειαι του, μικρὰ καὶ τὰ τετράστιχά του.

Χωρὶς ἐγκαταλιτισμὸς, ὀφηλὲς φιλοσοφίας καὶ περιττων ἀνισορροπίες ὁ κ. Μαρκίνας, ἀπὸ τὰ πλεονάσμα τῆς πείρας ἔχει ἀρκετὰ νὰ σηματοῶσῃ καὶ νὰ ὑπογραμμίσῃ. Ὁ κ. Κλαύδιος Μαρκί-

νας ἀπὸ πολλὰ χρόνια καλλιεργεῖ ἕνα ἰδιότυπον εἶδος τετράστιχου πού ἔχει πρόθεσι νὰ μεταδώσῃ στὸν ἀναγνώστη του χροῖσμον εἰπειρία καὶ φιλοσοφημένον στοχασμὸν. Κάνει: ἕνα εἶδος λογίας ἐμπειρῆς παροιμίας πού βαδίζει: στὰ χνάρια τοῦ λαϊκοῦ ἀποφθέγματος, πού μὲ τὸ ἠθικὸ του νόημα ἔχει πολλὰ νὰ πῆ στὸν ἡμερῖνὸν κουραζιμένον ἄνθρωπον. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου εὐκολοὶ δουλειὰ μέσα σὲ τέσσαρις μόνο στίχους νὰ κλείσῃ ἕνα ἀπόφθεγμα, ἕνα νόημα μὲ ἀξιώσεις, μιά ἀλήθεια πού νὰ πλησιάζῃ τὴν λαϊκὴν παροιμίαν καὶ νὰ ἐγγιζῇ τὰ ὅρια τῆς σοφίας τοῦ λαοῦ μας.

Γιὰ τοὺς ἀνοικονόμητους βέβαια «ἐστέτ» μας μπορεῖ νὰ μὴν ἔχη καὶ τόση σημασία ἡ «διδασκτικὴ» ποιησις. Ἄλλὰ γιὰ τοὺς καλῶμενους τοὺς νεοέλληνας πού θέλουν νὰ δοῦν καὶ ν' ἀναπνεύσῃ στίχους πού νὰ κλείνουν μέσα τους ἕγεια, ἔχει καὶ παράξει σημασία ἡ ποιησις αὐτῆ: μὲ τὰ ἀπλά καὶ στοχαστικὰ τετράστιχα. Κι' ὅποιος ἀναγνῆτὰ στὴν ποιησι: κάποιον βαθύτερον στοχασμὸν, κάποιον συμπαικνωμένον ἠθικὸν νόημα, κάποιον ἑλληνικὸν λαϊκὸν χρῶμα, πλὴν θὰ χαρῆ διαβάζοντας τὰ τετράστιχα τοῦ κ. Μαρκίνα. Ὁ ποιητῆς μας μὲ τὸ χιούμορ του καὶ τὴν ἀπλόχερον ὀριζοντὰ του, μὲ τὴν πελοῦπαιρη παρατηρητικότητά του καὶ τὴν λεπτὴ ἰδιορρυθμίαν του, πολλὰ ἔχει νὰ δώσῃ στὸν ἀναγνώστη του.

Ἐχουν βέβαια καὶ τὰ ἀσθηνικά τους σημαῖα οἱ «Μικρὲς Ἀλήθειαι». Δὲν εἶναι χωρὶς ψεγάδια, ὀρισμένοι στίχοι ἔχουν λάθη καὶ ὀρισμένα τετράστιχα εἶναι κάπως κουρασιμένα. Μὰ τὰ ψεγάδια αὐτὰ δὲν ἀλλοιώνουν τὴν καλὴν γραμμὴν δὲν βλάπτουν τὸ σύνολον.

Ἐμεῖς θὰ περιμέναμε ὅλα τὰ τετράστιχα νάνα: ἐμπλουτισμένα ἀπὸ τὸ ἄρωμα τῆς χριστιανικῆς πνοῆς. Συναντοῦμε βέβαια τὴν χριστιανικὴν ἐμπνευσι: ἀρκετὰ σημαῖα, ἀλλὰ θὰ θέλαμε πολὺ περισσότερα.

Τὸ βιβλίον ἔχει τὴν χάρι του ἀκριθῶς ἐκεῖ πού συναντοῦμε τὸ χριστιανικὸ τοῦτο ἐμπλουτισμὸν. Γιατὶ πρέπει νὰ τονίσουμε: πῶς ὁ ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ τετράστιχα τῆς συλλογῆς ὑπάρχει αὐτὸ τὸ λεπτὸ ἄρωμα τῆς χριστιανικῆς καρδιάς πού ξέρει: ν' ἀγαπᾷ, νὰ ἀλλάγῃ καὶ μὲ πόνον ν' ἀναμειρᾷ τὸ κακὸ. Δὲν εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴν «πλήρη χαρὰ» ὁ κ. Μαρκίνας.

Μὰ ἡ καλωσύνη γιὰ τὸν ἄνθρωπον κι' ὁ φιλοσοφημένος καλοπροαίρετος στοχασμὸς γιὰ νὰ ἀξιοποιηθῇ, γιὰ νὰ ἀποδώσῃ «ἐκατονταπλασίονα» χρειάζεται αὐτὸν τὸν ἐμπλουτισμὸν γιὰ τὸν ὅποιον μιλήσαμε. Αὐτὸν τὸν χριστιανικὸν ἐμπλουτισμὸν, πού ὁ φίλος τῆς ποιήσεως τοῦ κ. Μαρκίνα περιμένει νὰ τὸν δῇ δλοκληρωμένον στὰ μελλοντικά τετράστιχα-ἀποφθέγματα του, καθὼς καὶ στὶς ἄλλες πολλαπλῆς ποιητικῆς ἐκδηλώσεις τοῦ δημιουργοῦ τῶν «Μικρῶν Ἀληθειῶν».

Σ. ΚΑΛ.

ΝΤΕΚΑΡΤ (Καρτεσίου): Ἀδγοὶ περὶ τῆς μεθόδου (γιὰ τὴν καλὴν καθοδήγησιν τοῦ λογικοῦ μας καὶ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀλήθειας στὶς ἐπιστήμες). Γαλλικὸν κείμενον μὲ εἰσαγωγή,

μετάφραση και σημειώσεις Χρ. Χρηστίδη.

Στη σειρά «Collection de l' Institut Français d' Athènes» εκυκλοφόρησε η παραπάνω εργασία του κ. Χρ. Χρηστίδη. Πρόκειται για μία δολιχληρωμένη εμφάνιση του περιφρονουμένου αυτού έργου σιόν «Ελληνικά αναγνώστη, που βρίσκεται στον τόμο αυτό το γαλλικό κείμενο, μία προεργασμένη και επιτυχημένη μετάφραση σε ζωντανή, δημοτική (στη μία σελίδα, το κείμενο και στην απέναντι η μετάφραση), εισαγωγή, βιογραφικό σημείωμα, επεξηγηματικά σχόλια και μία συγκεφαλαιωτική «Ανάλυση» του βιβλίου. Χαρακτηριστικό της εργασίας του κ. Χρηστίδη είναι εκτός από την πληρότητα και η ζωντανά, έτσι που και στη ελληνική μετάφραση μπορεί κανείς να χαρή τον «Λόγο περί της μεθόδου». Μία ιδιοτροπία του βιβλίου, που πολλούς θα ξαφνιάσει, είναι το μονοτονικό σύστημα που ακολουθεί, αν και τρεπεί την ορθογραφία.

Ο κατατοπισμένος στις σημερινές πνευματικές τάσεις αναγνώστης θα ξαφνιασθή ακόμη και θ' άπορήσει κάπως και για κάτι περισσότερο:

για τό ενδιαφέρον αυτό, να παρουσιασθή, σήμερα, τό χαρακτηριστικότερο έργο του Ντεκάρτ. Και τό ξαφνιασμα αυτό είναι πολύ έντονο χαρακτηριστικό της αλλαγής των καιρών. Γιατί (χωρίς να χάνη βέβαια την αξίαν του) τό έργο του Ντεκάρτ από την άποψη των αναζητήσεων που φλογίζουν τη σημερινή εποχή μας, φαίνεται έξω απ' αυτές, μακρυνό αν όχι ξεπερασμένο. Πραγματικά, νοιώθει κανείς πως έρχεται από πολύ μακριά τό έργο αυτό που θεωρήθηκε μονοτονό — σωστό — τό ξεκίνημα και η σημαία μιας ολοκληρωτής εποχής της ανθρώπινης ιστορίας, της εποχής αυτής που σήμερα ακόμη ζούμε την ψυχική αλλά και γενικότερη χρωστικότητα της — μίας στη μεγαλύτερη όλικη άνθησι. Και η έντοπωση αυτή δεν είναι ξένη και προς τόν μεταφραστή και σχολιαστή, γιατί η «Εισαγωγή» του, ίσως πιστότατα προς τό αληθινό νόημα του «Λόγου περί της μεθόδου», έδω μεγαλοποιεί την αξία και τη σημασία του Λογικού σε βαθμό ώστε να άγνοούνται οι υπόλοιπες ψυχικές δυνατόσεις και ικανότητες του ανθρώπου. Ν. Β

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΜΙΑ ΕΥΟΙΩΝΗ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ

Άρχίζουμε με μιάν ευόιωνη διαπίστωση: Άπό τις λογοτεχνικές εκδόσεις των τελευταίων μηνών τά περισσότερα έργα δεν είναι πιά, όπως άλλοτε, άρρωστα και άκαθάρτα πολλές φορές μυθιστορήματα ή άπανσι και άσπιοι στίχοι, που άνάδιναν την κακοσμία της πνευματικής και ήθικης άπουνοθέσεως, αλλά σοβαρές προστάσεις για μιάν υγιέστερη και γεννηότερη τέχνη.

Έκτός από τά πολεμικά έργα, τά επνευσμένα από τόν άγώνα του Έθνους και την κατοχή, πολλά λογοτεχνικά βιβλία έχουν θέματα παρμένα από την εθνική ιστορία, από τις άμορφίες τις Έλληνικής γής, από τά παραμύθια του λαού μας, από τη ζωή τού τόπου μας. Χωρίς να κάνουμε καμιάν άξιολογικήν έπιλογή ή κατάταξη, σημειώνουμε άπλωρ τούς «Άρματομένους» του Λουκή Άκριτα, τόν «Κρητικό» του Παντελή Πρεβελάκη, τούς «Μαυρόλοκους» του Θανάση Πετσάλη, τά «Δωδεκάνησα» της Άθηνης Ταρσούλη. Άλλα έπίσης αναφέρονται σ' έξαιρετικές πνευματικές φαινομενικές του τόπου μας ή στο έργο τους, όπως τά «Άπαντα» του Σολωμού τά φροντισμένα από τόν Αίνο Πολίτη και «Ο Κοσμοκλόγος» — Άλέξανδρος Παπαδιαμάντης» — του Μιχ. Παράνη, ένθ άλλα, μ' έπί κεφαλής τό «Τραγούδι του Παιδιού», έστράφηκαν με στοργή και προσοχή προς τό Παιδί.

Βέβαια δεν έλειψαν ακόμα οι νοσηρές έκτροπές — και λυπούμαστε που είμαστε όποχρωσμένοι ν' αναφέρουμε σάν ένα θλιβερό παράδειγμα τά «Στερνά του Μίχαλου» του Μ. Καραγάτση —

κι' ούτε η προσπάθεια πήρε την έκταση και τό βάθος που πρέπει να πάρη. Τό γεγονός πάντως είναι ότι ο καινοβρύγιος χρόνος άρχισε καλά, και είναι άρκετά τά σημάδια, που γεννούν την έλπίδα ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μιάν στροφή της λογοτεχνίας μας προς ένα δρόμο, που, κι' αν είναι δύσκολος κι' άνηφορικός, είναι ο καθάρος κι' ο ίσως δρόμος της άνόδου προς την αληθινή Τέχνη και τόν αληθινό προορισμό της. Άς εύχηθούμε να μη διαφουσοθούμε.

ΕΘΝΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Άνακινήθησαν τις τελευταίες μέρες στις έφημερίδες ένα σημαντικό για την πνευματική ζωή του τόπου ζήτημα: τό ζήτημα τίς, με τά μακροχρόνια και προνομιακά δικαιώματα που παραχωρεί ο νόμος στους κληρονόμους των πνευματικών ανθρώπων, παρουσιάσθηκαν περιπτώσεις, που, από διάφορες σχετικές δυσκολίες, δεν έγινε δυνατόν να εκδοθούν τά έργα έκλιπόντων διακεκριμένων συγγραφέων μας, όπως του Παπαδιαμάντη λόγω χάρη.

Νομίζουμε ότι τό Κράτος έχει καθήκον να μελετήσει τό ζήτημα και να βρη μιάν σωστή και δίκαιη λύση, που, χωρίς ν' άδικη τούς κληρονόμους, θα εξασφαλίξη την έκδοση των έργων. Κληρονόμοι τέτοιων έργων δεν είναι μόνο οι συγγενείς των συγγραφέων, αλλά ολόκληρο τό Έθνος, που έχει ίσα τουλάχιστον δικαιώματα με αυτούς πάνω στα εθνικά αυτά κεφάλαια και πρέπει γι' αυτό να είναι έλεόθερο να τά χρησι-

μποιῆ γιὰ τὴν πνευματικὴν του καλλιέργειαν καὶ προκοπὴν.

ΕΝΑ ΨΥΧΙΚΟ ΕΜΠΟΔΙΟ

Είμαστε θερμοὶ θιασῶτες τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς, ποὺ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριώτερους παράγοντες τῆς ἀμοιβαίας κατανόησός καὶ ἀλληλεπίδρασός καὶ ἐξυπηρετῆ συνεισῶς τὴν εἰρήνην καὶ τὸν πολιτισμὸν. Γι' αὐτὸ καὶ χαίρετίζουμε μὲ χαρὰ τὴν πρόσφατην πύκνωσιν τῆς καλλιτεχνικῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας μὲ τὴν συχνὴ ἀνταλλαγὴ καλλιτεχνῶν ἀπὸ τὸν μουσικὸν κυρίως τομέα καὶ ἐπιδοκιμαζόμεν τὴ σκέψιν γιὰ μιὰν ὀμαδικὴν καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν Ἑλληνικῶν ἔργων στὴν Τουρκία. Ἐπειδὴ ὁμως εἶδαμε τίς τελευταίας μέρας στὸν Ἑλληνικὸ Τύπον ἐπαναληφθέντα παράπονα τῶν Τούρκων καλλιτεχνῶν γιὰ τὸ ἔμπόδιο, ποὺ παρεβάλλει στὴν ἐπικοινωνία αὐτὴ ἢ βαρυστὰ Ἑλληνικὴ φορολογία, ἐπιθυμοῦμε, γιὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῆ σκοπὸν, νὰ κάμουμε κ' ἑμαῖς δύο ἐπιδοχεῖς.

Ἡ πρώτη ἀπευθύνεται στὸ Ἑλληνικὸ κράτος καὶ συνιστᾷ τὴ μελέτην καὶ τὴν ἐξομάλυνσιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ τῆς φορολογίας. Ἡ δευτέρῃ ὁμως ἀπευθύνεται στοὺς ἴδιους τοὺς Τούρκους καλλιτέχνους καὶ στὸν πνευματικὸν ἐν γένει κόσμον τῆς Τουρκίας καὶ ὑπεβάλλει μιὰν ἐρώτησιν: Καλὰ, νὰ λείψῃ τὸ φορολογικὸ ἔμπόδιο, ἀλλὰ δὲν πρέπει τάχα νὰ λείψῃ μαζὶ καὶ ἕνα ψυχικὸ ἔμπόδιο, ποὺ ἔχει δυστυχῶς δημιουργηθῆ τὸν τελευταῖον καιρὸν καὶ ποῦ, ὡς ψυχικὸ, εἶναι βέβαια πῶς σοβαρὸ ἀπὸ τὸ ὄλικόν; Γιὰ νὰ εἶναι πληγῆς ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπικοινωνία, πρέπει νὰ εἶναι πρῶτα πρῶτα ψυχικὴ. Ἀλλὰ πῶς νὰ ὑπάρξῃ ἀληθινὴ καὶ γόνιμη ψυχικὴ ἐπικοινωνία, ὅταν ἕνα σημαντικώτατον τμήμα τῆς πνευματικῆς Τουρκίας, ὁ φοιτητικὸς τῆς κόσμος, ἀντιπρὸς τόσο ἄδικα, καὶ τόσο ἄσκοπα ἄλλως τε, ἐναντίον ἐνὸς νομίμου καὶ δικαίου Πανελληνίου ἔθνικοῦ πάθους, τοῦ πάθους τῆς ἐνώσεως τῆς Κύπρου μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα;

Ἐλπίζουμε ὅτι οἱ φίλοι καλλιτέχνες καὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς Τουρκίας θὰ τὸ ἀναγνωρίσουν καὶ θὰ βελήσουν νὰ φροντίσουν ὅ,τι πρέπει.

ΤΟ ΠΡΟΒΑΔΙΣΜΑ

Μεγάλῃ συζήτησιν τὸν τελευταῖον καιρὸν στίς ἐφημερίδας καὶ στὰ περιοδικὰ ἀνάμεσα στὸν λογοτεχνικὸν κόσμον σχετικὰ μὲ τὸ πολυσύμμαντον ζήτημα τοῦ κλάδου τῆς λογοτεχνίας, ἢ ποίησης, ἢ πεζογραφίας ἢ τὸ θέατρο, ἔχει τὸ... προβαδισμὰ! Ἀφορμὴ ἢ συνάντησιν ποῦ ἔδωκε σὲ Αἰγυπτιακὴν ἐφημερίδα ἕνας Ἀθηναῖος κριτικὸς, ποῦ —ποιητῆς φυσικὰ καὶ ὁ ἴδιος— παρεχώρησε τὴν πρωτοπορίαν στὴν ποίησιν καὶ ἔβαλε ὄραγόν τὸ θέατρο. Ἀνάστατοι λοιπὸν οἱ θεατρικοὶ συγγραφεῖς γιὰ τὴ μειωτικὴν τοποθέτησιν, ἀνένδοτοι οἱ ποιητῆς γιὰ νὰ κρατήσουν τίς θέσεις τους.

Δὲν ἔχουμε καμμιά διάθεσιν ν' ἀνακατευθοῦμε

στὸν ἀγῶνα. Θὰ ζητήσομε μόνον τὴν ἀδεια ἀπὸ τοὺς διεκδικουμένους μὲ τόσο ζῆλον τὰ πρωτεῖα λογοτέχνης μας, νὰ κάμουμε μιὰ παρατήρησιν ἢ καλύτερα νὰ διατυπώσομε μιὰν εὐχὴ: Δὲν θὰ ἦταν ἄρα γις πῶς ἱκανοποιητικὸν γι' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους καὶ πῶς σύμφωνον πρὸς τὸν προρισμὸν τῆς Τέχνης, ἂν, ἀντὶ νὰ διαπληκτικίζωμετα μεταξὺ τους γιὰ τὴν πρωτοκαθεδρίαν μέσα στὸν στενὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κύκλου, ἔμπαιναν ὅλοι μαζὶ στὴν ἴδια γραμμὴ καὶ βᾶδιζαν, ἐπὶ κεφαλῆς ὅλου τοῦ λαοῦ, σ' ἕνα χωρὸ πλατύτερον καὶ ψηλότερον, στὸν χωρὸν τοῦ ἀγῶνος γιὰ τὸν ἀληθινὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν; Καὶ δὲν θὰ ἦταν αὐτὸ ἡ ἠραιότερη καὶ πολυτιμότερη πρωτοπορία, ποῦ θ' ἄξιζε πραγματικὰ νὰ διεκδικήσομε;

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Νομίζουμε ὅτι εἶναι καὶ δικὸν μας καθήκον νὰ ἐξάρουμε τὴν πραγματικὰ ἀξιόλογον ὑπηρεσίαν, ποὺ τε εἰς τὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτούτον προσφέρει στὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα μὲ τὴν ἐκδοτικὴν του δράσιν. (Σὲ ἄλλες στήλας οἱ «Ἀκτῖνες» γράφουν καὶ γιὰ τίς ἰδιαιτέρας ἐνδιαφέρουσας διαλέξεις τοῦ κ. Malbert). Ἐκτός ἀπὸ τὸ τακτικὸν Βιβλιογραφικὸν Δελτίον, ποὺ τυπῶνται καὶ κυκλοφορεῖ εὐρύτατα στὸ ἐξωτερικὸν γιὰ τὰ ἐκδιδομένα στὴν Ἑλλάδα βιβλία, ἐξέδωκε ἐπίσης καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδίδῃ ἑκλεκτὰ Ἑλληνικὰ ἔργα, ἱστορικὰ, λαογραφικὰ, λογοτεχνικὰ καὶ μουσικὰ ἀκόμη, μελετᾷ δὲ τὴν προσεχῆ ἐκδοσὴν τῶν ἑλληνικῶν ἔργων σὲ γαλλικὴν μετάφρασιν.

Βέβαια ἡ σοβαρώτατη αὐτὴ προσπάθεια θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι—καὶ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ γίνῃ— ἡ συστηματικὴ καὶ ὑπαύθουνη ἐργασία μιᾶς εἰδικῆς ἐθνικῆς ὑπηρεσίας ἢ ὀργανισμοῦ, ποῦ νὰ τῆς δώσῃ τὴν πρέπουσαν ἀνάπτυξιν καὶ εὐρύτητα. Στὸ ἀναμεταξὺ πάντως ἡ συμβολὴ τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτουτοῦ εἶναι ἀληθινὰ σημαντικὴ καὶ ἀξίζει καθε ἀναγνώριση καὶ τιμὴν.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΕΤΑΞΩΤΑ

Δὲν ἔχουμε κανένα ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα, ποὺ φέρουν τὸ ξένο ὄνομα «ἐμπριμέ». Ὅμως ἡ προσπάθεια, ποῦ μιὰ ομάδα ἐκλεκτῶν καλλιτεχνῶν μας καταβάλλει τώρα τελευταῖα, γιὰ νὰ γίνουν γνωστὰ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τέτοια Ἑλληνικὰ ὑφάσματα μὲ σχέδια ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ μυθολογίαν, τὴν ἱστορίαν, τὴν φύσιν καὶ τὴ ζωὴν τοῦ τόπου μας, εἶναι ἀξιοπρόσεκτη καὶ ἀξίεπαινη. Ἡ πρόσφατη ἔκθεσιν τέτοιων ὑφάσματος στὴν αἴθουσα τοῦ «Ρόμβου» ἔδειξε ἄπτα καὶ πρακτικὰ ὅτι ἡ προσπάθεια αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ—καὶ θὰ εἶναι πραγματικὰ εὐχῆς ἔργον νὰ ἐπιτύχῃ.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Ἡ ἀπάνοδος τοῦ Αἰμιλίου Βεάκη στὴν Ἑλληνικὴ Σκηνὴν εἶναι, χωρὶς ἀμφισβόλια, ἕνα εὐχάριστον γεγονός. Ὁ καλλιτέχνης, ποὺ εἶχε παραινυθῆ ἀπὸ τὴν ἐπιτήδεια προπαγάνδα τοῦ

κομμουνισμοῦ καὶ εἶχε ξεχάσει τὴν καλλιτεχνικὴ ἀποστολὴν τοῦ, ἀποταλεῖ ἕνα ἐνδεικτικώτατο παράδειγμα παραστρατημένου ἐργατῆ τῆς Τέχνης, ποῦ, χάνοντας τὸν δρόμον τοῦ προορισμοῦ του, χάνεται κι' ὁ ἴδιος γιὰ τὴν Τέχνην.

Ἄλλὰ ὁ Βαδάκης, διατηρώντας μέσα του τὴ γόνιμη ψυχικὴ του ἀνωτερότητα, μπόρσος νὰ ὑπερνικήσῃ τὸ δηλητήριο, ν' ἀποτινῆξῃ τὴ θανάσιμη ἐπίδρασίν του, νὰ ζωογονήσῃ τὴν ψυχὴν του καὶ νὰ ξαναβρῇ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸν δρόμον του.

Εὐχόμεστε τὸ ἴδιο καὶ στοὺς ἄλλους παραστρατημένους.

ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΥΛΙΣΜΟΥ

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνο οἱ παραπλανημένοι ἀπὸ τὸν κομμουνισμό, ποῦ ἔχουν ξεφύγει ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν προορισμὸ τῆς Τέχνης. Αὐτοὶ βέβαια εἶναι οἱ πιὸ πολλοὶ καὶ οἱ πιὸ ἀρρωστοί. Ἐπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι, ποῦ, θύματα τῶν διαφόρων μορφῶν τοῦ ἰλισμοῦ, σέρονται — θλιβεροὶ κι' ἐξουθενωμένοι σκλάβοι του — στὸν ξεπεσμό, στὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ στειρότητα, στὸν ὀριστικὸ ἀφανισμό.

Ἡ βρασιά καὶ παγερὴ ὀλη τοὺς κρατᾷ δεμένους ἀναπόσπαστα μὲ τὸ λασπερὸ χῶμα. Ἡ δίψα τοῦ ταπεινοῦ πάθους τοὺς βουλιᾷξει ὀλοένα πιὸ βαθιὰ μέσα στὸ τέλμα. Ἡ ἑλλησιψὴ τῆς πίστεως σ' ἀντίθετα ἰδανικὰ στενεύει τόσο πολὺ καὶ κλείνει τόσο ἀσφυκτικὰ τὸν ὀρίζοντα γύρω τους, ποῦ δὲν μποροῦν νὰ κάμουν ὅτι ἕνα βήμα μπροστά, δὲν μποροῦν νὰ ρίξουν εἰς τὰ ματιὰ πρὸς τὰ πάνω. Μένουν ἐκεῖ στάσιμοι κι' ἀκίνητοι, φάχγοντας ὀλοένα γιὰ ψεῦτικα κι' ἀχρηστά ψήγματα χρυσοῦ μέσα στὸν βούρκο, δοῦλοι ἀβουλοῦ τῶν πιὸ ταπεινῶν ἐνοστικῶν, κούφιοι σάρκικοι ὄργανοι, ποῦ σαπίζουν καὶ ρέθουν μέσα στὴ λάσπη.

Καὶ νὰ ξέρη κανεὶς, ὅτι τὸση δὴ καθαρὴ πνοὴ ἂν ἐπαίρνε ἡ ψυχὴ τους, θὰ μπορούσες νὰ πετάξῃ, ἕναν κόκκο πίστεως ἂν κρατούσες μέσα της, θὰ μπορούσες νὰ λουλουδίσῃ, νὰ ξεγαλιόσῃ καὶ νὰ ὁμορφῆνῃ, νὰ βρῇ ζωὴ καὶ δύναμιν γι' ἀληθινὴ καὶ γόνιμη δημιουργίαν!

Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς λυπηθῇ καὶ νὰ σταλῇ αὐτὴ τὴν πνοήν, νὰ ρίξῃ αὐτὸ τὸν κόκκο τῆς πίστεως.

M. N.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Πρὸ ἡμερῶν εἰς ἄρθρον τῆς ἡμερησίως ἐκδομένης Παρισίνης ἡμερησίως «La Croix» ὑπὸ τὸν τίτλον «Activités Prochaines de nos Mouvements» ἐδημοσιεύθη κατάλογος τῶν συνεδρίων τῆς Action Catholique, τὰ ὅποια θὰ λάβουν χώραν κατὰ τὸ τρίτον ἔτος εἰς διάφορα μέρη τῆς Γαλλίας. Τὰ συνέδρια αὐτὰ ὑπολογίζονται εἰς 20, θὰ ἐκπροσωπήσων ὅλας τὰς Χριστιανικὰς κινήσεις καὶ θὰ ἀναπτυχθοῦν εἰς αὐτὰ θέματα ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντος.

Ἐκ τῶν συνεδρίων τούτων σημειώσων τρία, εἰς τὰ ὅποια προεβίβεται ἰδιαίτερα σημασία.

Τὸ πρῶτον θὰ εἶναι τὸ ἐθνικὸν Συνέδριον τῆς Ἐνώσεως τῶν Καθολικῶν ἔργων τῆς Γαλλίας «Le Congrès National de L'union Des oeuvres Catholiques» τὸ ὅποιον θὰ συνέλθῃ εἰς Renne κατὰ τὴν 19-22 Ἀπριλίου, ὅπου τὴν προεδρίαν τοῦ καρδινάλιου Rogues. Θέμα αὐτοῦ θὰ εἶναι ἡ Οἰκουμενικὴ ποιμαντορικὴ ὁρασις «La Pastorale Familiale» ἀντικείμενον δὲ ἰδιαίτερας μελέτης θ' ἀποτελέσῃ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου.

Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι ἡ ἔνωσις τῶν καθολικῶν ἔργων θεωρεῖται ὡς ἡ σημαντικώτερα Χριστιανικὴ κίνησις εἰς τὴν Γαλλίαν.

Σκοπὸς τῆς εἰς ἡ Χριστιανικὴν διαπαιδαγωγίαν τῆς νεολαίας μέχρι τῶν 16 ἐτῶν. Ἐκδίδει παιδικὰ περιοδικὰ ὅπως τὸ «Les Cours vaillants», τὸ «Ames vaillantes» τὰ ὅποια κυκλοφοροῦν εἰς ἄνω τῶν 400 χιλ. ἀντιτύπων ἐβδομαδιαίως. Ἐπίσης ἐκδίδει διὰ τοὺς ἱερεῖς τὸ «L'Union» καὶ τὸ «En chrétienté». Διευθυντὴς τῆς κινήσεως εἶναι ὁ Abbé Courtois, εἰς ἕκ τῶν πλέον δραστηρίων κληρικῶν τῆς Γαλλίας. Ἡ ἔνωσις ἔχει διοργανώσει κατὰ τὸ προσκοπικόν σύστημα τὸς νέους καὶ ἔχει εἰς τοὺς κόλπους τῆς σημαντικὸν μέρος παιδιῶν.

Τὸ δεύτερον συνέδριον θὰ εἶναι τῆς J.O.C. δηλ. τῆς Χριστιανικῆς Ἀγροτικῆς νεολαίας. Θὰ λάβῃ χώραν κατὰ τὴν ἐβδομάδα τοῦ Πάσχα, ἔχει μεμονωμένως, ἀλλὰ παντοῦ εἰς κάθε χωρίον τῆς Γαλλίας. Εἰς τὰς συγκεντρώσεις αὐτὰς ἔχει δοθῇ τὸ ἄσμα «Veillée des Prières». Θέμα θὰ εἶναι ἡ χαρὰ.

Καὶ τρίτον σπουδαίον συνέδριον τοῦ τρέχοντος ἔτους θὰ εἶναι «La Semaine des Intellectuels Catholiques», τὸ ὅποιον ὅπως καὶ κατὰ τὸ παραλλῶν ἔτος θὰ γίνῃ εἰς τὸ Παρίσι τὴν 5-15 Μαΐου καὶ πιστεύεται ὅτι θὰ ἔχῃ μεγάλην ἀπήχαινον ἔχει μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν Χριστιανικὸν κόσμον.

M. K.

***

—Τὸ τραῖνο—ἔκθεσις τῆς νεολαίας (Le train de la jeunesse) μετὰ τὸν γύρον τῆς Γαλλίας, Βελγίου καὶ τῆς Ἑλβετίας σταθμίαις: στὸ Παρίσι! Ὅκτὸ βαγόνια γεμάτα πολὺτιμα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἀγωγήν καὶ ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν τῶν νέων. Ἡ προπαγάνδα τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς κατέχει σημαντικὸν μέρος.

Ὁ σεξασμός πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ παιδί ἀποτελεῖ μεταπολεμικὴν πραγματικότητα καὶ τοῦτο θεωρεῖται ἀπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν κοινὴ γνώμην μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας ἐγγυήσεις γιὰ τὴν γανκὴν ἀνάρθωσιν τῆς χώρας. Δὲν κατώρθωσεν βελτίως τὸ Κράτος παρὰ τὰ αὐστηρὰ του πορολογικὰ μέτρα, νὰ ἐξαλειφῇ τὴν εὐνοια πρὸς τὸ ὑποκατάστατον τοῦ παιδιοῦ, ποῦ ἐφεβρὴ ἢ παλαιὰ γενεὰ, δηλ. τὸ σκυλί (ὑπάρχουν τρία νεκροταφεῖα σκύλων μὲ ἀγάλματα, κανδήλας, σταφάνια καὶ... θρήνους), πάντως ὅμως ὁ ἐκφυλισμὸς αὐτὸς μένει κτήμα ἀεικλινῶν ποῦ τὰ ἐπανόσων καὶ ἔχει τῆς νέας γενεᾶς. Ἄλλα στατιστικὰ στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἐγκληματικότητα τῶν νέων, εἰς μεγάλας κοινωνικὰς πλῆγας, ἀλκοολισμό καὶ ψυματίωσι, τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κα-

κοῦ τύπου καὶ τῶν θαμάτων, τὴν ἀργία καὶ τὸν συγχωρισμὸν εἰς τὰ μῦθρ, τὸν ἀλλητισμὸν τῆς κατακοιμήσεως κτλ., συνδέονται μὲ ὀδηγίαν γιὰ τὴν ἀποφυγὴν τῶν σωματικῶν καὶ ἠθικῶν κινδύνων. Ἄκολουθεῖ ἡ προπαγάνδα τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ καθὲς ἐπαγγέλματος, στήν ἐκλογήν τοῦ ὁποῦ βοηθοῦν τὰ λέγόμενα κέντρα ἐπαγγελματικῶν προσανατολισμοῦ (Centres d'orientation professionnelle). Ἄκολουθεῖ τὸ ταρᾶστιο ἔργον τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ποῦ καλοῦπτον οὐκ μόνον τοὺς κινδύνους ἀλλὰ καὶ τὰ εὐτυχεῖ γαγονία τῆς ζωῆς ὅπως εἶναι ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ παιδί (οἰκογενειακὰ βοηθήματα ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν παιδιῶν). Ἔρχονται ἔπειτα αἱ ὀργανώσεις τῶν νέων, τὰ περισσότερα λάβαρα τῶν ὁποίων φέρουν τὸ σῆμα τοῦ Σταυροῦ, ὅπως τῆς Association Catholique de la Jeunesse Française, Mouvement de Jeunesse Catholique, Jeunesse Ouvrière Catholique, Fédération des Associations des Étudiants Catholiques, Conseil Protestant de la Jeunesse κτλ.

Παντοῦ βλέπει ὁ ἐπισκόπτης τὴν λαχτάρᾳ τοῦ καινοῦργίου κόσμου (Bâtir un monde nouveau) καὶ τὴν μέριμνα τοῦ κράτους καὶ τῶν ὀργανώσεων νὰ γίνῃ πραγματικὸς ἡ προσδοκία αὐτὴ μὲ τὴν ὀρθὴ καθοδήγησιν τῆς νεολαίας (La Société de Demain dans la Jeunesse d'Aujourd'hui). Τὸ σύνθημα εἶναι, νέοι ἐτοιμασθε γιὰ τὴς εὐθύνες καὶ τὰ καθήκοντα ποῦ σᾶς ἀναμένουν, ἀλλὰ καὶ κάτι θεμελιωδέστερο καὶ Χριστιανικώτερο. Ἡ διδασκαλία τοῦ κόσμου ὀφείλεται σὴν διασπορά τοῦ καθενός (Le déchirement du monde est le déchirement du chacun), καὶ συνεπῶς ὁ καθένας ἄς ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. φ. μ.

ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

Ὁ καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὸ Γαλλικὸν Ἰνστιτοῦτον Ἀθηνῶν κ. Malbert ἤρχεις σεῖράν διαλέξεων αἱ ὁποῖαι ὀργανώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτοῦτου, περὶ τῶν Γάλλων διανοουμένων καὶ φιλοσόφων κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν. Ὁ κ. Μαλμπέρ μὲ τὸ βαθύ κριτικὸν τοῦ πνεύματος καὶ τὰς φωτισμένας ἀντιλήψεις τοῦ συγχρόνου διανοουμένου, ὁ ὁποῖος παρακολουθεῖ τὴν σύγχρονον πνευματικὴν κίνησιν, ἔκαμεν ἑναρξῆν ἀπὸ τὸν Μπέρξον, ὁ ὁποῖος ὡς γνωστὸν ἀπέθανε τὸ 1941. Εἰς μετὰ εὐτυχῆς, διότι δυνάμει νὰ δώσωμεν εἰς μερικὰς γραμμάς μίαν περίληψιν τοῦ περιεχομένου τῆς διμιλίας αὐτῆς.

Τί εἶναι διὰ τὸν Μπέρξον — λέγει ὁ κ. Μαλμπέρ — αἱ πλεῖστα τῶν θρησκειαῶν αἱ ὁποῖαι βρῖθουν ἐπὶ τῆς γῆς; Εἶναι θρησκείαι στατικαὶ — κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς δυναμικὰς. Ἡ λογικὴ, τὴν ὁποῖαν μίαν ἀπότομος μεταβολὴ ἔκαμν νὰ ἐμφανισθῇ ἐν τῇ μέσῃ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀντεπροσέπευ δι' αὐτὰς μέγαν κίνδυνον. Εἰς τὴν πραγματικότητά ἐσπρωχεν τὰ άτομα πρὸς τὸν ἐγωισμὸν καὶ τὸν φόβον. Παρότι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ δημιουργηθῇ εὐθὺς ἀμέσως ἀντίθερον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀντισταθμίσῃ τ' ἀποτελέσματα

ταῦτα. Τοῦτο δὲ ἀπέταλεος τὴν μυθολογικὴν λειτουργίαν, ἡ ὁποία ἐθιμοθρησκείας ὄλους ἀνεξαρτήτως τοῦς θρησκευτικοῦς μύθους καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἐννοίας. Ὁβτὼ πρόεκυψε ἡ ἰδέα τοῦ Ταμποῦ, δηλαδὴ τῆς ἀποκρούου δυνάμεως τῆς ἀπαγορεύσεως, ἡ ἰδέα τῆς ἐπιδιώσεως ἡ ἰδέα τοῦ Τοτέ, δηλαδὴ τῆς προστατευούσης δυνάμεως Θεοῦ κατὰ τὸν Μπέρξον δὲν ὑπῆρξαν ἀμέσως. Εἰς τὴν πραγματικότητά ἡ μαγεία ἀπέδῃ εἰς βάρος τῶν Θεῶν. Ἀντιθέτως ἡ θρησκεία ἔπειτα διαρκῶς εἰς τὴν δημιουργίαν Θεῶν περισσότερον προσωποποιημένων. Ἡ λατρεία τῶν ζῶων ὠδήγηος εἰς ἀδιέξοδον, ἀλλ' ἐκ τῆς λατρείας τῶν πνευμάτων πρόεκυψαν βαθμιαίως, διὰ συγχωνύσεως, οἱ Θεοὶ τοῦ πολυθεϊσμοῦ καὶ, τέλος, ὁ εἰς μοναδικὸς Θεός.

Ἰδοὺ ἐν συνεχείᾳ ἡ κριτικὴ τοῦ κ. Μαλμπέρ τῆς μπερξονικῆς ἀντιλήψεως περὶ στατικῆς θρησκείας.

1) Ὁ Μπέρξον δέχεται ὅτι οἱ μῦθοι τῆς μαγείας καὶ τῆς θρησκείας προκύπτουν ἐνίστα ἐκ τῆς χρησιμοποιοῦσεως τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτιότητος ἐκ μέρους τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου. Ὁ θάνατος ἐνὸς ἀνθρώπου, — ἀποτέλεσμα πνευματικόν, — δὲν δύναται, ἀνὰ ἐξηγηθῆ παρὰ μόνον διὰ πνευματικῆς αἰτίας, ὅπως ἡ θέλησις ἐνὸς μάγου. Ἀλλὰ τότε δὲν εἶναι ὀρθόν νὰ λέγωμεν ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ μῦθοι εἶναι προτὸν ἐνοτικῶδους ἀντιθράσεως κατὰ τῆς νοήσεως.

2) Πῶς θὰ ἦτο δυνατόν ἡ ἰδέα τῆς ἐπιδιώσεως νὰ ἐξηγηθῇ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν εἰς ὅλας τὰς πρωτογόνους θρησκείας τὰ πνεύματα τῶν θανόντων ζοῦν κατὰ τρόπον ἄθλιον;

3) Ἡ θυσία δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ ἀπολύτως εἰς ὀφελιμιστικὴν βούλησιν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, διὰ ποῖον λόγον, θὰ ἐθυσίαζε κανεὶς ὅτι πολυτιμώτερον ἔχει;

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα, καθὼς καὶ ἄλλα, συντελοῦν εἰς τὸ νὰ ἴδωμεν εἰς αὐτὰς τὰς θρησκείας, τὰς καλουμένας στατικὰς, τὰ ψαλλίσματα τῆς λογικῆς καὶ τῆς εὐλαθείας τῆς πρωτογόνου ἀνθρωπότητος.

Ἀντιθέτως, ἡ μπερξονικὴ ἀντιλήψις τῆς δυναμικῆς θρησκείας εἶναι πολὺ περισσότερον ἰκανοποιητικὴ. Ἡ δυναμικὴ θρησκεία εἶναι ἡ θρησκεία τῶν μυστικιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἠγάπησαν τὸν Θεόν ἐν τῇ προσώπῃ τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ ἐφῆσαν εἰς τὸ ἀποκορῦμα τῆς μὲ τὸν χριστιανικὸν μυστικισμὸν. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων δυναμικῆς καὶ στατικῆς θρησκείας, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Μπέρξον λέγει ὅτι ἀποτελεῖ τῆς ἐκλατρευσιν τῆς πρώτης, δὲν φαίνεται ὅτι ἔχει πληρῶς διευκρινισθῆ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου. Εἰς προσεγῆς σημείωμα θὰ δοθῇ ἡ συνέχεια ἐπὶ τῶν τόσων ἀνδιαφεροσῶν διαλέξεων τοῦ κ. Malbert.

Ἐλάθεμεν εἰς τὰ γραφεῖα μας τὰ κάτωθι βιβλία: Χρ. Ζαλοκώστα: Τὸ Χρονικὸν τῆς Σκλαβίας (μὲ εὐλογογραφίας Γιάννην Κεφαλληνῶ). Ἐκδόσεις «Ἄλφα» I. Μ. Σκαζίκη. Ἀθῆναι 1949.

Ἡ λ ί α I. Ἐ η ρ ο τ ῆ ρ η - Τ ῆ λ η Π ε κ λ ῆ ρ η:

Προβλήματα ἀνατρυφῆς τῶν παιδιῶν μας. Ἀθῆναι: 1949.

Ψυχικὴ Τόνωσις, τεύχος Δ'. Ἀθῆναι: 1948. Διοκ. Α. Ζαμάνου: Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ κομμουνιστικοῦ συστήματος. Ἀθῆναι: 1948.

Ἀρχιμ. Θ. Μιχαλάς: Ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ χριστιανοῦ ἔναντι τοῦ πολέμου. Ἀθῆναι: 1948. Φιλίππου Δραγοῦμη: Προσοχὴ στὴν Βόρειαν Ἑλλάδα. Θεσσαλονίκη: 1949.

Ἀντώνη Ι. Πρόκου: Νῆχη Σέρρες: 1948. Τοῦ ἱδίου: Ἡ δίκη τοῦ Χριστοῦ. Σέρρες: 1948.

Εὐσταθίου Σταθοπούλου: Παναγία ἡ προστάτριά μας καὶ αἱ Χριστιαναὶ γυναῖκες. Καλάμι: 1949.

Α. Τασολάμπρου: Ὁ Κάρολος Μάρξ ἐναντι τῶν Σλαβῶν. Ἀθῆναι, 1949.

Ἰωάννου Χ. Δελένδα: Οἱ Καθολικοὶ τῆς Σαντορίνης. Ἀθῆναι: 1949.

Ἀρχιμ. Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου: Εἶναι ὅλα σχετικά; (τεύχος 1), Ὑπάρχει Θεός; (τεύχος 2). Καλάμι.

Ἀρχιμ. Τιμοθέου Παπουτσάκη: Στὴν ὕπακοή τοῦ Χριστοῦ. Χανιά: 1948.

Χρήστου Ἐνισλαΐδου: Ὁρθὴ καὶ Λογικὴ λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἀθῆναι: 1949.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Στ. Πέτρ. Θεοσ/νίκη ν. Ὁραία ἡ ἐμπνευσίς σας καὶ ὄρατο τὸ ποιήμα σας. Διὰ τὸν ἀγαπημένον μας δμος ἤρωα τῆς Ναούσης, ἐμίλησαν οἱ «Ἀκτίνες» ὅπως θὰ εἶδατε εἰς τὸ τεύχος Μαρτίου.—κ. Ντιν. Γεβ. Πειραιᾶ. Τὸ ποιήμα σας ἔχει μίαν ἀξιόλογον λυρικήν νότον. Ἐχετε τὴν δυνατοτητα νὰ γράφετε.—κ. Ἐλ. Πέτ. Μοσχάτων. Ἀναμφιβόλως ἔχετε ἐξαιρετον εὐχέρειαν νὰ γράφετε στίχους. Μόνο ποῦ αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ γίνῃ τέλειον καὶ δημοσιεύσιμον ἓνα ποιήμα.—κ. Ἀντ. Καν. Ἐνταῦθα τὴν ἀπάντησιν εἶδατε εἰς τὸ τεύχος Μαρτίου. Δισταροῦσθαι τεύχος καὶ γράμμα σας.—δ. Κ. ατ. Ὁρφαν. Κούφην Ρεθύμνῃς. Συμφανοῦμεν μὲ τὰ γραφόμενα σας καὶ ὅσα συγχάριμεν. Συνιστοῦμεν νὰ διαβάσετε τὴν νέαν ἐκδόσιν τοῦ βιβλίου «Εἰς τὴν ὑπέρθεσιν τῆς Ἀγάθης» ποῦ μόλις ἐκυκλοφόρησε. Εἶναι ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα καὶ τὰ ζητήματα ποῦ βέτατε.—κ. Ἀ. Δεσφ. Χανιά. Τὸ ποιήμα σας ἔχει ἄλλην τὴν θερμότητα τοῦ πιστοῦ. Χρειαζέται δμως περισσότεραν τέχνην. Διαβάσατε περισσότερον ποιήων.—κ. Νικ. Ἀρβαν. Ἐνταῦθα α. Καλὸ τὸ ποιήμα σας, ἀλλὰ δτι λέτε, τὸ ἔχουν ἐπιῆ ἄλλοι ποιηταὶ μας. Θέλομεν κατὶ ἄλλο πὸ προσωπικὸν καὶ περισσότερον θερμὸν.—δ. Ἀλεξ. Μπουρ. Μαγάλο τὸ θέμα, πολυταυροῦσιμον καὶ μὲ ἀξίωσις. Ὁ στίχος σας ἔχει ἐλλείψει. Δοκιμάσατε μὲ κατὶ ὀλιγότερον ὁσκόλον καὶ εἰμθα βέβαιον πὸς θὰ ἐπιτύχετε.—κ. Γ. Ἰούστων. Βόλον. Κατ' ἀρχὴν καλὸ. Ἐχετε κάποιαν εὐχέρειαν νὰ γράφετε. Σὰς συνιστοῦμεν ἀπλοτητα καὶ αὐθορημιότητα. Καὶ κάποια μελέτη τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως δὲν θὰ ἐβλαπτε.—κ. Γιάν. Μπαμπ. Θεοσ/νίκη ν. Τὸ ποιήμα σας «Εὐχὴ» πολὺ καλλίτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον, πηγαῖον καὶ ἀπλοῦν. Ἰσως τὸ δημοσιεύσιμον πρέπει συστηματικώτερον νὰ ἐργασθῆτε διὰ νὰ ἀξιοποιηθῆ τὸ ταλέντο σας.—κ.

Π. Σωτ. Ἐνταῦθα. Τὸ ποιήμα σας πολὺ καλλίτερον ἀπὸ προηγουμένην σας συνεργασίαν. Αἱ δύο πρῶται στροφαὶ πολὺ ἐπιτυχημέναι. Ἐάν ἦτο δυνατόν νὰ διαρῶσθον οἱ τελευταῖαι στίχοι θὰ τὸ ἐδημοσιεύσαμεν.—δ. Β. α. σ. Ἀγγ. Πειραιᾶ. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν νέαν συνεργασίαν σας. Τὰ ἔργαματά σας μὰς συγκινοῦν. Ἀγωνισθῆτε μὲ πιστὴν τὸν καλὸν ἀγῶνα. Τὸ ποιήμα σας «Γολγοθὰς» πολὺ καλὸ. Τὸ «Στὸ Μαραθῶνα» δμως, ἀδύνατον κάπως. Ἐργασθῆτε διὰ τὴν μόρφωσιν σας καὶ δὲν θὰ μετανοήσατε.—κ. Ζῶην Χοϊκῶν Θεοσ/νίκη ν. Τὸ ποιήμα σας δείχνει πὸς ἔχετε τὴν δυνατοτητα νὰ γράφατε πολὺ καλὰ. Πρὸς τὸ παρὸν τὸ ἀποσταλὸν δὲν εἶναι δημοσιεύσιμον. Ἐχει πολλὰ ἀτελείας. Περιμένομεν νεότερον συνεργασίαν.—κ. Χριστ. Καρ. Θεοσ/νίκη ν. Ἡ διασκευὴ τοῦ ποιήματος ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸν πολὺ καλὴ. Ἐνδεχομένως νὰ τὴν δημοσιεύσαμεν.—δ. Ε. Π. Κόρινθου. Πολὺ ὄρατα ἡ ἐμπνευσίς σας διὰ τὸν «Χιτῶνα» καὶ τὸ ποιήμα σας ἀρκετὰ καλὸ. Ἰσως τὸ δημοσιεύσαμεν.—κ. Χρ. Ἀρβ. Ἐνταῦθα. Ἡ «Ἱκεσία» δείχνει μίαν λεπτήν καὶ πλουσίαν ψυχήν. Ὁ λυρισμὸς σας εἶναι πηγαῖος. Δι' αὐτὸ ἀξίζει νὰ μὴ σταματήσατε μόνον ἐκεῖ.—κ. Ν. Θ. Γ. Πειραιᾶ. Εὐχαριστοῦμεν δι' ὅσα μὲν γράφατε. Τὸ ποιήμα σας δὲν εἶναι ἐπιτυχές. Ἐργασθῆτε, διαβάσατε, ποιήων καὶ λογοτεχνίαν καὶ τότε ἀποδοῦσα θὰ ἀποδοῦσατε.—Δ/νὶδα Σοφ. Δεβ. Θεοσ/νίκη ν. Μὰς διεβίβασθαι πρὸς κριτικὴν τὸ πέπε ποιήματά σας. Ἐξ αὐτῶν ἡ «Πεταλοῦδα» εἶναι τὸ καλλίτερον. Νομίζομε πὸς θὰ ἀποδοῦσατε κάποτε ἀρκεὶ νὰ ἐργασθῆτε συστηματικὰ. Διαβάσατε νεοελληνικὴν ποιήων καὶ γράφατε ἀπλὰ.—κ. Δ. Ἀντ. Ἀγρίνιον. Εἰς τὸ τεύχος Μαρτίου, ὅπως εἶδατε, σὰς ἀπαντήσαμεν. Ἀπὸ τὴν νέαν σας συνεργασίαν τὸ «Ἐμπρὸς στὴ μάχην» πολὺ καλλίτερον ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἡ δευτέρα στροφή του ποῦ εἶναι πολὺ καλὴ, πρέπει νὰ σὰς ὀδηγήσῃ πὸς νὰ διαρῶσθαι καὶ τὰς ἄλλας.—Δ/νὶδα Λευκ. Βιβ. Θεοσ/νίκη ν. Τὸ ποιήμα σας ὀχι ἐπιτυχές.—κ. Π. Σπυρᾶλη ν. Ἀγρίνιον. Τὸ «Πασχαλινὸν» τὸ καλλίτερον ἄπ' ὅσα ἔχετε γράψῃ.—κ. Μαρ. Ἀνθ. Σ. Γ. Γ. 912β. Πολὺ ὄρατο εἰς ἐμπνευσιν καὶ τὸ καινοῦργιόν σας ποιήμα. Σὰς συγχάριμεν διὰ τὸ ἀνώτερα αἰσθηματὰ σας. Προσοχὴ ἀκόμη εἰς τὴν μουσικότητα καὶ τὴν ἀπλότητα τοῦ στίχου σας καὶ ἀποφυγὴ τῶν ἐπαναλήψεων. Ἐργασθῆτε καὶ θὰ ἀποδοῦσατε.—Ἀναγνωστριαν Πάτρας. Τὴν ὁπεδείξιν σας τὴν λαμβάνομεν ὅτ' ἔστιν. Ὅπου εἶναι δυνατόν τὸ ἐφαρμόσομεν.—κ. Θ. α. Β. λαχ. Ἐνταῦθα τὸ γράμμα σας εἶναι πάρα πολὺ καλὸ. Τὸ δὲ ἦημα ποῦ μὰς ἐστάλητε θὰ τὸ ἐδημοσιεύσαμεν ἀκολουθοῦσε εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας του τὴν γραμμὴν τῶν «Ἀκτίνων», διὰ νὰ μὰς καταλάβετε διαβάσατε τὸ ἄρθρον μὰς «Χριστιανισμὸς καὶ Τέχνη» εἰς τὸ τεύχος 87 τοῦ 1948. Περιμένομεν ἀπὸ σὰς νὰ μὴ ἐγκαταλείψετε τὴν προσπάθειαν.—κ. Σ. Καρ. Ἐνταῦθα α. Καλὴ ἡ ἐμπνευσίς σας, ἀλλὰ τὸ ποιήμα ὀστερεὶ εἰς μόρφην. Ἐργασθῆτε συστηματικώτερα. Βλέπετε καὶ προηγουμένην μὰς ἀπάντησιν εἰς τεύχος Φεβρουαρίου.—δ. Δημ. Σιαχ. Ἐνταῦθα. Ὁ «Φιλαργυρὸς» δείχνει πὸς μπορεῖτε νὰ γράφατε πολὺ καλὸ ποιήμα.—κ. Β. α. σ. Σ. κ. Πατρας. Ἐν ἀπόδοσιν τοῦ τροπαρίου ἀπὸ τίς πὸς καλὰς ποῦ ἔχουν γίνῃι μέχρι τώρα. Πολὺ καλὴ ἔργασία.—κ. Χ. α. ρ. Πέτρ. Ἐνταῦθα α. Ὁ στίχος σας ἀρκετὰ καλὸς. Μόνο ποῦ κάποιος ρητορισμὸς τῶν τελευταίων στίχων καταστρέφει τὴν ποιητικὴν ἀτμόσφαιραν.—στρ. Γ. Ρ. οὔ σ. κ. Β. Σ. Γ. 902. Τὸ νέο σας ποιήμα ὀστερεὶ ἀπὸ ἐκεῖνο τὴν Χριστοῦγεννητον τοῦ 1947. Τὸ μέτρο σας βέλτιον καλὸ. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Θὰ σὰς συνιστοῦσαμεν περισσότεραν ἀπλότητα.—κ. Διοκ. Κολ. Ἐνταῦθα α. Μὰ χάραν παρατηροῦμεν ὅτι ἡ προσπάθειά σας ἀρχίζει νὰ ἀποβῆθῃ. Ἡ πρόδοός σας εἶναι ἀποθητή.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων».—Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἀκτίνες». Γραφετᾶ: Ἐδὸς Καρότση 14, Ἀθῆναι: (1) Τηλ. 35-023—Θεσσαλονικῆς: Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῆς: Τσαμαδοῦ καὶ Κολοκοτρώνη 67.—Ἰπυθύνους: Δ. Γ. Σταμάτης, κακοκίαι: Ποικίλης 5 Ἀθῆναι.—Ἐτησίαν συνδρομὴν δρ. 15.000, ἐφημερικὸν δολλ. 3 ἢ Δ. Ἀγγίλιας 1 /-.—Προστ. τυπογραφίου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομιχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύσιμα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.